

ทบทวนนักธรรมเอก

เวอร์ชัน ๒๕๖๔

สุคยอดกระทัยอดนียม ๕ อันดับแรก

๑	<p>ยาทิลั วปะเต พืชั กลุยาณการี กลุยาณั</p> <p style="text-align: center;">บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น ผู้ทำกรรมดี ย่อมได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่ว ย่อมได้ผลชั่ว ๆ</p> <p style="text-align: center;">สังยุตตนิกาย สคาทวรรค</p>	
๒	<p>อตุดา หิ อตุตโน นาโถ อตุตนา หิ สุตนุเตน</p> <p style="text-align: center;">คนแล เป็นที่พึ่งของตน คนอื่นใครเล่า จะเป็นที่พึ่งได้ ก็บุคคลมีตนศึกคิแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งที่หาได้โดยยาก ๆ</p> <p style="text-align: center;">ขุททกนิกาย ธรรมบท</p>	
๓	<p>โย จ วสุตสตุ ชีเว เอกาหัง ชีวิตัง เสโย</p> <p style="text-align: center;">ผู้เกียจคร้าน มีความเพียรแล้ว พึ่งเป็นอยู่ตั้งร้อยปี ส่วนผู้ปรารถนาความเพียรมั่นคง มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ประเสริฐกว่า ๆ</p> <p style="text-align: center;">ขุททกนิกาย ธรรมบท</p>	
๔	<p>ปุณญญเจ ปุริโส กยิรา ตมุหิ ฉนุทัง กยิราถ</p> <p style="text-align: center;">ถ้าบุคคลจะกระทำบุญ ควรทำความพอใจในบุญนั้น</p> <p style="text-align: center;">ขุททกนิกาย ธรรมบท</p>	<p style="text-align: center;">กยิราเถนัง ปุณปุณัง สุโข ปุณญญสุต อัจจโย</p> <p style="text-align: center;">ควรทำบุญนั้นบ่อยๆ การสั่งสมบุญนำความสุขมาให้ ๆ</p>
๕	<p>อิธ โสจติ เปจจ โสจติ โส โสจติ โส วิหญญติ</p> <p style="text-align: center;">ผู้ทำบาป ย่อมเศร้าโศกในโลกนี้ ละไปแล้วก็เศร้าโศก ชื่อว่าเศร้าโศกในโลกทั้งสอง เขาเห็นกรรมอันเศร้าหมองของตน จึงเศร้าโศกและเดือดร้อน</p> <p style="text-align: center;">ขุททกนิกาย ธรรมบท</p>	<p style="text-align: center;">ปาปการี อุกยตุถ โสจติ ทิสฺวา กมฺมกิลิฏฺฐมตุตโน.</p>

ทบทวนกระทู้ธรรม นักธรรมชั้นเอก

กระทู้ธรรมที่ออกข้อสอบแต่ละปี

ปี พ.ศ.	ภาษิต	หมวด
2563	<p>ปรสฺส วา อตฺตโน วาปิ เหตุ น ภาสติ อลิกํ ฎริปญฺญ โส ปุชฺชิตो โหติ สภาย มชฺฌ ปจฺฉาปิ โส สฺสคตฺตคามิ โหติ.</p> <p>ผู้มีภูมิปัญญา ย่อมไม่พูดพล่อยๆ เพราะเหตุแห่งคนอื่นหรือตนเอง ผู้นั้นย่อมมีผู้นับชานในท่ามกลางชุมชน แม้ภายหลังเขาย่อมไปสู่สุคติ. (มโหสถโพธิสตุต) ชุ. ขา. วิสฺติ. ๒๗/๔๒๗.</p>	วาจา
2562	<p>มุฬฺโห อตฺถํ น ชานาติ มุฬฺโห ธมฺมํ น ปสฺสติ อนนฺตมํ ตทา โหติ ยํ โมโห สหเต นรํ.</p> <p>ผู้หลงย่อมไม่รู้อรรถ ผู้หลงย่อมไม่เห็นธรรม ความหลง ครอบงำคนใดเมื่อใด ความมืดมิดย่อมมีเมื่อนั้น. (พุทฺธ) ชุ. อิติ. ๒๕/๒๙๖. ชุ. มหา. ๒๙/๑๘.</p>	กิลส
2561	<p>อุฎฺฐาตา กมฺมเชยฺยเยสุ อปฺปมตฺโต วิจกฺขโณ สฺสฺสวิหิตกมฺมนฺโต ส ราชวสฺตี วเส.</p> <p>ผู้หมั่นในกิจการงาน ไม่ประมาท เป็นผู้รอบคอบ จัดการงานเรียบร้อย จึงควรอยู่ในราชการ. (พุทฺธ) ชุ. ธ. ๒๕/๔๒.</p>	ไม่ประมาท

2560	<p>ชย เวร ปรสวติ ทุกข์ เสติ ปราชิต อุปสนโต สุข เสติหิตวา ชยปราชย. ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมนอนเป็นทูกข์ คนละความชนะ และความแพ้ได้แล้ว สงบใจได้ ย่อมนอนเป็นสุข. (พุทธ) พุ. ๒๕/๔๒.</p>	บุคคล
2559	<p>อนุนโท พลโท โหติ วตถโท โหติ วนณโท ยานโท สุขโท โหติ ทิปโท โหติ จกขุโท. ผู้ให้ข้าว ชื่อว่าให้กำลัง ผู้ให้ผ้า ชื่อว่าให้ผิวพรรณ ผู้ให้ยาน- พาหนะ ชื่อว่าให้ความสุข ผู้ให้ประทีปโคมไฟ ชื่อว่าให้จักขุ. (พุทธ) ส. ๑๕/๔๔.</p>	ทาน
2558	<p>อุฏฐานวโต สติมโต สุขิกมมสุส นิสมมการิโน สญญตสุส จ ธมมชิวิโน อปปมตตสุส ยโสภิวฑฒติ. เกียรติยศย่อมเจริญแก่ผู้ขยัน มีสติ มีกิจการงานสะอาด ไคร่ครวญแล้วจึงทำ สำรวมแล้ว เป็นอยู่โดย ธรรม และไม่ประมาท. (พุทธ) พุ. ๒๕/๑๘.</p>	บุคคล
2557	<p>ขนติ ธีรสส ลงกาโร ขนติ ตโป ตปสสิโน ขนติ พล ว ยตินิ ขนติ หิตสุชาวหา. ขันติเป็นเครื่องประดับของนักปราชญ์ ขันติเป็นตบะของผู้พากเพียร ขันติเป็นกำลังของนักพรต ขันติ นำประโยชน์สุขมาให้ ส. ม. ๒๒๒.</p>	อดทน

2556	<p>อุปนิสัย ชีวิตมปมายุ์ ชรูปนิตตส น สนฺติ ตาณา เอตํ ภยํ มรณเณ เปกขมาโน โลกามิสํ ปชเห สนฺติเปกโข.</p> <p>ชีวิตคืออายุอันน้อยนี้ ถูกชรณำเข้าไป เมื่อสัตว์ถูกชรณำเข้าไปแล้ว ย่อมไม่มีเครื่องต้านทาน ผู้ถึงเห็นภัยในมรณะนั้น มุ่งความสงบ พึงละโลกามิสเสีย.</p> <p>(พทุฑ) ส. ส. ๑๕/๗๗.</p>	เบ็ดเตล็ด
2555	<p>นิททาสีลีสภาสีลีนุฏฐาตา จ โย นโร อลโส โกธปญญาโณ ตํ ปราภวโต มุขํ.</p> <p>คนใดมักหลับ มักคุย และไม่ขยัน เกียจคร้าน มีความมูทะลุ ชื่อนั้นเป็นเหตุของผู้ฉิบหาย.</p> <p>(พทุฑ) ชุ. ส. ๒๕/๓๔๖.</p>	เบ็ดเตล็ด
2554	<p>อนนโท พลโท โหติ วตถโท โหติ วณฺณโท ยานโท สุขโท โหติ ทิปโท โหติ จกฺขุโท.</p> <p>ผู้ให้ข้าว ชื่อว่าให้กำลัง ผู้ให้ผ้า ชื่อว่าให้ผิวพรรณ ผู้ให้ยานพาหนะ ชื่อว่าให้ความสุข ผู้ให้ประทีปโคมไฟ ชื่อว่าให้จักขุ.</p> <p>(พทุฑ) ส. ส. ๑๕/๔๔.</p>	ทาน
2553	<p>วิวาทํ ภยโต ทิสฺวา อวิวาทญจ เขมโต สมคฺคา สขิลลา โหถ เอสา พุทฺธานุสาสนี.</p> <p>ท่านทั้งหลายจงเห็นความวิวาทโดยความเป็นภัย และความไม่วิวาทโดย ความปลอดภัยแล้ว เป็นผู้พร้อมเพรียง มีความประนีประนอมกันเถิด. นี้เป็นพระพุทธานุศาสนี.</p>	สามัคคี

	(พทุธ) ชุ.จริยา. ๓๓/๕๙๕.	
2552	<p>น ปเรส์ วิลอมานิ น ปเรส์ กตาคต์ อตุตโน ว อเวกเขยย กตานิ อกตานิ จ.</p> <p>ไม่ควรฟังคำก้าวร้าวของคนอื่น ไม่ควรมองดูการงานของคนอื่นที่เขาทำแล้วและยังไม่ได้ทำ ควรพิจารณาแต่การงานของตน ที่ตนทำแล้วและยังไม่ได้ทำเท่านั้น</p> <p>(พทุธ) ชุ. ๒๕/๒๑.</p>	เบ็ดเตล็ด
2551	<p>วิวาท ภัยโต ทิสฺวา อวิวาทญจ เขมโต สมคฺคา สขิลลา โทถ เอส พุทธานุสาสนี.</p> <p>ท่านทั้งหลายเห็นความวิวาทโดยความเป็นภัย และความไม่วิวาทโดยความเป็นธรรมอันเกษม (จากภัย) แล้ว จงเป็นผู้พร้อมเพรียง มีความประนีประนอมกันเถิด. นี้เป็นพระพุทธานุสาสนี.</p> <p>(พทุธ) ชุ.จริยา. ๓๓/๕๙๕</p>	สามัคคี
2550	<p>โอวเพยฺยานุสาเสยฺย อสพฺภา จ นิวารเย สत् ตฺ หิ โส ปิโย โหติ อสत् โหติ อปิโย.</p> <p>บุคคลควรเตือนกัน ควรแนะนำสั่งสอนกัน และป้องกันกันจากคนไม่ดี แต่เขาอย่าเป็นที่รักของคนดี ไม่เป็นที่รักของคนไม่ดี.</p> <p>(พทุธ) ชุ. ๒๕/๒๕</p>	ธรรม
2549	<p>เย จ สีเลน สมปนฺนา ปญฺญาชฺฐปสเม รตา อารกา วิรตา ธีรา น โหนติ ปรปตฺติยา.</p> <p>ผู้มีปัญญาเหล่าใด ประกอบด้วยศีล ยินดีในความสงบ ด้วยปัญญา ผู้มีปัญญาเหล่านั้น เว้นไกลจากความชั่วแล้ว ไม่ต้องเชื่อผู้อื่น.</p>	บุคคล

	(โพธิสัตต) ช. ชา. จตุกก. ๒๗/๑๔๓.	
2548	<p>ปมาท ภยโต ทิสฺวา อปฺปมาทญจ เขมโต ภาเวถฐุญฺคิกํ มคฺคํ เอสา พุทฺธานุสาสนี.</p> <p>เห็นความประมาทเป็นภัย และเห็นความไม่ประมาทเป็นความปลอดภัยแล้ว พึงเจริญมรรคมีองค์ ๘ นี่เป็นพุทธานุสาสนี.</p> <p>(พุทฺธ) ช. จริยา. ๓๓/๕๙๕.</p>	เบ็ดเตล็ด
2547	<p>วิวาท ภยโต ทิสฺวา อวิวาทญจ เขมโต สมคฺคา สขิลลา โทถ เอสา พุทฺธานุสาสนี.</p> <p>ท่านทั้งหลายจงเห็นความวิวาทโดยความเป็นภัย และความไม่วิวาทโดย ความปลอดภัยแล้ว เป็นผู้พร้อมเพรียง มีความประนีประนอมกันเกิด. นี่เป็นพระพุทธานุสาสนี.</p> <p>(พุทฺธ) ช. จริยา. ๓๓/๕๙๕.</p>	สามัคคี
2546	<p>ชย ฺเวร ฺปสฺวติ ทุกฺข ฺเสติ ฺปราชิโต อุปฺสนฺโต สฺข ฺเสติ หิตฺวา ชยฺปราชยํ.</p> <p>ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์ คนละความชนะและความแพ้ได้แล้ว สงบใจได้ ย่อมนอน เป็นสุข.</p> <p>(พุทฺธ) ช. ๖. ๒๕/๔๒.</p>	บุคคล
2545	<p>ยมฺหิ สจฺจญจ ฐมฺโม จ อหิสา สญฺญโม ทโม ส เว วุนฺตมโล ธิโร โส เถโรติ ปฺวฺจจติ.</p> <p>ผู้ใดมีความสัตย์ มีธรรม มีความไม่เบียดเบียน มีความสำรวม และ</p>	บุคคล

	มีความขมใจ ผู้นั้นแล ชื่อว่า ผู้มีปัญญา หมดมลทิน เขาเรียกท่านว่า เถระ. (พุทธ) ชุ. ธ. ๒๕/๕๐.	
2544	<p>อปฺปมตฺตา สติมนฺโต สฺวสีลา โทถ ภิกฺขโว</p> <p>สฺสฺมาหิตสฺงกปฺปา สจฺจิตฺตมนฺุรฺกฺขถ.</p> <p>ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเป็นผู้ไม่ประมาท มีสติ มีศีลดีงาม ตั้งความดำริไว้ให้ดี คอยรักษาจิตของตน. ที. มหา. ๑๐/๑๔๒.</p>	ไม่ประมาท
2543	<p>สฺงเกยฺย สฺงกิตฺตพฺพานิ รกฺขเขยฺยานาคตฺ ภยํ</p> <p>อนาคตภยา ธิโร อฺโภ โลเก อเวกฺขติ.</p> <p>พึงระวังภัยที่ควรระวัง พึงระวังภัยที่ยังไม่มาถึง ผู้ฉลาดย่อมมองดูโลกทั้ง ๒ เพราะกลัวต่ออนาคต. ชุ. ชา. จตุกก ๒๗/๑๓๖</p>	เบ็ดเตล็ด

**** (ต้องเขียนให้ได้อย่างน้อย ๔ หน้าขึ้นไป)**

**** (ต้องมีกระทู้มารับ ๓ กระทู้)**

ส่วนต่างๆ ของโครงร่างกระทู้

๑. การเขียนหัวกระดาษ	๒. กระทู้ตั้ง
๓. คำนำและเนื้อเรื่องและ	๔. กระทู้รับ
๕. สรุปความกระทู้	๖. กระทู้ตั้ง

แนวการให้คะแนน วิชากระทู้ธรรม นักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก

- (๑) แต่งได้ตามกฎ (เขียนให้ได้ความยาว ๔ หน้ากระดาษขึ้นไป เว้นบรรทัด)
- (๒) อ้างกระทู้ได้ตามกฎ (กระทู้รับ ๓ ข้อ และบอกชื่อที่มาของกระทู้รับด้วย)
- (๓) เชื่อมกระทู้ได้ดี (อธิบายกระทู้ตั้งกับกระทู้รับ ให้มีเนื้อความสัมพันธ์กันสมกับที่ยกกระทู้รับมาอ้าง)
- (๔) อธิบายความสมกับกระทู้ที่ตั้งไว้ (อธิบายไม่หลุดประเด็นของกระทู้ตั้ง)
- (๕) ใช้สำนวนสุภาพเรียบร้อย
- (๖) สะกดคำ/การันต์ ถูกเป็นส่วนมาก
- (๗) สะอาดไม่เปื้อน

(ปี 62, 43) บุคคลเช่นใครชื่อว่า **ติดอยู่ในโลก** ? **ผู้ติดอยู่ในโลก** จะได้รับผลอย่างไร ?

ตอบ บุคคลผู้ไร้พิจารณา ไม่หยิ่งเห็นโดยตองแท้ เพลิดเพลินในสิ่งอันให้โทษ ระวัง จนเกินพอดีในสิ่งอันอาจให้โทษ ติดในสิ่งอันเป็นอุปการะชื่อว่าติดอยู่ในโลก ฯ ย่อมไม่ได้เสวยสุขบ้าง ทุกข์บ้าง อันสิ่งนั้น ๆ ฟุ้งอำนาจ แม้สุขก็เป็นเพียงสามิส คือ มีเหยื่อเจือด้วยของล่อใจ เป็นเหตุแห่งความติดดุจเหยื่อคือมังสะอันเบ็ด เกี่ยวไว้ ฯ [**หมายเหตุ ปกติมักจะใช้คำว่า **หมกอยู่ในโลก** แต่ข้อสอบนี้ใช้คำว่า **ติดอยู่ในโลก แทน***]

(ปี 61) พระบรมศาสดาทรงชักชวนให้มาดูโลกนี้โดยมีพระประสงค์ อย่างไร ?

ตอบ มีพระประสงค์เพื่อให้รู้จักสิ่งที่เป็นจริงอันมีอยู่ในโลก จักได้ละสิ่งที่เป็นโทษ และไม่ข้องติดอยู่ในสิ่งที่เป็นคุณ ฯ

(ปี 59) อุทเทศว่า "สูทั้งหลายจงมาดูโลกนี้" โลกในที่นี้ หมายถึง อะไร? คนมีลักษณะอย่างไรชื่อว่าหมกอยู่ในโลก?

ตอบ หมายถึง โลก โดยตรงได้แก่แผ่นดินเป็นที่อาศัย โดยอ้อมได้แก่หมู่มสัตว์ผู้อาศัย ฯ

คนผู้ไร้พิจารณาญาณไม่หยิ่งเห็นโดยตองแท้ เพลิดเพลินในสิ่งอันให้โทษ ระวังจนเกินพอดี ในสิ่งอันอาจให้โทษ ติดในสิ่งอันเป็นอุปการะจนถอนตนไม่ออก คนมีลักษณะอย่างนี้ ย่อมได้รับสุขบ้างทุกข์บ้าง แม้สุขก็เป็นเพียงสามิสสุข สุขอันมีเหยื่อล่อใจ เป็นเหตุให้ติดดุจเหยื่ออันเบ็ดเกี่ยวไว้ ฉะนั้น ฯ

(ปี 57) พระพุทธดำรัสที่ตรัสว่า "สูทั้งหลายจงมาดูโลกนี้อันตระการดุจราชรถ" กับที่ตรัสกะ

โมฆราชาว่า "โมฆราชา ท่านจงมีสติทุกเมื่อ เล็งเห็นโลกโดยความเป็นของสูญ" ทรงมีพระประสงค์ต่างกันอย่างไร ?

ตอบ พระพุทธดำรัสแรก ทรงมีพระประสงค์ จะทรงปลุกใจให้หยิ่งเห็นซึ่งลงไปถึงคุณโทษประโยชน์มิใช่ประโยชน์แห่งสิ่งนั้น ๆ อันคุมเข้าเป็นโลก

พระพุทธดำรัสหลัง ทรงมีพระประสงค์ให้ถอนอึดตันทุฏฐิ คือความตามเห็นว่าเป็นอึดตัน ฯ

(ปี 55) พระพุทธดำรัสตอนหนึ่งว่า "สูทั้งหลายจงมาดูโลกนี้อันตระการดุจราชรถ" ดังนี้ โดยมีพระพุทธรูปประสงค์อย่างไร?

ตอบ มีพระพุทธรูปประสงค์เพื่อทรงชักชวนแนะนำให้ดูถึงโทษประโยชน์มิใช่ประโยชน์ของโลก เช่นเดียวกับตุลฉคร มิให้หลงชมความสวยงามต่าง ๆ แต่ให้เพ่งดูคติที่ดีและชั่ว มิให้เมามัวไปตามสิ่งนั้น ดังตรัสต่อไปอีกว่า เป็นที่คนเขลาหมกอยู่ แต่ผู้รู้หาข้อติดไม่ ฯ

(ปี 54) บทอุทเทศว่า เอต ปรสฺสถิมิ โลกิ ซึ่งแปลว่า สูทั้งหลายจงมาดูโลกนี้ พระศาสดาตรัสชวนให้มาดูโลกโดยมีพระประสงค์อย่างไร? **ตอบ** ทรงมีพระประสงค์จะทรงปลุกใจพวกเราให้หยิ่งเห็นซึ่งลงไปถึงคุณโทษประโยชน์ มิใช่ประโยชน์แห่งสิ่งนั้น ๆ อันคุมเข้าเป็นโลก จะได้ไม่ตื่นตันไม่ติดในสิ่งนั้น ๆ รู้จักละสิ่งที่เป็นโทษ ไม่ข้องติดอยู่ในสิ่งที่เป็นคุณ

(ปี 53) อุทเทศว่า "สูทั้งหลายจงมาดูโลกนี้ อันตระการดุจราชรถที่พวกคนเขลาหมกอยู่ แต่พวกผู้รู้หาข้ออยู่ไม่" จงวิจารณ์ว่า ตอนไหนแสดงปรมัตตปฏิบัติปรมาตตปฏิบัติ ตอนไหนแสดงปรมัตตปฏิบัติ ตอนไหนแสดงสังสารวัฏฏ์? เพราะเหตุไร?

ตอบ ตอนที่ว่า "สูทั้งหลายจงมาดูโลกนี้ อันตระการดุจราชรถ" แสดงปรมัตตปฏิบัติ เพราะประสงค์ให้ดูเพื่อนิพพิทาเป็นต้น

ตอนที่ว่า "แต่พวกผู้รู้หาข้ออยู่ไม่" แสดงปรมัตตปฏิบัติ เพราะแสดงถึงความรู้ที่เป็นเหตุให้พ้นจากความข้องอยู่ซึ่งเป็นปรมัตตธรรม อันจะพึงได้ด้วย การปฏิบัติในปรมัตตปฏิบัติโดยลำดับ

ตอนที่ว่า "ที่พวกคนเขลาหมกอยู่" แสดงสังสารวัฏฏ์ เพราะต้องเวียนทองเที่ยวไปด้วยความเขลา ฯ

(ปี 49) อุทเทศแห่งนิพพิทา ดังต่อไปนี้ มีความหมายว่าอย่างไร? ก. คนเขลา ข. ผู้รู้ ค. หมกอยู่ ง. หาข้ออยู่ไม่ จ. โลกนี้

ตอบ ก. คนผู้ไร้พิจารณาญาณ ข. ผู้รู้โลกตามความเป็นจริง ค. เพลิดเพลินหลงติดอยู่ในสิ่งอันมีโทษ ง. ไม่พัวพันในสิ่งล่อใจ จ. โดยตรง ได้แก่แผ่นดินเป็นที่อยู่อาศัย โดยอ้อม ได้แก่หมู่มสัตว์ผู้อาศัย ฯ

(ปี 43) คำว่าโลก ในพระบาลีว่า "เอต ปรสฺสถิมิ โลกิ ฯ" หมายถึงอะไร? พระบรมศาสดาทรงชักชวนให้มาดูโลกนี้โดยมีพระประสงค์อย่างไร?

ตอบ คำว่า โลก โดยตรงหมายถึงแผ่นดินซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย โดยอ้อมหมายถึง หมู่มสัตว์ผู้อยู่อาศัย ฯ

ทรงมีพระประสงค์ให้พิจารณาดูให้รู้จักของจริง เพราะในโลกที่กล่าวนี้ย่อมมีพร้อมมูลบริบูรณ์ด้วยสิ่งที่มีคุณและโทษ พระบรมศาสดาทรงชักชวนให้มาดูโลก เพื่อให้รู้จักสิ่งที่เป็นจริง จักได้ละสิ่งที่เป็นโทษไม่ข้องติดอยู่ในสิ่งที่เป็นคุณ ฯ

(ปี 43) บุคคลเช่นไรชื่อว่าหมกอยู่ในโลก? ผู้หมกอยู่ในโลกได้รับผลอย่างไร?

ตอบ บุคคลผู้ไร้พิจารณา ไม่หยั่งเห็นโดยถ่องแท้ ย่อมเพลิดเพลิดในสิ่งอัน ให้โทษ ย่อมระเริงจนเกินพอดีในสิ่งอันอาจให้โทษ ย่อมติดในสิ่งอันเป็นอุปการะ ชื่อว่าหมกอยู่ในโลก ฯ ย่อมได้เสวยสุขบ้าง ทุกข์บ้าง อันสิ่งนั้น ๆ พึงอำนาจ แม้สุขก็เป็นเพียง สามีส คือ มีเหยื่อเจือด้วยของล่อใจ เป็นเหตุแห่งความติด ดุจเหยื่อคือมังสะอันเบ็ดเกี่ยวไว้ ฯ

อุทเทศที่ ๒

เย จิตฺตํ สญฺญเมสฺสนฺติ โมกฺขนฺติ มารพฺนุชฺณา. ผู้ใดจักระวังจิต ผู้นั้นจักพ้นจากบ่วงแห่งมาร

(ปี 63, 61) คำว่า มาร และ บ่วงแห่งมาร หมายถึงอะไร ?

ตอบ คำว่า มาร หมายถึงกิเลสตาม อันทำจิตให้เศร้าหมอง ได้แก่ ตัณหา ราคะ และอริติ เป็นต้น

คำว่า บ่วงแห่งมาร หมายถึงวัตถุตาม ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส และโณภูมิจิต ฯ

(ปี 57) การสำรวจจิตให้พ้นจากบ่วงแห่งมาร ในหนังสือธรรมวิจารณ์ มีวิธีปฏิบัติอย่างไร ?

ตอบ แนะนำวิธีปฏิบัติไว้ ๓ ประการคือ

๑. สำรวจอินทรีย์มิให้ความยินดีครอบงำ ในเมื่อเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโณภูมิจิต อันน่าปรารถนา

๒. มนสิการกัมมัฏฐานอันเป็นปฏิปักษ์ต่อกามฉันทะ คือ อสุภะและกายคตาสติหรืออันยังจิตให้สลัด คือมรณัสสติ

๓. เจริญวิปัสสนา คือ พิจารณาสังขารแยกออกเป็นขันธ์ สันนิษฐานเห็นเป็นสภาพ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯ

(ปี 53) ข้อว่า ผู้ใดจักระวังจิต ผู้นั้นจักพ้นจากบ่วงแห่งมาร ดังนี้ คำว่า มาร และ บ่วงแห่งมาร ได้แก่อะไร? เพราะเหตุไรจึงชื่ออย่างนั้น? **ตอบ** มาร ได้แก่กิเลสตาม คือ เจตสิกอันเศร้าหมอง ชักให้ใคร่ให้รักให้อยากได้ ชื่ออย่างนั้นเพราะเป็นโทษล้างผลาญคุณความดีและทำให้เสียคน ฯ บ่วงแห่งมาร ได้แก่วัตถุตาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจิต อันเป็นของน่าชอบใจ ชื่ออย่างนั้นเพราะเป็นอารมณ์เครื่องผูกใจให้ติด ฯ

(ปี 48) การสำรวจจิตให้พ้นจากบ่วงแห่งมาร ในธรรมวิจารณ์ท่านแนะนำวิธีปฏิบัติไว้อย่างไร? และถ้าจะจัดเข้าในไตรสิกขา จัดได้อย่างไร?

ตอบ แนะนำวิธีปฏิบัติไว้ ๓ ประการ คือ

๑. สำรวจอินทรีย์มิให้ความยินดีครอบงำ ในเมื่อเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโณภูมิจิต อันน่าปรารถนา

๒. มนสิการกัมมัฏฐานอันเป็นปฏิปักษ์ต่อกามฉันทะ คือ อสุภะและกายคตาสติหรืออันยังจิตให้สลัด คือมรณัสสติ

๓. เจริญวิปัสสนา คือ พิจารณาสังขารแยกออกเป็นขันธ์ สันนิษฐานเห็นเป็นสภาพไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯ

จัดเข้าในไตรสิกขาได้ดังนี้ ประการที่ ๑ จัดเข้าในศีลสิกขา ประการที่ ๒ จัดเข้าในจิตตสิกขา ประการที่ ๓ จัดเข้าในปัญญาสิกขา ฯ

(ปี 47) กิเลสตามและวัตถุตาม ได้แก่อะไร? อย่างไหนจัดเป็นมารและเป็นบ่วงแห่งมาร? เพราะเหตุไร?

ตอบ กิเลสตาม ได้แก่ เจตสิกอันเศร้าหมอง ชักให้ใคร่ ให้รัก ให้อยากได้ กล่าวคือตัณหา ความทะยานอยาก ราคะ ความกำหนัด อริติ ความขี้เคียด เป็นต้น จัดเป็นมาร เพราะเป็นโทษล้างผลาญคุณความดีและทำให้เสียคน ฯ

วัตถุตาม ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจิต อันเป็นของน่าชอบใจ จัดเป็นบ่วงแห่งมาร เพราะเป็นอารมณ์ผูกใจให้ติดแห่งมาร ฯ

(ปี 46) บาลีแสดงปฏิบัติแห่งนิพพิทาว่า เย จิตฺตํ สญฺญเมสฺสนฺติ โมกฺขนฺติ มารพฺนุชฺณา ผู้ใดสำรวจจิต ผู้นั้นจักพ้นจากบ่วงแห่งมาร คำว่า “ บ่วงแห่งมาร ” ได้แก่อะไร? อากาการสำรวจจิต คืออย่างไร?

ตอบ ได้แก่วัตถุตาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจิต อันน่าใคร่ น่าปรารถนา น่าชอบใจ ฯ

อากาการสำรวจจิตมี ๓ ประการ คือ

๑. สํารวมอินทรีย์มิให้ความยินดีครอบงำ ในเมื่อเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโงฐฐัพพะ อันน่าปรารถนา
 ๒. มนสิการกัมมัฏฐานอันเป็นปฏิปักษ์ต่อกามฉันท์ คือ อสุภะและกายคตาสติ หรืออันยังจิตให้สลัด คือมรณสติ
 ๓. เจริญวิปัสสนา คือพิจารณาสังขารแยกออกเป็นขั้นขั้น สันนิษฐานเห็นเป็นสภาพไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯ
- (ปี 44) คำว่า มาร และ บ่วงแห่งมาร หมายถึงอะไร? บุคคลจะพ้นจากบ่วงแห่งมารด้วยวิธีอย่างไรบ้าง?

ตอบ คำว่า มาร หมายถึงกิเลสกาม คือเจตสิกอันเศร้าหมอง ได้แก่ ตัณหา ราคะ และอริ เป็นต้น
 คำว่า บ่วงแห่งมาร หมายถึงวัตถุกาม ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส และโงฐฐัพพะ ฯ

- ด้วยวิธี ๓ อย่างคือ ๑. สํารวมอินทรีย์ มิให้ความยินดีครอบงำในเมื่อเห็นรูป เป็นต้นอันน่าปรารถนา
 ๒. มนสิการกัมมัฏฐาน อันเป็นปฏิปักษ์แก่กามฉันท์ คือ อสุภะและกายคตาสติหรือมรณสติ
 ๓. เจริญวิปัสสนา คือพิจารณาสังขารแยกออกเป็นขั้นขั้น สันนิษฐานเห็นเป็นสภาพไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯ

(ปี 49) อุทเทสว่า “เย จิตฺตํ สณฺณเมสุสนฺติ โมกฺขนฺติ มารพฺนุณฺนา” นั้น การสํารวมจิตทำอย่างไร?

ตอบ การสํารวมจิตมี ๓ วิธี คือ

๑. สํารวมอินทรีย์มิให้ความยินดีครอบงำ ในเมื่อเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโงฐฐัพพะ อันน่าปรารถนา
๒. มนสิการกัมมัฏฐานอันเป็นปฏิปักษ์ต่อกามฉันท์ คือ อสุภะ กายคตาสติ และมรณสติ
๓. เจริญวิปัสสนา พิจารณาสังขารให้เห็นเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ฯ

(ปี 49) อุทเทสว่า “เย จิตฺตํ สณฺณเมสุสนฺติ โมกฺขนฺติ มารพฺนุณฺนา” นั้น การสํารวมจิตทำอย่างไร?

ตอบ การสํารวมจิตมี ๓ วิธี คือ

๑. สํารวมอินทรีย์มิให้ความยินดีครอบงำ ในเมื่อเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโงฐฐัพพะ อันน่าปรารถนา
๒. มนสิการกัมมัฏฐานอันเป็นปฏิปักษ์ต่อกามฉันท์ คือ อสุภะ กายคตาสติ และมรณสติ
๓. เจริญวิปัสสนา พิจารณาสังขารให้เห็นเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ฯ

➤ ปฏิปทาแห่งนิพพิทา

อุทเทส

สพฺเพ สงฺขารํ อนิจฺ จาติ... ..

สพฺเพ สงฺขารํ ทุกฺขาติ... ..

สพฺเพ ธมฺมา อนตฺ ตาติ ยทา ปญฺญา ย ปสฺสติ

อถ นิพฺพินฺนํ ทุกฺเช เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา.

เมื่อใด เห็นด้วยปัญญาว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง

...เป็นทุกข์...ธรรมทั้งหลายทั้งปวง เป็นอนัตตา เมื่อนั้น ย่อมหน่ายในทุกข์ นั้นทางแห่งวิสุทฺธิ.

(ปี 45) นิพพิทาญาณ หมายถึงอะไร? ปฏิปทาแห่งนิพพิทา เป็นเช่นไร?

ตอบ หมายถึงปัญญาของผู้บำเพ็ญเพียรจนเกิดความหน่ายในสังขาร ฯ

การพิจารณาเห็นด้วยปัญญาว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา แล้วเกิดนิพพิทา เป็หน่ายในทุกข์ขั้นไม่เพิลิดเพลिनหมกมุ่นอยู่ในสังขารอันยั่วยวนเสนาหา นี้เป็นปฏิปทาแห่งนิพพิทา ฯ

อนิจจตา ความไม่เที่ยง จะกำหนดรู้ได้ด้วยวิธี

๑. ย่อมกำหนดรู้ได้ในทางง่าย ด้วยความเกิดขึ้นในเบื้องต้น และความสิ้นในเบื้องปลาย
๒. ในทางที่ละเอียดกว่านั้น ย่อมกำหนดรู้ได้ด้วยความแปรในระหว่างเกิดและดับ
๓. ในอีกทางอันเป็นอย่างสุขุม ย่อมกำหนดเห็นความแปรแห่งสังขารในช่วงขณะหนึ่ง ๆ คือ ไม่คงที่อยู่ยาวนาน เพียงในระกกาลนิดเดียวก็แปรแล้ว

(ปี 63, 58) อนิจจตา ความไม่เที่ยงแห่งสังขาร กำหนดรู้ในทางง่ายได้ด้วยอาการอย่างไร ?

ตอบ ด้วยความเกิดขึ้นในเบื้องต้น และความสิ้นในเบื้องปลาย ฯ

(ปี 60) ลักษณะเช่นใดบ้าง เป็นเครื่องกำหนดให้รู้ว่าสังขารทั้งหลายไม่เที่ยง ? จงอธิบาย

- ตอบ
๑. กำหนดรู้ในทางง่าย ด้วยความเกิดขึ้นในเบื้องต้น และความสิ้น ในเบื้องปลาย
 ๒. กำหนดรู้ในทางละเอียดกว่านั้น ด้วยความแปรในระหว่างเกิดและดับ
 ๓. กำหนดรู้ในทางสุขุม ด้วยความแปรแห่งสังขารในช่วงขณะหนึ่ง ๆ ไม่คงที่อยู่ยาวนาน เช่น ความรู้สึกสุขทุกข์ เป็นต้น ฯ

(ปี 48) อนิจจตาแห่งสังขารทั้งหลาย จะกำหนดรู้ได้ด้วยวิธีใดบ้าง?

- ตอบ
๑. กำหนดรู้ในทางง่าย ด้วยความเกิดขึ้นในเบื้องต้น และความสิ้นในเบื้องปลายได้
 ๒. กำหนดรู้ในทางละเอียดกว่านั้นด้วยความแปรในระหว่างเกิดและดับได้
 ๓. กำหนดรู้ในทางสุขุม ด้วยความแปรแห่งสังขารในช่วงขณะหนึ่ง ๆ คือ ไม่คงที่อยู่ยาวนานเพียงระกกาลนิดเดียวก็แปรแล้ว

(ปี 47) ไตรลักษณ์ ที่ว่าเห็นได้ยากนั้น เพราะอะไรปิดบังไว้? ผู้พิจารณาเห็นอนิจจตา ความเป็นของไม่เที่ยง ย่อมได้รับอานิสงส์อย่างไร?

ตอบ อนิจจตา มีสันตติ ความสืบทอดแห่งนามรูป ปิดบังไว้ ทุกขตา มีอิริยาบถ ความผลัดเปลี่ยนอิริยาบถ ปิดบังไว้ อนัตตตา มีชนสังญญา ความสำคัญเห็นเป็นก้อน ปิดบังไว้ ฯ ย่อมได้รับอานิสงส์ คือเพิกถอนสันตติได้ ทำให้เห็นความเกิดขึ้นและความดับไป ความไม่เที่ยงแห่งสังขารทั้งหลายด้วยปัญญาอันชอบ ย่อมเบื่อหน่ายในสังขารอันเป็นทุกข์ ดำเนินไปในหนทางแห่งความบริสุทธิ์ ฯ

ทุกขตา ความเป็นทุกข์แห่งสังขาร ประกอบด้วยทุกข์ ๑๐ อย่าง ย่อมกำหนดเห็นด้วยทุกข์อย่างนี้

๑. สภาวทุกข์ หรือทุกข์ประจำสังขาร คือ ชาติ ชรา มรณะ.
๒. ปกิณณกทุกข์ หรือทุกข์จร คือ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาส.
๓. นิพัทธทุกข์ คือ ทุกข์เนื่องนิตย์ หรือทุกข์เป็นเจ้าเรือน ได้แก่ หนาว ร้อน หิว ระบาย ปวดอุจจาระ ปวดปัสสาวะ.ทุกข์หมวดนี้ไม่ค่อยมีใครคำนึงถึงนัก เพราะเป็นของระงับง่าย แต่ถ้าเป็นรุนแรงก็เหลือทนอยู่.
๔. พยาธิทุกข์ หรือทุกข์เวทนา มีประเภทต่าง ๆ ตามสมมุตฐาน คืออวัยวะอันเป็นเจ้าการไม่ทำหน้าที่โดยปกติ. สองหมวดนี้ แสดงไว้ในคิริมานันทสูตร ตอนอาที่นวสังญญา โดยความเป็นโทษแห่งกาย.
๕. สันตปาทุกข์ ทุกข์คือความร้อนรุ่ม หรือทุกข์ร้อน ได้แก่ ความกระวนกระวายใจเพราะถูกไฟคือกิเลส ราคะ โทสะ โมหะ เมา. ทุกข์หมวดนี้มาในอาทิตตปริยายสูตร กล่าวเพื่อบอกถึงปกิณณกทุกข์ด้วย แต่ไม่เรียกว่าไฟเหมือนกิเลส ใช้กิริยาเพียงว่าเผาเหมือนกัน. โสกะ ปริเทวะ อุปายาส ดูเป็นผลสืบมาจากราคะ ในเมื่อไม่ได้ปียรามณ์สมหวัง หรือในเมื่อได้แล้วมาพวักไปเสียโทมนัส ดูเป็นผลสืบมาจากโทสะ ทุกข์จะจัดเป็นผลสืบมาจากโมหะก็ไม่สนิท เช่นนี้การจัดเป็นปกิณณกทุกข์เป็นไฟอีกกองหนึ่ง จึงไม่สนิท น่าจัดเป็นทุกข์ดั้งเดิม เกิดเพราะถูกกิเลสเผา ดูจความร้อนแสบอันเกิดเพราะถูกไฟลวก.
๖. วิปากทุกข์ หรือผลกระทบ ได้แก่วิปฏิสารคือความร้อนใจ การเสวยกรรมกรรม คือถูกลงอาชญา ความฉิบหาย ความตกลาย และความตกอบาย มาในบาลีมากแห่ง.

๗. **สหคตทุกข์ ทุกข์ไปด้วยกัน หรือทุกข์กำกับกัน** ได้แก่ทุกข์มีเนื่องมาจากวิบูลผล ดังแสดงในโลกธรรมสูตร อัญญกัณฑ์ว่า ลาม ยศ สรรเสริญ สุข เป็นทุกข์ละอย่าง ๆ . บางอาจารย์อธิบายว่า เป็นวิปริณามทุกข์ คือได้ทุกข์เมื่อแปรเป็นอื่นไป. นำเข้าใจว่า มีลามคือทรัพย์ ต้องเฝ้าต้องระวังจนไม่เป็นอันหลับนอนได้โดยปกติ เสียชีวิตในการป้องกันทรัพย์ก็มี มียศคือได้รับตั้งเป็นใหญ่กว่าคนสามัญเป็นชั้น ๆ ต้องเป็นอยู่เติบกว่าคนสามัญ จำต้องมีทรัพย์มากเป็นกำลัง มักหาได้ไม่พอใช้ ต้องมีภาระมาก เวลาไม่เป็นของตน เป็นที่เกาะของผู้อื่นจนงุนงง ต้องพลอยสุขทุกข์ด้วยเขาได้รับสรรเสริญ เหมือนตีแม่เหล็กหวาน ขวนจะเพลินไปว่าตนดี ต้องมีสติระวังมิให้เมากล่าวคือผลต่อตัว ตีแม่เหล็กเสียอีก ผู้ตีแม่เหล็กอาจยังได้ ส่วนสรรเสริญมาจากผู้ยั่วชวนอยู่เสมอ มีสุข เป็นทางปรารถนายิ่งขึ้น จึงยังไม่อิ่ม เป็นอันไม่ได้สุขจริง วิบูลผลอย่างนี้ มีทุกข์กำกับอยู่ด้วย แสดงในโลกธรรมสูตรว่าเป็นทุกข์ก็สม.
๘. **อาหารปริเยฏฐิทุกข์ คือทุกข์ในการหากิน** ได้แก่อาชีวะทุกข์ คือ ทุกข์เนื่องด้วยการเลี้ยงชีวิต. สัตว์ทั้งหลายย่อมแย่งกันหากินดิรัจฉานมีเนื้อเป็นภักษา ย่อมผลาญชีวิตชนิดเล็กกว่าตนเป็นอาหารย่อมสู้กันเองบ้าง เพราะเหตุแห่งอาหาร สัตว์มีหญ้าเป็นภักษา ออกหากิน ย่อมเลี้ยงต่ออันตราย ย่อมหวาดเสียวเป็นนิตย์ ต้องคอยหลีกเลี่ยงศัตรู หมู่มนุษย์มีการงานขัดทางแห่งกันและกัน ต่างคิดแข่งขันตตรองกัน ทำร้ายกัน ผลาญชีวิตกัน เพราะเหตุแห่งอาชีวะก็มีได้เสวยทุกข์อันเป็นวิบากเนื่องมาจากอาชีวะก็มีเป็นอันมาก แม้ผู้มีทางหาโดยไม่ต้องประจบผู้อื่น แทบทุกคนยังรู้สึก ว่า หาได้ไม่พอเพื่อเป็นอยู่สะดวก. ทุกข์ชนิดนี้แสดงในบาลี โดยเป็นสังเวควัตถุประการหนึ่ง.
๙. **วิวาหมุลกทุกข์ คือทุกข์มีวิวาทเป็นมูล** ได้แก่ความไม่โปร่งใจ ความกลัวแพ้ ความหวั่นหวาด มีเนื่องมาจากทะเลาะกันก็ดี สู้คดีกันก็ดี รบกันก็ดี แสดงในบาลีโดยความเป็นกามาทีนพ.ทุกข์โดยประเภทเหล่านี้ พอเป็นเครื่องกำหนดเห็นสังขารว่าเป็นทุกข์ได้อยู่จึงยุติไว้เพียงนี้.
๑๐. **ทุกข์ขันธ์ หรือทุกข์รวบยอด** หมายถึงสังขารคือประชุมปัญจขันธ์เอง แสดงในบาลีสัทธัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่า "โดยย่ออุปาทานขันธ์ ๕ เป็นทุกข์" แสดงในบาลีปัจจุสมุปบาทว่า "ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งหมดนั้น ย่อมมีด้วยอย่างนี้."

(ปี 62, 54) ทุกข์ประจำสังขารกับทุกข์จร ต่างกันอย่างไร ?

ตอบ ทุกข์ประจำสังขาร เป็นทุกข์ที่ต้องมีแก่คนทุกคน ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงพ้น ได้แก่ ความเกิด ความแก่ ความตาย ส่วนทุกข์จร เป็นทุกข์ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวได้แก่ โสกะ บริเวระ ทุกขะ โทมนัส อุปายาส ประจวบด้วยคนหรือสิ่งอันไม่เป็นที่รักพลัดพรากจากคนหรือสิ่งอันเป็นที่รัก ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สมหวัง ฯ

(ปี 57) สภาวทุกข์ สันตปาทุกข์ ได้แก่อะไร ?

ตอบ สภาวทุกข์ ได้แก่ทุกข์ประจำสังขาร คือชาติ ชรา มรณะ สันตปาทุกข์ ได้แก่ความกระวนกระวายใจเพราะถูกไฟคือกิเลสเผา ฯ

(ปี 56) นิพัทธทุกข์ กับ สหคตทุกข์ ต่างกันอย่างไร?

ตอบ นิพัทธทุกข์ คือทุกข์เนื่องนิตย์ หรือทุกข์เป็นเจ้าเรือน ได้แก่ หนาว ร้อน หิว ระบาย ปวดอุจจาระ ปวดปัสสาวะ

ส่วนสหคตทุกข์ คือทุกข์ไปด้วยกัน หรือทุกข์กำกับกัน ได้แก่ทุกข์มีเนื่องมาจากวิบูลผล ฯ

(ปี 53) ทุกขตา ความเป็นทุกข์แห่งสังขารนั้น กำหนดเห็นด้วยทุกข์ทั้งหมด? วิปากทุกข์ได้แก่ทุกข์เช่นไร?

ตอบ ๑๐ หมวด ฯ ได้แก่วิปฏิสาร คือความร้อนใจ การเสวยกรรมกรรมคือถูกลงอาชญา ความฉิบหาย ความตกยาก และความตกอบาย ฯ

(ปี 52) ทุกขขันธ์ หรือทุกข์รวบยอด หมายถึงอะไร? มีหลักฐานอ้างอิงในบาลีสัทธัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่าอย่างไร?

ตอบ หมายถึง สังขารคือประชุมปัญจขันธ์ ฯ มีหลักฐานว่า สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา โดยย่อ อุปาทานขันธ์ ๕ เป็นทุกข์

(ปี 50) สหคตทุกข์ คือทุกข์เช่นไร? มียศชื่อว่าเป็นทุกข์นั้น มีอธิบายอย่างไร?

ตอบ คือ ทุกข์ไปด้วยกัน หรือทุกข์กำกับกัน ได้แก่ทุกข์มีเนื่องมาจากวิบูลผล ฯ

มียศคือได้รับตั้งเป็นใหญ่กว่าคนสามัญเป็นชั้น ๆ ต้องเป็นอยู่เติบกว่าคนสามัญ จำต้องมีทรัพย์มากเป็นกำลัง มักหาได้ไม่พอใช้ ต้องมีภาระมาก เวลาไม่เป็นของตน เป็นที่เกาะของผู้อื่นจนงุนงง ต้องพลอยสุขทุกข์ด้วยเขา ฯ

(ปี 49) ปกิณกทุกข์ คืออะไร? จะบรรเทาได้ด้วยวิธีอย่างไร?

ตอบ คือ ทุกข์จร เช่น ความเศร้าโศกเสียใจ ความรำไรรำพันเพื่อรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจ ความประสพสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ความพลัดพรากจากของรัก ความผิดหวัง เป็นต้น ฯ

จะบรรเทาได้ด้วยการมีสติ ใช้ปัญญาพิจารณา รู้จักปลงรู้จักปล่อยวางไม่ยึดมั่นถือมั่น ฯ

(ปี 49) อาหารปริเยฏฐิทุกข์ คืออะไร? จะบรรเทาได้ด้วยวิธีอย่างไร?

ตอบ คือ ทุกข์ในการหาเลี้ยงชีพ เช่น ต้องแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน เมื่อผลประโยชน์ขัดกัน ก็ทะเลาะกัน และเมื่อยิ่งแสวงหาก็ก็น่าเป็นเหตุให้เกิดทุกข์มาก ฯ จะบรรเทาได้ด้วยการขยันประหยัดอดทนและ อุดม เป็นอยู่ด้วยปัจจัยเครื่องเลี้ยงชีพเท่าที่จำเป็น ตัดสิ่งฟุ้งเฟ้อที่ไม่จำเป็นออกไป ยินดีเท่าที่ตนมีอยู่โดยยึดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการดำรงชีวิต ฯ

(ปี 48) สภาวะทุกข์และปกิณกทุกข์ คือทุกข์เช่นไร?

ตอบ สภาวะทุกข์คือทุกข์ประจำสังขาร ได้แก่ ชาติ ชรา มรณะ ปกิณกทุกข์คือทุกข์จร ได้แก่ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาส

(ปี 47) ความเกิด ความแก่ และความตาย จัดเข้าในทุกข์หมวดไหน? โดยรวบยอด ทุกข์ที่แสดงในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ได้แก่ทุกข์เช่นไร?

ตอบ จัดเข้าในสภาวะทุกข์ คือ ทุกข์ประจำสังขาร ฯ ได้แก่ อุปาทานขันธ์ ๕ ฯ

(ปี 46) นิพัตถทุกข์ หมายถึงทุกข์อย่างไร? ในทุกข์ ๑๐ อย่าง ความร้อนใจ หรือความถูกลองอาชญา จัดเป็นทุกข์เช่นไร?

ตอบ หมายถึง ทุกข์เนื่องนิन्द์ หรือทุกข์เป็นเจ้าเรือน ได้แก่ หนาว ร้อน หิว ระบาย ปวดอุจจาระ ปวดบัสสาวะ ฯ จัดเป็นวิปากทุกข์ ฯ

(ปี 44) ทุกขตา ความเป็นทุกข์แห่งสังขารนั้นกำหนดเห็นด้วยทุกข์ที่อย่างไร? อะไรบ้าง? ความทุกข์ที่เกิดจากการต้องดิ้นรนต่อสู้ในการทำมาหากิน จัดเป็นทุกข์ชนิดไหน?

ตอบ ด้วยทุกข์ ๑๐ อย่างคือ ๑. สภาวะทุกข์ ๒. ปกิณกทุกข์ ๓. นิพัตถทุกข์ ๔. พยาธิทุกข์ ๕. สันตปาทุกข์ ๖. วิปากทุกข์ ๗. สหคตทุกข์ ๘. อาหารปริเยฏฐิทุกข์ ๙. วิวาทมูลกทุกข์ ๑๐. ทุกขขันธ์ ฯ จัดเป็นอาหารปริเยฏฐิทุกข์ ฯ

(ปี 43) วิปากทุกข์ได้แก่ทุกข์อย่างไร? อธิฐารมณ จัดเป็นทุกข์ด้วยหรือไม่? ถ้าจัดได้ จัดเข้าในทุกข์หมวดไหน?

ตอบ ได้แก่ วิปัสสารคือความร้อนใจ การเสวยกรรมกรรมคือถูกลองอาชญา ความฉิบหาย ความตกยากและความตกอับ ฯ อธิฐารมณ จัดเป็นทุกข์ด้วยเหมือนกัน จัดเข้าในหมวดสหคตทุกข์ ทุกข์ไปด้วยกัน ฯ

อนตตตา ความเป็นอนัตตาแห่งสังขาร พึงกำหนดรู้ด้วยอาการเหล่านี้ คือ.

๑. ด้วยไม่เป็นอยู่ในอำนาจ หรือด้วยฝันความปรารถนา
๒. ด้วยแย้งต่ออัตตา
๓. ด้วยความเป็นสภาพหาเจ้าของมิได้
๔. ด้วยความเป็นสภาพสูญ คือว่างหรือหายไป
๕. ด้วยความเป็นสภาวะธรรมเป็นไปตามเหตุปัจจัย

*** การกำหนดรู้ความเป็นอนัตตาของสังขาร รู้จักพิจารณา กำหนดเห็นสังขารกระจายเป็นส่วนย่อยๆ จากชนคือก่อนจนเห็นเป็นความว่าง ถอนชนสัญญาความสำคัญหมายว่าเป็นก้อน อันได้แก่ ความถือเอาโดยนิमित ว่าเรา ว่าเขา ว่าผู้หนึ่ง ว่าผู้หนึ่ง

*** ความเห็นอนัตตาพึงปรารถนาโยนิโสมนสิการกำกับ จะได้กำหนดรู้สัจจะทั้ง ๒ คือ

๑. สมมติสัจจะ *จริงโดยสมมติ* เช่นสังขารผู้ให้เกิด ชายสมมติว่าบิดา หญิงสมมติว่ามารดา เป็นต้น ย่อมเป็นจริงโดยสมมติ เช่นเดียวกับรถและเรือน จะพึงคัดค้านมิได้

๒. **ปรมัตถสังขะ** จริงโดยปรมัตถะ คือ อรรถอันลึก เช่น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นต้น กระจายให้ละเอียดออกไปได้อีก เพียงใด ยิ่งลึกดีเพียงนั้น ย่อมเป็นจริงโดยปรมัตถะ

(ปี 58) **ชนสัญญา** คืออะไร ? กำหนดเห็นสังขารอย่างไร จึงถอนสัญญานั้นได้ ?

ตอบ คือความจำเป็นว่าเป็นก่อน ได้แก่ความถือโดยนิมิตว่าเรา ว่าเขา ว่าผู้หนึ่ง ว่าผู้หนึ่ง ๆ ด้วยการพิจารณา กำหนดเห็นสังขารกระจายเป็นส่วนย่อย ๆ จากขณะ คือ ก่อน จนเห็นสังขารเป็นสภาพว่าง ๆ

(ปี 57) พระพุทธดำรัสที่ตรัสว่า “สูททั้งหลายจงมาดูโลกนี้อันตระการดุจราชรถ” กับที่ตรัสกะ

โมฆราชาว่า “โมฆราชา ท่านจงมีสติทุกเมื่อ เล็งเห็นโลกโดยความเป็นของสูญ” ทรงมีพระประสงค์ต่างกันอย่างไร ?

ตอบ พระพุทธดำรัสแรก ทรงมีพระประสงค์ จะทรงปลุกใจให้ยั้งเห็นซึ่งลงไปถึงคุณโทษประโยชน์มิใช่ประโยชน์แห่งสิ่งนั้น ๆ อันคุมเข้าเป็นโลก

พระพุทธดำรัสหลัง ทรงมีพระประสงค์ให้ถอนอัตตานุปฏิฐิ คือความตามเห็นว่าเป็นอัตตา ฯ

(ปี 56) ความเป็นอนัตตาของสังขารพึงกำหนดรู้ด้วยอาการอย่างไรบ้าง ?

ตอบ ๑. ด้วยไม่อยู่ในอำนาจ หรือด้วยผืนความปรารถนา ๒. ด้วยแย้งต่ออัตตา ๓. ด้วยความเป็นสภาพหาเจ้าของมิได้ ๔. ด้วยความเป็นสภาพสูญ คือว่างหรือหายไป ฯ

(ปี 55) การกำหนดรู้ความเป็นอนัตตาแห่งสังขารด้วยความเป็นสภาพสูญนั้นคือ รู้ได้อย่างไร ?

ตอบ รู้จักพิจารณา กำหนดเห็นสังขารกระจายเป็นส่วนย่อย ๆ จากขณะคือก่อนจนเห็นเป็นความว่าง ถอนชนสัญญาความสำคัญหมายว่าเป็นก่อน อันได้แก่ ความถือเอาโดยนิมิต ว่าเรา ว่าเขา ว่าผู้หนึ่ง ว่าผู้หนึ่ง เสียได้ ฯ

(ปี 52) การพิจารณาเห็นสังขารเป็นอนัตตาโดยมีโยนิโสมนสิการกำกับ จะไม่กลายเป็นนัตถิกปฏิฐิ เพราะกำหนดรู้ถึงธรรม ๒ ประการ ธรรมทั้ง ๒ นี้ได้แก่อะไร? **ตอบ** ได้แก่ สมมติสังขะ จริงโดยสมมติ และปรมัตถสังขะ จริงโดยปรมัตถะ ฯ

(ปี 51) ความเป็นอนัตตาแห่งสังขาร พึงกำหนดรู้ด้วยอาการอย่างไรบ้าง ?

ตอบ ด้วยอาการดังนี้ คือ ๑. ไม่อยู่ในอำนาจ หรือผืนความปรารถนา ๒. แย้งต่ออัตตา ๓. ความเป็นสภาพหาเจ้าของมิได้ ๔. ความเป็นสภาพสูญ ฯ

(ปี 43) สังขาร ในอธิบายแห่งปฏิปทาของนิพพิทานั้น ได้แก่อะไร? จะพึงกำหนดรู้สังขารนั้นโดยความเป็นอนัตตาด้วยอาการอย่างไร ?

ตอบ ได้แก่ สภาพอันธรรมดาแต่ต่างขึ้น โดยตรงได้แก่เบญจขันธ์ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันธรรมดาคุมกันเข้าเป็นกายกับใจ ฯ ด้วยอาการอย่างนี้ คือ ๑. ด้วยไม่อยู่ในอำนาจ หรือด้วยผืนความปรารถนา ๒. ด้วยแย้งต่ออัตตา ๓. ด้วยความเป็นสภาพหาเจ้าของมิได้ ๔. ด้วยความเป็นสภาพสูญ คือว่าง หรือหายไป ๕. ด้วยความเป็นสภาพธรรมเป็นไปตามเหตุปัจจัย ฯ

วिरาคะ ความสิ้นกำหนด

➤ **อุทเทสแห่งวिरาคะ**

อุทเทสที่ ๑ นิพพิหนุ่ วิรุชฺชติ.

เมื่อหน่าย ย่อมสิ้นกำหนด.

อุทเทสที่ ๒ วิราโค เสฏฺฐโฐ ธมฺมานัน.

วिरาคะ เป็นประเสริฐ แห่งธรรมทั้งหลาย.

อุทเทสที่ ๓ สุชา วิราคตา โลกเ กามานันฺ สมตฺกุกโม.

วिरาคะ คือความก้าวล่วงเสียด้วยดี ซึ่งกามทั้งหลาย เป็นสุขในโลก.

➤ ไพบูลย์แห่งวิราคะ ๘ คำที่ใช้เรียกแทนกัน คือมีความหมายที่มุ่งถึงความสิ้นอาคะเหมือนกัน

๑. มทนิมุตโน ธรรมยังความเมาให้สร่าง
๒. ปิปาสวินโย ความนำออกเสียซึ่งความกระหาย ความกระหายเกิดเพราะอำนาจกามตัณหา ความอยากในกามคุณ ๕ , ภาวตัณหา ความอยากเป็นนั่นเป็นนี่ วิภวตัณหา ความอยากไม่เป็นนั่นเป็นนี่
๓. อาลยสมมุคฺชาโต ความถอนขึ้นด้วยดีซึ่งความอาลัย
๔. วัฏฏุปฺจเจโท ความเข้าไปตัดเสียซึ่งวัฏฏะ
๕. ตณฺหุขโย ความสิ้นตัณหา ได้แก่ ความอยาก มี ๓ ประการ ๑) กามตัณหา ความอยากในกาม ๒) ภาวตัณหา ความอยากในภพ ๓) วิภวตัณหา ความอยากในวิภพ
๖. วิราโค ความสิ้นกำหนด
๗. นิโรโธ ความดับ
๘. นิพพาน ธรรมชาติหาเครื่องเสียบแทงมิได้

(ปี 63, 50) ไพบูลย์แห่งวิราคะ ได้แก่อะไรบ้าง?

ตอบ ได้แก่	มทนิมุตโน	แปลว่า ธรรมยังความเมาให้สร่าง
	ปิปาสวินโย	แปลว่า ความนำเสียซึ่งความกระหาย
	อาลยสมมุคฺชาโต	แปลว่า ความถอนขึ้นด้วยดีซึ่งอาลัย
	วัฏฏุปฺจเจโท	แปลว่า ความเข้าไปตัดเสียซึ่งวัฏฏะ
	ตณฺหุขโย	แปลว่า ความสิ้นแห่งตัณหา
	วิราโค	แปลว่า ความสิ้นกำหนด
	นิโรโธ	แปลว่า ความดับ
	นิพพาน	แปลว่า ธรรมชาติหาเครื่องเสียบแทงมิได้ ๕

(ปี 62, 56) คำว่า วัฏฏุปฺจเจโท ธรรมอันเข้าไปตัดซึ่งวัฏฏะ วัฏฏะ นั้นหมายถึงอะไร ? และตัดขาดได้อย่างไร ?

ตอบ หมายถึง ความเวียนเกิดด้วยอำนาจ กิเลส กรรม วิบาก ๕ ตัดขาดได้โดยการละกิเลสอันเป็นเบื้องต้นเสีย ๕

(ปี 61) คำว่า มทนิมุตโน ธรรมยังความเมาให้สร่าง หมายถึงความเมาในอะไร ?

ตอบ หมายถึงความเมาในอารมณ์อันยั่วชวนให้เกิดความเมาทุกประการ เช่น ชาติ สกฺล อิศริยะ บริวาร กิติ ลาก ยศ สรรเสริญ สุข กิติ ความเยาวยวัย ความไม่มีโรค และชีวิต กิติ นับเข้าในอารมณ์ประเภทนี้ ๕

(ปี 60) ตณฺหา เมื่อเกิดขึ้นย่อมเกิดที่ไหนและเมื่อดับย่อมดับที่ไหน ? ตณฺหานั้นย่อมสิ้นไปเพราะธรรมอะไร ?

ตอบ เมื่อเกิดขึ้นย่อมเกิดในสิ่งเป็นที่รักที่ยินดีในโลก เมื่อดับย่อมดับ ในสิ่งเป็นที่รักที่ยินดีในโลก ๕ เพราะวิราคะ คือพระนิพพาน ๕

(ปี 59) วิราคะ ได้แก่อะไร ? คำว่า "วัฏฏุปฺจเจโท ธรรมเข้าไปตัดเสียซึ่งวัฏฏะ" มีอธิบายว่าอย่างไร ?

ตอบ ได้แก่ ความสิ้นกำหนด ๕ อธิบายว่า วัฏฏะ หมายถึงความเวียนว่ายตายเกิดด้วยอำนาจกิเลสกรรมและวิบาก วิราคะเข้าไปตัดความเวียนว่ายตายเกิดนั้น จึงเรียกว่า วัฏฏุปฺจเจโท ธรรมเข้าไปตัดเสียซึ่งวัฏฏะ ๕

(ปี 58) ไพบูลย์แห่งวิราคะว่า มทนิมุตโน ธรรมยังความเมาให้สร่าง ความเมาในที่นี้ หมายถึงความเมาในอะไร ?

ตอบ หมายถึงความเมาในอารมณ์อันยั่วชวนให้เกิดความเมาทุกประการ เช่นความถึงพร้อมแห่งชาติ สกฺล อิศริยะ และบริวาร หรือลาภ ยศ สรรเสริญ สุข หรือความเยาวยวัย ความหาโรคมิได้ และชีวิต ๕

(ปี 55) ความอยากที่เข้าลักษณะเป็นตัณหา และไม่เป็นตัณหานั้น ได้แก่ความอยากเช่นไร เพราะเหตุไร?

ตอบ ความอยากที่เข้าลักษณะทำให้เกิดในภพอีก ประกอบด้วยความกำหนดด้วยอำนาจความยินดี เพลิดเพลินในอารมณ์นั้นๆ อย่างนี้ จัดเป็นตัณหา เพราะเป็นทุกขสมุทัย เหตุให้ทุกข์เกิด

ส่วนความอยากที่มีอยู่โดยปกติธรรมดาของคนทุกคน แม้กระทั่งพระอริยเจ้า เช่นความอยากข้าว อยากน้ำ เป็นต้น ไม่จัดว่าเป็นตัณหา เพราะเป็นความอยากที่เป็นไปตามธรรมดาของสังขาร ฯ

(ปี 55) วิราคะในพระบาลีว่า “วิราโค เสฏฐโฐ ธมฺมานํ วิราคะประเสริฐกว่าธรรมทั้งหลาย” และในพระบาลีว่า “วิราคา วิมุจฺจติ เพราะสิ้นกำหนด ย่อมหลุดพ้น” ต่างกันอย่างไร?

ตอบ วิราคะในพระบาลีแรกเป็นไวพจน์คือคำแทนชื่อพระนิพพาน วิราคะในพระบาลีหลังเป็นชื่อของพระอริยมรรค ฯ

(ปี 45) วิราคะเป็นยอดแห่งธรรมทั้งปวง คำว่า “ธรรมทั้งปวง” หมายถึงอะไร? นิโรธที่เป็นไวพจน์แห่ง วิราคะ หมายถึงอะไร?

ตอบ หมายถึง สังฆตธรรม คือธรรมอันธรรมดาปรุงแต่ง และอสังฆตธรรม คือธรรมอันธรรมดามีได้ปรุงแต่ง ฯ

หมายถึงความดับทุกข์ เนื่องมาจากดับตัณหา ฯ

(ปี 45) ตัณหา คืออะไร? ตัณหานั้น เมื่อเกิดขึ้นย่อมเกิดที่ไหนและเมื่อดับย่อมดับที่ไหน?

คำว่า มทนินฺมทโน ธรรมยังความเมาให้สร่าง หมายถึงความเมาในอะไร?

ตอบ คือความอยาก ฯ เมื่อเกิดขึ้นย่อมเกิดในสิ่งเป็นที่รักที่ยินดีในโลก เมื่อดับย่อมดับในสิ่งเป็นที่รักที่ยินดีในโลก ฯ

หมายถึงความเมาในอารมณ์อันยั่วชวนให้เกิดความเมาทุกประการ เช่น สมบัติแห่งชาติ สกฺล อิศริยะ บริวาร กิติ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข กิติ เยาววีย์ ความหาโรคมิได้ และชีวิต กิติ นับเข้าในอารมณ์ประเภทนี้ ฯ

วิมุตติ ความหลุดพ้น

➤ เอทเทสแห่งวิมุตติ

อุทเทสที่ ๑ วิราคา วิมุจฺจติ. **เพราะสิ้นกำหนด ย่อมหลุดพ้น.**

อุทเทสที่ ๒ กามาสวาปี จิตฺตํ วิมุจฺจติถ ภวาสวาปี จิตฺตํ วิมุจฺจติถ อวิชฺชาสวาปี จิตฺตํ วิมุจฺจติถ.

จิตหลุดพ้นแล้ว แม้จากอาสวะเนื่องด้วยกาม จิตหลุดพ้นแล้ว

แม้จากอาสวะเนื่องด้วยภพ จิตหลุดพ้นแล้ว แม้จากอาสวะ เนื่องด้วยอวิชา.

อุทเทสที่ ๓ วิมุตฺตสฺสมี วิมุตฺตมิตติ ญฺาณํ โหติ. **เมื่อหลุดพ้นแล้ว ญาณว่าหลุดพ้นแล้ว ย่อมมี**

วิมุตติ ๕

๑. **ตทังควิมุตติ** หลุดพ้นด้วยองค์นั้น ฯ
๒. **วิกขัมภณวิมุตติ** หลุดพ้นด้วยข่มไว้
๓. **สมุจฺเจทวิมุตติ** หลุดพ้นด้วยตัดขาด (จัดเข้าใน อริยมรรค)
๔. **ปฏิบัติสัททวิมุตติ** ความหลุดพ้นด้วยความสงบราบ (จัดเข้าใน อริยผล)
๕. **นิสสรณวิมุตติ** ความหลุดพ้นด้วยออกไปเสีย (จัดเข้าใน นิพพาน)

สาสวะ แปลว่า เป็นไปกับด้วยอาสวะ, ประกอบด้วยอาสวะ, ยังมีอาสวะ, เป็นโลกิยะ

อนาสวะ แปลว่า ไม่มีอาสวะ, อันหาอาสวะมิได้

(ปี 62, 46) วิมุตติ ๕ อย่างไหนเป็นโลกิยะ อย่างไหนเป็นโลกุตตระ ?

ตอบ ตทังควิมุตติ วิกขัมภณวิมุตติ เป็นโลกิยะ สมุจฺเจทวิมุตติ ปฏิบัติสัททวิมุตติ นิสสรณวิมุตติ เป็นโลกุตตระ ฯ

(ปี 61) บาลีอุทเทศว่า วิมุตตสมิ วิมุตตมิติ ญาณ โหติ แปลว่า เมื่อหลุดพ้นแล้ว ญาณว่า หลุดพ้นแล้ว ย่อมมี อะไรหลุดพ้น ? และหลุดพ้นจากอะไร ? **ตอบ** จิตหลุดพ้น ๙ จากอาสวะ ๓ ๙

(ปี 60, 54) ในวิมุตติ & วิมุตติโคจัดเป็น อริยมรรค อริยมผล นิพพาน ?

ตอบ สมุจเฉทวิมุตติ จัดเป็น อริยมรรค ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ จัดเป็น อริยมผล นิสสรณวิมุตติ จัดเป็น นิพพาน ๙

(ปี 60, 46) พระบาลีว่า "ปญญา ยปริสุตฺตติ บุคคฺลยํอมฺหมตฺตจฺจด้วยปัญญา" มีอธิบายอย่างไร ?

ตอบ มีอธิบายว่า ผู้พิจารณาเห็นด้วยปัญญาว่า สังขารไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เกิดความเบื่อหน่ายแล้ววางเฉยในสังขารนั้น 'ไม่ยินดีไม่ยินร้าย' ได้บรรลุอริยมรรคอริยมผล ความหมดจดย่อมเกิดด้วยปัญญาอย่างนี้ ๙

(ปี 59) ความหลุดพ้นอย่างไรเป็นสมุจเฉทวิมุตติ? จัดเป็นโลกิยะหรือโลกุตตระ?

ตอบ ความหลุดพ้นด้วยการตัดกิเลสได้เด็ดขาด ได้แก่อริยมรรค ๙ จัดเป็นโลกุตตระ ๙

(ปี 58) จงสงเคราะห์มรรคมีองค์ ๘ เข้าในวิสุทธิ ๗ มาดู ๙

ตอบ สัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ สัมมาอาชีวะ จัดเข้าในศีลวิสุทธิ

สัมมาวาจาเม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จัดเข้าในจิตตวิสุทธิ

สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ จัดเข้าในทวิวิสุทธิ กังขาวิตรณวิสุทธิ มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ปฏิพาญาณทัสสนวิสุทธิ ญาณทัสสนวิสุทธิ ๙

(ปี 56) ความเชื่อว่ามีพระเจ้าผู้สร้าง ทำการอ่อนน้อมและบวงสรวงเป็นอาทิ จัดเข้าในอาสวะข้อไหน? **ตอบ** จัดเข้าใน อวิชชาสวะ ๙

(ปี 55) วิราคะในพระบาลีว่า "วิราโค เสฏฺฐโฐ ธมฺมานํ วิราคะประเสริฐกว่าธรรมทั้งหลาย"

และในพระบาลีว่า "วิราคา วิมฺจฺจติ เพราะสิ้นกำหนดย่อมหลุดพ้น" ต่างกันอย่างไร?

ตอบ วิราคะในพระบาลีแรกเป็นโวพจน์คือคำแทนชื่อพระนิพพาน วิราคะในพระบาลีหลังเป็นชื่อของพระอริยมรรค ๙

(ปี 53) วิมุตติ ความหลุดพ้นนั้น ตัวหลุดพ้นคืออะไร? หลุดพ้นจากอะไร? ตัวรู้ว่าการหลุดพ้นคืออะไร? จงอ้างหลักฐานประกอบด้วย

ตอบ ตัวหลุดพ้นคือจิต ๙ หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย ตามพระบาลีว่า กามาสวาปี จิตฺตํ วิมฺจฺจิตฺถ ภาวาสวาปี จิตฺตํ วิมฺจฺจิตฺถ อวิชชาสวาปี จิตฺตํ วิมฺจฺจิตฺถ จิตหลุดพ้นแล้ว แม้จากอาสวะเนื่องด้วยกาม จิตหลุดพ้นแล้ว แม้จากอาสวะเนื่องด้วยภพ จิตหลุดพ้นแล้ว แม้จากอาสวะเนื่องด้วยอวิชชา ๙ ญาณเป็นตัวรู้ ตามพระบาลีว่า วิมุตตสมิ วิมุตตมิติ ญาณ โหติ เมื่อหลุดพ้นแล้ว ญาณว่าหลุดพ้นแล้ว ย่อมมี ๙

(ปี 51) บาลีอุทเทศว่า วิมุตตสมิ วิมุตตมิติ ญาณ โหติ แปลว่า เมื่อหลุดพ้นแล้ว ญาณว่าหลุดพ้นแล้ว ย่อมมี ใครเป็นผู้หลุดพ้น? และหลุดพ้นจากอะไร? **ตอบ** จิตเป็นผู้หลุดพ้น ๙ พ้นจากอาสวะ ๓ ๙

(ปี 50) วิมุตติ เป็นโลกิยธรรมหรือโลกุตตรธรรม? เป็นสาสวะหรืออนาสวะ?

ตอบ ถ้าเพ่งถึงวิมุตติที่สืบเนื่องมาจากนิพพิทาและวิราคะแล้ว ก็เป็นโลกุตตระและอนาสวะอย่างเดียวกัน ถ้าเพ่งถึงวิมุตติ & วิมุตติเป็นโลกิยะก็มี เป็นสาสวะก็มี คือตทั้งวิมุตติและวิกขัมภณวิมุตติเป็นโลกิยะและเป็นสาสวะ วิมุตติอีก ๓ ที่เหลือ เป็นโลกุตตระและเป็นอนาสวะ ๙

วิสุทธิ ความหมดจด

อุทเทศที่ ๑ ปญญา ยปริสุตฺตติ. **ย่อมหมดจดด้วยปัญญา.**

อุทเทศที่ ๒ เอส มคฺโค วิสุตฺติยา. **นั่น [คือนิพพิทา] เป็นทางแห่งวิสุทธิ.**

ลัทธิพราหมณ์ถือว่า บาบที่ทำความอจลอยเสียด้วยทำพิธี เมื่ออาบน้ำ เช่นเดียวกับชำระมลทินกายด้วยอาบน้ำโดยปกติ และลัทธิ

คริสตังถือว่า อ่อนน้อมพระเจ้าเพื่อโปรดยกประทานได้อยู่ เช่นเดียวกับพระเจ้าแผ่นดินโปรดยกโทษพระราชทานแก่คนผู้ทำผิด ให้พ้นพระราชอาญา ฝ่ายพระพุทธศาสนาถือว่า

อุตตนา ว กตฺ ปาปี อุตตนา สงฺกิลิสฺ สติ

อุตตนา อกตฺ ปาปี อุตตนา ว วิสุตฺตติ

สุทฺธิ อสุทฺธิ ปจฺจตฺตํ นาถุญฺญ อญฺญํ วิโสธเย.

ทำบาปเอง ย่อมเศร้าหมองเอง ไม่ทำบาปเอง

ย่อมหมดจดเอง ความหมดจดและความเศร้าหมอง

เป็นเฉพาะตัว คนอื่นยังคนอื่นให้หมดจดหาได้ไม่

โดยนัยนี้ ถือว่าความบริสุทธิ์ ภายในย่อมมีด้วยปัญญา.

อีกบรรยายหนึ่ง

อุทเทสที่ ๓

มคฺคานุสฺสุงฺคิโก เสฏฺฐิ
เอเสว มคฺโค นตฺถญฺญ ทสฺสนสฺส วิสุทฺธิยา.

ทางมีองค์ ๘ เป็นประเสริฐสุด แห่งทางทั้งหลาย...ทางนั้นหมด ไม่มีทางอื่น เพื่อหมดจดแห่งทัสนะ.

ทางมีองค์ ๘ นั้น ในนิเทศแห่งทุกนิโรคามนี้ปฏิบัติทวาริยสังแห่งธัมมจักกัปปวัตตนสูตรเป็นต้น จำแนกออกไปอย่างนี้ :-

- ๑. สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ
- ๒. สัมมาสังกัปป ความดำริชอบ
- ๓. สัมมวาจา เจรจาชอบ
- ๔. สัมมากัมมันโต การงานชอบ
- ๕. สัมมาอาชีโว เลี้ยงชีวิตชอบ
- ๖. สัมมาวายาโม พยายามชอบ
- ๗. สัมมาสติ ระลึกรชอบ
- ๘. สัมมาสมาธิ ตั้งใจชอบ.

วิสุทฺธิ ๗ ทางไปสู่พระนิพพาน

- ๑. สีสวิสุทฺธิ ความหมดจดแห่งศีล
- ๒. จิตตวิสุทฺธิ ความหมดจดแห่งจิต
- ๓. ทิฏฐิวิสุทฺธิ ความหมดจดแห่งทิฏฐิ
- ๔. กังขาวิตรณวิสุทฺธิ ความหมดจดแห่งญาณ เป็นเครื่องข้ามพ้นความสงสัย
- ๕. มัคคามัคคญาณทัสนวิสุทฺธิ ความหมดจดแห่งญาณเป็นเครื่องเห็นว่าทางหรือมิใช่ทาง
- ๖. ปฏิปทาญาณทัสนวิสุทฺธิ ความหมดจดแห่งญาณเป็นเครื่องเห็นทางปฏิบัติ
- ๗. ญาณทัสนวิสุทฺธิ ความหมดจดแห่งญาณทัสนะ

➤ จัดมรรค ๘ เข้าในวิสุทฺธิ ๗

มรรค ๘	วิสุทฺธิ ๗
สัมมวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ	ศีลวิสุทฺธิ
สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ	จิตตวิสุทฺธิ
สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ	ทิฏฐิวิสุทฺธิ กัังขาวิตรณวิสุทฺธิ มัคคามัคคญาณทัสนวิสุทฺธิ ปฏิบัติปทาญาณทัสนวิสุทฺธิ ญาณทัสนวิสุทฺธิ

➤ **อัคคัปปสาทสุตร** กล่าวยกเป็นยอดแห่งสังฆตธรรม *ความเป็นทางประเสริฐเป็นทางยอด เพราะองค์ ๘ นั้นแต่ละอย่าง ๆ ก็เป็นธรรมดี ๆ รวมกันเข้าทั้ง ๘ ย่อมเป็นธรรมดียิ่งนัก และเป็นทางเดียวนำไปถึงความดับทุกข์ หรือ ถึงความหมจดแห่งทสสนะ แต่จัดเป็นพวกสังฆตธรรม ด้วยอธิบายอย่างไร ข้าพเจ้าเข้าใจไม่ชัดพอจะยืนยัน ได้แต่คะเนว่าชะรอยจะเพ่งว่าเป็นธรรมเนื่องด้วยอุปทานขันธ จึงจัดเป็นสังฆตะด้วยกัน ครั้น เทียบกับวิราคะอันจัดเป็นสังฆตะเข้า นอกจากหมาเอาอนุปาทาปรินิพพาน ย่อมชักจน. ทางนี้แลนำไปถึงความหมจดแห่งทสสนะอย่างไร ฟังรู้ด้วยเทียบกับวิสุทธิ ๗ อย่างนี้*

(ปี 62, 59, 50) ธรรมอะไรพระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นยอดแห่งสังฆตธรรม ? เพราะเหตุไร ?

ตอบ อัฏฐังคิกมรรคเป็นยอดแห่งสังฆตธรรม ฯ เพราะองค์ ๘ แต่ละองค์ ๆ ของอัฏฐังคิกมรรค ล้วนแต่เป็นธรรมที่ดี ยิ่งรวมกันเข้าทั้ง ๘ องค์ ย่อมเป็นธรรมดียิ่งนัก และเป็นทางเดียวนำไปถึงความดับทุกข์หรือถึงความหมจดแห่งทสสนะ ฯ

(ปี 60, 54) จงจัดมรรค ๘ เข้าในวิสุทธิ ๗ มาดู

ตอบ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ จัดเข้าในศีลวิสุทธิ

สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จัดเข้าในจิตตวิสุทธิ

สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ จัดเข้าในทวิวิสุทธิ กังขาวิตรณวิสุทธิ มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ ญาณทัสสนวิสุทธิ ฯ

(ปี 57) วิสุทธิ ๗ แต่ละอย่างๆ จัดเข้าในไตรสิกขาได้อย่างไร ?

ตอบ ศีลวิสุทธิ จัดเข้าในศีลสิกขา

จิตตวิสุทธิ จัดเข้าในจิตตสิกขา

ทวิวิสุทธิ กังขาวิตรณวิสุทธิ มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ ญาณทัสสนวิสุทธิ จัดเข้าในปัญญาสิกขา ฯ

(ปี 52) ลัทธิบางอย่างมีหลักการว่า ทำบาปแล้วบริสุทธิ์หมจดได้ด้วย การอาบน้ำ ด้วยการบวงสรวง ด้วยการสวดอ้อนวอน เป็นต้น ในฝ่ายพระพุทธศาสนากล่าวถึงเรื่องนี้ว่าอย่างไร? จงอ้างหลักฐาน

ตอบ พระพุทธศาสนามีหลักว่า บุคคลทำบาปเอง ย่อมเศร้าหมองเอง ไม่ทำบาปเอง ย่อมบริสุทธิ์ หมจดเอง ความหมจดและความเศร้าหมองเป็นของเฉพาะตัว ผู้อื่นทำผู้อื่นให้หมจดหรือเศร้าหมองไม่ได้ ความบริสุทธิ์ภายในย่อมมีด้วยปัญญา ฯ มีพระบาลีแสดงไว้ว่า ปญญาเยบริสุทธิ์ติ บุคคลย่อมบริสุทธิ์ได้ด้วยปัญญา และว่า

อตตนา ว กตํ ปาปํ อตตนา สงฺกิลิสฺส สติ

อตตนา อกตํ ปาปํ อตตนา ว วิสุตฺตมฺติ

สุทฺธิ อสุทฺธิ ปจฺจตฺตํ นาถุญฺญ อถุญฺญํ วิโสธเย.

ทำบาปเอง ย่อมเศร้าหมองเอง ไม่ทำบาปเอง

ย่อมหมจดเอง ความหมจดและความเศร้าหมอง

เป็นเฉพาะตัว คนอื่นยังคนอื่นให้หมจดหาได้ไม่ ฯ

(ปี 44) การพิจารณาแลเห็นสังขารโดยไตรลักษณ์ จัดเป็นวิสุทธิอะไร? จงจัดวิสุทธิ ๗ ลงในไตรสิกขา?

ตอบ จัดเป็นทวิวิสุทธิ ความหมจดแห่งความเห็น

๑. ศีลวิสุทธิ จัดเป็นศีล ๒. จิตตวิสุทธิ จัดเป็นสมาธิ

๓. ทวิวิสุทธิ กังขาวิตรณวิสุทธิ มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ ญาณทัสสนวิสุทธิ จัดเป็นปัญญา

➤ อุทเทสแห่งสันติ

อุทเทสที่ ๑	สันติ มคฺคเมว พุรุหฺย.	สูงจนทางแห่งความสงบนั้นแล.
อุทเทสที่ ๒	นตฺถิ สนฺติ ปรี สุขํ.	สุขอื่นจากความสงบย่อมไม่มี .
อุทเทสที่ ๓	โลกามิสํ ปชฺเห สนฺติ เปกฺโข.	ผู้เพ่งความสงบ พึงละอาภิสในโลกเสีย.

สันติ เป็นได้ทั้งโลกิยะทั้งโลกุตตระ ดูเดียวกับวิสุทธิ

* ที่เป็นโลกิยะได้ในบาลีว่า น หิ รุณฺณณฺ โสเกน สนฺติ ปฺปฺโหติ เจตฺโส บุคคลย่อมถึงความสงบแห่งจิต ด้วยร้องไห้ ด้วยเศร้าโศกก็หาไม่

* ที่เป็นโลกุตตระได้ในบาลีว่า โลกามิสํ ปชฺเห สนฺติเปกฺโข ผู้เพ่งสันติพึงละโลกามิสเสีย

(จี 63) สันติ ความสงบ หมายถึงสงบอะไร ? ผู้มุ่งสันติสุขอย่างแท้จริง ท่านสอนให้ละอะไร ?

ตอบ หมายถึง สงบกาย วาจา ใจ ฯ ท่านสอนให้ละโลกามิส คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ ฯ

(จี 62) พระพุทธพจน์ว่า ผู้เพ่งความสงบพึงละอาภิสในโลกเสีย คำว่า อาภิสในโลก หมายถึงอะไร ? และละอาภิสเหล่านั้นได้ด้วยวิธีใด ?

ตอบ หมายถึงกามคุณ ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันน่าปรารถนา น่าใคร่น่าพอใจ ฯ ละได้ด้วยการทำใจมิให้ติดในสิ่งเหล่านั้น ฯ

(จี 61) โลกามิสคืออะไร ? ที่ได้ชื่ออย่างนั้นเพราะเหตุไร ?

ตอบ คือกามคุณ ๕ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ ฯ

เพราะเป็นเครื่องล่อใจให้ติดอยู่ในโลกดูจะเหยื่ออันเบ็ดเกี่ยวไว้ฉะนั้น ฯ

(จี 60) สันติแปลว่าอะไร ? เป็นโลกิยะ หรือโลกุตตระ ?

ตอบ สันติ แปลว่า ความสงบ ฯ เป็นได้ทั้งโลกิยะ และโลกุตตระ ฯ

(จี 59) สันติ ความสงบ เกิดขึ้นที่ใด? มีปฏิบัติที่จะดำเนินอย่างไร?

ตอบ เกิดขึ้นที่กาย วาจา ใจ ฯ มีปฏิบัติที่จะดำเนิน คือปฏิบัติกาย วาจา ใจ ให้สงบจากโทษเวรภัย ด้วยการละโลกามิสคือกามคุณ ๕ ฯ

(จี 55) บาลีแสดงปฏิบัติแห่งสันติว่า “โลกามิสํ ปชฺเห สนฺติเปกฺโข” แปลว่า ผู้เพ่งความสงบพึงละอาภิสในโลกเสีย ดังนี้ คำว่า อาภิสในโลก หมายถึงอะไร ? ที่เรียกอย่างนั้นเพราะเหตุไร?

ตอบ หมายถึงเบญจพิภกามคุณ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ฯ

ที่เรียกอย่างนั้น เพราะเป็นเครื่องล่อใจให้ติดในโลก ดูจะเหยื่ออันเบ็ดเกี่ยวอยู่ฉะนั้น ฯ

(จี 53) สันติ ความสงบ เป็นโลกิยะหรือโลกุตตระ? จงตอบโดยอ้างพระบาลีมาประกอบ

ตอบ เป็นได้ทั้งโลกิยะและโลกุตตระ ฯ

ที่เป็นโลกิยะได้ในบาลีว่า น หิ รุณฺณณฺ โสเกน สนฺติ ปฺปฺโหติ เจตฺโส บุคคลย่อมถึงความสงบแห่งจิต ด้วยร้องไห้ ด้วยเศร้าโศกก็หาไม่

ที่เป็นโลกุตตระได้ในบาลีว่า โลกามิสํ ปชฺเห สนฺติเปกฺโข ผู้เพ่งสันติพึงละโลกามิสเสีย ฯ

(จี 50) บาลีแสดงปฏิบัติแห่งสันติว่า ผู้เพ่งความสงบพึงละอาภิสในโลกเสีย

ความสงบ ได้แก่อะไร? อาภิส ได้แก่อะไร? เพราะเหตุไรจึงเรียกว่าอาภิส?

ตอบ ได้แก่ ความเรียบร้อยทางกายทางวาจาและทางใจ ฯ

ได้แก่ เบญจพิภกามคุณ คือรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันน่าปรารถนา น่าใคร่น่าชอบใจ ฯ เพราะเป็นเครื่องล่อใจให้ติดในโลก ฯ

(จี 48) พระพุทธพจน์ว่า “นตฺถิ สนฺติปรี สุขํ” สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี จะไม่เป็นการปฏิเสธสุขอย่างอื่นไปทั้งหมดหรือ? จงอธิบาย

ตอบ ไม่เป็นการปฏิเสธเสียทีเดียว เช่นทรงแสดงถึงสุขของคฤหัสถ์ ๔ อย่างไว้เป็นต้น แต่สุขอย่างอื่นนั้นยังเจอไปด้วยทุกข้ออยู่ ยังไม่ใช่สุข ไม่อาจจะนับว่าเป็นสุขที่แท้จริงได้ มีแต่ความสงบเท่านั้นที่เป็นสุขอย่างแท้จริง เพราะไม่เจอไปด้วยความทุกข์ฉะนั้นสุขที่ยิ่งกว่าความสงบจึงไม่มี

(ปี 45) บาลีแสดงปฏิปทาแห่งสันติว่า โลกามิสฺ ปชเห สนฺติเปกฺโข ความว่า ผู้เพ่งความสงบพึงละอามิสในโลกเสีย

คำว่า อามิสในโลก หมายถึงอะไร? ที่เรียกว่า อามิสในโลก เพราะเหตุใด?

ตอบ หมายถึงปัจจุพิภพคุณ คือรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ ๕ เพราะเป็นเครื่องล่อใจให้ติดใจในโลก ดุจเหยื่ออันเบ็ดเกี่ยวอยู่ ๕

(ปี 43) สันติแปลว่าอะไร? มีปฏิปทาที่จะดำเนินอย่างไร? สันติเป็นโลกิยะ หรือโลกุตตระ?

ตอบ สันติ แปลว่า ความสงบ มีปฏิปทาที่จะดำเนินคือ ปฏิบัติสงบกาย วาจา ใจ จากโทษเวรภัย ละโลกามิส คือเบญจพิภพคุณ ๕ มีสันติเป็นวิหารธรรม ๕ สันติเป็นได้ทั้งโลกิยะ และโลกุตตระ ๕

นิพพาน ความดับทุกข์

➤ **อุทเทสที่ ๑** นิพพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา.

พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมกล่าวนิพพานว่ายอดเยี่ยม.

➤ **อุทเทสที่ ๒** นิพพานคมนํ มคฺคํ ชีปนฺนเมว วิโสธเย.

พึงรีบรัดชำระทางไปนิพพาน.

สิณฺจ ภิกฺขุ อิมํ นาวิํ สิตฺตา เต ลหุเมสุสฺสตี

เจตฺวา ราคณฺจ โทสณฺจ ตโต นิพฺพานเมหิสฺสิ .

ภิกษุ เธอจงวิตเรื่อนี้ เรืออันเธอวิตแล้ว จักพลันถึง เธอตัดราคะและโทสะแล้ว แต่นั้นจักถึงนิพพาน.

อธิบาย เรือหมายเอาอัตภาพ เรืออันวิตแล้วนั้น หมายถึงอาบรเทาภิเลส

และบาปกรรมเสียให้บางเบาจนขจัดได้ขาด จักพลันถึงทำคือนิพพาน

➤ **อุทเทสที่ ๓** นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ.

นิพพานเป็นสุขอย่างยอดเยี่ยม.

นิกฺขิปีตฺวา คฺรุํ ภารํ อณฺณํ ภารํ อนาทีย

สมฺมลํ ตณฺหํ อพฺพยุหํ นิจฺจาทโต ปรินิพฺพุ โต.

ปลงภาระอันหนักเสียแล้ว ไม่ถือเอาภาระอันอื่น ถอนต้นหากับทั้งมูลเสียแล้ว หายหิว ดับรอบแล้ว.

ภาระในคานานี้ หมายถึงอุปยุขันธ์ การถือเอาภาระ หมายถึงเอาการถือด้วยอุปทาน การปลงภาระ หมายถึงเอาการถอนอุปาทาน แต่มีทางจะเข้าใจอีกอย่างหนึ่งก็ได้ว่า ละขันธ์ปัญจกนี้ ด้วยดับจริมกจิตแล้ว ไม่ถือเอาขันธ์ปัญจกอื่น ด้วยเกิดอีก

เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณฺตีตํ ยทิทํ สพุพฺสงฺขารสมฺโม **สพุพฺปฏิบัติปฏินิสฺสคฺโค** ตณฺหกุขฺโข วิราโค นิโรธ นิพฺพานํ.

ธรรมชาตินั้นสงบแล้ว ธรรมชาตินั้นประณีต ธรรมชาติไรเล่าเป็นที่สงบแห่งสังขารทั้งปวง เป็นที่สละคืนอุปธิทั้งปวง เป็นที่สิ้นแห่งตัณหา เป็นที่สิ้นกำหนด เป็นที่ดับ คือนิพพาน.

จากพระบาลีว่า "**สพุพฺปฏิบัติปฏินิสฺสคฺโค** ธรรมเป็นที่สละอุปธิทั้งปวง" ในคำนี้ **อุปธิ** เป็นชื่อของเป็นชื่อของกิเลสและปัญจขันธ์

ที่เป็นชื่อของกิเลส มีอธิบายว่า เข้าไปทรงคือเข้าครอง ส่วนที่เป็นชื่อแห่งปัญจขันธ์ มีอธิบายว่า เข้าไปทรงคือหอบไว้ซึ่งทุกข์

➤ ประเภทของนิพพาน

๑. สอุปาทิเสสนิพพาน เป็นความดับกิเลสที่ยังมีเบญจขันธ์เหลือ
๒. อนอุปาทิเสสนิพพาน เป็นความดับกิเลสที่ไม่มีเบญจขันธ์เหลือ

(ปี 63, 51) สอุปาทิเสสนิพพาน กับ อนอุปาทิเสสนิพพาน ต่างกันอย่างไร?

พระบาลีว่า เตสํ วุปลโม สุขโข ความเข้าไปสงบแห่งสังขารเหล่านั้น เป็นสุข จัดเป็นนิพพานชนิดใด?

ตอบ ต่างกัน คือ สอุปาทิเสสนิพพาน เป็นความดับกิเลสที่ยังมีเบญจขันธ์เหลือ ส่วนอนอุปาทิเสสนิพพาน เป็นความดับกิเลสที่ไม่มีเบญจขันธ์เหลือ ๕ เป็นอนอุปาทิเสสนิพพาน ๕

(ปี 61, 52) ข้อความว่า ปลงภาระอันหนักเสียแล้ว ไม่ถือเอาภาระอันอื่น ดังนี้ มีอธิบายอย่างไร?

ตอบ อธิบายว่า ภาระ หมายถึงเบญจขันธ์ การปลงภาระ หมายถึงการถอนอุปาทาน การไม่ถือเอาภาระอื่น หมายถึงการไม่ถือเบญจขันธ์อื่นด้วยอุปาทาน ๕

(ปี 59) พระบาลีว่า "สพฺพูปริปฏิณิสฺสคฺคิ ธรรมเป็นที่สละอุปธิทั้งปวง"

ในคำนี้ อุปธิ เป็นชื่อของอะไรได้บ้าง? แต่ละอย่างมีอธิบายว่าอย่างไร ?

ตอบ เป็นชื่อของกิเลสและเบญจขันธ์ ๕

ที่เป็นชื่อของกิเลส มีอธิบายว่า เข้าไปทรงคือเข้าครอง

ที่เป็นชื่อแห่งเบญจขันธ์ มีอธิบายว่า เข้าไปทรงคือหอบไว้ซึ่งทุกข์ ๕

(ปี 57) คำว่า อุปาทิ ในคำว่า สอุปาทิเสสนิพพาน หมายถึงอะไร ? **ตอบ** หมายถึงขันธ์ ๕ (ขันธ์เบญจก) ๕

(ปี 56) พระบาลีว่า “นิกฺขิปีตฺวา คฺรุํ ภาเรํ อดฺญํ ภาเรํ อนาทิย ปลงภาระอันหนักเสียแล้ว ไม่ถือเอาภาระอันอื่น”

ถามว่า “ภาระ” “การไม่ถือเอาภาระ” “การปลงภาระ” ได้แก่อะไร?

ตอบ ภาระ ได้แก่เบญจขันธ์ ๕ การไม่ถือเอาภาระ ได้แก่การไม่ถือเอาเบญจขันธ์ด้วยอุปาทาน ๕

การปลงภาระ ได้แก่การถอนอุปาทานในเบญจขันธ์ ๕

(ปี 54) พระศาสดาทรงสอนภิกษุโดยยกเอาเรื่องมาเป็นอุปมาว่า สิญฺจ ภิกฺขุ อิมํ นาวิํ สิตฺตา เต ลหุเมสุสติ แปลว่าภิกษุ เธอจงวิตเรื่องนี้ เรื่องอันเธอวิตแล้วจักพลันถึง มีอธิบายโดยย่อว่าอย่างไร?

ตอบ มีอธิบายโดยย่อว่า เรื่อง หมายถึงอตภาพ วิตเรื่อง คือวิตน้ำที่รั่วเข้าในเรือ ซึ่งหมายถึงการบรรเทาภิเลสและบาปกรรม ที่ไหลเข้ามาท่วมทับจิตใจ ให้บางเบา จนขจัดได้ขาด เมื่ออตภาพนี้เบาจักปฏิบัติเพื่อไปสู่พระนิพพานได้เร็ว ๕

(ปี 51) พระบาลีว่า สิญฺจ ภิกฺขุ อิมํ นาวิํ แปลว่า ภิกษุ เธอจงวิตเรื่องนี้ คำว่า เรือ และคำว่า วิต ในที่นี้ หมายถึงอะไร?

ตอบ เรือ หมายถึง อตภาพร่างกาย วิต หมายถึง บรรเทาภิเลสและบาปกรรมเสียให้บางเบา จนขจัดได้ขาด ๕

(ปี 49) พระบาลีว่า “ภิกษุ เธอจงวิตเรื่องนี้ เรื่องที่เธอวิตแล้ว จักพลันถึง” จงให้ความหมายคำต่อไปนี้ ให้ถูกต้องตามพระบาลีนั้น?

ก. เรือนี้ ข. จงวิต (วิตอะไร) ค. เรือที่วิตแล้ว ง. จักพลันถึง (ถึงอะไร) จ. เรือจักไม่จมใน.....

ตอบ ก. อตภาพร่างกาย ข. วิตน้ำ คือมิจฉาวิตก ค. อตภาพที่บรรเทาภิเลสให้เบาบางลง
ง. ถึงท่า คือพระนิพพาน จ. ในสังสารวัฏ ๕

(ปี 46) เนื้อความในภุทสูตว่า “ปลงภาระอันหนักเสียแล้ว ไม่ถือเอาภาระอันอื่น” ถามว่า คำว่า “ภาระอันหนัก” ได้แก่อะไร?

การถือและการปลงภาระอันหนักนั้น หมายถึงอะไร?

ตอบ ได้แก่ เบญจขันธ์ ๕ การถือ หมายถึง การถือด้วยอุปาทาน การปลง หมายถึง การถอนอุปาทาน ๕

(ปี 44) วัฏฏะในบาลีว่า วัฏฏูปัจเจโท หมายถึงอะไร? วัฏฏะนั้นจะขาดได้อย่างไร? บาลีแสดงปฏิปทาแห่งนิพพานว่า " สิญฺจ ภิกฺขุ อิมํ นาวํ " ความว่า " ภิกษุเธอจงวิตเรื่อนี้ " คำว่า เรือ และ วิต ในบาลีนี้หมายถึงอะไร?

ตอบ วัฏฏะ หมายถึง ความเวียนเกิดด้วยอำนาจกิเลส กรรม และวิบาก ฯ วัฏฏะนั้นจะขาดได้ด้วยการละกิเลสอันเป็นเบื้องต้นเสีย ฯ คำว่า เรือ หมายถึงอรรถภาพร่างกาย คำว่า วิต หมายถึงบรรเทาภิเลส และบาปกรรมให้เบาบางจนขจัดได้ขาด ฯ

ส่วนสังสารวัฏ

โดยบุคคลาธิษฐาน

คติ

- **อุทเทสที่ ๑** จิตฺเต สงฺกิลิฺฏฺฐุ ทฺคฺคิตฺติ ปาฏิกฺงฺขา. **เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุคติเป็นอันต้องหวัง.**
- **อุทเทสที่ ๒** จิตฺเต อสงฺกิลิฺฏฺฐุ สฺสฺคิตฺติ ปาฏิกฺงฺขา. **เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้ว สุกติเป็นอันหวังได้.**

คติ คือ ภูมิเป็นที่ไปหรือเป็นที่ถึงเบื้องหน้าแต่ภวณะ จำแนกไว้ 2 ประเภท ดังนี้

๑. **ทุคติ** ภูมิเป็นที่ไปข้างชั่ว แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ **นิริยะ ๑ ตีรจฺฉานโยนิ ๑** และสามารถแบ่งเป็น ๔ ประเภท คือ **อบาย ทุคติ วินิบาต นิริยะ (หมายเหตุ นิริยะ ก็คือ นรก)**
๒. **สุคติ** ภูมิเป็นที่ไปข้างดี แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ **เทวะ ๑ มนุสฺส ๑ หรือ สุกติ ๑ โลกสววรรค ๑**

(ปี 63, 57) อบาย คืออะไร ? ในอรรถกถาแจกไว้เป็น ๔ อย่าง อะไรบ้าง ?

ตอบ คือโลกที่ปราศจากความเจริญ ฯ มีนิริยะ ตีรจฺฉานโยนิ ปิตติวิสยะ อสุรกาย ฯ

(ปี 61) ในพระบาลีว่า "จิตฺเต สงฺกิลิฺฏฺฐุ ทฺคฺคิตฺติ ปาฏิกฺงฺขา เมื่อใจเศร้า หมอง ต้องประสบทุคติ" ทุคติ คืออะไร ? มีอะไรบ้าง ?

ตอบ คือ ภูมิเป็นที่ไปข้างชั่ว ฯ มี ๑. อบาย ทุคติ วินิบาต นรก (ตามนัยอรรถกถา มี ๔ คือ นรก สัตว์เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย) ฯ

(ปี 60, 44) ในส่วนสังสารวัฏฏ์ สัตว์โลกตายแล้วมีคติเป็นอย่างไร? มีอุทเทสบาลีแสดงไว้อย่างไร?

ตอบ สัตว์โลกตายแล้วมีคติเป็น ๒ คือสุคติ และทุคติ ฯ

มีอุทเทสบาลีแสดงว่า จิตฺเต สงฺกิลิฺฏฺฐุ ทฺคฺคิตฺติ ปาฏิกฺงฺขา เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุคติเป็นอันต้องหวัง

จิตฺเต อสงฺกิลิฺฏฺฐุ สฺสฺคิตฺติ ปาฏิกฺงฺขา เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้ว สุกติเป็นอันหวังได้ ฯ

(ปี 59) คติ คืออะไร ? สัตว์โลกที่ตายไป มีคติเป็นอย่างไรบ้าง ?

ตอบ คือ ภูมิหรือภพเป็นที่ไปหลังจากตายแล้ว ฯ

- มีคติเป็น ๒ คือ
๑. ทุคติ ภูมิเป็นที่ไปข้างชั่ว ซึ่งเกิดจากการประพฤติทุจริตทางกายวาจาใจ
 ๒. สุกติ ภูมิเป็นที่ไปข้างดี ซึ่งเกิดจากการประพฤติสุจริตทางกายวาจาใจ ฯ

(ปี 53) คำว่า สุกติ ในพระบาลีว่า จิตฺเต อสงฺกิลิฺฏฺฐุ สฺสฺคิตฺติ ปาฏิกฺงฺขา คืออะไร? มีอะไรบ้าง?

ตอบ คือ ภูมิเป็นที่ไปข้างดี ฯ มี เทวะ ๑ มนุสฺส ๑ หรือ สุกติ ๑ โลกสววรรค ๑ ฯ

(ปี 52) สัตว์โลกตายแล้วมีคติเป็นอย่างไร? มีพระบาลีแสดงไว้อย่างไร?

ตอบ มีคติเป็น ๒ คือ สุกติและทุคติ ฯ มีพระบาลีแสดงไว้ว่า

จิตฺเต อสงฺกิลิฺฏฺฐุ สฺสฺคิตฺติ ปาฏิกฺงฺขา. เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้ว สุกติเป็นอันหวังได้

จิตฺเต สงฺกิลิฺฏฺฐุ ทฺคฺคิตฺติ ปาฏิกฺงฺขา. เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุคติเป็นอันต้องหวัง ฯ

(ปี 51) ในส่วนสังสารวัฏ สัตว์โลกตายแล้วมีคติเป็นอย่างไร? จงอ้างบาลีประกอบ

ตอบ มีคติเป็น ๒ คือ สุคติ มีบาลีว่า จิตฺเต อสงฺกิลิฏฺฐเฐ สุคติ ปาฏิกงฺขา
และ ทุกคติ มีบาลีว่า จิตฺเต อสงฺกิลิฏฺฐเฐ ทุกคติ ปาฏิกงฺขา ฯ

(ปี 48) สัตว์โลกตายแล้วมีคติเป็นอย่างไร? ปัจจุบันภพนั้น เกี่ยวเนื่องกับสัมปรายภพอย่างไร?

ตอบ สัตว์โลกตายแล้วมีคติเป็น ๒ คือ ถ้าทำดี คือ ประพฤติสุจริตด้วยกาย วาจา ใจ ก็ไปสู่สุคติ ถ้าทำไม่ดี คือ ประพฤติทุจริตด้วยกาย วาจา ใจ ก็ไปสู่ทุคติ ฯ

จิตดีชั่วในปัจจุบัน ย่อมเป็นปัจจัยแห่งปฏิสนธิในสัมปรายภพ ภูมิและภพในภพภาคหน้าขึ้นอยู่กับภูมิและภพชั้นของจิตในปัจจุบันนี้แหละ ดังมีหลักธรรมในอุเทศบาลีแสดงว่า เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุคติเป็นอันต้องหวัง และว่าเมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้ว สุคติเป็นอันหวังได้ ฯ

(ปี 46) คติ คือภูมิเป็นที่ไปของสัตว์ผู้ตายแล้ว เป็นอย่างไร? มีบาลีแสดงอุทเทสเกี่ยวกับคตินั้น ว่าอย่างไร?

ตอบ เป็น ๒ คือ ทุคติ ภูมิเป็นที่ไปข้างชั่ว ๑ สุคติ ภูมิเป็นที่ไปข้างดี ๑ ฯ

มีบาลีแสดงอุทเทสว่า ดังนี้ ๑. จิตฺเต อสงฺกิลิฏฺฐเฐ ทุกคติ ปาฏิกงฺขา เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุคติเป็นอันต้องหวัง
๒. จิตฺเต อสงฺกิลิฏฺฐเฐ สุคติ ปาฏิกงฺขา เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้ว สุคติเป็นอันหวังได้ ฯ

หลักกัมมฏฐาน

สมถกัมมฏฐาน

➤ กัมมฏฐาน ๔๐ ประการ รวมเป็น ๗ หมวดนั้น คือ

- * กสิณ ๑๐ กสิณ แปลว่า วัตถุอันจูงใจ คือจูงใจให้เข้าไปผูกอยู่ เป็นชื่อของกัมมฏฐานแปลว่า มีวัตถุที่ชื่อว่ากสิณเป็นอารมณ์
- อสุภ ๑๐
- อนุสสติ ๑๐
- พรหมวิหาร ๔
- อหारेปฏิกุศลสัญญา ๑
- จตุธาตววัตถาน ๑
- อรูป ๔

➤ สติปัฏฐาน ๔

๑. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๒. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๓. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๔. ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

➤ *อสุภะ ๑๐ พิจารณาซากศพเป็นอารมณ์

➤ อนุสสติ ๑๐

๑. พุทธานุสสติ ระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้าเป็นอารมณ์
๒. ธัมมานุสสติ ระลึกถึงคุณพระธรรมเป็นอารมณ์
๓. สังฆานุสสติ ระลึกถึงคุณพระสงฆ์เป็นอารมณ์
๔. สีลานุสสติ ระลึกถึงศีลที่ตนรักษาเป็นอารมณ์
๕. จาคานุสสติ ระลึกถึงทานที่ตนบริจาคแล้วเป็นอารมณ์
๖. เทวตานุสสติ ระลึกถึงเทวดาที่มีศีลาทีคุณเสมอ เหมือนกับด้วยตน ตั้งเทพดาเหล่านั้นไว้เป็นพยานแล้ว กลับระลึกถึงศีลาทีคุณของตนเป็นอารมณ์

- ๗. **อุปสมานุสสติ** ระลึกถึงนิพพานว่าเป็นที่ระงับดับเพลิงกิเลสและกองทุกข์เป็นบรมสุขอย่างยิ่งเป็นอารมณ์
- ๘. **มรณัสสติ** ระลึกถึงความตายของตนและสัตว์ผู้อื่นเป็นอารมณ์
- ๙. ***กายคตาสติ** ระลึกไปในอาการ ๓๒ ในร่างกายเป็นอารมณ์ (พิจารณาอาการภายในของตนเป็นอารมณ์)
- ๑๐. **อานาปานสติ** ระลึกถึงลมหายใจเข้าออกยาวสั้นเป็นต้นเป็นอารมณ์

- **การเจริญเมตตาพรหมวิหาร** มีความมุ่งหมายอย่างนี้ ให้ทำตนเป็นพยานว่า ตนนี้อยากได้แต่ความสุข เกลียดชังทุกข์และภัยต่าง ๆ ฉนใด แม้สัตว์ทั้งหลาย ก็อยากได้สุข เกลียดชังทุกข์และภัยต่าง ๆ ฉนนั้น เมื่อเห็นเช่นนี้แล้ว จิตก็ปรารถนาจะให้สัตว์ทั้งสิ้น มีความสุขความเจริญ ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงให้แผ่เมตตาจิตไปในตนก่อน ๆ .
- **การเจริญมูทิตาพรหมวิหาร** วิธีเจริญมูทิตานี้ดังนี้ เมื่อได้เห็นหรือได้ยินมนุษย์หรือสัตว์ เป็นอยู่สุขสบาย เจริญรุ่งเรืองด้วยสุขสมบัติ พึงทำจิตใจให้ชื่นชมยินดี แล้วแผ่มูทิตาจิตไปว่า สัตว์ผู้นี้หนอบริบูรณ์ยิ่งนัก มีสุขสมบัติมาก จงเจริญยั่งยืนด้วยสุขสมบัติยิ่งๆ เถิด เมื่อเจริญอยู่เรื่อยๆ ย่อมได้รับอานิสงส์คือ จะละความริษยาในสมบัติของผู้อื่นได้ ๆ
- **การเจริญจตุธาตุววัตถาน** คือ ความกำหนดหมายซึ่งธาตุ ๔ โดยสภาวะความเป็นเองของธาตุ วิธีปฏิบัติคือ พึงกำหนดพิจารณาทั้งกายตนเองและกายผู้อื่นให้เห็นเป็นแต่สักว่าธาตุ และพึงกำหนดให้รู้จักธาตุภายในภายนอกให้เห็นเป็นแต่สักว่าธาตุไปหมดทั้งโลก ไม่ใช่สัตว์ไม่ใช่บุคคล
- **หัวใจสมถกัมมัฏฐาน (กายคตาสติ เมตตา พุทธานุสสติ กสิณ จตุธาตุววัตถานะ)**
มีพระบรมพุทโธวาทประทานไว้ว่า "สมาธิ ภิกษุเว ภาเวถ สมาหิโต ยถาภูตํ ปชานาติ" ดังนี้ แปลความว่า ภิกษุทั้งหลายท่านทั้งหลายจงยังสมาธิให้เกิดจนผู้มีจิตเป็นสมาธิแล้ว ย่อมรู้ตามจริง.
เพราะเหตุอะไร พระศาสดาจึงทรงชักนำไปในอันบำเพ็ญสมาธิ. เพราะในที่ได้รับบรมติแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์อันใหญ่.

นิวรรณ์ ๕ ธรรมอันกันจิตไม่ให้บรรลุความดี

กัมมัฏฐานแก่นิวรรณ์

นิวรรณ์	กำจัดด้วยกัมมัฏฐาน
กามฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในอารมณ์ที่ชอกช้ำ	กายคตาสติ, อสุภกัมมัฏฐาน
พยาบาท การปองร้ายผู้อื่น	เมตตาพรหมวิหาร
ถิ่นมิถะ ความที่จิตหุดหู่และเคลิบเคลิ้ม	อนุสสติกัมมัฏฐาน เช่น สีลานุสสติ พุทธานุสสติ ธัมมานุสสติ สังฆานุสสติ
อุทธัจจกุกกุกจะ พุ้งซ่านและรำคาญ	กสิณ, มรณัสสติ
วิจิกิจฉา ความลังเลไม่แน่ใจ	จตุธาตุววัตถานะ, วิปัสสนากัมมัฏฐาน

กัมมัฏฐานที่ควรเจริญกับจริต

จริต	กัมมัฏฐานที่ควรเจริญ
ราคจริต	กายคตาสติ, อสุภะ ๑๐
โทสจริต	วิถณกสิณ ๔ (เนลกลสิณ ปิตกสิณ โลหิตกสิณ โอทาทกสิณ), พรหมวิหาร ๔
โมหจริต	อานาปานสติ
วิตกจริต	อานาปานสติ
สัทธาจริต	อนุสสติ ข้อ ๑-๖ (พุทธานุสสติ, ธัมมานุสสติ, สังฆานุสสติ, สีลานุสสติ, จาคานุสสติ, เทวตานุสสติ)
พุทธิจริต	มรณัสสติ, อุปสมมานุสสติ, อานาเปปุกกุสัลญญา, จตุธาตววัตถาน

➤ วสี ๕ (ความชำนาญ) ...เรื่องวสี ไม่ต้องท่อง...

เมื่อพระโยคาวจรเจ้า อันได้สำเร็จปฐมฌานชำนาญชำนาญเป็นอันดีด้วย วสีทั้ง ๕ ดังว่ามาแล้ว จึงจะสามารถเจริญทุติยฌานต่อขึ้นไปได้ ถ้าไม่ชำนาญในปฐมฌานก่อนแล้ว จะเจริญทุติยฌานต่อขึ้นไป ก็จะเสื่อมเสียจากปฐมฌานและทุติยฌานทั้ง ๒ ฝ่าย เพราะอาศัยเหตุเช่นนี้ จึงห้ามไว้ว่า ถ้ายังไม่ชำนาญในปฐมฌานแล้ว อย่าเพิ่งเจริญทุติยฌานก่อน ต่อเมื่อชำนาญคล่องแคล่วในปฐมฌานด้วยวสี ๕ ประการแล้ว จึงควรเจริญทุติยฌานสืบต่อขึ้นไปได้ เมื่อชำนาญในทุติยฌานแล้ว จึงควรเจริญตติยฌาน จตุตถฌาน ปัญจฌานสืบต่อ ๆ ขึ้นไปได้ โดยลำดับดังกล่าวแล้วนั้น.

(ปี 63) สติปัฏฐาน ๔ คืออะไรบ้าง ? การกำหนดลมหายใจเข้าออก ชื่อว่าเจริญสติปัฏฐาน ข้อไหน ?

ตอบ คือกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๔ ชื่อว่าเจริญกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๔

(ปี 63, 61) ผู้เจริญมหาสติปัฏฐาน ต้องประกอบด้วยธรรมใดบ้าง จึงจะกำจัดอกิขณาและโทมนัสได้ ?

ตอบ ต้องประกอบด้วยธรรม ๓ คือ ๑. อาตภาพิ มีความเพียรเพิกกิเลสให้เร็วร้อน ๒. สัมปชาโน รู้ทั่วพร้อม ๓. สติมา มีสติ ๔

(ปี 62) เจริญมรณัสสติอย่างไรจึงจะบรรเทาความเมาในชีวิต ไม่ติดในโลภธรรม ?

ตอบ เจริญพร้อมด้วยองค์ ๓ คือ ๑. สติ ระลึกถึงความตาย ๒. ญาณ รู้ว่าความตายจักมีแก่ตน ๓. เกิดสังเวชสลดใจ ๔

(ปี 62, 49) จงแสดงวิธีเจริญมูทิตา พร้อมทั้งอานิสงส์แห่งการเจริญ พอเป็นตัวอย่าง?

ตอบ วิธีเจริญมูทิตานั้นดังนี้ เมื่อได้เห็นหรือได้ยินมนุษย์หรือสัตว์ เป็นอยู่สุขสบาย เจริญรุ่งเรืองด้วยสุขสมบัติ พึงทำจิตใจให้ชื่นชมยินดี แล้วแผ่มูทิตาจิตไปว่า สัตว์ผู้นั้นชอบบริบูรณ์ยิ่งนัก มีสุขสมบัติมาก จงเจริญย่งยืนด้วยสุขสมบัติยิ่งๆ เกิด เมื่อเจริญอยู่เนืองๆ ย่อมได้รับอานิสงส์คือจะละความริษยาในสมบัติของผู้อื่นได้ ๔

(ปี 62, 51) อารมณ์ของสติปัฏฐาน มีอะไรบ้าง ? ผู้เจริญสติปัฏฐานพึงมีคุณสมบัติอะไรบ้าง ?

ตอบ มี กาย เวทนา จิต ธรรม ๔ พึงมี ๑. อาตภาพิ มีความเพียรเพิกกิเลส ๒. สัมปชาโน มีสัมปชัญญะ ๓. สติมา มีสติ ๔

(ปี 61) คนวิตกจริตมีนิสัยอย่างไร ? คนประเภทนี้ควรเจริญกัมมัฏฐาน บทใด ?

ตอบ ชอบคิดมาก พุ้งซ่าน ๔ ควรเจริญอานาปานัสสติกัมมัฏฐาน ๔

(ปี 60) เจริญมรณัสสติอย่างไรจึงจะแยบคาย ?

ตอบ เจริญพร้อมด้วยองค์ ๓ คือ สติ ระลึกถึงความตาย ๑ ญาณ รู้ว่าความตายจักมีแก่ตน ๑ เกิดสังเวชสลดใจ ๑ เจริญอย่างนี้ จึงจะแยบคาย ๔

(ปี 60) สมถะ กับ วิปัสสนา ให้ผลต่างกันอย่างไร ?

ตอบ ให้ผลต่างกันดังนี้ สมถะ ให้ผลคือทำให้ใจสงบระงับจากนิวรณ์ทั้ง ๕

ส่วนวิปัสสนา ให้ผลคือทำให้ได้ปัญญาเห็นสภาวะธรรม ตามความเป็นจริง ฯ

(ปี 58) ในสมถกรรมฐาน ๔๐ ประการ มีนิมิตและภาวนาที่อย่างไรบ้าง ?

ตอบ มีนิมิต ๓ คือบริกรรมนิมิต อุดคหินิมิต และปฏิภาคนิมิต และมีภาวนา ๓ คือบริกรรมภาวนา อุปะจารภาวนา และอัปปนาภาวนา ฯ

(ปี 58) ผู้เจริญเมตตาเป็นประจำ ย่อมได้รับอานิสงส์อะไรบ้าง ?

ตอบ ได้รับอานิสงส์ดังนี้

๑. หลับอยู่ก็เป็นสุข
๒. ตื่นอยู่ก็เป็นสุข
๓. ไม่ฝันเห็นสิ่งลามก
๔. เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย
๕. เป็นที่รักของอมมนุษย์ทั้งหลาย
๖. เทวดาทรงหลายย่อมรักษา
๗. ไฟไม่ไหม้ พิษหรือคัสตราวุธทั้งหลายไม่อาจประทุษร้าย
๘. จิตย่อมตั้งมั่นได้เร็วพลัน
๙. ผีพรวรรณย่อมผ่องใสงดงาม
๑๐. ไม่หลงทำกาลกิริยา คือเมื่อจะตายย่อมได้สติ
๑๑. เมื่อตายแล้วแม้เกิดอีก ก็ย่อมเกิดในที่ที่เป็นที่เสวยสุข ถ้าไม่เสื่อมจากฌาน ก็ไปเกิดในพรหมโลก ฯ

(ปี 58) สติปัฏฐาน ๔ คืออะไรบ้าง ? การพิจารณาผม ขน เล็บ ฟัน หนัง โดยความเป็นของปฏิภูล จัดเข้าในสติปัฏฐานข้อไหน ?

ตอบ คือกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ฯ

ในกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ฯ

(ปี 58) บรรดาอาการ ๓๒ ประการนั้น ส่วนที่เป็นอาไปธาดุมิอะไรบ้าง ?

ตอบ มีดี เสมหะ น้ำเหลือง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา มันเหลว น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูล ฯ (* หมายถึงเหตุ อาไปธาดุ คือ ธาตุน้ำ)

(ปี 57) ปฐมฌาน ประกอบด้วยองค์เท่าไร ? อะไรบ้าง ?

ตอบ ด้วยองค์ ๕ ฯ คือวิตก วิจารณ์ ปีติ สุข เอกัคคตา ฯ

(ปี 57) สมถกัมมัฏฐาน กับ วิปัสสนากัมมัฏฐาน ต่างกันอย่างไร ? หัวใจสมถกัมมัฏฐานมีอะไรบ้าง ?

ตอบ สมถกัมมัฏฐาน คือกัมมัฏฐานเป็นอุบายเครื่องสงบใจ วิปัสสนากัมมัฏฐาน คือกัมมัฏฐานเป็นอุบายเครื่องเรื่องปัญญา ฯ

มีกายคตาสติ เมตตา พุทธานุสสติ กสิณ และจตุธาตววัตถาน ฯ

(ปี 56) ในนวสีวิกิภาปัพพะ เมื่อเห็นซากศพชนิดใดชนิดหนึ่งใน ๙ ชนิดนั้นพึงภาวนาอย่างไร ?

ตอบ พึงภาวนาโดยการน้อมเข้ามาสู่กายนี้แล้ว อยมปิ ไซ กาโย ถึงร่างกาย อันนี้เล่า เหวธมฺโม ก็มีอย่างนี้เป็นธรรมดา เหวภาวี จักเป็นอย่างนี้ เหว อนตีโต ไม่ล่องความเป็นอย่างนี้ไปได้ ฯ

(ปี 55) กัมมัฏฐานที่พระอุปัชฌาย์สอนแก่ผู้บรรพชาอุปสมบทว่า เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ ตโจ ทนฺตา นขา โลมา เกสา นั้น จัดเข้าในสติปัฏฐานข้อใด? ให้พิจารณาอย่างไร?

ตอบ จัดเข้าในกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ฯ ให้พิจารณาให้น้อมใจให้เห็นเป็นของน่าเกลียดปฏิภูล ทั้งในกายตน ทั้งในกายผู้อื่น ฯ

(ปี 55) กายคตาสติกัมมัฏฐานกับอสุภกัมมัฏฐาน มีอารมณ์ต่างกันอย่างไร? แก่นิวรณ์ข้อใดได้?

ตอบ กายคตาสติกัมมัฏฐาน มีอาการ ๓๒ ในร่างกายเป็นอารมณ์ อสุภกัมมัฏฐาน มีซากศพเป็นอารมณ์ ฯ แก่นิวรณ์ข้อ ๑ ฯ

(ปี 54) กัมมัฏฐานต่อไปนี้ คือ กสิณ จตุธาตววัตถานะ พุทธานุสสติ เป็นที่สบายแก่คนผู้มักถูกนิวรณ์ข้อใดครอบงำ?

ตอบ กสิณ เป็นที่สบายแก่คนผู้มักถูกอุทัจจกุกุจะครอบงำ

จตุธาตววัตถานะ เป็นที่สบายแก่คนผู้มักถูกวิจิกิจฉาครอบงำ

พุทธานุสสติ เป็นที่สบายแก่คนผู้มักถูกถีนมิทธะครอบงำ ฯ

(ปี 53) นิวรรณ์ คืออะไร? เมื่อจิตถูกนิวรรณ์นั้น ๆ ครอบงำ ควรใช้กัมมัฏฐานบทใดเป็นเครื่องแก้?

ตอบ คือ ธรรมอันกั้นจิตไม่ให้บรรลุความดี ฯ

กามฉันท์ ใช้ อสุภกัมมัฏฐาน หรือกายคตาสติเป็นเครื่องแก้

พยาบาท ใช้ เมตตา กรุณา มุทิตา พรหมวิหาร ๓ ข้อต้นเป็นเครื่องแก้

ทินมิทตะ ใช้ อนุสสติกัมมัฏฐานเป็นเครื่องแก้

อุทธัจจกุกกุจจะ ใช้ กสิณหรือมรณัสสติเป็นเครื่องแก้

วิจิกิจฉา ใช้ ธาตุกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นเครื่องแก้ ฯ

(ปี 53) จตุธาตววัตถานกัมมัฏฐาน คืออะไร? ผู้เจริญกัมมัฏฐานนี้จะพึงกำหนดพิจารณาอย่างไร?

ตอบ คือ ความกำหนดหมายซึ่งธาตุ ๔ โดยสภาวะความเป็นเองของธาตุ ฯ

พึงกำหนดพิจารณาทั้งกายตนเองและกายผู้อื่นให้เห็นเป็นแต่สักว่าธาตุ และพึงกำหนดให้รู้จักธาตุภายในภายนอกให้เห็นเป็นแต่สักว่าธาตุไปหมดทั้งโลก ไม่ใช่สัตว์ไม่ใช่บุคคล ฯ

(ปี 52) พระโยคาวจรสำเร็จปฐมฌานแล้ว ควรกระทำให้ช้านานด้วยวิธีทั้ง ๕ ก่อนที่จะเจริญทุติยฌานต่อไป เพราะเหตุใด?

ตอบ เพราะถ้าไม่ช้านานในปฐมฌานแล้ว เมื่อเจริญทุติยฌานต่อไปก็จะเสื่อมจากปฐมฌานและทุติยฌานทั้ง ๒ ฝ่าย ฯ

(ปี 52) สติปัฏฐาน ๔ อันผู้ปฏิบัติธรรมอบรมให้บริบูรณ์เต็มที่แล้ว ย่อมเป็นเพื่ออานิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง?

ตอบ คือ ๑. เพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย ๒. เพื่อความข้ามพ้นโสกะและปริเทวะทั้งหลาย ๓. เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์และโทมนัส ๔. เพื่อบรรลุธรรมที่ควรรู้ ๕. เพื่อการทำให้แจ้งพระนิพพาน ฯ

(ปี 51) จริต คืออะไร? เพราะเหตุใดจึงต้องเจริญกัมมัฏฐานให้เหมาะกับจริตของตน?

ตอบ คือ ความประพฤติเป็นปกติของบุคคล ฯ

เพราะกัมมัฏฐานแต่ละอย่างก็เป็นทีสบายของคนแต่ละจริต ถ้าเจริญไม่เหมาะกับจริต กรรมฐานก็จะสำเร็จได้โดยยาก ฯ

(ปี 50) เพราะเหตุไร พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงชักนำให้บำเพ็ญสมาธิ? หัวใจสมถกัมมัฏฐานมีอะไรบ้าง?

ตอบ เพราะใจที่อบรมดีแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์อันใหญ่ เป็นกำลังสำคัญในอันจะให้คิดเห็นอรรถธรรมและเหตุผลอันสุขุมลุ่มลึก พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสไว้ในพระบาลีว่า สมาหิตโย ยถากุตโต ปชานาติ ผู้มีใจตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ตามเป็นจริง ฯ

มี กายคตาสติ เมตตา พุทธานุสสติ กสิณ จตุธาตววัตถานะ ฯ

(ปี 49) คนสัทธาจริตและคนวิตกจริต มีลักษณะอย่างไร? ควรเจริญกัมมัฏฐานอะไร?

ตอบ คนสัทธาจริต มีลักษณะเชื่อง่ายขาดเหตุผล คนวิตกจริต มีลักษณะคิดมาก พุ้งซ่าน ฯ

คนสัทธาจริตควรเจริญอนุสสติ ๖ ข้างต้น คนวิตกจริตควรเจริญอานาปานสติ ฯ

(ปี 49) กายคตาสติกัมมัฏฐานกับอสุภกัมมัฏฐาน ต่างกันหรือเหมือนกันอย่างไร? จงอธิบาย

ตอบ ต่างกันที่อารมณ์ คือ กายคตาสติ พิจารณาอาการภายในของตนเป็นอารมณ์อสุภ พิจารณาซากศพเป็นอารมณ์ ฯ

เหมือนกันตรงที่พิจารณาให้เห็นเป็นปฏิภูม ไม่งามเหมือนกันและเป็นปฏิปักษ์ต่อกามฉันทะ อีกทั้งเป็นเครื่องกำจัดวิปลาส ข้อที่เห็นว่าสวยงามในสิ่งที่ไม่สวยงามได้เหมือนกัน ฯ

(ปี 49) การทำวัตรสวดมนต์ เป็นกิจวัตรของพระภิกษุสามเณรและเป็นภาวานากุศล จงแสดงวิธีเจริญสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐานในบททำวัตรเข้ามาดูพอเป็นตัวอย่าง?

ตอบ การสวดนมัสการพระรัตนตรัยก็ดี สวดสรรเสริญคุณพระรัตนตรัยก็ดี เป็นการน้อมจิตระลึกถึงคุณพระพุทธรูปเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ชื่อว่าเจริญพุทธานุสสติ ธัมมานุสสติ สังฆานุสสติ จัดเป็นสมถกัมมัฏฐาน ฯ

สวดสังเวคปริกิตตนาปุระว่า ชาตปิ ทุกขา ชราปิ ทุกขา มรณมปิ ทุกข... รูป อนิจจ เวทนา อนิจจา... รูป อนตฺตา เวทนา อนตฺตา... เป็นอาทิ ตั้งสติมีความเพียร ใช้ปัญญาพิจารณาเบญจขันธ์ ยกขึ้นสู่ สามัญลักษณ์ะ จัดเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐานฯ

(ปี 48) บุคคลผู้ถูกนิรณันท์ ๕ ครอบงำ พึงแก้ด้วยกัมมัฏฐานอะไรบ้าง?

ตอบ ถูกกามฉันทะครอบงำ พึงแก้ด้วยขณิกกัมมัฏฐานหรือกายคตาสติ

ถูกพยาบาทครอบงำ พึงแก้ด้วยเมตตาพรหมวิหาร

ถูกถีนมีทระครอบงำ พึงแก้ด้วยอนุสสติกัมมัฏฐาน

ถูกอุทธัจจกุกกุกจะครอบงำ พึงแก้ด้วยกสิณหรือมรณัสสติ

ถูกวิจิกิจฉาครอบงำ พึงแก้ด้วยธาตุกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน ฯ

(ปี 48) ผู้เจริญเมตตาพรหมวิหาร ท่านสอนให้แผ่ไปในตนก่อนนั้น มีความมุ่งหมายอย่างไร?

ตอบ มีความมุ่งหมายอย่างนี้ ให้ทำตนเป็นพยานว่า ตนนี้อยากได้แต่ความสุข เกลียดชังทุกข์และภัยต่าง ๆ ฉนใด แม้สัตว์ทั้งหลาย ก็อยากได้สุข เกลียดชังทุกข์และภัยต่าง ๆ ฉนนั้น เมื่อเห็นเช่นนี้แล้ว จิตก็ปรารถนาจะให้สัตว์ทั้งสิ้น มีความสุขความเจริญ ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงให้แผ่เมตตาจิตไปในตนก่อน ฯ

(ปี 47) จริตของคนในโลกนี้มีกี่ประเภท? อะไรบ้าง? คนสูงอายุมีความกังวลนอนไม่หลับ เพราะคิดห่วงลูกหลานเป็นต้น จัดเป็นคนมีจริตอะไร? กัมมัฏฐานข้อใดเป็นที่สบายแก่คนจริตนั้น?

ตอบ มี ๖ ประเภท ฯ คือ ราคะจริต ๑ โทสะจริต ๑ โมหะจริต ๑ วิตถกจริต ๑ สัทธาจริต ๑ พุทธิจริต ๑ ฯ มีวิตถกจริต ฯ

ข้ออานาปานสติ หรือ กสิณ ฯ

(ปี 47) ในอนุสสติ ๑๐ ข้อว่า มรณัสสติ ไม่ใช่ว่า มรณานุสสติ เพราะเหตุไร?

ตอบ ที่ไม่ใช่ใช้อย่างนั้น ก็เพราะท่านสอนให้ผู้พิจารณาเห็นปรากฏชัดเป็นปัจจุบันธรรม จะได้เกิดความไม่ประมาท เป็นผู้แก้กลัวกลัวไม่ย่อท้อต่อความตาย หากจะไปเห็นยวั้งเอาความตายที่ล่วงมาแล้วยกขึ้นพิจารณา ในบางขณะอาจเกิดความกลัวตายขึ้นก็ได้ ฯ

(ปี 46) พระบรมศาสดาทรงชักนำบุคคลให้บำเพ็ญสมาธิ เพราะทรงเห็นประโยชน์อย่างไร?

พระพุทธจรยาแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในการทรงแสดงธรรมเร้าใจนั้น ด้วยอาการอย่างไรบ้าง?

ตอบ เพราะทรงเห็นว่า จิตใจของบุคคลเมื่อได้อบรมดีแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ใหญ่ ย่อมรู้เห็นตามเป็นจริง ดังพระบาลีว่า สมาธิโต ยถาภูตํ ปชานาติ ผู้มีจิตเป็นสมาธิแล้ว ย่อมรู้ตามเป็นจริง ฯ

ด้วยอาการ ๔ คือ ๑. สนุทสนา อธิบายให้เห็นแจ่มแจ้ง ให้เข้าใจชัด ๒. สมหาปนา ชวนให้มีแก้ไขสมาทาน คือทำตาม

๓. สมุตเตชนา ชักนำให้เกิดอุตสาหะอาจหาญเพื่อจะทำ ๔. สมบุพสนา พยุงให้สำเร็จในอันทำ ฯ

(ปี 46) บุคคลในโลกนี้ เมื่อจัดตามจริต มีกี่ประเภท? อะไรบ้าง? นิรณันท์ ๕ อย่างไหนสงเคราะห์เข้าในจริตอะไร ?

ตอบ มี ๖ ประเภท คือ คนราคจริต ๑ คนโทสจริต ๑ คนโมหจริต ๑ คนสัทธาจริต ๑ คนพุทธิจริต ๑ คนวิตถกจริต ๑ ฯ

กามฉันท์ สงเคราะห์เข้าในราคจริต

พยาบาท สงเคราะห์เข้าในโทสจริต

ถีนมีทระ สงเคราะห์เข้าในโมหจริต

อุทธัจจกุกกุกจะ สงเคราะห์เข้าในวิตถกจริต

วิจิกิจฉา สงเคราะห์เข้าในโมหจริต ฯ

(ปี 45) ปัจจุบันนี้ การเจริญกัมมัฏฐาน เป็นที่นิยมของสาธุชน ขอทราบว่ กัมมัฏฐานนั้นมียกี่อย่าง? อะไรบ้าง?

ธรรมที่เป็นหัวใจของสมกัมมัฏฐาน มีอะไรบ้าง?

ตอบ มี ๒ อย่าง คือ ๑. สมถกัมมัฏฐาน กัมมัฏฐานเป็นอุบายสงบใจ ๒. วิปัสสนากัมมัฏฐาน กัมมัฏฐานเป็นอุบายเรื่องปัญญา ๫ มีกายคตาสติ เมตตา พุทธานุสสติ กสิณ และจตุธาตววัตถาน ๫

(ปี 45) กายคตาสติกัมมัฏฐาน กับ อสุภกัมมัฏฐาน แตกต่างกันอย่างใด? กสิณ แปลว่าอะไร และเป็นคู่ปรับแก่นิรวรณชนิดไหน?

ตอบ กายคตาสติกัมมัฏฐาน พิจารณาร่างกายที่ยังมีชีวิตอยู่ให้เห็นเป็นของน่าเกลียด ส่วนอสุภกัมมัฏฐานพิจารณาซากศพ ๫

แปลว่าวัตถุอันจูงใจ คือจูงใจให้เข้าไปผูกอยู่ เป็นชื่อของกัมมัฏฐานแปลว่า มีวัตถุที่ชื่อว่ากสิณเป็นอารมณ์ เป็นคู่ปรับแก้ทุกข์จากกุศลนิรวรณ ๫

(ปี 45) การเจริญมรณสติอย่างไร จึงจะแยบคาย? ในนวสีตถิกัปพะ เมื่อกิษุเห็นซากศพชนิดใดชนิดหนึ่งใน ๙ ชนิดนั้น ท่านให้ภาวนา

อย่างไร? **ตอบ** เจริญพร้อมด้วยองค์ ๓ คือ ๑. มีสติ ระลึกถึงความตาย ๒. มีญาณ รู้ว่าความตายจักมีเป็นแน่ ตัวจะต้องตายเป็นแท้

๓. เกิดสังเวชสลดใจ เจริญอย่างนี้จึงจะแยบคาย ๫ ท่านให้ภาวนาโดยการน้อมเข้ามาสู่กายนี้แล้ว อยมปิ โข กาโย ถึงร่างกายอันนี้แล้ว เอว ธิโม ก็มีอย่างนี้เป็นธรรมดา เอว ภาวี จักเป็นอย่างนี้ เอว อนตีโต ไม่ล่วงความเป็นอย่างนี้ไปได้ ๫

(ปี 45) อานาปานสติ ในคิริมานนทสูตร กับในมหาสติปัฏฐานสูตร ต่างกันอย่างไร?

ผู้เจริญเมตตาเป็นประจำย่อมได้รับอานิสงส์ อย่างไรบ้าง?

ตอบ ในคิริมานนทสูตร แสดงการกำหนดกลมหายใจเป็นไปพร้อมในกาย เวทนา จิต และธรรม

ส่วนในมหาสติปัฏฐานสูตร แสดงแต่เพียงกายานุปัสสนาเท่านั้น ๫

ย่อมได้รับอานิสงส์ ๑๑ ประการ คือ

๑. หลับอยู่ก็เป็นสุข
๒. ตื่นอยู่ก็เป็นสุข
๓. ไม่ฝันเห็นสิ่งลามก
๔. เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย
๕. เป็นที่รักของอมมนุษย์ทั้งหลาย
๖. เทวดาทั้งหลายย่อมรักษา
๗. ไฟไม่ไหม้ พิษหรือคัสตราวุธทั้งหลายไม่อาจประทุษร้าย
๘. จิตย่อมตั้งมั่นได้เร็วพลัน
๙. ผีบรรณยอมผ่องใสดงาม
๑๐. ไม่หลงทำกาลกิริยา คือเมื่อจะตายยอมได้สติ
๑๑. เมื่อตายแล้วแม้เกิดอีก ก็ยอมเกิดในที่ดีเป็นที่เสวยสุข ถ้าไม่เสื่อมจากฌาน ก็ไปเกิดในพรหมโลก ๫

(ปี 44) คนโทสจริต มีอุปนิสัยเป็นอย่างไร? จะแก้ด้วยการเจริญกัมมัฏฐานบพใด? การที่ท่านสอนให้เจริญเมตตาในตนก่อนแล้ว จึงแผ่ไปในชนอื่นนั้น มีเหตุผลอย่างไร?

ตอบ คนที่มีจิตมักจวนเจียวโกรธเคืองง่าย ๆ สันดานหนักไปในโทสะ มักก่อทุกข์โศกนัสให้แก่ผู้อื่น จัดเป็นคนโทสจริต มีโทสะเป็นเครื่อง

ประทุติเป็นปกติของตัว ๫ ควรเจริญกัมมัฏฐาน ๘ ประการ คือวถณกสิณ ๔ กับพรหมวิหาร ๔ ๫

มีเหตุผลดังนี้ คือจะได้ทำตนให้เป็นพยานว่า ตนนี้อยากได้แต่ความสุข เกลียดชังทุกข์ และภัยต่าง ๆ ฉนใด สัตว์ทั้งหลายอื่น ๆ ก็อยากได้สุข

เกลียดชังทุกข์และภัยต่าง ๆ ฉนนั้น เมื่อเห็นดังนี้แล้ว จิตก็ปรารถนาให้สัตว์ทั้งสิ้นอื่น ๆ มีความสุขความเจริญ ๫

(ปี 44) ผู้เจริญสติปัฏฐานต้องมีคุณสมบัติอะไรบ้าง? ผู้เจริญสติปัฏฐานสมบูรณ์เต็มที่แล้ว จะได้รับอานิสงส์เช่นใด?

ตอบ มี ๑. อาตปปี มีความเพียรแผดเผากิเลส ๒. สมุปชาโน มีสัมปชัญญะ ๓. สติมา มีสติ ๫

ได้รับอานิสงส์ ๕ ประการดังนี้ ๑. ได้ความบริสุทธิ์ ๒. ได้ข้ามพ้นโสกะและปริเทวะ ๓. ได้ความดับไปแห่งทุกข์และโศกนัส

๔. ได้บรรลุลหรรณที่ถูกต้อง ๕. ได้ทำให้แจ้งพระนิพพาน ๫

(ปี 43) สมถภาวนา เป็นอุบายสงบระงับจิตอย่างไร? คนที่มีจิตมักลุ่มหลง สติไม่มั่นคง ควรเจริญกัมมัฏฐานบพใด?

ตอบ สมถภาวนา เป็นอุบายเครื่องสำรวมปิดกั้นนิรวรณูปกิเลส มิให้เกิด ครอบงำ จิตสันดานได้ ดังบุคคลปิดทวนบ้นน้ำไว้มิให้ไหลไปได้

ฉนนั้น และเป็นอุบายข่มขี้สะกดจิตไว้มิให้ตื่นรณฟุ้งซ่านได้ ดังนายสาวรตีฝึกม้าให้เรียบร้อย ควรเป็นราชพาหนะได้ฉนนั้น ๫

ควรเจริญอานาปานสติ เพราะอานาปานสติกัมมัฏฐานนี้เป็นที่สบายของคนที่เป็นโมหจริต ๫

(ปี 43) ผู้จะเจริญกายคตาสติกัมมัฏฐานพึงกำหนดอะไร? เพราะเหตุใด ตจปัญจกัมมัฏฐาน ท่านจึงเรียกว่า มูลกัมมัฏฐาน?

ตอบ พึงกำหนดพิจารณากายเป็นที่ประชุมแห่งส่วนนาคเสียดข้างบนตั้งแต่พื้นเท้าขึ้นมา ข้างล่างตั้งแต่ปลายผมลงไป มีหนังหุ้มอยู่โดยรอบ ให้เห็นว่าเต็มไปด้วยของไม่สะอาดมีประการต่าง ๆ ๆ ที่เรียกว่ามูลกัมมัฏฐานนั้น เพราะเป็นกัมมัฏฐานเดิมที่กุลบุตรผู้มาบรรพชา ย่อมได้รับสอน กัมมัฏฐานนี้ไว้ก่อนจากพระอุปัชฌาย์ เหมือนดังได้รับมอบศีลตราวุธไว้สำหรับต่อสู้กับข้าศึก คืออกามฉันท์ อันจะทำอันตรายแก่พรหมจรรย์ ฯ

(ปี 43) เจริญมรณัสสติอย่างไรจึงจะแยกกาย? อะไรเป็นลักษณะของวิปัสสนาภาวนา?

ตอบ เจริญพร้อมด้วยองค์ ๓ คือ สติ ระลึกถึงความตาย ๑ ญาณ รู้ว่าความตายจักมีแก่ตน ๑ เกิดสังเวชสลดใจ ๑ เจริญอย่างนี้ จึงจะแยกกาย ฯ ความกำหนดรู้ว่า สังขารเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา เป็นลักษณะของวิปัสสนาภาวนา ฯ

(ปี 43) สมถะ กับ วิปัสสนา ให้ผลต่างกันอย่างไร? เมื่อจะเจริญกัมมัฏฐานพึงปฏิบัติอย่างไร?

ตอบ ให้ผลต่างกันดังนี้

สมถะ ให้ผลอย่างต่ำ ทำให้ระงับนิรวรณบ้างอย่างได้ อย่างสูง ทำให้เข้าถึงฌานต่าง ๆ ได้

ส่วนวิปัสสนา ให้ผลอย่างต่ำ ทำให้ได้ปัญญาเห็นสังขารธรรม อย่างสูงทำให้ได้บรรลุอุรียผล พ้นจากสังสารทุกข์ ฯ

พึงปฏิบัติอย่างนี้ ในขั้นต้นพึงศึกษาให้รู้ว่า กัมมัฏฐานชนิดไหนชั้นใด ในกัมมัฏฐานนั้น ๆ มีความมุ่งหมายเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร ในที่นี้ควรศึกษาให้รู้กัมมัฏฐาน ๒ อย่างคือ ๑. สมถกัมมัฏฐาน ๒. วิปัสสนากัมมัฏฐาน ฯ

พุทธคุณกถา (นवरทคุณ แปลว่า คุณของพระอรหันต์ ๙ ประการ)

(ปี 63, 59) ในพระพุทธรูป ๙ ประการนั้น ส่วนไหนเป็นเหตุ ส่วนไหนเป็นผล ? เพราะเหตุไร ?

ตอบ พระพุทธรูป ส่วนอัครตสมมติ เป็นเหตุ ส่วนปรหิตปฏิบัติ เป็นผล ฯ เพราะทรงบริบูรณ์ด้วยพระพุทธรูปส่วนอัครตสมมติก่อนแล้วจึงทรงบำเพ็ญพุทธกิจให้สำเร็จประโยชน์แก่เวไนย ฯ

(ปี 56) คุณของพระธรรมส่วนปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ โดยย่อว่าอย่างไร? จงอธิบาย

ตอบ คุณของปริยัติธรรม คือให้รู้วิธีบำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา

คุณของปฏิบัติธรรม คือทำกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์จนบรรลุมรรค ผล นิพพาน

คุณของปฏิเวธธรรม คือละกิเลสเป็นสมุจเฉทปหาน บรรลุถึงความสุขอย่างยิ่ง ฯ

(ปี 55) จงแสดงพระพุทธรูป ๙ โดยอัครตสมมติและปรหิตปฏิบัติ พอได้ใจความ

ตอบ พระพุทธรูป คือ อรหันต์ สมมาสมพุทโธ วิชชาจรณสมปนฺโน สุขโต โลกวิทู เป็นพระพุทธรูปส่วนอัครตสมมติ

พระพุทธรูป คือ อนุตฺตโร บุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ เป็นพระพุทธรูปส่วนปรหิตปฏิบัติ

พระพุทธรูป คือ พุทฺโธ ภควา เป็นพระพุทธรูปทั้งอัครตสมมติและปรหิตปฏิบัติ ฯ

(ปี 50) จงจัด นวรทคุณ แต่ละอย่างลงในพระปัญญาคุณและพระกรุณาคุณ?

ตอบ บท อรหันต์ สมมาสมพุทโธ วิชชาจรณสมปนฺโน สุขโต โลกวิทู เป็นพระปัญญาคุณ

บท อนุตฺตโร บุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ เป็นพระกรุณาคุณ

บท พุทฺโธ ภควา เป็นพระปัญญาคุณและพระกรุณาคุณทั้งสอง

(สุขโต ในที่บางแห่ง จัดเป็นทั้งพระปัญญาคุณทั้งพระกรุณาคุณ) ฯ

(ปี 48) พระพุทธรูปบทว่า “สตฺถา เทวมนุสฺसानํ” เมื่อกล่าวถึงพุทธจรรยาในส่วนที่ทรงสั่งสอนมหาชน ประมวลลงเป็นข้อได้อย่างไรบ้าง?

ตอบ ประมวลลงได้ดังนี้ ๑. ทรงพระกรุณาหวังจะให้ผู้ที่ทรงสั่งสอน ได้ความรู้อันจะให้สำเร็จประโยชน์

๒. ทรงมุ่งความจริงกับประโยชน์เป็นที่ตั้ง ๓. ทรงทำกับตรัสเป็นอย่างเดียวกัน ๔. ทรงฉลาดในวิธีสั่งสอน ฯ

(ปี 47) พระพุทธคุณบอกว่า สุขโต นั้น เป็นพระคุณส่วนอตตสมบัติ และส่วนปรหิตปฏิบัติอย่างไร? จงอธิบาย

ตอบ พระคุณส่วนอตตสมบัติ คือ เสด็จออกผนวชไม่ย่อท้อ เสด็จดำเนินไปตามอภิวัจจิมรรคเป็นมชฌิมาปฏิบัติ มีได้ทรงกลับคืนมาสู่อำนาจกิเลสที่พระองค์ทรงละได้แล้ว จนบรรลุนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เสด็จไปในที่ใด ก็ทรงไม่มีอันตรายใดจักเกิดแก่พระองค์ได้ เสด็จไปกลับได้โดยสวัสดิ์ ฯ

พระคุณส่วนปรหิตปฏิบัติ คือ เสด็จจาริกไปในสถานที่ต่างๆ เทศนาโปรดมหาชนให้ได้ดวงตาเห็นธรรม ให้ได้รับประโยชน์ทั้งปัจจุบัน อนาคต และประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพาน อนึ่ง ทรงมีพระวาจาดี คือทรงกล่าวแต่คำที่จริงที่แท้ ประกอบด้วยประโยชน์แก่บุคคลที่ควรกล่าว เสด็จไปประทับอันตรายด้วยความอนุเคราะห์เกื้อกูลแก่ปวงชน แม้เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ทรงฝากรอยจารึก คือพระคุณความดีในโลก ดุจฝนตกลงยังพืชให้ผลัดผล เป็นประโยชน์แก่คนและสัตว์ผู้พึ่งแผ่นดิน ฯ

(ปี 46) ปริยัตติธรรม หมายถึงอะไร? ที่ได้ชื่ออย่างนั้นเพราะเหตุไร? ธรรมทั้งปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ มีคุณโดยย่ออย่างไร?

ตอบ หมายถึง พุทธวจนะทั้งสิ้น ฯ ที่ได้ชื่อว่าปริยัตติธรรม เพราะเป็นธรรมต้องเล่าเรียนศึกษาให้รู้รอบคอบด้วยดี ฯ

มีคุณโดยย่ออย่างนี้

ปริยัตติธรรม มีคุณคือ ให้รู้วิธีบำเพ็ญ ศีล สมาธิ ปัญญา

ปฏิบัติธรรม มีคุณคือ ทำกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์จนบรรลุมรรค ผล นิพพาน

ปฏิเวธธรรม คือ มรรค ผล นิพพาน มรรคผลนั้น มีคุณคือ ละกิเลสเป็นสมุจเฉทปหาน ส่วนนิพพาน มีคุณคือ ดับเพลิงกิเลส

และกองทุกข์ได้ทั้งหมด ฯ

(ปี 45) จงแสดงพระพุทธคุณ ๙ โดยอตตสมบัติและปรหิตปฏิบัติ พอได้ใจความ? ในพระพุทธคุณ ๙ ประการนั้น ส่วนไหนเป็นเหตุ ส่วนไหนเป็นผล? เพราะเหตุไร?

ตอบ พระพุทธคุณ ตั้งแต่ อรหํ จนถึง โลกวิทู เป็นพระพุทธคุณส่วนอตตสมบัติ

พระพุทธคุณ คือ อนุตตโร บริสัทมมสารถิ สตุตา เทวมนุสฺसानํ เป็นพระพุทธคุณส่วนปรหิตปฏิบัติ

พระพุทธคุณ คือ พุทฺโธ ภควา เป็นพระพุทธคุณทั้งอตตสมบัติและปรหิตปฏิบัติ ฯ

พระพุทธคุณ ส่วนอตตสมบัติ เป็นเหตุ ส่วนปรหิตปฏิบัติ เป็นผล เพราะทรงบริบูรณ์ด้วยพระพุทธคุณส่วนอตตสมบัติก่อนแล้วจึงทรงบำเพ็ญพุทธกิจให้สำเร็จประโยชน์แก่เวไนย ฯ

วิปัสสนากัมมัฏฐาน

หลักการเจริญวิปัสสนา

➤ การเจริญวิปัสสนามีขั้น ๕ เป็นอารมณ์

ในพหุลานุสาสนีที่สวดในเวลาทำวัตรเช้า ตรัสสั่งสอนแต่โดยอนิจลักษณะอนัตตลักษณะ หาได้ตรัสทุกลักษณะไม่ แม้บมิ ได้กล่าว ก็สำเร็จด้วย อนิจลักษณะแล้ว เพราะเหตุลักษณะทั้ง ๓ นี้ เป็นธรรมชาติ ธรรมนิยาม ธรรมฐิติ ความตั้งอยู่ แห่งธรรมที่ คงอยู่บมิ ได้ยกย้ายประการหนึ่ง **ยถนิจฺจํ** สิ่งใดไม่เที่ยง **ตํ ทุกฺขํ** สิ่งนั้นเป็นทุกข์ **ยํ ทุกฺขํ ตทฺนตฺตโร** สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตาแล้วก็ไม่ควรที่ จะถือมั่นซึ่งสิ่งนั้น ด้วยตัณหามานะทิฏฐิอย่างใดอย่างหนึ่งเลย **ตสฺมา** เหตุนั้น พหุลานุสาสนีเวลานี้ จึงได้ลักษณะครบทั้ง ๓ คือ **อนิจ จตา** ความเป็นของไม่เที่ยง **ทุกฺขตา** ความเป็นทุกข์ **อนตฺตตา** ความเป็นอนัตตา.

➤ ธรรมเป็นภูมิเป็นอารมณ์ของวิปัสสนานั้น ได้แก่ ๑.สังขาร เป็นอารมณ์ ๒.ธรรม เป็นอารมณ์ ๓.ขั้น ๕ เป็นอารมณ์

๔.ขั้น ๕ **พร้อมทั้งเหตุและปัจจัย** เป็นอารมณ์

➤ รากเหง้าเป็นเหตุเกิดขึ้นตั้งอยู่ของวิปัสสนา (ขั้นตอนก่อนการปฏิบัติวิปัสสนา)

๑. สิลวิสุทธิ ความบริสุทธิ์ของศีล

๒. จิตตวิสุทธิ ความบริสุทธิ์ของจิต คืออุปราสมาริและอัปนาสมาริ

วิสุทธิทั้ง ๒ นี้ เป็นรากเหง้าเป็นเหตุเกิดขึ้นตั้งอยู่ของวิปัสสนานั้น ผู้ที่จะเจริญวิปัสสนานั้นต้องปฏิบัติให้เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ เป็นผู้มั่งคั่ง บริสุทธิ์ ด้วยสมาธิเสียก่อน จึงควรที่จะเจริญวิปัสสนานั้นได้เลย เพราะศีลและสมาธิเป็นเหตุแรงกล้าให้เกิดวิปัสสนานั้น

➤ วิสุทธิทั้ง ๕ นี้เป็นตัววิปัสสนา (ขั้นตอนการปฏิบัติวิปัสสนา)

๑. กำหนดรู้เห็นนามและรูปที่มีจริงเป็นจริงตามลักษณะเครื่องหมายแจ้งชัด ไม่หลงในสมมติ ว่าสัตว์ ว่าบุคคล ว่าตัวตน ดังนี้ ชื่อว่า**ทิฏฐิวิสุทธิ**.
๒. กำหนดรู้จริงเห็นซึ่งนามและรูปทั้งเหตุทั้งปัจจัยข้ามลวงกังขาในกาลทั้ง ๓ เสียได้ ไม่สงสัยว่า เราจุติมาแต่ไหน เราเป็นอะไร เราจะไปเกิดที่ ไหน เทวดามีหรือไม่มีเป็นต้น ดังนี้ ชื่อว่า**กังขาวิตรณวิสุทธิ**.
๓. ความรู้จริงเห็นจริงว่า นี่เป็นตัววิปัสสนาเป็นทางมรรคผล นี่เป็นอุปกิเลส มีใช้ทางมรรคผล ดังนี้ ชื่อว่า**มัคคามัคคญาณทัสสนาวิสุทธิ**.
๔. วิปัสสนาญาณทั้ง ๙ มีอุทัพพญาณเป็นต้น มีอนุโลมญาณเป็นที่สุด ชื่อว่า**ปฏิบัติญาณทัสสนวิสุทธิ**.
๕. อริยมรรคทั้ง ๘ ชื่อว่า**ญาณทัสสนวิสุทธิ**.

➤ **อรรถสูตร** ในคัมภีร์สัตตกัณฑ์ตรวว่า ภูตบุพพุ ภิกฺขเว อรโก นาม สตุตา อโหสิ ติตฺตฺถโร กาเมสุ วีตฺธาโค เป็นต้น มีความเป็นกระแสพระ พุทธภาสิตว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรื่องนี้ได้เคยมีมาแล้ว มีศาสดาเจ้าลัทธิผู้หนึ่งชื่ออระกะ เป็นคนปราศจากกำหนดในกามคุณ และ สวากของอรรถศาสนานี้มีหลายร้อย อรรถศาสนานี้ แสดงธรรมแก่พวกสวากว่าดังนี้ ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายน้อยนิดเดียว พลันจะดับ มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ควรรู้สึกด้วยปัญญา ควรบำเพ็ญกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ เกิดแล้วจะไม่ตายไม่มี. ต่อนี้ใน พระสูตรแสดงอุปมาเป็นหลายข้อ จะถวายเป็นวิสัยนาพร้อมทั้งอรรถาธิบายเป็นลำดับไป

ข้อ ๑ ว่า ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายเหมือนหยาดน้ำค้าง ธรรมดว่าหยาดน้ำค้างที่ปลายใบหญ้า เมื่อพระอาทิตย์อุทัยต้องไอร้อน ก็พลันจะหายไป ไม่ตั้งอยู่นานฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายนี้เล่า เมื่อชาติมีแล้ว ก็มีชรา พยาธิ มรณะ คอยรุมเผาไม่ให้เป็นไปนาน พลันสลายสูญ อันตรธานเสียแต่ไม่ทันไร เกิดแล้วก็แก่เฒ่าเจ็บตาย ในชั่วยังไม่ทันถึงร้อยปี ข้อนี้ก็อุปไมยฉันนั้น.

ข้อ ๒ ว่า เหมือนตอม่น้ำ (เหมือนฟองน้ำ) ธรรมดว่าตอม่น้ำอันตั้งขึ้นเพราะฝนเม็ดโตตกกระทบพื้นโดยกำลังแรง ย่อมพลันจะแตกไปไม่ตั้งอยู่นานฉันใด ชีวิตตนเกิดขึ้นเพราะความประชุมแห่งเหตุ เมื่อเหตุสลายจากกันแล้ว ก็พลันที่จะดับฉันนั้น.

ข้อ ๓ ว่า เหมือนรอยไม้ขีดลงในน้ำ ธรรมดว่าน้ำเป็นของไม่แยกจากกัน เมื่อบุคคลเอาไม้ขีดให้แยกจากกัน พอไม่มีไม้คั้น ก็กลับเลื่อนไหลเข้าหากันอื่น รอยปรากฏในชั่วเวลาไม้ขีดกำลังลงฉันใด ชีวิตนี้ยังเป็นไปได้ก็เพราะได้ปัจจัยอุดหนุน หมดยุติแล้วก็หมดกัน สมด้วยพระพุทธภาสิตว่า

อายุ อสุมา จ วิญญานํ ยथा กายํ ชนฺติมํ

อุปวิภูโร ตทา เสติ เอตฺตา สาโร น วิชฺชติ.

ความว่า เมื่อใด อายุ ใส่อุณ และวิญญาน ละกายนี้เสีย เมื่อนั้นกายนี้ย่อมอนอนทอดหาแก่นสารมิได้ ข้อนี้ก็อุปไมยฉันนั้น.

ข้อ ๔ ว่า เหมือนลำธารอันไหลมาจากภูเขา ธรรมดว่ากระแสน้ำในลำธารไหลไปไกล กำลังเซียว นำเอาสิ่งของที่อาจนำได้ไปไม่มีหยุดสักขณะ มีแต่จะไหลไปอย่างเดียวฉันใด วันคืนล่วงไป ๆ ก็นำเอาชีวิตล่วงตามไปด้วย ไม่มีพักสักขณะ มีแต่จะรุกไปส่วนเดียวฉันนั้น.

ข้อ ๕ ว่า เหมือนก้อนเซพะ(เหมือนก้อนเสลด) ธรรมดาว่าบุรุษมีกำลัง จะถ่มก้อนเซพะที่ปลายลิ้นได้โดยไม่ยากฉันใด ชีวิตนี้ก็เป็นของจะดับได้ง่ายฉันนั้น.

ข้อ ๖ ว่า เหมือนชิ้นเนื้อนาไฟ ธรรมดาว่าชิ้นเนื้อที่บุคคลเอาลงในกะทะเหล็กอันร้อนตลอดวันยั่งค้ำ ย่อมจะพลันไหม้ ไม่ตั้งอยู่นานฉันใด ชีวิตก็ต้องเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์เผาผลาญให้เหี่ยวเหี่ยวไม่ทนอยู่นานฉันนั้น.

ข้อ ๗ ว่า เหมือนโคที่ขาจะฆ่า ต้องนำไปสู่ที่ฆ่า ยกเท้าเดินไปเท่าใด ความตายก็ใกล้เข้ามาเท่านั้น ชีวิตนี้วันคืนล่วงไปเท่าใด ก็ใกล้ความตายเข้าไปเท่านั้นเหมือนกัน.

➤ **อนัตตลักขณสูตร** ทรงยก ชั้น ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอนัตตา ในตอนท้ายของพระสูตร **ทรงแสดง อานิสงส์แห่งวิปัสสนา** ว่า เอว ปสุสํ ภิกขเว สุตวา อริยสาวโก เป็นต้น ความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เมื่อเห็นอย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่าย ย่อมพอกจิตให้หมดจด เพราะการพอกจิตให้หมดจดได้ จิตนั้นก็พ้นจากอาสวะทั้งปวง เมื่อจิตพ้นพิเศษแล้ว ก็มีญาณหยั่งรู้ว่า พ้นแล้ว และเธอรู้ประจักษ์ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์คือกิจพระศาสนาได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำเช่นนี้ไม่มีอีก

➤ **วิปัสส** (บางทีก็ใช้ **วิปัลลาส** ก็มี)

วิปัสสด้วยอำนาจจิตและเจตสิก ๓ ประการ คือ

๑. **สัญญาวิปัสส** วิปัสสด้วยอำนาจสำคัญผิด
๒. **จิตตวิปัสส** วิปัสสด้วยอำนาจคิดผิด
๓. **ทิวฐวิปัสส** วิปัสสด้วยอำนาจเห็นผิด

วิปัสสกล่าวด้วยสามารถวัตถุที่ตั้งเป็น(หรือตามเรื่องที่ยึดถือ) ๔ ประการ คือ

๑. วิปัสสในของที่ไม่เที่ยงว่าเที่ยง
๒. วิปัสสในของที่เป็นทุกข์ว่าเป็นสุข
๓. วิปัสสในของที่ไม่ใช่ตนว่าเป็นตน
๔. วิปัสสในของที่ไม่ว่างว่างาม

➤ **ฐานะ ๖**

๑. **อนิจจะ** ของไม่เที่ยง
๒. **อนิจจลักษณะ** เครื่องหมายที่จะให้กำหนดรู้ว่าไม่เที่ยง
๓. **ทุกขะ** ของสัตว์ทนได้ยาก
๔. **ทุกขลักษณะ** เครื่องหมายที่จะให้กำหนดรู้ว่าทุกข์
๕. **อนัตตา** สิ่งสภาพไม่ใช่ตัวตน
๖. **อนัตตลักษณะ** เครื่องหมายที่จะกำหนดรู้ว่า เป็นอนัตตา

(ปี 63, 61) วิปัลลาสคืออะไร ? วัตถุที่วิปัลลาส มีอะไรบ้าง ?

ตอบ คือ กิริยาที่ถือเอาโดยอาการอันผิดจากความจริง ฯ

มี ๔ อย่าง คือ ๑. วิปัลลาสในของที่ไม่เที่ยงว่าเที่ยง ๒. วิปัลลาสในของที่เป็นทุกข์ว่าเป็นสุข ๓. วิปัลลาสในของที่ไม่ใช่ตนว่าเป็นตน

๔. วิปัสสนาในของที่ไม่งามว่างาม ๕

(ปี 60) ทุกขลักษณะ และ ทุกขานุปัสสนา เป็นอย่างเดียวกันหรือต่างกัน ? จงอธิบาย

ตอบ ต่างกันคือ **ทุกขลักษณะ** ได้แก่ ลักษณะที่เป็นทุกข์แห่งสังขาร เพราะถูกบีบคั้น จากปัจจัยต่าง ๆ

ทุกขานุปัสสนา ได้แก่ ปัญญาพิจารณาเห็นสังขารว่าเป็นทุกข์ ๕

(ปี 59) ในวิสุทธิ ๗ วิสุทธิข้อไหนบ้าง เป็นเหตุให้เกิดขึ้นและตั้งอยู่แห่งวิปัสสนา? เพราะเหตุไร? จงอธิบาย

ตอบ ข้อสี่คือวิสุทธิ ความบริสุทธิ์แห่งศีล และจิตตวิสุทธิ ความบริสุทธิ์แห่งจิตเป็นเหตุให้เกิดขึ้นและตั้งอยู่แห่งวิปัสสนา ๕

เพราะผู้มีศีลไม่บริสุทธิ์ จิตย่อมไม่สงบ เมื่อจิตไม่สงบก็ยากที่จะเจริญวิปัสสนา ๕

(ปี 58) ท่านว่า ผู้ที่จะเจริญวิปัสสนาปัญญา ฟังรู้ฐานะ ๖ ก่อน ฐานะ ๖ นั้น มีอะไรบ้าง ?

ตอบ มี ๑. อนิจจะ ของไม่เที่ยง

๒. อนิจจลักษณะ เครื่องหมายที่จะให้กำหนดรู้ว่าเป็นไม่เที่ยง

๓. ทุกขะ ของสัตว์ทนได้ยาก

๔. ทุกขลักษณะ เครื่องหมายที่จะให้กำหนดรู้ว่าเป็นทุกข์

๕. อนัตตา สิ่งสภาพไม่ใช่ตัวตน

๖. อนัตตลักษณะ เครื่องหมายที่จะกำหนดรู้ว่าเป็นอนัตตา ๕

(ปี 57) ปัจจุบันมีการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานกันมาก อยากทราบว่ อารมณ์ของวิปัสสนากัมมัฏฐาน คืออะไร ?

ตอบ คือสังขารทั้งหลาย ทั้งที่เป็นอุปาทินนกะและอนุปาทินนกะ (หรือ ธรรมในวิปัสสนาภูมิ คือขันธ อายตนะ ธาตุ เป็นต้น) ๕

(ปี 56) ในอรรถสูตรกล่าวไว้ว่า ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายเปรียบเหมือนขึ้นเนื้อนาไฟ มีอธิบายอย่างไร? และที่กล่าวไว้เช่นนั้นเพื่อประโยชน์อะไร? **ตอบ** มีอธิบายว่า ธรรมด่าว่าขึ้นเนื้อที่บุคคลเอาจลงในกะทะเหล็กอันร้อนตลอดวันยังค่ำ ย่อมจะพลันไหม้ ไม่ตั้งอยู่นานฉันใด ชีวิตก็ถูกเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์เผาผลาญให้เหี่ยวเหี่ยวไม่ทนอยู่นานฉันนั้น ๕ มีประโยชน์ คือเป็นเครื่องเตือนใจให้รู้สึกด้วยปัญญา ทำให้ไม่ประมาทในชีวิต เร่งสั่งสมความดี ๕

(ปี 56) วิปัสสนา คืออะไร? จำแนกโดยวัตถุเป็นที่ตั้งมีกี่อย่าง? อะไรบ้าง?

ตอบ คือ กิริยาที่ถือเอาโดยอาการวิปริตผิดจากความจริง ๕ มี ๔ อย่าง ๕ คือ

ความสำคัญคิดเห็นในสิ่งที่ไม่เที่ยงว่าเที่ยง

ความสำคัญคิดเห็นในสิ่งที่เป็นทุกข์ว่าเป็นสุข

ความสำคัญคิดเห็นในสิ่งที่ไม่ใช่ตนว่าเป็นตน และ

ความสำคัญคิดเห็นในสิ่งที่ไม่งามว่างาม ๕

(ปี 55) ปัญญาเห็นอย่างไร ชื่อว่าวิปัสสนาปัญญา?

ตอบ ปัญญาอันเห็นตามเป็นจริง คือกำหนดรู้สังขารโดยความเป็นของไม่เที่ยง ๑ โดยความเป็นทุกข์ ๑ โดยความเป็นอนัตตา ๑ ถอนความถือมั่นด้วยอำนาจตัดหา มานะ ทิฏฐิเสียได้ ชื่อว่าวิปัสสนาปัญญา ๕

(ปี 54) ในอรรถสูตร กล่าวไว้ว่า ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายเปรียบเหมือนหยาดน้ำค้าง ดังนี้ มีอธิบายอย่างไร?

และที่กล่าวไว้เช่นนั้นมีประโยชน์อย่างไร?

ตอบ มีอธิบายว่า ธรรมดาหยาดน้ำค้างที่จับอยู่ตามยอดหญ้า เมื่อถูกแสงอาทิตย์ในเวลาเช้า ก็พลันจะเหือดแห้งหายไปฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายก็ฉันนั้น มีความเกิดแล้วก็มี ความแก่ ความเจ็บ ความตาย คอยเบียดเบียน ทำให้ดำรงอยู่ได้ไม่นาน ไม่ถึงร้อยปีก็หมดไป ๕ เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้รู้สึกด้วยปัญญา ทำให้ไม่ประมาทในชีวิต เร่งสั่งสมความดี ๕

(ปี 54) ในอนัตตลักขณสูตร พระศาสดาทรงยกธรรมอะไรขึ้นแสดงว่าเป็นอนัตตา? และในตอนท้ายของพระสูตร ทรงแสดงอานิสงส์แห่งวิปัสสนาว่าอย่างไร?

ตอบ ทรงยก ชันธ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ขึ้นแสดง ๕

ทรงแสดงไว้ว่า เอว ปสุส ภิกขเว สุตวา อริยสาวโก เป็นต้น ความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เมื่อเห็นอย่างนี้ ย่อมเบือนหน้า ย่อมพอกจิตให้หมดจด เพราะการพอกจิตให้หมดจดได้ จิตนั้นก็พ้นจากอาสวะทั้งปวง เมื่อจิตพ้นพิเศษแล้ว ก็มีญาณหยั่งรู้ว่า พ้นแล้ว และเธอรู้อัจฉริยะชัดว่า ชาตีสั้นแล้ว พรหมจรรย์คือกิจพระศาสนาได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำเช่นนั้น ไม่มีอีก ๕

(ปี 53) ปัญหาว່ว่าตายแล้วเกิดหรือตายแล้วสูญจะหมดไปได้ เมื่อเจริญวิปัสสนาได้ขั้นไหนแล้ว? เพราะได้พิจารณาเห็นอย่างไร?

ตอบ ขั้นกัฏฐาวิตรณวิสุทธิ ๕ เพราะได้พิจารณากำหนดรู้จริงเห็นจริงซึ่งนามรูปทั้งเหตุทั้งปัจจัย ข้ามลวงกัฏฐาในเวลาทั้ง ๓ เสียได้ ไม่สงสัยว่าเราจุติมาจากไหน เราเป็นอะไร เราจะไปเกิดที่ไหน เป็นต้น ๕

(ปี 52) ในพหุลาสนุสาสนีที่สวดในเวลาทำวัตรเช้า ไม่มีทุกขลักษณะพระไตรลักษณ์ไม่ขาดไปข้อหนึ่งหรืออย่างไร? จงอธิบาย

ตอบ ไม่ขาด เพราะลักษณะทั้ง ๓ นี้ เป็นธรรมชาติ ธรรมนิยาม ธรรมฐิติ ความตั้งอยู่แห่งธรรมที่คงอยู่มิได้ยกย้าย อีกประการหนึ่ง บาลีว่า ยทนิจฺจํ สิ่งใดไม่เที่ยง ต่ ทุกข์ สิ่งนั้นเป็นทุกข์ ย่ ทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ ตทนต์ตา สิ่งนั้นเป็นอนัตตา มิใช่ตัวมิใช่ตน เพราะเหตุนี้ พหุลาสนุสาสนีจึงได้ครบลักษณะทั้ง ๓

(ปี 52) อนัตตลักขณสูตร ว่าด้วยเรื่องอะไร? ในพระสูตรนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงอานิสงส์แห่งวิปัสสนาญาณไว้อย่างไร?

ตอบ ว่าด้วย ชันธ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอนัตตา ๕

อานิสงส์แห่งวิปัสสนาญาณนั้นว่า เอว ปสุส ภิกขเว สุตวา อริยสาวโก เป็นต้น ความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เมื่อเห็นอย่างนี้ ย่อมเบือนหน้าในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เมื่อหน้าก็ย่อมพอกจิตให้หมดจด เพราะการพอกจิตให้หมดจดให้ จิตนั้นก็พ้นจากอาสวะทั้งปวง เมื่อจิตพ้นพิเศษแล้ว ก็มีญาณหยั่งรู้ว่าพ้นแล้ว และพระอริยสาวกนั้นรู้อัจฉริยะว่า ชาตีสั้นแล้ว พรหมจรรย์คือกิจศาสนาได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำเช่นนั้นไม่มีอีก ๕

(ปี 51) ผู้จะเจริญวิปัสสนากาวนา พึงศึกษาให้รู้จักธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง?

ตอบ ธรรม ๓ ประการ คือ ๑. ธรรมเป็นภูมิเป็นอารมณ์ของวิปัสสนานั้น (มีชันธ ๕ เป็นต้น)

๒. ธรรมเป็นรากเหง้า เป็นเหตุเกิดขึ้นตั้งอยู่ของวิปัสสนานั้น (คือศีลวิสุทธิและจิตตวิสุทธิ)

๓. ตัว คือ วิปัสสนานั้น (คือ วิสุทธิ ๕ ที่เหลือ) ๕

(ปี 51) วิปัสสลาส คืออะไร? แบ่งตามจิตและเจตสิกได้ที่ประเภท? อะไรบ้าง?

ตอบ คือ กิริยาที่ถือโดยอาการวิปริตผิดจากความเป็นจริง ๕ แบ่งได้ ๓ ประเภท ๕ คือ ๑. สัญญาวิปัสสลาส ๒. จิตตวิปัสสลาส ๓. ทิฏฐิวิปัสสลาส ๕

(ปี 50) อะไรเป็นลักษณะ เป็นกิจ และเป็นผลของวิปัสสนา?

ตอบ สภาพความเป็นเองของสังขาร คือเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา จริงอย่างไร ความรู้ความเห็นที่สังขารเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา แจ่มชัดจริงอย่างนั้น เป็นลักษณะของวิปัสสนา

การกำจัดโมหะความมืดเสียให้สิ้นเชิง ไม่หลงในสังขารว่าเป็นของเที่ยง เป็นสุข เป็นตัวเป็นตน เป็นของงาม เป็นกิจของวิปัสสนา

ความรู้แจ้งเห็นจริงในสังขารทั้งหลายว่าเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา อันสืบเนื่องมาจากการกำจัดโมหะความมืดเสียได้สิ้นเชิง ไม่มีความรู้ผิดความเห็นผิด เป็นผลของวิปัสสนา ๕

(ปี 50) ในอรกสูตร ทรงแสดงอุปมาชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายไว้อย่างไรบ้าง จงบอกมา ๓ ข้อ? ที่ทรงแสดงไว้เช่นนั้นเพื่ออะไร?

ตอบ ทรงแสดงไว้ดังนี้ คือ (ให้ตอบเพียง ๓ ข้อ) ๑. เหมือนหยาดน้ำค้าง ๒. เหมือนต่อมมูก ๓. เหมือนรอยไม้ขีดลงในน้ำ

๔. เหมือนลำธารอันไหลมาจากภูเขา ๕. เหมือนก้อนเขฬะ ๖. เหมือนขึ้นเน้อนาบไฟ ๗. เหมือนโคที่เขาจะฆ่า ๕

ทรงแสดงไว้เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้เร่งรีบทำความดีให้ทันกับเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ ๕

(ปี 49) การทำวัตรสวดมนต์ เป็นกิจวัตรของพระภิกษุสามเณรและเป็นภาวานากุศล จงแสดงวิธีเจริญสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ในบททำวัตรเข้ามาดูพอเป็นตัวอย่าง?

ตอบ การสวดนมัสการพระรัตนตรัยก็ดี สวดสรรเสริญคุณพระรัตนตรัยก็ดี เป็นการน้อมจิตระลึกถึงคุณพระพุทโธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ชื่อว่า เจริญพุทธานุสสติ ธัมมานุสสติ สังฆานุสสติ จัดเป็นสมถกัมมัฏฐาน ๕

สวดสังเวคปริกิตตนปารุจะว่า ชาตปิ ทุกขา ชราปิ ทุกขา มรณมุปี ทุกข์... รูป อนิจจัง เวทนา อนิจจา... รูป อนตตา เวทนา อนตตา... เป็นอาทิ ตั้งสติมีความเพียร ใช้ปัญญาพิจารณาเบญจขันธ์ ยกขึ้นสู่ สามัญลักษณ์ะ จัดเป็นวิปัสสนากัมมัฏฐาน ๕

(ปี 47) พระบรมศาสดาทรงแสดงอานิสงส์แห่งวิปัสสนาไว้ในอนัตตลักขณสูตรอย่างไร?

ตอบ ทรงแสดงไว้ว่า เอว ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสาวโก เป็นต้น ความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เมื่อเห็นอย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่าย ย่อมพอกจิตให้หมดจด เพราะการพอกจิตให้หมดจดได้ จิตนั้นก็พ้นจากอาสวะทั้งปวง เมื่อจิตพ้นพิเศษแล้ว ก็มีญาณหยั่งรู้ว่า พ้นแล้ว และเธอรู้อัจฉริยะชัดว่า ชาตีสิ้นแล้ว พรหมจรรย์คือกิจพระศาสนาได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำเช่นนี้ไม่มีอีก ๕

(ปี 47) กิจ เหตุ และผลของวิปัสสนา ได้แก่อะไร?

ตอบ กิจ ได้แก่ การกำจัดความมืดคือโมหะ อันปิดบังปัญญาไว้ ไม่ให้เห็นตามความเป็นจริง
เหตุ ได้แก่ การที่จิตตั้งมั่นเป็นสมาธิ ไม่ฟุ้งซ่าน
ผล ได้แก่ การเห็นสังขารตามความเป็นจริง ๕

(ปี 46) ความกำหนดรู้คืออะไร จัดเป็นลักษณะของวิปัสสนาภาวนา?

ผู้เจริญวิปัสสนาภาวนา พึงรู้ฐานะทั้ง ๖ ก่อน ฐานะทั้ง ๖ นั้น คืออะไรบ้าง?

ตอบ ความกำหนดรู้ว่า สังขารทั้งปวงเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา เป็นลักษณะของวิปัสสนาภาวนา ๕

ฐานะทั้ง ๖ คือ	อนิจจะ	ของไม่เที่ยง ๑
	อนิจจลักษณะ	เครื่องหมายที่จะกำหนดรู้ว่าไม่เที่ยง ๑
	ทุกข์ะ	ของที่สัตว์ทนยาก ๑
	ทุกข์ลักษณะ	เครื่องหมายที่จะให้กำหนดรู้ว่าเป็นทุกข์ ๑
	อนัตตา	สภาวะมิใช่ตัวมิใช่ตน ๑
	อนัตตลักษณะ	เครื่องหมายที่จะให้กำหนดรู้ว่าเป็นอนัตตา ๑ ๕

(ปี 44) วิปัสสนาคืออะไร? จำแนกโดยวัตถุเป็นที่ตั้งมีกี่อย่าง? อะไรบ้าง? จะถอนวิปัสสนานั้นได้เพราะเจริญธรรมอะไร?

ตอบ คือ กิริยาที่ถือเอาโดยอาการวิปริตผิดจากความจริง มี ๔ อย่างคือ ๑. วิปัสสนาในของที่ไม่เที่ยงว่าเที่ยง
๒. วิปัสสนาในของที่เป็นทุกข์ว่าเป็นสุข ๓. วิปัสสนาในของที่ไม่ใช่ตนว่าเป็นตน ๔. วิปัสสนาในของที่ไม่งามว่างาม
วิปัสสนาในของที่ไม่เที่ยงว่าเที่ยง จะถอนได้ด้วยอนิจจสัญญา
วิปัสสนาในของที่เป็นทุกข์ว่าเป็นสุข จะถอนได้ด้วยทุกข์สัญญา
วิปัสสนาในของที่ไม่ใช่ตนว่าเป็นตน จะถอนได้ด้วยอนัตตสัญญา
วิปัสสนาในของที่ไม่งามว่างาม จะถอนได้ด้วยอสุกสัญญา

มหาสติปัฏฐานสูตร

(ปี 50) ตามมหาสติปัฏฐานสูตร ผู้เจริญสติปัฏฐาน ๔ ตลอด ๗ วันถึงตลอด ๗ ปี พึงหวังผลอะไรได้บ้าง?

ตอบ พึงหวังผล ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ พระอรหัตผลในปัจจุบันชาตินี้ ๑ หรือเมื่อวิบากขั้นที่กิเลสมีตัณหาเป็นต้นเข้ายึดไว้ยังเหลืออยู่เป็นพระอนาคามี ๑ ๕

(ปี 48) ในธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน พระพุทธองค์ทรงแสดงวิธีพิจารณาสติสัมโพชฌงค์ไว้ด้วยอาการอย่างไร?

ตอบ ด้วยอาการอย่างนี้ คือ เมื่อสติสัมโพชฌงค์มีอยู่ ณ ภายในจิต ก็รู้ชัดว่ามีอยู่ ณ ภายในจิตของเรา

เมื่อไม่มีอยู่ ณ ภายในจิต ก็รู้ชัดว่าไม่มีอยู่ ณ ภายในจิตของเรา

เมื่อยังไม่เกิด แต่จะเกิดขึ้นด้วยประการใด ก็รู้ชัดด้วยประการนั้น

เมื่อเกิดขึ้นแล้วเจริญบริบูรณ์ขึ้นด้วยประการใด ก็รู้ชัดด้วยประการนั้น ๕

(ปี 47) ในมหาสติปัฏฐานสูตร สติปัฏฐาน ๔ มีชื่อเรียกอีกอย่างว่าอะไร? สติปัฏฐาน ๔ นั้น มีอานิสงส์อย่างไรบ้าง?

ตอบ เอกายนมรรค ๕ มีอานิสงส์ ๕ ประการ คือ ๑. เพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย ๒. เพื่อความข้ามพ้นโสกะและปริเวทะ

๓. เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์และโทมนัส ๔. เพื่อบรรลุนิพพานที่ควรรู้ ๕. เพื่อการทำให้แจ้งพระนิพพาน ๕

(ปี 44) การพิจารณาของลมหายใจเข้าออก เพียงแต่รู้ว่ายาว ดั่งนี้ จัดเป็นสติปัฏฐานข้อไหน?

ในธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หัวข้อธรรมที่จะนำมาพิจารณานั้นมีอะไรบ้าง?

ตอบ จัดเป็นกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๕ มี นีวรณ ๕ อุปาทานชั้น ๕ อายุตนะ ๖ โพชฌงค์ ๗ และอริยสัจ ๔

คิริมานนทสูตร

➤ **สัญญา ๑๐** ความกำหนดหมายรู้ เป็นแนวสำหรับยกพิจารณาในการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อทำให้เกิดปัญญาอรหุสังขารธรรมทั้งหลาย

๑. **อนิจจสัญญา** กำหนดพิจารณาขันธ์ ๕ ให้เห็นของไม่เที่ยง

๒. **อนัตตสัญญา** กำหนดพิจารณาอายตนะภายในและอายตนะภายนอก ให้เป็นอนัตตา

๓. **อสุภสัญญา** กำหนดพิจารณาร่างกาย ให้เห็นเป็นของสกปรก

๔. **อาทีนวสัญญา** กำหนดพิจารณาร่างกายโดยความเป็นโทษ

๕. **ปหานสัญญา** กำหนดพิจารณาเพื่อละอกุศลวิตก ๓ (กามวิตก พยาบาทวิตก วิหิงสาวิตก) รวมไปถึงอกุศลธรรมทั้งหลายให้หมดสิ้นไป

๖. **วิราคสัญญา** กำหนดพิจารณาวิราคะ

๗. **นิโรธสัญญา** กำหนดหมายนิโรธว่าเป็นธรรมอันละเอียดประณีต เป็นธรรมที่ดับกิเลสและกองทุกข์

๘. **สัพพโลเก อนภิรตสัญญา** กำหนดพิจารณาเพื่อละอุปายและอุปาทานในโลก

๙. **สัพพสังขारेสุ อนิน္จรัสัญญา** กำหนดพิจารณาในสังขารทั้งหลายที่เป็นไปตามกฏกรรมตา

๑๐. **อานาปานสติ** การตั้งสติกำหนดดูลมหายใจเข้า-ออก

(ปี 58) พระพุทธองค์ทรงแสดงคิริมานนทสูตรที่ไหน ? แก่ใคร ? ว่าด้วยเรื่องอะไร ?

ตอบ ที่พระเชตวัน เมืองสาวัตถี ๕ แก่พระอานนท ๕ ว่าด้วยสัญญา ๑๐ ๕

(ปี 57) พระคิริมานนทหายจากอาพาธเพราะฟังธรรมจากใคร? ธรรมนั้นว่าด้วยเรื่องอะไร? **ตอบ** จากพระอานนท ๕ ว่าด้วยเรื่องสัญญา ๑๐ ๕

(ปี 56) ข้อว่า อนัตตสัญญา ในคิริมานนทสูตร ทรงให้พิจารณาอะไรว่าเป็นอนัตตา?

ตอบ ทรงให้พิจารณาอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณณ์ ว่าเป็นอนัตตา ฯ

(ปี 55) ในสัญญา ๑๐ ข้อที่ ๕ ว่าปหานสัญญา ความสำคัญหรือความใส่ใจในการละ ขอทราบว่า ทรงสอนให้ละอะไรบ้าง?

ตอบ ทรงสอนให้ละ กามวิตก พยาบาทวิตก วิหิงสาวิตก ธรรมอันเป็นบาปเป็นอกุศลทั้ง ๔ นี้ ที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เกิดขึ้นอีก ฯ

(ปี 54) ในคิริมานนทสูตร ข้อว่า ปหานสัญญา พระศาสดาทรงสอนให้ละอะไร?

ตอบ ทรงสอนให้ละ กามวิตก พยาบาทวิตก วิหิงสาวิตก และอกุศลบาปธรรม ที่เกิดขึ้นแล้ว ฯ

(ปี 53) พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงสัญญา ๑๐ กะใคร? อนิจจสัญญา พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอนให้พิจารณาธรรมอะไร?

ตอบ พระอานนทเถระ ฯ พิจารณาขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ฯ

(ปี 52) ในสัญญา ๑๐ ทรงแสดงถึงการให้พิจารณาพระนิพพานว่าเป็นธรรมที่สำรอกกิเลส และว่าเป็นธรรมเป็นที่ดับสนิท จัดเป็นสัญญาข้อไหนบ้าง?

ตอบ พิจารณาพระนิพพานว่า เป็นธรรมที่สำรอกกิเลส จัดเป็นวิราคสัญญา

พิจารณาพระนิพพานว่า เป็นธรรมเป็นที่ดับสนิท จัดเป็นนิโรธสัญญา ฯ

(ปี 48) ข้อว่า อนัตตสัญญา ในคิริมานนทสูตร ทรงให้ยกธรรมอะไรขึ้นพิจารณาว่าเป็นอนัตตา?

ตอบ ทรงให้ยกอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

และอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณณ์ ขึ้นพิจารณาว่าเป็นอนัตตา ฯ

(ปี 47) วิปัสสขข้อว่า “วิปัสสขในของที่เป็นทุกข์ว่าเป็นสุข” จะถอนได้ด้วยสัญญาอะไรในสัญญา ๑๐? ใจความว่าอย่างไร?

ตอบ จะถอนได้ด้วยอาทิวสัญญา ฯ

ใจความว่า ภิกษุย่อมพิจารณาอย่างนี้ว่า กายอันนี้แล มีทุกข์มาก มีโทษมาก เหล่าอาพาธต่างๆ ย่อมเกิดขึ้นในกายนี้ ฯ

(ปี 46) พระคิริมานนทหายจากอาพาธหนัก เพราะฟังธรรมอะไร? ใครเป็นผู้แสดง?

ข้อว่า “ สัพพสงขารesu อนิจจสญญา ความจำหนายความไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวง ” มีใจความว่าอย่างไร?

ตอบ เพราะฟังคิริมานนทสูตร ฯ พระอานนทเถระ เป็นผู้แสดง ฯ

มีใจความว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเบื่อหน่าย ย่อมระอา ย่อมเกลียดชัง แต่สังขารทั้งปวง ฯ

(ปี 44) อนิจจสัญญาในคิริมานนทสูตร มีใจความว่าอย่างไร? การพิจารณาอาทิวสัญญาโดยย่อ ได้แก่พิจารณาอย่างไร?

ตอบ มีใจความว่า “ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไปในป่าก็ดี ไปที่โคนไม้ก็ดี ไปที่เรือนว่างเปล่าก็ดี ย่อมพิจารณาอย่างนี้ว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่เที่ยง ย่อมเป็นผู้พิจารณาเนื่อง ๆ โดยความไม่เที่ยงในอุปาทานขันธ์ทั้ง ๕ ” ฯ

พิจารณาอย่างนี้ว่า “ กายนี้มีทุกข์มาก มีโทษมาก เหล่าอาพาธย่อมเกิดขึ้นในกายนี้ ” ฯ

บททวน พุทธานุพุทธประวัติ นักธรรมชั้นเอก

วิชาพุทธานุพุทธประวัติและประโยชน์

(ปี 63, 59) พุทธานุพุทธประวัติ ให้ความรู้แก่ผู้ศึกษาทางใดบ้าง ? จงอธิบายพอได้ใจความ

ตอบ ๑. ทางประวัติศาสตร์ เช่นความเป็นไปของบ้านเมืองในครั้งพุทธกาล และลัทธิธรรมเนียมของประชาชนในสมัยนั้น

๒. ทางจรรยาของพระพุทธเจ้า และจรรยาของเหล่าพระอริยสาวก

๓. ทางธรรมวินัยที่ปรากฏในตำนานและความเป็นมาแห่งศาสนธรรมพร้อมทั้งตัวอย่างการบำรู้งพระพุทธานุพุทธศาสนาให้รุ่งเรือง

(ปี 51) พุทธประวัติ ภูมิภาคที่ ๑ ปุริมกาล และภูมิภาคที่ ๓ อปรกาล ที่ทรงจนาไว้แสดงถึงเรื่องอะไร?

ตอบ ปุริมกาล แสดงถึงเรื่องเป็นไปในกาลก่อนแต่บำเพ็ญพุทธกิจ อปรกาล แสดงถึงเรื่องถวายพระเพลิงและแจกพระธาตุ ฯ

กว่าจะเป็นพระพุทธเจ้า

(ปี 57) พระมหาบุรุษทรงทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตาย แล้วทรงบรรเทาความเมาในอะไรได้?

ตอบ ทรงบรรเทาความเมาในวัย ความเมาในความไม่มีโรค และความเมาในชีวิต ฯ

(ปี 57) ในการเสด็จออกบรรพชา พระมหาบุรุษทรงได้รับบาตรและจีวรจากใคร ? **ตอบ** จากฆฎิการพหุ ฯ

(ปี 56) พระโพธิสัตว์เมื่อจะจุติลงสู่พระครรภ์พระมารดา เสด็จมาจากไหน? **ตอบ** เสด็จมาจากดุสิตพิภพ ฯ

(ปี 56) บุคคลผู้เป็นสหชาติของพระศาสดา ที่บรรลุนิพพานก่อนและหลังพุทธปรินิพพานมีใครบ้าง?

ตอบ ผู้บรรลุนิพพานก่อนพุทธปรินิพพาน มีพระนางพิมพาเถรีและพระกาฬุทายีเถระ ฯ

ผู้บรรลุนิพพานหลังพุทธปรินิพพาน มีพระอานนทเถระ และพระฉันทเถระ ฯ

(ปี 56) พระมหาบุรุษทรงดำเนินด้วยพระบาท ๗ ก้าว หลังจากประสูติใหม่ ๆ เรื่องนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงถอดความว่าอย่างไร?

ตอบ ทรงถอดความว่า น่าจะได้แก่ทรงแผ่พระศาสนาได้แพร่หลายใน ๗ ชนบท (ได้แก่ ๑. กาสีกับโกศล ๒. มคธกับอังค ๓. สักกะ ๔. วัชชี ๕. มัลล ๖. วังสะ ๗. กุรุ) ฯ

(ปี 54) บารมี ๑๐ ของพระมหาบุรุษมีอะไรบ้าง? ท่านเปรียบเทียบบารมีข้อไหนกับอาวุธยุทธโปกรณ์ชนิดใด ในการต่อสู้กับหมู่มาร?

ตอบ คือ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ชันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี อุเบกขาบารมี ฯ

ศีลบารมี เปรียบเทียบกับแผ่นดิน ปัญญาบารมี เปรียบเทียบกับพระขรรค์ วิริยบารมี เปรียบเทียบกับพระบาท

บารมีที่เหลือจากนี้ เปรียบเทียบกับโล่ป้องกัน ฯ

(ปี 53) มหาปุริสลักษณะมีกี่ประการ? พระอุณณาโลมกับพระอุณหิสต่างกันอย่างไร?

ตอบ มี ๓๒ ประการ ฯ พระอุณณาโลม ได้แก่พระโลมาที่ชาวละเอียดอ่อนคล้ายสาลีอยู่ในระหว่างพระโขนง

ส่วนพระอุณหิสนั้น ได้แก่พระเศียรที่กลมเป็นปริมณฑล ดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์ ฯ

(ปี 51) ในวันที่พระมหาบุรุษประสูติ มีสหชาติที่เกิดพร้อมกันกี่อย่าง? อะไรบ้าง ?

ตอบ มี ๗ อย่าง คือ ๑. พระนางพิมพา ๒. พระอานนท์ ๓. กาฬุทายีอมตย์ ๔. ฉันทะอมตย์ ๕. ม้ากัณฐกะ ๖. ต้นมหาโพธิ์ ๗. ขุมทรัพย์
ทั้ง ๔ ฯ

โกลาหล๕ แปลว่า ความแตกตื่น หมายถึงการแตกตื่นของเหล่าเทวดา มี ๕ อย่าง คือ

๑. * พุทธโกลาหล แตกตื่นว่า อีก ๑๐๐,๐๐๐ ปี พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้นในโลก ความเป็นมาว่า เมื่อสุทธาวาสมหาพรหมทั้งหลายลงมาเที่ยวประกาศทั่วพื้นโลกธาตุว่า เบื้องหน้าแต่นี้ล่วงไปอีกแสนปี พระสัพพัญญูจะบังเกิดในโลก ถ้าใครจะพบเห็น จงเว้นจากเวรทั้ง ๕ อุตส่าห์บำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนา กระทำการกุศลต่าง ๆ ดังนี้ จึงทำให้เกิดพุทธโกลาหลขึ้น ฯ ปี 50

๒. กัปโกลาหล แตกตื่นว่า อีก ๑๐,๐๐๐ ปี กัป(โลกธาตุและจักรวาล)จะพินาศ

๓. จักกวัตติโกลาหล แตกตื่นว่า อีก ๑๐๐ ปี พระเจ้าจักรพรรดิจะอุบัติ

๔. มงคลโกลาหล แตกตื่นว่า อีก ๑๒ ปี พระพุทธเจ้าจะตรัสบอกมงคล

๕. โมโนยโกลาหล แตกตื่นว่าอีก ๗ ปี พระพุทธเจ้าจะตรัสบอกโมโนยปฏิบัติ

(ปี 50) จงเล่าความเป็นมาของ *พุทธโกลาหล

ตอบ เมื่อสุทธาวาสมหาพรหมทั้งหลายลงมาเที่ยวประกาศทั่วพื้นโลกธาตุว่า เบื้องหน้าแต่นี้ล่วงไปอีกแสนปี พระสัพพัญญูจะบังเกิดในโลก ถ้าใครจะพบเห็น จงเว้นจากเวรทั้ง ๕ อุตส่าห์บำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนา กระทำการกุศลต่าง ๆ ดังนี้ จึงทำให้เกิดพุทธโกลาหลขึ้น ฯ

(ปี 49) **บุพนิมิต ๕** ประการที่เกิดแก่พระโพธิสัตว์ ก่อนจะจุติลงปฏิสนธิในครรภ์พระมารดา คืออะไรบ้าง?

ตอบ คือ ๑. ดอกไม้ทิพย์ประดับกายเหี่ยวแห้ง ๒. ฝ่าเท้าที่ทรงเศวราหมอง ๓. เหนือไหล่ออกจากรักแร้

๔. ร่างกายปรากฏวรา ๕. พระทัยกระสันเป็นทุกข์ เหนื่อยหน่ายจากเทวโลก ฯ

สัมปทาคุณ ๓ ประการ

๑. **เหตุสัมปทา** คือการบำเพ็ญบารมีมาอย่างครบถ้วน

๒. **ผลสัมปทา** คือการที่ทรงได้รับผลของบารมี ทำให้มีรูปกายประกอบด้วยมหาบุริสลักษณะ อานุภาพ การละกิเลสและ พระญาณหยั่งรู้ เป็นต้น

๓. **สัตตูปการสัมปทา** คือการที่ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลกด้วยพระทัยที่บริสุทธิ์

● ใน **สัตตูปการสัมปทา** ประกอบด้วย...

๑. **อาสยะ** หมายถึง ความมีพระหฤทัยเยือกเย็นด้วยความกรุณา ปรรณาคณคุณประโยชน์อยู่เป็นนิตย์ แม้ในบุคคลที่ทำผิดต่อพระองค์มีพระเทวทัตเป็นต้นก็ยังไม่ทรงกรณา

๒. **ปโยคะ** หมายถึง ความมีพระหฤทัยมิได้มุ่งหวังต่ออามิส เทศนาสั่งสอนสัตว์ด้วยข้อปฏิบัติคือ ศีล สมาธิ ปัญญา

(ปี 63, 59) อาสยะ และ ปโยคะ ในสัตตูปการสัมปทา หมายถึงอะไร ?

ตอบ อาสยะ หมายถึง ความมีพระหฤทัยเยือกเย็นด้วยความกรุณา ปรรณาคณคุณประโยชน์อยู่เป็นนิตย์ แม้ในบุคคลที่ทำผิดต่อพระองค์มีพระเทวทัตเป็นต้นก็ยังไม่ทรงกรณา

ปโยคะ หมายถึง ความมีพระหฤทัยมิได้มุ่งหวังต่ออามิส เทศนาสั่งสอนสัตว์ด้วยข้อปฏิบัติคือ ศีล สมาธิ ปัญญา ฯ

(หมายเหตุ ข้อนี้ถือว่ายาก เนื้อหาอยู่ในหนังสือ “ปฐมสมโพธิ” ของสมเด็จพระสมณเจ้า ในหลักสูตรนักรธรรม จะเล่าเรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้า ไม่มีใครอ่านไปสอบเพราะมีเนื้อหาเยอะ)

(ปี 49) สัมปทาคุณ ๓ ประการของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คืออะไรบ้าง? เกิดผลได้อย่างไร?

ตอบ คือ ๑. เหตุสัมปทา คือการบำเพ็ญบารมีมาอย่างครบถ้วน

๒. ผลสัมปทา คือการที่ทรงได้รับผลของบารมี ทำให้มีรูปกายประกอบด้วยมหาบุริสลักษณะ อานุภาพ การละกิเลสและ พระญาณหยั่งรู้ เป็นต้น

๓. สัตตูปการสัมปทา คือการที่ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลกด้วยพระทัยที่บริสุทธิ์ ฯ

ทำให้พระองค์ทรงเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาและความเลื่อมใสของบัณฑิตชน ทั้งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายจะพึงปรารถนาเป็นอารมณ์แล้วก่อสร้างสิ่งสมบุญกุศลให้ไพญฺลย์ ฯ

(ปี 48) รูปกายอุบัติและธรรมกายอุบัติ แห่งพระมหาบุรุษนั้น มีความหมายว่าอย่างไร?

ตอบ รูปกายอุบัติ คือความอุบัติในสมัยลงสู่พระครรภ์และในสมัยประสูติจากพระครรภ์

ส่วนธรรมกายอุบัติ คือการตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ฯ

(ปี 47) ปัญจมหาวិโลกนะ คืออะไร? มีความเป็นมาอย่างไร?

ตอบ คือ การพิจารณาถึงความเหมาะสมใหญ่ & ประการ ฯ มีความเป็นมาอย่างนี้ คือเมื่อพระมหาสัตว์เป็นสันตสิทธเทวราชอยู่ในดุสิตเทวโลก หมู่เทวดามาทูลอาราธนาให้จุติลงไปบังเกิดในครรภ์พระมารดา ในลำดับนั้น พระมหาสัตว์ยังมีได้ทรงให้ปฏิญญาแก่หมู่เทวดาผู้มาทูลอาราธนา ต่อเมื่อทรงพิจารณาปัญจมหาวิโลกนะแล้ว จึงทรงให้ปฏิญญา ฯ

(ปี 47) พระบารมี ๑๐ ย่อมอบรมพระอัยยาศัยทำพระเหตุภัยให้หนักแน่นจนสามารถพิชิตมารได้ พระบารมี ๑๐ นั้น มีอะไรบ้าง?

ตอบ มี ๑. ทาน ๒. ศีล ๓. เนกขัมมะ ๔. ปัญญา ๕. วิริยะ ๖. ขันติ ๗. สัจจะ ๘. อธิษฐาน ๙. เมตตา ๑๐. อุเบกขา ฯ

(ปี 45) พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงประกอบด้วยสัมปทาคุณกี่ประการ? อะไรบ้าง?

ในวันที่พระมหาบุรุษประสูตินั้น สหชาติที่เกิดพร้อมวันกับพระองค์มีอะไรบ้าง?

ตอบ ๓ ประการ คือ เหตุสัมปทา ผลสัมปทา สัตตูปการสัมปทา ฯ

มีพระนางพิมพา พระอานนท กายุทายีอมตย์ ฉันทะอมตย์ ม้ากัณฐกะ ต้นมหาโพธิ์ และชุมทองทั้ง ๔ ฯ

พุทธคุณ

(ปี 54) นวทรคุณ คือพระพุทธรูป ๙ บท บทไหนปรากฏแก่พระพุทธรูปองค์เต็มที ที่ไหน? เมื่อไร?

ตอบ พระพุทธรูปบทว่า อรหํ สมมาสมพุทโธ วิชชาจรณสมฺปนฺโน สุขโต โลกวิทู พุทฺโธ ภควา ปรากฏแก่พระพุทธรูปองค์เต็มที ณ ควงไม้พระมหาโพธิ์ ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม แคว้นมคธ ตั้งแต่ครั้งแรกตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ฯ

พระพุทธรูปบทว่า อนุตฺตโร บุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानิ ปรากฏแก่พระพุทธรูปองค์เต็มทีที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันในพระนครพาราณสี ตั้งแต่ครั้งแสดงอนุตรธรรมจักรให้เป็นไปแกกัณฐะปัจฉิมวัย ฯ

พุทธจริยวัตร

(ปี 62, 46) พระพุทธรูปทรงประดิษฐานพระพุทธรูปศาสนาที่ไหนเป็นแห่งแรก ? ทรงเห็นประโยชน์อะไรจึงทรงประดิษฐาน ณ ที่นั้น ? **ตอบ** ที่กรุงราชคฤห์ ฯ เพราะทรงเห็นว่าเมืองนี้เป็นเมืองที่บริบูรณ์มั่งคั่ง และมีศาสดาเจ้าลัทธิมาก ถ้าได้โปรดคนเหล่านี้ให้เกิดความเลื่อมใสได้แล้ว การเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาจะสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น เพราะศาสดาเจ้าลัทธิต่าง ๆ นั้น ล้วนมีคนนับถือมาก ด้วยเหตุนี้จึงทรงเลือกเมืองนี้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศาสนาเป็นแห่งแรก ฯ

(ปี 52) พระพุทธรูปเจ้าทรงแสดงธรรมโปรดพุทธบริษัทด้วยอาการ ๔ อย่าง อะไรบ้าง?

- ตอบ ด้วยอาการดังนี้
๑. สันทัสสนา อธิบายให้แจ่มแจ้งให้เข้าใจชัด
 ๒. สมหาปนา ชวนให้มีแก่ใจสมาทานคือทำตาม
 ๓. สมุตเตชนา ชักนำให้เกิดอุตสาหะอาจหาญเพื่อจะทำ
 ๔. สัมปหังสนา พยุงให้ว่าจริงในอันทำ ฯ

(ปี 46) พระพุทธองค์ทรงประดิษฐานพระพุทธศาสนาที่ไหนเป็นแห่งแรก? ทรงเห็นประโยชน์อะไรจึงทรงประดิษฐาน ณ ที่นั้น? การที่พระพุทธองค์ทรงสามารถประดิษฐานพระพุทธศาสนาได้มั่นคง เพราะทรงสั่งสอนโดยอาการอย่างไรบ้าง?

ตอบ ที่ กรุงราชคฤห์ ฯ เพราะทรงเห็นว่าเมืองนี้เป็นเมืองที่บริบูรณ์มั่งคั่ง และมี

มีศาสนาเจ้าลัทธิมาก ถ้าได้โปรดคนเหล่านี้ให้เกิดความเลื่อมใสได้แล้ว การเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น เพราะศาสนาเจ้าลัทธิต่างๆ นั้น ล้วนมีศิษยานุศิษย์มาก ผู้คนนับถือมาก ด้วยเหตุนี้ จึงทรงเลือกเมืองนี้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธศาสนาเป็นแห่งแรก ฯ

- โดยอาการ ๓ อย่าง คือ
๑. ทรงสั่งสอนให้ผู้ฟังรู้ยิ่ง เห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น
 ๒. ทรงสั่งสอนมีเหตุมีผลที่ผู้ฟังอาจตรองตามให้เห็นจริงได้
 ๓. ทรงสั่งสอนเป็นอัครวาทที่ผู้ปฏิบัติตาม ย่อมได้รับผลโดยสมควรแก่การปฏิบัติ ฯ

(ปี 44) พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนคฤหัสถ์ด้วยวิธี ๔ สถานนั้น ได้แก่อะไรบ้าง?

ในการสอนธรรมของพระพุทธองค์นั้น ทรงมีจุดมุ่งหมายอย่างไรบ้าง?

- ตอบ ได้แก่
๑. สันติศาสนา ชี้ให้ชัด ให้เห็นแจ่มแจ้งในสัมมาปฏิบัติ
 ๒. สมาทปนา ชวนให้ปฏิบัติ แสดงเหตุผลให้เห็นสมจริง
 ๓. สมุตเตชนา ให้อาจหาญ มีกำลังใจในสัมมาปฏิบัติ
 ๔. สัมปหังสนา ให้รำเริง แซ่มนั้น ในการปฏิบัติตามธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฯ

อย่างนี้คือ

๑. เพื่อให้ผู้ฟังได้รู้เห็นในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น
๒. เพื่อให้ผู้ฟังใช้เหตุผลตรองตามจนเห็นจริง
๓. เพื่อให้ผู้ฟังนำไปปฏิบัติและได้รับผลของการปฏิบัติตามสมควรแก่การปฏิบัติของตน ฯ

กำเนิดศากยวงศ์

(ปี 61, 55) ศากยวงศ์สืบเชื้อสายมาจากใคร? ที่ได้นามว่า ศากยะ เพราะเหตุไร?

ตอบ สืบเชื้อสายมาจากพระเจ้าโอกกากราช ฯ

เพราะเหตุ ๒ ประการ คือ ๑. เพราะได้ชื่อตามชนบทที่ตั้งเมือง ๒. เพราะมีความกล้าหาญ สามารถตั้งเมืองได้เอง ฯ

พระมหาบุรุษประสูติ

(ปี 62, 44) พระพุทธองค์ทรงยืนยันพระองค์เองว่า เป็นสัมมาสัมพุทธะ เพราะทรงอาศัยเหตุอะไร ?

ตอบ เพราะทรงอาศัยเหตุที่ตรัสรู้ด้วยสังข ๔ อันมีรอบ ๓ มีอาการ ๑๒ อย่าง แจ่มแจ้ง ครบถ้วนทุกประการ จึงทรงปฏิญาณพระองค์ว่า เป็นสัมมาสัมพุทธะ ฯ

(ปี 60, 44) อาสภิวาจา คือ วาจาเช่นไร ? มีใจความว่าอย่างไร ?

ตอบ คือ วาจาที่เปล่งอย่างองอาจ เป็นภาสิตของบุรุษพิเศษอาชาไนยฯ มีใจความว่า เราเป็นผู้เลิศ เป็นผู้ใหญ่ เป็นผู้ประเสริฐแห่งโลก ฯ

(ปี 55) พระวาจาที่พระมหาบุรุษทรงเปล่งครั้งแรก เรียกว่าอะไร? ความว่าอย่างไร?

ตอบ อาสภิวาจา ฯ

ความว่า “เราเป็นผู้เลิศแห่งโลก (อคุโคทมสมิ โลกสุต) เราเป็นผู้เจริญแห่งโลก (เชฏฐโฐหมสมิ โลกสุต)

เราเป็นผู้ประเสริฐแห่งโลก (เสฏฐโฐหมสมิ โลกสุต) ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย (อภิมนุติมาชาติ)

บัดนี้ ภพใหม่มิได้มี (นตฺถิทานิ ปุนพฺภโว)” ฯ

(ปี 49) เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะประสูติ มีปาฏิหาริย์อะไรเกิดขึ้นบ้าง ?

ตอบ มีปาฏิหาริย์ ๗ อย่าง คือ

๑. พระมารดาทรงประทับยืน
๒. ประสูติไม่เปราะอะเบือนด้วยกรรมลทิน
๓. มีเทวดามาคอยรับก่อน
๔. มีธารน้ำร้อนน้ำเย็นตกลงมาจากอากาศสنانพระกาย
๕. เมื่อประสูติออกมาทรงเดินได้ ๗ ก้าว
๖. ทรงเปล่งวาจาเป็นบุพพนิมิตแห่งพระสัมมาสัมโพธิญาณ
๗. แผ่นดินไหว ฯ

(ปี 46) พระวาจาที่พระมหาบุรุษทรงเปล่งในวันประสูตินั้น เรียกว่าอะไร? ใจความโดยย่ออย่างไร?

พระพุทธทศ ๕ อย่าง มีอะไรบ้าง? ข้อไหนที่ทรงบำเพ็ญเป็นนิจตราบเท่าปรินิพพาน?

ตอบ เรียกว่า อาสภิวาจา ฯ ใจความย่อว่า “ เราเป็นผู้เลิศเป็นยอดแห่งโลก เราเป็นผู้เจริญผู้ใหญ่แห่งโลก เราเป็นผู้ประเสริฐแห่งโลก ความบังเกิดชาตินี้มี ณ ที่สุด บัดนี้ ความบังเกิดอีกมิได้มี ” ฯ

มี ๕ อย่าง ฯ คือ

๑. เวลาเช้า เสด็จออกบิณฑบาต
๒. เวลาเย็น ทรงแสดงธรรม
๓. เวลาย่ำค่ำ ทรงโอวาทภิกษุ
๔. เวลาเที่ยงคืน ทรงตอบปัญหาเทวดา
๕. เวลาย่ำรุ่ง ทรงตรวจดูเวไนยสัตว์ ฯ

ยกเว้นข้อเสด็จออกบิณฑบาต นอกนั้นทรงบำเพ็ญเป็นนิจตราบเท่าปรินิพพาน ฯ

บำเพ็ญทุกรกิริยา

(ปี 59, 55) การที่พระพุทธองค์ทรงเลิกการทรมานพระวรกายแล้ว กลับมาเสวยพระกระยาหาร เพราะทรงพิจารณาเห็นอย่างไร? **ตอบ** เพราะทรงพิจารณาเห็นว่า คนที่ไม่บริโภคอาหารจนร่างกายหมดกำลัง ไม่สามารถบำเพ็ญเพียรทางจิตได้ ฯ

(ปี 53) สถานุสสารวิญญาน คืออะไร? เกิดขึ้นแก่พระมหาบุรุษ ความว่าอย่างไร?

ตอบ วิญญานไปตามสติ ฯ ความว่า ทูกรกิริยานี้ จักไม่เป็นทางเพื่อการตรัสรู้ แต่อาณาปานสติปฐมณาน จักเป็นทางเพื่อการตรัสรู้แน่ ฯ

(ปี 49) ในการบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณของพระโพธิสัตว์ อยากทราบว่า การบำเพ็ญทุกรกิริยาและอุปมา ๓ ข้อ อย่างไหนเกิดก่อน? ทรงมีเหตุผลอย่างไร?

ตอบ อุปมา ๓ ข้อเกิดก่อน การบำเพ็ญทุกรกิริยาเกิดภายหลัง ฯ เพราะเมื่ออุปมา ๓ ข้อ มาปรากฏแก่พระองค์แล้ว ทรงคิดจะบำเพ็ญเพียรเพื่อป้องกันจิตไม่ให้โน้มไปในกามารมณ์ได้ จึงทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา ฯ

(ปี 49) อปาณกมณ ได้แก่อะไร? พระพุทธเจ้าได้ทรงบำเพ็ญครั้งไหน? และได้รับผลอย่างไร?

ตอบ ได้แก่ความเพ่งไม่มีปราณ คือไม่มีลมอัสสาสะปัสสาสะ โดยเนื้อความก็คือกลั่นลมหายใจไม่ให้ดำเนินทางจมูกและทางปาก ฯ ได้ทรงบำเพ็ญในคราวทรงทำทุกรกิริยา ฯ ไม่ได้รับผลที่ทรงมุ่งหวังกลับเป็นการทรมานร่างกายให้ลำบากเปล่า ฯ

(ปี 45) อปาณกมณ ได้แก่อะไร? พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญมานี้ในคราวใด ? และได้รับผลที่มุ่งหวังหรือไม่ อย่างไร?

ตอบ ได้แก่ ความเพ่งไม่มีลมปราณ คือไม่มีลมอัสสาสะปัสสาสะ โดยเนื้อความก็คือกลั่นลมหายใจไม่ให้ดำเนินทางจมูกและปาก ซึ่งเป็นทางเดินโดยปกติ ฯ ในคราวทรงทำทุกรกิริยาฯ ไม่ได้รับผลที่มุ่งหวัง แต่เป็นการทรมานร่างกายให้ลำบากเปล่า ฯ

ก่อนตรัสรู้

(ปี 62, 60, 50) พระพุทธองค์ทรงอธิษฐานจาตุรงคมหาปธาน มีใจความว่าอย่างไร? ที่ไหน? และได้รับผลอย่างไร?

ตอบ มีใจความว่า หากยังไม่บรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณแล้วจักไม่ลุกขึ้น แม้เนื้อและเลือดจะแห้งเหือดไป เหลือแต่หนัง เอ็น และกระดูก ก็ตามที ๆ ที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ภายใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ๆ ได้รับผลคือ บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณสมดังพระหฤทัย ๆ

(ปี 50) พระมหาสุบินนิมิตก่อนจะตรัสรู้ที่ว่า เสด็จจกรมบนภูเขาอุจจวระโดยพระบาทไม่แปดเปื้อน หมายถึงอะไร?

ตอบ หมายถึง จะทรงได้ปัจจัยทั้ง ๔ แต่มิได้มีพระทัยปลิวเพื่อในปัจจัยทั้งปวง ๆ

ขณะตรัสรู้

(ปี 52) ปฏิจจสมุปบาทคืออะไร? พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาปฏิจจสมุปบาท ที่ทรงกำหนดรู้แล้วนั้นอย่างไร? ณ สถานที่ใด?

ตอบ คือ สภาพอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น ๆ ทรงพิจารณาตามลำดับและถอยกลับทั้งข้างเกิดข้างดับตลอดยาม ๓ แห่งราตรี ๆ ณ ภายใต้ร่มไม้มหาโพธิ์ ๆ

(ปี 50) ปัญญาอันรู้เห็นตามเป็นจริงแล้วอย่างไรในอริยสัจ ๔ ซึ่งมีรอบ ๓ มีอาการ ๑๒ ทำให้พระพุทธองค์ทรงยืนยันได้ว่าเป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ ที่วาระรอบ ๓ อาการ ๑๒ คืออย่างไร?

ตอบ คือ ปัญญาอันรู้เห็นตามเป็นจริงว่า

นี้ทุกข์ ทุกข์นั้นควรกำหนดรู้ ทุกข์นั้นได้กำหนดรู้แล้ว

นี้เหตุให้เกิดทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์นั้นควรละ เหตุให้เกิดทุกข์นั้นได้ละแล้ว

นี้เหตุให้ทุกข์ดับ เหตุให้ทุกข์ดับนั้นควรทำให้แจ้ง เหตุให้ทุกข์ดับนั้นได้ทำให้แจ้งแล้ว

นี้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ข้อปฏิบัตินั้นควรทำให้เกิด ข้อปฏิบัตินั้นได้ทำให้เกิดแล้ว ๆ

(ปี 46) ความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น สำเร็จด้วยญาณอะไร? เพราะเหตุไร? พระพุทธองค์ ครั้นตรัสรู้แล้ว ทรงเปล่งพระอุทานในยามสุดท้าย มีความว่าอย่างไร?

ตอบ ด้วยอัสวักขยญาณ ๆ เพราะอัสวักขยญาณ คือความรู้เป็นเหตุสิ้นอาสวะ คือ เครื่องเศร้าหมองอันหมักหมมในจิต

สันดาน ๆ มีความว่า “ เมื่อใดธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีเพียรเพ่งอยู่ พราหมณ์นั้นย่อมกำจัดเสนามาร คือชรา พยาธิ มรณะ เสียได้ ดุจพระอาทิตย์อุทัย กำจัดมืดทำอากาศให้สว่างขึ้นฉะนั้น ” ๆ

(ปี 43) ลักษณะทั้ง ๒ ที่พระพุทธองค์ทรงเห็นในมัชฌิมยามแห่งราตรีตรัสรู้คือ อะไรบ้าง? พระอุทานที่พระพุทธองค์ทรงเปล่งในปัจฉิมยามมีความว่าอย่างไร?

ตอบ คือ ๑. ปัจจัตตลักษณะ ได้แก่การกำหนดโดยความเป็นกอง

๒. สามัญลักษณะ ได้แก่การกำหนดโดยความเป็นสภาพเสมอกัน คือ ความเป็นของไม่เที่ยง ๆ

มีความว่า เมื่อใดธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีเพียรเพ่งอยู่ พราหมณ์นั้นย่อมกำจัดเสนามาร คือ ชรา พยาธิ มรณะเสียได้ ดุจพระอาทิตย์อุทัยขึ้นกำจัดมืด ทำอากาศให้สว่างขึ้นฉะนั้น ๆ

หลังตรัสรู้

(ปี 63, 54) พระพุทธเจ้าหลังจากได้ตรัสรู้แล้ว ทรงเปล่งอุทานในยามสุดท้ายว่าอย่างไร?

ตอบ ทรงเปล่งอุทานว่า เมื่อใดธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้นพราหมณ์นั้น ย่อมกำจัดมารและเสนามารเสียได้ ดุจพระอาทิตย์อุทัยขึ้นกำจัดมืด ให้สว่างขึ้น

(ปี 61) ภัทพบุคคล คือบุคคลเช่นใด ? ประเภทที่ ๑ ท่านเปรียบด้วยอะไร ?

ตอบ ภัทพบุคคล คือบุคคลผู้สามารถจะตรัสรู้ธรรมได้ ฯ

อุคฆติตัญญู เปรียบด้วยดอกบัวพ้นน้ำ เมื่อต้องแสงพระอาทิตย์ ก็จักบานในวันนั้น ฯ

(ปี 58) พระพุทธองค์ทรงปฏิญาณว่า เป็นสัมมาสัมพุทธะ เพราะทรงอาศัยเหตุอะไร ?

ตอบ ทรงอาศัยเหตุที่ตรัสรู้ร้อยสี่ ๔ อย่างแจ่มแจ้งครบถ้วนทุกประการ จึงทรงปฏิญาณว่า เป็นสัมมาสัมพุทธะ ฯ

(ปี 58) พุทธจักขุ กับธรรมจักขุ ต่างกันอย่างไร ? แต่ละอย่างใครได้เป็นคนแรก ?

ตอบ พุทธจักขุ คือจักขุของพระพุทธเจ้า หมายถึงพระปัญญาของพระพุทธองค์ที่ทรงพิจารณาเห็นอุปนิสัยแห่งเวไนยสัตว์ ส่วนธรรมจักขุ คือดวงตาเห็นธรรม ได้แก่โสดาปัตติมารค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค ที่เกิดขึ้นแก่ผู้ฟังธรรม ฯ

พุทธจักขุ เป็นคุณสมบัติเฉพาะพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์จึงทรงได้เป็นพระองค์แรก และพระองค์เดียว ส่วนธรรมจักขุพระอัญญาโกณฑัญญะได้เป็นองค์แรก ฯ

(ปี 57) ขณะที่พระพุทธองค์ประทับเสวยวิมุตติสุข ณ รัตนฆรเจดีย์ ทรงพิจารณาธรรมอะไร? **ตอบ** ทรงพิจารณาพระอภิธรรม ฯ

(ปี 54) อนิมิสเจดีย์และรัตนจกกรมเจดีย์ เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำกิจอะไร?

ตอบ อนิมิสเจดีย์ เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าประทับยืนจ้องดูต้นพระมหาโพธิ์โดยมิได้กระพริบพระเนตรตลอด ๗ วันรัตนจกกรมเจดีย์เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงนิรมิตที่จกกรมขึ้นแล้ว เสด็จจกกรม ณ ที่นั้นถ้วน ๗ วัน

(ปี 54) ภัทพบุคคลและภัทพบุคคล ที่ท่านเปรียบกับดอกบัว ๔ เหล่า คือบุคคลประเภทใดบ้าง?

ตอบ ภัทพบุคคลคือบุคคลผู้สามารถจะตรัสรู้ธรรมได้ ได้แก่ อุคฆติตัญญูที่เปรียบด้วยดอกบัวพ้นน้ำ วิบัติตัญญูที่เปรียบด้วยดอกบัวเสมอน้ำ และเนยยะที่เปรียบด้วยดอกบัวที่ยังอยู่ในน้ำ

ส่วนภัทพบุคคลคือบุคคลผู้สามารถจะตรัสรู้ธรรมได้ ได้แก่ ปทปรมะที่เปรียบด้วยดอกบัวที่เป็นภัทพอาหารแห่งปลาและเต่า ฯ

(ปี 52) ภายหลังแต่ตรัสรู้แล้ว ในสัปดาห์ที่ ๗ พระพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่ที่ไหน? และมีเหตุการณ์สำคัญตามที่พระคันถกวจนจารย์กล่าวไว้ อย่างไรบ้าง?

ตอบ ในสัปดาห์ที่ ๗ เสด็จประทับอยู่ภายใต้ไม้ราชายตนะ มีพ่อค้า ๒ คน ชื่อตปฺสสะและภัลลิกะเดินทางผ่านมา ได้ถวายเป็นข้าวสัตตมุงสัตตูก่อน และแสดงตนเป็นอุบาสกถึงรัตนะ ๒ เป็นคู่แรกในโลก ฯ

(ปี 51) ในขณะที่เสวยวิมุตติสุขได้ร่มไม้มหาโพธิ์ พระพุทธเจ้าทรงพิจารณา ข้อธรรมอะไร? และธรรมนั้นมีใจความย่อว่าอย่างไร? **ตอบ** ทรงพิจารณาปฏิจาสัมุปบาท ฯ มีใจความย่อว่า สภาวะอย่างหนึ่งเป็นผลเกิดแต่เหตุอย่างหนึ่งแล้ว ช้าเป็นเหตุยังผลอย่างอื่นให้เกิดต่อไปอีก เหมือนลูกโซ่เกี่ยวคล้องกันเป็นสาย ฯ

พุทธกิจ

(ปี 56) ในพุทธกิจจกตา พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ด้วยทรง มุ่งประโยชน์อะไร?

ตอบ ทรงมุ่งประโยชน์ทั้ง ๓ คือ

๑. ทิฐฐธรรมิกัตถประโยชน์ คือประโยชน์ที่จะพึงได้ในปัจจุบัน
๒. สัมปรายิกัตถประโยชน์ คือประโยชน์ที่จะพึงได้ในภายหน้า
๓. ปรมัตถประโยชน์ คือประโยชน์อย่างยิ่ง ได้แก่ วิมุตติ ความหลุดพ้นพิเศษ ฯ

(ปี 46) พระวจาที่พระมหาบุรุษทรงเปล่งในวันประสูตินั้น เรียกว่าอะไร? ใจความโดยย่ออย่างไร?

พระพุทธกิจ ๕ อย่าง มีอะไรบ้าง? ข้อไหนที่ทรงบำเพ็ญเป็นนิจตราบเท่าปริณิพพาน?

ตอบ เรียกว่า อาสภิวาจา ฯ ใจความย่อว่า “ เราเป็นผู้เลิศเป็นยอดแห่งโลก เราเป็นผู้เจริญผู้ใหญ่แห่งโลก เราเป็นผู้ประเสริฐแห่งโลก ความบังเกิดชาตินี้มี ณ ที่สุด บัดนี้ ความบังเกิดอีกมิได้มี ” ฯ

มี ๕ อย่าง ฯ คือ ๑. เวลาเช้า เสด็จออกบิณฑบาต

๒. เวลาเย็น ทรงแสดงธรรม

๓. เวลาบ่ายค่ำ ทรงโอวาทภิกษุ

๔. เวลาเที่ยงคืน ทรงตอบปัญหาเทวดา

๕. เวลาบ่ายรุ่ง ทรงตรวจดูเวไนยสัตว์ ฯ

ยกเว้นข้อเสด็จออกบิณฑบาต นอกนั้นทรงบำเพ็ญเป็นนิจทราบเท่าปรินิพพาน ฯ

พระบัญญัติ

- **บัญญัติ** (คอกอุปัฏฐากพระมหาบุรุษ) ได้แก่ โภชนทัตถุญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ อัสนธิ

ในวันอาสาฬหบูชา พระพุทธเจ้าแสดง **ธรรมจักรกัปปวัตตনสูตร** ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ว่า บรรพชิตไม่ควรเสพ ๑.กาม

สุขัลลิกานุโยค ๒.อัสติกลมณานุโยค **มัชฌิมาปฏิปทา** ข้อปฏิบัติอันเป็นทางสายกลางอริยมรรคมีองค์ ๘ และ**อริยสัจ ๔**]

บรรลุเป็นพระอรหันต์พร้อมกันทั้งหมดในวันแรม ๕ ค่ำเดือน ๘ ด้วยธรรมะชื่อว่า **อนัตตลักขณสูตร**

(*** **อนัตตลักขณสูตร** ใจความว่า “**ขันธทั้ง ๕** เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ควรยึดมั่น”)

- **พระอัญญาโกณฑัญญะ** ได้ดวงตาเห็นธรรมว่า “ **สิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีความเกิดเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับไปเป็นธรรมดา** ”

- **บัญญัติ** -> ธรรมจักรกัปปวัตตনสูตร(มัชฌิมาปฏิปทา อริยสัจ ๔) และอนัตตลักขณสูตร

(ปี 55) เมื่อพระเบญจวัคคีย์ได้ดวงตาเห็นธรรม ได้อุปสมบทด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทาแล้วพระบรมศาสดาทรงพิจารณาเห็นอย่างไร

จึงทรงแสดงอนัตตลักขณสูตรโปรดพระเบญจวัคคีย์?

ตอบ ทรงพิจารณาเห็นว่า พระเบญจวัคคีย์ตั้งอยู่ในที่แห่งสวาก มีอินทรียคือศรัทธาเป็นต้น แก่กล้า ควรเจริญวิปัสสนาเพื่อวิมุตติได้แล้ว จึงทรงแสดงอนัตตลักขณสูตรโปรดพระเบญจวัคคีย์ ฯ

(ปี 52) พระอัญญาโกณฑัญญะเดิมชื่ออะไร? ที่ได้ชื่ออัญญาโกณฑัญญะเพราะเหตุไร?

ตอบ ชื่อโกณฑัญญะ ฯ เพราะได้ดวงตาเห็นธรรมขณะฟังปฐมเทศนาพระพุทธเจ้าทรงทราบจึงทรงเปล่าอุทานว่า

อัญญาสิ ฯ แปลว่า ได้รู้แล้ว ฯ อาศัยพระอุทานนี้ คำว่า อัญญาโกณฑัญญะ จึงได้เป็นชื่อของท่านตั้งแต่นั้นมา ฯ

(ปี 50) ฤๅษีบัญญัติออกบวชตามและอยู่ปรนนิบัติพระพุทธองค์ขณะทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา เพราะคิดอย่างไร? หลีกหนีไปเพราะคิดอย่างไร?

และการทั้ง ๒ นั้น มีผลดีอย่างไร?

ตอบ ออกบวชตามเพราะคิดว่า บรรพชาของพระองค์คงมีประโยชน์ พระองค์บรรลุนิพพานได้ จักทรงสั่งสอนให้ตนบรรลุนิพพานนั้นบ้าง ฯ หลีกไปโดยคิดว่า พระองค์ทรงละทุกรกิริยาแล้ว คงจะไม่บรรลุนิพพานพิเศษอันใดได้ ฯ

การมาปรนนิบัตินั้น ทำให้สามารถเป็นพยานได้ว่า พระพุทธองค์ทรงเคยประพฤติอัสติกลมณานุโยคอย่างอุกฤษฏ์มาแล้ว แม้เช่นนี้ก็มิเป็นทางที่จะให้รู้ธรรมพิเศษอันใดได้ ส่วนการหลีกหนีไปนั้นก็มิเป็นผลดี เพราะเวลานั้นเป็นเวลาบำเพ็ญเพียรทางจิต ซึ่งต้องการความสงบ ฯ

(ปี 44) พระบัญญัติได้ออกบวชตามพระมหาบุรุษเพราะมีความเชื่ออย่างไร?

การได้บรรลุนิพพานของพระบัญญัติ วันเดียวกันหรือต่างวันกัน?

ตอบ มีความเชื่อว่า พระมหาบุรุษจะได้ตรัสรู้อย่างแน่นอน จึงพร้อมใจกันออกบวชติดตามเฝ้าอย่างใกล้ชิด ด้วยหวังว่า

พระองค์ได้ตรัสรู้แล้ว จักได้เทศนาโปรดตน การบรรลุอุภยผลขึ้นต้นต่างวันกัน ส่วนการบรรลุอุภยผลขั้นสูงสุด วันเดียวกัน

(ปี 44) บุคคลผู้ใดที่ชื่อว่า อัปปรชกษชาติ มีลักษณะอย่างไร?

พระโกณฑัญญะ ได้นำมาเพิ่มข้างหน้าว่า พระอัญญาโกณฑัญญะ เพราะเหตุใด?

ตอบ มีกิเลสขันธ์ในปัญญาจักขุขันธ์น้อยเป็นปกติ สามารถจะรู้ทั่วถึงธรรมได้โดยพลัน ฯ

เพราะพระพุทธรูปทรงทาบว่า ดวงตาเห็นธรรมได้เกิดขึ้นแล้วแก่ท่าน จึงทรงเปล่งอุทานว่า อญญาสิ วต โภ โกณฑัญญะ อญญาสิ วต โภ โกณฑัญญะ โภณฑัญญะ ได้รู้แล้วหนอ ฯ อาศัยคำอุทานว่า อญญาสิ อญญาสิ ท่านจึงได้นำมาเพิ่มข้างหน้าว่า อัญญาโกณฑัญญะ

ดวงตาเห็นธรรม

● ได้ดวงตาเห็นธรรม คือ เห็นเกิดและดับ ใจความว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีความเกิดเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับไปเป็นธรรมดา”

(ปี 59) ดวงตาเห็นธรรมปราศจากขันธ์ เกิดขึ้นแก่พระโกณฑัญญะความว่าอย่างไร? ในขณะนั้น ท่านเป็นพระอริยบุคคลชั้นไหน?

ตอบ ความว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับไปเป็นธรรมดา ฯ เป็นพระอริยบุคคลชั้นพระโสดาบัน ฯ

(ปี 42) ที่ว่า “ดวงตาเห็นธรรม” นั้นเห็นธรรมอะไร? ใจความว่าอย่างไร? จงบอกชื่อพระสาวกที่ได้ดวงตาเห็นธรรมมา ๓ ท่าน และท่านได้จากใคร? **ตอบ** คือเห็นเกิดและดับ ใจความว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีความเกิดเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับไปเป็นธรรมดา”

ยสะกุลบุตร

(ปี 57) ยสะกุลบุตรพึงธรรมอะไรจากพระพุทธรูป จนบรรลุเป็นพระอรหันต์? จงบอกมาตามลำดับตั้งแต่ต้น

ตอบ พึงอนุพุพิกถาและอริสัจ ๔ ๒ ครั้ง คือ **ครั้งที่ ๑** บรรลุเป็นพระโสดาบัน **ครั้งที่ ๒** บรรลุเป็นพระอรหันต์ ฯ

(ปี 48) สหายของพระยสะ ๔ คน ได้ออกบวชตามพระยสะ เพราะคิดอย่างไร?

ตอบ เพราะคิดว่า ธรรมวินัยที่พระยสะออกบวชนั้นจักไม่เลวทรามแน่แท้ คงเป็นธรรมวินัยอันประเสริฐ คิดดังนั้นจึงได้ออกบวช ฯ

ชฎิล ๓ พี่น้อง

● * ตั้งอาศรมอยู่ที่ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม

● ชฎิล ๓ พี่น้อง คือ อุรุเวลกัสสปะ นทีกัสสปะ คยากัสสปะ และบริวาร ๑,๐๐๐ คน พระพุทธเจ้าแสดง **อาทิตตปริยายสูตร * ที่ตำบลคยาสิสสะ** ใกล้ฝั่งแม่น้ำคยา ใจความว่า “อายุตนะภายใน อายุตนะภายนอก เป็นของร้อนๆ เพราะไฟกิเลสมีความกำหนัด ความโกรธหรือความหลง เมาลนจิตใจ และร้อนเพราะไฟทุกข์ มีความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ความโศก ร่ำไร รำพัน ความคับแค้นใจ เป็นต้น มาเผาผลาญให้ร้อน”

(ปี 60, 51) พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดชฎิล ๓ พี่น้องพร้อมบริวาร โดยบังเอิญหรือโดยตั้งพระหฤทัยไว้ก่อน?

มีหลักฐานสนับสนุนคำตอบนั้นอย่างไร?

ตอบ โดยตั้งพระหฤทัยไว้ก่อน ฯ มีหลักฐานปรากฏว่า ในครั้งที่ทรงส่งพระสาวก ๖๐ องค์แรกไปประกาศพระพุทธศาสนาในที่ต่าง ๆ ทรงมีพระดำรัสว่า “แม้เราก็จะไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อจะแสดงธรรม” ฯ

พระเจ้าพิมพิสาร

● ได้ดวงตาเห็นธรรม (บรรลุโสดาบัน) เพราะฟังอนุพุพิกถาและอริสัจ ๔ ณ สวนตาลหนุ่ม

● พระเจ้าพิมพิสาร ได้ตั้งความปรารถนาไว้มี ๕ ข้อดังนี้

๑. ขอให้ข้าพเจ้าได้รับอภิเษกเป็นพระเจ้าแผ่นดินมคธนี้เถิด
๒. ขอท่านผู้เป็นพระอรหันต์ผู้รู้เองเห็นเองโดยชอบ พึงมายังแว่นแคว้นของข้าพเจ้าผู้ได้รับอภิเษกแล้ว
๓. ขอข้าพเจ้าพึงได้เข้าไปนั่งใกล้พระอรหันต์นั้น
๔. ขอพระอรหันต์นั้น พึงแสดงธรรมแก่ข้าพเจ้า
๕. ขอข้าพเจ้าพึงรู้ทั่วถึงธรรมของพระอรหันต์นั้น (สำเร็จสมบุญเมื่อใด ดูปี 46)*

(ปี 53) พระเจ้าพิมพิสาร เมื่อครั้งยังเป็นพระราชกุมาร ได้ตั้งความปรารถนาไว้อย่างไรบ้าง?

ตอบ ได้ตั้งความปรารถนาไว้ว่า

๑. ขอให้ข้าพเจ้าได้รับอภิเษกเป็นพระเจ้าแผ่นดินมคธนี้เถิด
๒. ขอท่านผู้เป็นพระอรหันต์ผู้รู้เองเห็นเองโดยชอบ พึงมายังแว่นแคว้นของข้าพเจ้าผู้ได้รับอภิเษกแล้ว
๓. ขอข้าพเจ้าพึงได้เข้าไปนั่งใกล้พระอรหันต์นั้น
๔. ขอพระอรหันต์นั้น พึงแสดงธรรมแก่ข้าพเจ้า
๕. ขอข้าพเจ้าพึงรู้ทั่วถึงธรรมของพระอรหันต์นั้น ฯ

(ปี 46) ความปรารถนาของพระเจ้าพิมพิสารข้อที่ ๕ ความว่าอย่างไร? ความปรารถนานั้นสำเร็จแก่พระองค์เมื่อไร? ที่ไหน?

ตอบ ความว่า “ขอให้ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึงธรรมของพระอรหันต์” ฯ

สำเร็จบริบูรณ์ในวันที่ได้ฟังอนุப்புฬกปาฐะและอริยสัจ ๔ ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงโปรด จนได้ดวงตาเห็นธรรม ฯ ที่สวนตาลหนุ่ม ฯ

พระอัครสาวก (พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ)

(ปี 63, 60, 43) พระอัสสชิแสดงธรรมแก่อุปลิสสปริพาชกมีความว่าอย่างไร? และมีผลอย่างไร?

ตอบ มีความว่า ธรรมใดเกิดแต่เหตุ พระศาสดาทรงแสดงเหตุของธรรมนั้นและความดับแห่งธรรมนั้น พระศาสดาทรงสอนอย่างนี้ ฯ
มีผล คือ อุปลิสสปริพาชกได้ดวงตาเห็นธรรมว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้น เป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดย่อมมีความดับเป็นธรรมดา ฯ

(ปี 60, 53) พระสารีบุตรนิพพานที่ไหน? ท่านเลือกสถานที่นั้นเพราะเหตุไร?

ตอบ ที่นาลันทคาม แคว้นมคธ ฯ เพราะตั้งใจจะโปรดนางสารีพราหมณ์ผู้เป็นมารดาของท่าน ให้พ้นจากมิจฉาทิฏฐิก่อนที่ท่านจะนิพพาน ฯ

(ปี 58) พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญพระสาวกองค์ใดว่า “ไม่ทำศรัทธาและโภคทรัพย์ของตระกูลให้เสีย” ? และทรงอุปมาเปรียบเทียบว่าอย่างไร? **ตอบ** ทรงสรรเสริญพระโมคคัลลานะ ฯ ว่า “ประหนึ่งแมลงผึ้งอันเที่ยวไปในสวนดอกไม้ ไม่ทำสีและกลิ่นของดอกไม้ให้ช้ำ ถือเอาแต่รสบินไป ฉะนั้น” ฯ

(ปี 57) การที่พระสารีบุตรมีชื่อเสียงว่าเป็นผู้กตัญญูตเวทีนั้น มีหลักฐานอะไรเป็นตัวอย่าง จงแสดงมาสัก ๒ เรื่อง?

ตอบ เรื่องที่ ๑ ท่านได้ฟังคำสอนจากพระอัสสชิโดยย่อจนได้ดวงตาเห็นธรรม เมื่อทราบข่าว พระอัสสชิอยู่ทางทิศใด เวลาจะนอนก็หันศีรษะไปทางทิศนั้นด้วยความเคารพ

เรื่องที่ ๒ ท่านระลึกถึงอุปการะที่รับบิณฑบาตจากราธพราหมณ์เพียง ๑ ทฬพี จึงรับเป็นภาระในการจัดการอุปสมบทตามความประสงค์ ฯ

(ปี 55) พระอัสสชิเถระแสดงธรรมโดยย่อแก่อุปลิสสปริพาชก ความว่าอย่างไร? และได้ผลอย่างไร?

ตอบ มีความว่า ธรรมใดเกิดแต่เหตุ พระศาสดาทรงแสดงเหตุของธรรมนั้นและความดับแห่งธรรมนั้น พระศาสดาทรงสั่งสอนอย่างนี้ ฯ อุปปลิสสปริพาชกได้ฟังแล้ว ได้ธรรมจักขุ ดวงตาเห็นธรรม ฯ

(ปี 54) พระพุทธเจ้าทรงยกย่องพระอัครสาวกทั้ง ๒ ว่าเป็นผู้มีปัญญาอนุเคราะห์สพรหมจารีทั้งหลาย มีอุปมาต่างกันอย่างไร?

ตอบ มีอุปมาต่างกันอย่างไร พระสารีบุตรเถระเปรียบเหมือนมารดาผู้ให้บุตรเกิด ย่อมแนะนำให้กุลบุตรตั้งอยู่ในโศดาปัตติผล พระมหาโมคคัลลานเถระเปรียบเหมือนนางนมผู้เลี้ยงทารกผู้เกิดแล้วนั้น ย่อมแนะนำให้กุลบุตรตั้งอยู่ในคุณเบื้องสูงกว่านั้น

(จี 52) พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญพระเถระรูปใดเปรียบด้วยแมลงผึ้งตัวเดียวไปในสวนดอกไม้ ไม่ทำสีและกลิ่นของดอกไม้ให้ช้ำ ถือเอาแต่รสบินไป? และทรงสรรเสริญไว้อย่างไร?

ตอบ ทรงสรรเสริญพระมหาโมคคัลลานะ ฯ ทรงสรรเสริญไว้ว่า ท่านไม่ทำศรัทธาและโภคทรัพย์ของตระกูลที่เข้าไปหาให้เสีย ฯ

(จี 51) มีภิกษุติดยุบหนึ่งว่า สัตบุรุษตั้งมั่นแล้วในสัจจะที่เป็นอรรถเป็นธรรม ดังนี้ ชื่อนี้ มีปฏิปทาของพระสาวกรูปใด ที่ให้สัตตัญญาต่อกันได้แล้วปฏิบัติตามสัตตญานันั้น เป็นตัวอย่าง? จงเล่าเรื่องประกอบ

ตอบ มีปฏิปทาของพระสารีบุตร เป็นตัวอย่าง ฯ เรื่องมีอยู่ว่า เมื่อครั้งที่ท่านและพระโมคคัลลานะยังไม่ได้อุปสมบท เคยให้สัตตัญญากันว่า ใครได้โมกขธรรมก่อน จะบอกแก่กัน ต่อมาท่านพระสารีบุตรได้ฟังอริยสังคจกตาแต่สำนักพระอัสสชิแล้ว ได้ดวงตาเห็นธรรม จึงนำข้อความนั้นไปบอกแก่พระโมคคัลลานะ จนได้บรรลุนิพพานเช่นเดียวกัน ฯ

(จี 50) ใครเป็นผู้ถามพระปุนณมนตานีบุตรว่า ข้าพเจ้าถามท่านว่า ท่านประพฤติพรหมจรรย์เพื่ออย่างนั้นหรือ ฯ ท่านก็ตอบว่า ไม่อย่างนั้น ฯ เมื่อเป็นอย่างนี้ ท่านประพฤติพรหมจรรย์เพื่ออะไรเล่า? และได้รับคำตอบว่าอย่างไร?

ตอบ พระสารีบุตรเป็นผู้ถาม ฯ ได้รับคำตอบว่า เราประพฤติพรหมจรรย์เพื่อความดับไม่มีเชื้อ ฯ

(จี 48) พระพุทธดำรัสว่า “เราสรรเสริญความคลุกคลีด้วยประการทั้งปวงหามิได้ แต่เรามิใช่ไม่สรรเสริญความคลุกคลีด้วยประการทั้งปวงเลย” ตรัสแก่ใคร? ทรงหมายความว่าอย่างไร?

ตอบ ตรัสแก่พระมหาโมคคัลลานเถระ ฯ ทรงหมายความว่า พระองค์ไม่ทรงสรรเสริญความคลุกคลีด้วยหมู่คณะ แต่ทรงสรรเสริญความคลุกคลีด้วยเสนาสนะอันสงัด ฯ

(จี 47) ข้อความว่า “ เราจักไม่พูดคำซึ่งเป็นเหตุเถียงกัน ถือผิตต่อกัน ” พระศาสดาทรงแนะนำใคร? เพราะทรงเห็นโทษอย่างไร?

ตอบ ทรงแนะนำพระมหาโมคคัลลานะ ฯ เพราะหาว่า เมื่อคำซึ่งเป็นเหตุเถียงกันถือผิตต่อกันมีขึ้น ก็จำต้องหวังความพูดมาก เมื่อความพูดมากมีขึ้นก็จะเกิดความคิดฟุ้งซ่าน ครั้นคิดฟุ้งซ่านแล้วก็จะเกิดความไม่สำรวม ครั้นไม่สำรวมแล้วจิตก็จะห่างจากสมาธิ ฯ

(จี 46) อุปติสสปริพาชก เมื่อได้ฟังธรรมโดยย่อจากพระอัสสชิเถระแล้ว มีความเข้าใจในเนื้อความแห่งธรรมนั้นว่าอย่างไร? ครั้งพุทธกาล กุลบุตรผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระศาสนาขออนุญาตบวชจากมารดาบิดา เมื่อไม่ได้รับอนุญาตก็เสียใจ จึงทำการประท้วง กุลบุตรผู้นั้นคือใคร? ประท้วงด้วยวิธีใด?

ตอบ ว่าอย่างนี้คือ “ ธรรมทั้งปวงเกิดแต่เหตุ และจะสงบระงับไป เพราะเหตุดับก่อน พระศาสดาทรงสั่งสอนให้ปฏิบัติ เพื่อสงบระงับเหตุแห่งธรรมเป็นเครื่องก่อให้เกิดทุกข์ ” ฯ

กุลบุตรผู้นั้น คือพระรัฐบาล ฯ ประท้วงด้วยวิธีนอนไม่ลุกขึ้น และอดอาหาร ฯ

(จี 44) คำว่า “ บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น ” เปรียบด้วยปฏิปทาจริยาวัตรข้อใดของพระโมคคัลลานะ? เจ้าศากยะได้ทูลขอพระศาสดาให้บวชอุบาลีภูษามาลาก่อน เพราะเห็นประโยชน์อันใด?

ตอบ ข้อที่ท่านเป็นผู้ฉลาดในการแนะนำตระกูลที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ไม่ทำศรัทธาและโภคทรัพย์ของเขาให้เสีย เปรียบเหมือนแมลงผึ้งบินเที่ยวไปในสวนดอกไม้ ไม่ทำสีและกลิ่นของดอกไม้ให้ช้ำ ถือเอาแต่รสบินไปฉะนั้น ฯ

เพราะเห็นประโยชน์ว่า จักได้ทำการกราบไหว้ ลุกัรบ ประณมมือ และทำกิจที่สมควรอื่น ๆ แก่พระอุบาลีซึ่งเดิมเป็นคนรับใช้ เมื่อเป็นเช่นนี้จักละมานะความถือตัวได้ ฯ

(จี 43) พระอัครสาวก ๒ รูปมีชื่อเรียกอะไรบ้าง? เหตุไรจึงเรียกอย่างนั้น?

ตอบ มีชื่อเรียก อูปติสสะ หรือสารีบุตร ๑ เรียก โกลิตะ หรือ โมคคัลลานะ ๑ ที่เรียกว่า อูปติสสะ เพราะเรียกตามโคตร ที่เรียกว่า สารีบุตร เพราะเป็นบุตรของ นางสารีพราหมณี ส่วนที่เรียกว่า โกลิตะ เพราะเรียกตามโคตร ที่เรียกว่า โมคคัลลานะ เพราะเป็นบุตรของนางโมคคัลลานี พราหมณี ฯ

(ปี 43) บัญหาว่า “พระชีนาสพตยแล้วเป็นอะไร” ใครถามใคร? มีคำตอบอย่างไร? พระศาสดาทรงพยากรณ์บัญญัติบาปแล้ว มีผลอะไรเกิด แก่มาณพ ๑๖ คน? **ตอบ** พระสารีบุตรถามพระยมกะ มีคำตอบว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณที่ไม่เที่ยง ดับไปแล้ว ฯ มีผลคือ มาณพ ๑๕ คน เว้นปัจเจกมาณพ ส่งใจไปตามธรรมชาติ มีจิตพ้นจากอาสวะไม่ถือมั่นด้วยอุปาทาน ส่วนปัจเจกมาณพเป็นแต่ได้ ญาณเห็นในธรรม ฯ

พระปฐมมณฑานีบุตร

(ปี 62, 43) “ท่านประพจน์พรหมจรรย์เพื่ออะไร” ใครเป็นผู้ถาม ใครเป็นผู้ตอบ ? และตอบว่าอย่างไร ?

ตอบ พระสารีบุตรเป็นผู้ถาม พระปฐมมณฑานีบุตรเป็นผู้ตอบ ฯ และตอบว่า เราประพจน์พรหมจรรย์ เพื่อความดับไม่มีเชื้อ ฯ

(ปี 60, 43) พระปฐมมณฑานีบุตรเป็นชาวเมืองไหน ? ตั้งอยู่ในคุณธรรม อะไรบ้าง ?

ตอบ เป็นชาวเมืองกบิลพัสดุ์ ฯ ตั้งอยู่ในคุณธรรม ๑๐ ประการ คือ มกน้อย สันโดษ ชอบสงัด ไม่ชอบเกี่ยวข้องกับด้วยหมู่ ปวารณาความเพียร บริบูรณ์ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา วิมุติ ความรู้เห็นในวิมุติ ฯ

เสด็จโปรดพระญาติ

● ทรงแสดง **สุจริตธรรม**โปรด**พระเจ้าสุทโธทนะ** และพระนางมหาปชาบดีโคตมี ทำให้ทั้ง ๒ พระองค์ได้บรรลุโสดาปัตติผล

(ปี 60, 52) พระพุทธองค์ทรงแสดง **สุจริตธรรม**โปรด**พระเจ้าสุทโธทนะ** และพระนางมหาปชาบดีโคตมี ทำให้ทั้ง ๒ พระองค์ได้บรรลุอริยมรรค ๓๑ ไหน? **ตอบ** ทำให้พระเจ้าสุทโธทนะทรงบรรลุสกทาคามีผล และพระนางมหาปชาบดีโคตมีทรงบรรลุโสดาปัตติผล ฯ

(ปี 58) ผู้ที่ได้รับการอุปสมบทโดยวิธีรับโอวาท และโดยวิธีรับครุธรรม คือใคร ? และได้รับการยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะในทางใด ?

ตอบ โดยวิธีรับโอวาท คือพระมหากัสสปะ และโดยวิธีรับครุธรรม คือพระมหาปชาบดี โคตมี ฯ

พระมหากัสสปะ ในทางผู้ทรงรุดงค์คุณ ส่วนพระมหาปชาบดี โคตมี ในทาง รัตตัญญู ฯ

(ปี 58) พระพุทธองค์เสด็จไปแสดงธรรมโปรดพระพุทธรดาในสวรรค์ชั้นใด? ด้วยธรรมอะไร? และพระพุทธรดาได้รับผลอะไร?

ตอบ ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ฯ ด้วยพระอภิธรรม ฯ ได้บรรลุพระโสดาปัตติผล ฯ

(ปี 50) พระพุทธรดาบัญญัติที่ว่า ผู้ขออุปสมบทต้องได้รับอนุญาตจากมารดาบิดาก่อน นั้น มีประวัติความเป็นมาโดยย่ออย่างไร?

ตอบ พระเจ้าสุทโธทนะทรงโหม่นสมมาก เพราะพระสิทธัตถราชกุมาร พระนันทะ และพระราหุล เสด็จออกผนวชแล้ว สิ้นผู้จะสืบราชวงศ์ ต่อไป ทรงปรารถนาทุกสิ่งที่จะพึงมีแก่มารดาบิดาในตระกูลอื่น จึงทูลขอพระพุทธองค์ให้มารดาบิดาต้องอนุญาตก่อนจึงจะบวชกุลบุตรได้ จึงเกิดพระพุทธรดาบัญญัติข้อนี้ขึ้น ฯ

(ปี 47) พระเจ้าสุทโธทนะทรงบรรลุพระโสดาปัตติผลด้วยพระธรรมเทศนามีใจความว่าอย่างไร? ทรงบรรลุอริยมรรคสูงสุดชั้นไหน?

ตอบ มีใจความว่า ไม่พึงประมาทในภินทนาต พึงประพฤติธรรมให้เป็นสุจริต ผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุขทั้งในโลกนี้ทั้งในโลกอื่นฯ ชั้นพระอรหันต์ผล ฯ

(ปี 44) คำว่า “ บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น ” เปรียบด้วยปฏิปทาจริยาวัตรข้อใดของพระโมคคัลลานะ? เจ้าศากยะได้ทูลขอพระศาสดาให้บวชอุบาลีภูษามาลาก่อน เพราะเห็นประโยชน์อันใด?

ตอบ ข้อที่ท่านเป็นผู้ฉลาดในการแนะนำตระกูลที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ไม่ทำศรัทธาและโภคทรัพย์ของเขาให้เสีย เปรียบเหมือนแมลงผึ้งบินเที่ยวไปในสวนดอกไม้ ไม่ทำสีและกลิ่นของดอกไม้ให้ขำ ถือเอาแต่รสบินไปฉะนั้น ๆ

เพราะเห็นประโยชน์ว่า จักได้ทำการกราบไหว้ ลูกรับ ประณมมือ และทำกิจที่สมควรอื่น ๆ แก่พระอุบาลีซึ่งเดิมเป็นคนรับใช้ เมื่อเป็นเช่นนี้จักละมานะความถือตัวได้ ๆ

(ปี 44) ข้อความว่า " ขออย่าให้พระภิกษุทั้งหลายบวชบุตรที่บิดามารดายังไม่อนุญาตต่อไป " เป็นคำพูดของใคร? มีความเป็นมาอย่างไร? พระราหูได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ เพราะได้สดับธรรมอะไร?

ตอบ เป็นพระดำรัสของพระเจ้าสุทโธทนะ, มีความเป็นมาอย่างนี้ คือเมื่อพระนันทะพระโอรสทรงผนวช พระเจ้าสุทโธทนะทรงโทมนัสเป็นอันมาก ครั้นราหูกุมารบวชแล้ว ลิ่นผู้ที่จะสืบพระวงศ์ ยิ่งทรงโทมนัสมากขึ้น ทรงปรารถนาถึงทุกขอันนี้ที่จะพึงมีแก่มารดาบิดาในตระกูลอื่นในเวลาเมื่อบุตรออกบวช จึงทูลขอพรนี้ ๆ

เพราะได้สดับพระโอวาทซึ่งสั่งสอนในทางวิปัสสนา คล้ายกับโอวาทที่ตรัสสอนพระปัญจวัคคีย์ ต่างกันแต่ทรงยกกายตนะภายในภายนอกเป็นต้นขึ้นแสดงแทนขั้น ๕ เท่านั้น

(ปี 43) เพราะเห็นอนิสงส์อะไร พระอานนทจึงทูลขอพรข้อที่ ๘?

พระอุบาลีออกบวชพร้อมใครบ้าง? ที่ไหน? ท่านได้รับเอตทัคคะทางไหน?

ตอบ เพราะเห็นอนิสงส์ว่าหากมีผู้มาถามว่า ธรรมนี้พระพุทธรองค์ทรงแสดงในที่ใด ถ้าท่านตอบไม่ได้ เขาจะพูดได้ว่า ท่านตามเสด็จพระศาสดาตลอดกาลนาน ไม่รู้แม้แต่เรื่องเท่านี้ ๆ

พระอุบาลีออกบวชพร้อมกับ พระภัททิยะ พระอนุรุทธะ พระอานนทะ พระภคคุ พระกิมพิละ พระเทวทัต ที่อุบยนิคม ได้รับเอตทัคคะทางเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้ทรงวินัย ๆ

พระอานนท

- บวชพร้อมกันกับ พระเจ้าภัททิยราช เจ้าชายอนุรุทธะ เจ้าชายอานนท เจ้าชายภค เจ้าชายกิมพิละ เจ้าชายเทวทัต และอุบาลี รวมแล้วทั้งหมด ๗ คน
- พระอานนทได้บรรลุโสดาปัตติผลเพราะได้ฟังโอวาทจากพระปุลณมันตานีบุตร
- บรรลุอรหัตผลก่อนวันรุ่งขึ้นจะทำปฐมสังคายนา
- การบรรลุอรหัตผลของท่านในขณะที่กำลังเอนกายศิระะยังไม่ถึงหมอนเท้ายกขึ้นในระหว่างอิริยาบถ ๔
- ท่านนิพพานบนอากาศ กลางแม่น้ำโรหิณีแล้วอธิษฐานให้สระของท่านแยกเป็น ๒ ภาค ให้ตกลงที่ฝั่งแม่น้ำฝั่งละภาค
- วันพระศาสดาปรินิพพาน มีพระสาวกผู้ใหญ่ผู้อยู่ในที่นั้น ๒ รูป คือ พระอนุรุทธเถระ และพระอานนทเถระ
- เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายที่เป็นพหูสูต มีคติ มีสติ มีจิต และเป็นอุปัฏฐาก
- **พระอานนททูลขอพร ๘ ประการ**

ข้อที่ ๑ ว่า ขอพระองค์อย่าได้ประทานจีวรอันประณีตที่พระองค์ได้แล้วแก่ข้าพระองค์

ข้อที่ ๒ ว่า ขอพระองค์อย่าได้ประทานบิณฑบาตอันประณีตที่พระองค์ได้แล้วแก่ข้าพระองค์

ข้อที่ ๓ ว่า ขอพระองค์อย่าได้โปรดให้ข้าพระองค์อยู่ในที่ประทับของพระองค์

ข้อที่ ๔ ว่า ขอพระองค์อย่าได้ทรงพาข้าพระองค์ไปในที่นิมนต์

ข้อที่ ๕ ว่า ขอพระองค์จงเสด็จไปสู่ที่นิมนต์ที่ข้าพระองค์รับไว้

ข้อที่ ๖ ว่า ขอให้ข้าพระองค์ได้พบวิษัที่ซึ่งมาเฝ้าพระองค์แต่ที่ไกลเข้าเฝ้าได้ในขณะที่มาแล้ว

ข้อที่ ๗ ว่า ถ้าความสงสัยของข้าพระองค์เกิดขึ้นเมื่อใด ขอให้ได้เข้าเฝ้าทูลถามเมื่อนั้น

**ข้อที่ ๘ ว่า ถ้าพระองค์เสด็จไปเทศนาเรื่องใดที่ไหน ซึ่งข้าพระองค์ไม่ได้ฟัง ขอพระองค์ตรัสบอกเทศนาเรื่องนั้นแก่ข้าพระองค์ (เคยออกข้อสอบ)

ถ้าพระองค์ประทานพร ๘ ประการนี้แก่ข้าพระองค์ ข้าพระองค์จักเป็นผู้อุปัฏฐากพระองค์

(ปี 63) พระอานนตพุทธอุปัฏฐากได้รับยกย่องจากพระศาสดาว่าเลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ด้วยคุณสมบัติอะไรบ้าง ?

ตอบ ด้วยคุณสมบัติ ๕ ประการ คือ ๑. เป็นพหูสูต ๒. มีสติ ๓. มีคิติ ๔. มีฉิติ ๕. เป็นพุทธอุปัฏฐาก ฯ

(ปี 56) พระอานนตที่ได้รับเลือกให้เป็นพุทธอุปัฏฐากในเวลาก่อนหรือหลังบรรลุปะชาตเป็นพระโสดาบัน? ได้รับยกย่องจากพระศาสดาว่าเป็นเอตทัคคะในทางใดบ้าง? **ตอบ** หลังบรรลุปะชาตเป็นพระโสดาบัน ฯ ในทางเลิศกว่าภิกษุทั้งหลายที่เป็นพหูสูต มีคิติ มีสติ มีฉิติ และเป็นอุปัฏฐาก ฯ

(ปี 52) พระสาวกผู้ได้รับการยกย่องเป็นเอตทัคคะหลายอย่างกว่าสาวกรูปอื่นคือใคร? เป็นเอตทัคคะในทางใดบ้าง?

ตอบ พระอานนตเถระ ฯ ในทาง

๑. เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายที่เป็นพหูสูต
๒. เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายที่มีคิติ
๓. เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายที่มีสติ
๔. เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายที่มีฉิติปัญญาจำทรง
๕. เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายที่เป็นอุปัฏฐาก ฯ

(ปี 49) ท่านพระอานนตพุทธอุปัฏฐากก่อนจะรับเป็นพุทธอุปัฏฐากไว้ ๘ ข้อ ท่านมีเหตุผลที่ทูลขอพร ๔ ข้อหลังว่าอย่างไร?

ตอบ ใน ๔ ข้อหลังนี้ ๓ ข้อแรก เพื่อจะป้องกันคนพูดว่า พระอานนตที่บำรุงพระศาสดาทำอะไร เพราะพระองค์ไม่ทรงอนุเคราะห์แม้ด้วยกิจเท่านั้น ส่วนข้อสุดท้าย เมื่อมีคนถามในที่ลับหลัง พระพุทธองค์ว่า ธรรมนี้ พระองค์ทรงแสดงในที่ไหน ถ้าท่านบอกไม่ได้ เขาก็จะพูดได้ว่า ท่านไม่รู้ แม้แต่เรื่องเท่านั้น ไม่ละพระศาสดาเที่ยวตามเสด็จอยู่ ดูเงาตามตัวสิ้นกาลนาน เพราะเหตุอะไร ฯ

(ปี 47) พระอานนตที่ได้ดวงตาเห็นธรรมเพราะฟังโอวาทจากใคร? ท่านผู้ให้โอวาทนั้นเลิศทางไหน?

ตอบ เพราะฟังโอวาทจากพระปุลณมณตานิบุตรเถระ ฯ เลิศในทางเป็นพระธรรมกถึก ฯ

(ปี 45) พระอานนตพุทธอุปัฏฐากได้ทูลขอพร ๘ ประการ ข้อสุดท้าย ความว่าอย่างไร? ท่านได้รับการยกย่องจากพระศาสดาอย่างไรบ้าง?

ตอบ ความว่า ถ้าพระองค์เสด็จไปเทศนาเรื่องใดที่ไหน ซึ่งข้าพระองค์ไม่ได้ฟัง ขอพระองค์ตรัสบอกเทศนาเรื่องนั้นแก่ข้าพระองค์ ฯ ได้รับการยกย่องว่า เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายด้วยคุณสมบัติ ๕ สถาน คือ ๑.เป็นพหูสูต ๒.มีสติ ๓.มีคิติ ๔.มีฉิติ ๕.เป็นพุทธอุปัฏฐาก ฯ

(ปี 43) เพราะเห็นอานิสงส์อะไร พระอานนตจึงทูลขอพรข้อที่ ๘?

พระอุบาลีออกบวชพร้อมใครบ้าง? ที่ไหน? ท่านได้รับเอตทัคคะทางไหน?

ตอบ เพราะเห็นอานิสงส์ว่าหากมีผู้มาถามว่า ธรรมนี้พระองค์ทรงแสดงในที่ใด ถ้าท่านตอบไม่ได้ เขาจะพูดได้ว่า ท่านตามเสด็จพระศาสดาตลอดกาลนาน ไม่รู้แม้แต่เรื่องเท่านั้น ฯ พระอุบาลีออกบวชพร้อมกับ พระภัททิยะ พระอนุรุทธะ พระอานันทะ พระภคคุ พระกิมพิละ พระเทวทัต ที่อนุปิยนคร ได้รับเอตทัคคะทางเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้ทรงวินัย ฯ

พระมหากัสสปะ

(ปี 63, 59) พระพุทธโอวาท ๓ ข้อ ที่ทรงประทานแก่พระมหากัสสปะว่าอย่างไร ? จัดเข้าในการอุปสมบทวิธีใด ?

ตอบ พระโอวาท ๓ ข้อว่าดังนี้

๑. กัสสปะ ท่านพึงศึกษาว่าเราจักเข้าไปตั้งความละเอียดและความยำเกรงไว้ในภิกษุทั้งที่เป็นผู้เฒ่า ทั้งที่เป็นผู้ใหม่ ทั้งที่เป็นปานกลางอย่างแรงกล้า

๒. เราจักพึงธรรมอันใดอันหนึ่งซึ่งประกอบด้วยกุศล เราจักเจียไต่ตพึงธรรมนั้นพิจารณาเนื้อความ

๓. เราจักไม่ละสติเป็นไปในกาย คือพิจารณากายเป็นอารมณ์ ฯ

จัดเข้าในเอหิภิกขุอุปสมบทวิธี ฯ

(ปี 62, 60) พระมหากัสสปเถระประพตีดุคงควัตรเพราะเห็นอำนาจประโยชน์อย่างไร ?

ตอบ เพราะเห็นอำนาจประโยชน์ ๒ อย่างคือ

๑. การอยู่เป็นสุขในบัดนี้ของตน

๒. เพื่ออนุเคราะห์ประชุมชนในภายหลัง จะได้เป็นปฏิฐานคติแห่งคนผู้มาเกิดในภายหลัง เมื่อทราบว่า สวากของ พระพุทธเจ้าได้ประพตีดุคงควัตรอย่างนี้ เขาจะได้ประพตีดุคงควัตร ซึ่งเป็นทางอำนาจสุขแก่เขาเอง ฯ

(ปี 61) หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสปะได้ทำกิจใด ที่สำคัญแก่พระศาสนา ? จงอธิบาย

ตอบ ท่านได้ทำกิจที่สำคัญ คือเป็นผู้ชักชวนภิกษุสงฆ์ ทำสังคายนาร้อยกรองพระธรรมวินัย และเป็นประธานในการทำสังคายนานั้น อันเป็นเหตุให้พระศาสนาตั้งมั่นถาวรสืบมาจนถึงปัจจุบัน ฯ

(ปี 58) ผู้ที่ได้รับการอุปสมบทโดยวิธีรับโอวาท และโดยวิธีรับครุธรรม คือใคร ? และได้รับการยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะในทางใด ?

ตอบ โดยวิธีรับโอวาท คือพระมหากัสสปะ และโดยวิธีรับครุธรรม คือพระมหาปชาบดี โคตมี ฯ

พระมหากัสสปะ ในทางผู้ทรงคุณคุณ ส่วนพระมหาปชาบดี โคตมี ในทาง รัตตัญญู ฯ

(ปี 56) พระมหากัสสปเถระชักชวนภิกษุทั้งหลายให้ทำสังคายนาครั้งแรก เพราะปรารถนาเหตุอะไร?

ตอบ เพราะปรารถนาเหตุ ๒ ประการ คือ ๑. ระลึกถึงคำของสุภัททพุมพชิตกล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัย

๒. ระลึกถึงอุปการคุณของพระผู้มีพระภาคที่มีอยู่แก่ตน ฯ

(ปี 53) พระมหากัสสปะกับพระรัฐบาล ออกบวชเพราะมีความคิดเห็นต่างกันอย่างไร?

ตอบ พระมหากัสสปะออกบวชเพราะคิดเห็นว่า ผู้อยู่ครองเรือนต้องคอยนั่งรับบาป เพราะการงานที่ผู้อื่นทำไม่ได้ มีใจเปื้อนหาย จึงละสมบัติแล้วออกบวช พระรัฐบาลออกบวชเพราะมีความคิดเห็นตามธรรมเทศ ๔ ข้อที่พระศาสดา

ทรงแสดง ว่า ๑. โลกคือหมู่สัตว์ อันชราเป็นผู้นำฯ เข้าไปใกล้ ไม่ยั้งยืน

๒. โลกคือหมู่สัตว์ ไม่มีผู้ป้องกัน ไม่เป็นใหญ่จำเพาะตน

๓. โลกคือหมู่สัตว์ไม่มีอะไรเป็นของ ๆ ตน จำต้องละทิ้งสิ่งทั้งปวงไป

๔. โลกคือหมู่สัตว์ พร่องอยู่เป็นนิตย์ ไม่รู้จักอิ่ม เป็นทาสแห่งตัณหา ฯ

(ปี 49) พระศาสดารับสั่งให้ท่านพระมหากัสสปะทรงจีวรที่เกตุพตีดวายเป็นต้น แต่ท่านมิได้ทำตาม เพราะเห็นอำนาจประโยชน์อะไร? ตอบ เห็นประโยชน์ ๒ อย่าง คือ

๑. การอยู่เป็นสุขในบัดนี้ของตน

๒. การอนุเคราะห์ประชุมชนในภายหลัง ประชุมชนในภายหลัง ทราบว่าสวากของพระพุทธเจ้าไม่ประพตีดุคงควัตรอย่างนั้น จักถึงปฏิฐานคติปฏิบัติตามที่ตนได้เห็นได้ยิน ความปฏิบัตินั้น จักเป็นไปเพื่อประโยชน์และสุขแก่เขาล้านกาลนาน ฯ

(ปี 48) พระพุทธเจ้าตรัสสอนภิกษุให้ประพตีดุคงควัตรในการเข้าไปใกล้ตระกูลโดยยกพระมหากัสสปะเป็นตัวอย่างไว้ได้อย่างไร?

ตอบ ตรัสสอนไว้มาก โดยสรุปทรงสอนว่า ท่านพระมหากัสสปะมีความสำรวมระวังอย่างยิ่ง ทำตนเป็นผู้ใหม่อยู่เสมอ ไม่ลำพอง ไม่ติดข้องวางเฉยกับอภิวรรณและอนภิวรรณที่ประสบได้ทุกอย่าง ฯ

(ปี 43) พระมหากัสสปเถระประพตีดุคงควัตรเพราะเห็นอำนาจประโยชน์อย่างไร? เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ท่านเป็นกำลังสำคัญแก่พระพุทธานุศาสน์อย่างไร?

ตอบ เพราะเห็นอำนาจประโยชน์ ๒ อย่างคือ

๑. การอยู่เป็นสุขในบัดนี้ของตน

๒. เพื่ออนาคตเพราะหวั่นประชุมชนในภายหลังก จะได้เป็นทิวฐานนุคติแห่งคนผู้มาเกิดในภายหลังก เมื่อทราบว่า สาวกของพระพุทธเจ้าได้ประพฤติ
อย่างนี้ เขาจะได้ประพฤติตาม ซึ่งเป็นทางอันวิเศษแก่เขาเอง ฯ

ท่านได้เป็นประธานทำสังคายนาเป็นครั้งแรก ฯ

พระอนุรุทธะ

- เป็นโอรสของพระเจ้าอมิตตทนะ *
- วันพระศาสดาปรินิพพาน มีพระสาวกผู้ใหญ่อยู่ในที่นั้น ๒ รูป คือ พระอนุรุทธเถระ และพระอนันทเถระ

(ปี 54) อนุรุทธศากยะออกบวชเพราะมูลเหตุอะไร? ผู้ที่ออกบวชพร้อมกับท่านมีใครบ้าง?

ตอบ เพราะมูลเหตุจากการที่อนุรุทธศากยะเป็นพระญาติของพระพุทธเจ้าซึ่งควรออกบวชตามพระพุทธเจ้าอย่างที่เจ้าศากยะองค์อื่นผู้มี
ชื่อเสียง ได้กระทำกัน และครั้นเมื่อได้ฟังคำพูดของมหานามศากยะผู้พี่ว่า การงานของผู้อยู่ครองเรือนไม่มีสิ้นสุด ที่สุดของการงานไม่มีปรากฏ
จึงตัดสินใจให้พ็อยู่ครองเรือนส่วนตนออกบวช ฯ มี พระเจ้าภัททิยะ อานันทะ ภัคคุ กิมพิละ เทวทัต และ อุบาลี ฯ

พระรัฐपाल

- บวชเพราะศรัทธา
- แสดงธรรมเทศ ๔ (*คือ หัวข้อธรรมที่ยกขึ้นแสดง) แก่พระเจ้าโกรัพยะ ดังนี้
 ๑. โลกคือหมूसัตว์ อันชราเข้าไปใกล้ ไม่ยั่งยืน
 ๒. โลกคือหมूसัตว์ ไม่มีผู้ป้องกัน ไม่เป็นใหญ่จำเพาะตน
 ๓. โลกคือหมूसัตว์ ไม่มีอะไรเป็นของ ๆ ตน จำต้องละทิ้งสิ่งทั้งปวงไป
 ๔. โลกคือหมूसัตว์ พร่องอยู่เป็นนิตย์ ไม่รู้จักอิ่ม เป็นทาสแห่งตัณหา ฯ
- พระเจ้าโกรัพยะตรัสถึงเหตุแห่งความเสื่อมที่จะให้คนออกบวชกะกะพระรัฐपालเถระ เหตุแห่งความเสื่อมนั้นได้แก่ ๑. ความแก่ชรา
๒. ความเจ็บ ๓. ความสิ้นโภคทรัพย์ ๔. ความสิ้นญาติ

(ปี 63) ธรรมเทศ ๔ ข้อ ที่พระรัฐपालแสดงแก่พระเจ้าโกรัพยะ มีใจความว่าอย่างไรบ้าง ?

ตอบ ว่า ๑. โลกคือหมूसัตว์ อันชราเป็นผู้นำ นำเข้าไปใกล้ ไม่ยั่งยืน

๒. โลกคือหมूसัตว์ ไม่มีผู้ป้องกัน ไม่เป็นใหญ่จำเพาะตน

๓. โลกคือหมूसัตว์ ไม่มีอะไรเป็นของตน จำต้องละทิ้งสิ่งทั้งปวงไป

๔. โลกคือหมूसัตว์ พร่องอยู่เป็นนิตย์ ไม่รู้จักอิ่ม เป็นทาสแห่งตัณหา ฯ

(ปี 57) ธรรมเทศ ๔ ข้อ ได้แก่อะไรบ้าง? ใครแสดง? แสดงแก่ใคร?

ตอบ ได้แก่ ๑. โลกคือหมूसัตว์ อันชราเป็นผู้นำ นำเข้าไปใกล้ ไม่ยั่งยืน

๒. โลกคือหมूसัตว์ ไม่มีผู้ป้องกัน ไม่เป็นใหญ่จำเพาะตน

๓. โลกคือหมूसัตว์ ไม่มีอะไรเป็นของของตน จำต้องละทิ้งสิ่งทั้งปวงไป

๔. โลกคือหมूसัตว์ พร่องอยู่เป็นนิตย์ ไม่รู้จักอิ่ม เป็นทาสแห่งตัณหา ฯ

พระรัฐपालแสดง ฯ แสดงแก่พระเจ้าโกรัพยะ ฯ

(ปี 54) พระสาวกผู้กล่าวว่า โลกคือหมู่สัตว์อันชราเป็นผู้นำๆ เข้าไปใกล้ ไม่ยั่งยืน ดังนี้ คือใคร? กล่าวแก่ใคร? ได้รับเอตทัคคะในทางใด?

ตอบ คือ พระรัฐบาล ฯ แก่พระเจ้าโกธิปะ ฯ ในทางเป็นยอดของภิกษุผู้บวชด้วยศรัทธา ฯ

(ปี 53) พระมหากัสสปะกับพระรัฐบาล ออกบวชเพราะมีความคิดเห็นต่างกันอย่างไร?

ตอบ พระมหากัสสปะออกบวชเพราะคิดเห็นว่า ผู้อยู่ครองเรือนต้องคอยนั่งรับบาป เพราะการงานที่ผู้อื่นทำไม่ได้ มีใจเบื่อง่าย จึงละสมบัติ แล้วออกบวช พระรัฐบาลออกบวชเพราะมีความคิดเห็นตามธรรมชาติ ๔ ข้อที่พระศาสดา

- ทรงแสดง ว่า
๑. โลกคือหมู่สัตว์ อันชราเป็นผู้นำๆ เข้าไปใกล้ ไม่ยั่งยืน
 ๒. โลกคือหมู่สัตว์ ไม่มีผู้ป้องกัน ไม่เป็นใหญ่จำเพาะตน
 ๓. โลกคือหมู่สัตว์ไม่มีอะไรเป็นของ ๆ ตน จำต้องละทิ้งสิ่งทั้งปวงไป
 ๔. โลกคือหมู่สัตว์ พร่องอยู่เป็นนิตย์ ไม่รู้จักอิ่ม เป็นทาสแห่งตัณหา ฯ

(ปี 51) พระเจ้าโกธิปะตรัสถึงเหตุแห่งความเสื่อมที่จะให้คนออกบวชกะพระสาวกรูปใด? เหตุแห่งความเสื่อมนั้นได้แก่อะไรบ้าง?

ตอบ กะพระรัฐบาลเถระ ฯ เหตุนั้นได้แก่ ๑. ความแก่ชรา ๒. ความเจ็บ ๓. ความสิ้นโภคทรัพย์ ๔. ความสิ้นญาติ ฯ

(ปี 46) อุปติสสปริพาชก เมื่อได้ฟังธรรมโดยย่อจากพระอัสสชิเถระแล้ว มีความเข้าใจในเนื้อความแห่งธรรมนั้นว่าอย่างไร? ครั้งพุทธกาล กุลบุตรผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระศาสนาขออนุญาตบวชจากมารดาบิดา เมื่อไม่ได้รับอนุญาตก็เสียใจ จึงทำการประท้วง กุลบุตร ผู้นั้นคือใคร? ประท้วงด้วยวิธีใด?

ตอบ ว่าอย่างนี้คือ “ ธรรมทั้งปวงเกิดแต่เหตุ และจะสงบระงับไป เพราะเหตุดับก่อน พระศาสดาทรงสั่งสอนให้ปฏิบัติ เพื่อสงบระงับเหตุแห่งธรรมเป็นเครื่องก่อให้เกิดทุกข์” ฯ กุลบุตรผู้นั้น คือพระรัฐบาล ฯ ประท้วงด้วยวิธีนอนไม่ลุกขึ้น และอดอาหาร ฯ

(ปี 45) พระเจ้าโกธิปะทรงปรารภกับพระรัฐบาลถึงเหตุให้บุคคลออกบวชว่าอย่างไร?

ตอบ ทรงปรารภเหตุวิบัติ ๔ ประการ คือ ๑) ความแก่ ๒) ความเจ็บป่วย ๓) ความเสื่อมจากโภคทรัพย์ ๔) ความเสื่อมญาติ ฯ

พระราชา

(ปี 59, 53) พระพุทธเจ้าตรัสสอนพระราชาว่า “สิ่งใดเป็นมาร ท่านจงละความกำหนัดพอใจในสิ่งนั้นเสีย” มารในที่นี้หมายถึงอะไร ?

ตอบ หมายถึง รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ฯ

(ปี 55) การอุปสมบทด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา พระสาวกผู้เป็นอุปัชฌายะ และเป็นสัททวิหาริกูปแรก คือใคร?

ตอบ พระสารีบุตร เป็นอุปัชฌายะรูปแรก ฯ พระราชา เป็นสัททวิหาริกูปแรก ฯ

พระมหากัจจายนะ

(ปี 62 และ ปี 43) พระพุทธพจน์ว่า “ภทเทกรโต” ผู้มีราตรีเดียวอันเจริญ หมายถึงการปฏิบัติอย่างไร? พระสาวกรูปใดสามารถอธิบายพระพุทพจน์นี้ได้ถูกต้องตามพุทธประสงค์ ?

ตอบ หมายถึง เป็นผู้มีสมาธิไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลางคืนอยู่ด้วยความไม่ประมาท ฯ พระมหากัจจายนะ ฯ

(ปี 58, 55) คำว่า “วรรณะใด ประพตีกุศลกรรมบถ เบื้องหน้าแต่ภวณะ วรรณะนั้นย่อมเข้าสู่อบายเสมอกันหมด ไม่มีพิเศษ” ใครกล่าว ? และกล่าวแก่ใคร ?

ตอบ พระมหากัจจายนะ กล่าว ฯ กล่าวแก่พระเจ้ามรุตราชอวันตีบุตร ฯ

(ปี 52) พระดำรัสว่า “เธอไปเองเกิด เมื่อเธอไปแล้ว พระเจ้าแผ่นดินจักทรงเสื่อมใส” พระศาสดาตรัสกะพระเถระรูปใด? พระเถระรูปนั้นได้ไปประกาศพระพุทศาสนาที่ไหน? และได้ผลอย่างไร?

ตอบ ตรัสกะพระมหากัจจายนะ ฯ ที่กรุงอุชเชนี ฯ ได้ผลคือ พระเจ้าจันทปัชชิตและชาวเมืองเสื่อมใส ฯ

(ปี 46) ผู้ได้นามว่า “ ภัทเทภัตตตะ ” ผู้มีราตรีเดียวเจริญ เพราะประพฤติเช่นไร?

พระเถระรูปใดได้รับยกย่องว่าเป็นผู้เข้าใจอธิบายเรื่อง “ ผู้มีราตรีเดียวเจริญ ” นี้ให้พิสดาร?

ตอบ เพราะเป็นผู้มีความเพียร ไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันกลางคืน อยู่ด้วยความไม่ประมาท ฯ พระมหากัจจายนเถระ ฯ

พราหมณ์พาวรีและศิษย์ ๑๖ คน

- พระอชิตะ ทูลถามปัญหาพระพุทธรเจ้า เป็นคนที่ ๑
- พระปุลณกะ ทูลถามปัญหาพระพุทธรเจ้า เป็นคนที่ ๓
- พระอุทยะ ทูลถามปัญหาพระพุทธรเจ้า เป็นคนที่ ๑๓
- พระโมฆราช ทูลถามปัญหาพระพุทธรเจ้า เป็นคนที่ ๑๕
- ปิงคิยามานพ ทูลถามปัญหาพระพุทธรเจ้า เป็นคนที่ ๑๖

(ปี 61, 55) ปัญหาว่า “โลกคือหมูสัตว์ อันอะไรปิดบังไว้ จึงหลงดูอยู่ในที่มืด” ดังนี้ ใครเป็นผู้ถาม? ได้รับคำพยากรณ์ว่าอย่างไร? **ตอบ** อชิตมาณพเป็นผู้ถาม ฯ ได้รับการพยากรณ์ว่า โลกคือหมูสัตว์ อันอวิชชาคือความไม่รู้แจ้งปิดบังไว้จึงหลงดูอยู่ในที่มืด ฯ

(ปี 52) พราหมณ์พาวรีผูกปัญหาให้มานพ ๑๖ คน ผู้เป็นศิษย์ทูลถามพระบรมศาสดาเพื่อประสงค์อะไร? ปัญหาว่า “หม่อมมนุษย์โลกนี้ คือ ฤๅษี กษัตริย์พราหมณ์เป็นอันมากอาศัยอะไร จึงบูชาญญบวงสรวงเทวดา” ผู้ทูลถามคือใคร? และทรงพยากรณ์ว่าอย่างไร?

ตอบ พราหมณ์พาวรีประสงค์จะสืบสวนให้ได้รับความแน่นอนว่า พระโอรสของศากยราชเสด็จออกบวชหา ปฏิญญาพระองค์ว่าเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตามข่าวเล่าลือนั้นเป็นจริงหรือไม่ ฯ ผู้ทูลถามคือ ปุลณกมานพ ฯ ทรงพยากรณ์ว่า หม่อมมนุษย์เหล่านั้นอยากได้ของที่ตนปรารถนา อาศัยของที่มิชราทรุดโทรมจึงบูชาญญบวงสรวงเทวดา ฯ

(ปี 49) ก่อนที่ท่านพระโมฆราชจะมาเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา ท่านเคยเป็นศิษย์ของใคร? ผู้ที่ตั้งสำนักสอนอยู่ที่ไหน? **ตอบ** เป็นศิษย์ของพาวรีพราหมณ์ ฯ อยู่ที่ฝั่งแม่น้ำโคธาวรี ที่พรมแดนแห่งเมืองอัถสสะและเมืองอาฬกะ ฯ

(ปี 48) โมฆราชมานพคิดจะทูลถามปัญหาพระพุทธรองค์ ๓ ครั้ง แต่มิได้ทูลถามเพราะเหตุไร?

ตอบ ในครั้งที่ ๑ มิได้ทูลถามเพราะเห็นว่าอชิตมาณพเป็นผู้ใหญ่กว่า จึงยอมให้ทูลถามก่อน ในครั้งที่ ๒ และ ๓ มิได้ทูลถามเพราะพระพุทธรองค์ตรัสห้ามไว้ ฯ

(ปี 46) ปัญหาว่า “ หม่อมมนุษย์ในโลกนี้ คือ ฤๅษี กษัตริย์ พราหมณ์ เป็นอันมาก อาศัยอะไร จึงบูชาญญบวงสรวงเทวดา ” ใครเป็นผู้ถาม? พระศาสดาทรงพยากรณ์ว่าอย่างไร?

ตอบ ปุลณกมานพ ฯ ทรงพยากรณ์ว่า “ หม่อมมนุษย์เหล่านั้นอยากได้ของที่ตนปรารถนา อาศัยของที่มิชราทรุดโทรม จึงบูชาญญบวงสรวงเทวดา ” ฯ

(ปี 45) พุทธเจดีย์ มีกี่ประเภท? อะไรบ้าง?

อุทยมาณพทูลถามว่า “โลกมีอะไรผูกพันไว้ อะไรเป็นเครื่องสัญญาของโลกลนั้น ท่านกล่าวกันว่า นิพพานฯ ดังนี้ เพราะละอะไรได้” พระศาสดาทรงพยากรณ์ว่าอย่างไร?

ตอบ มี ๔ ประเภท คือธตฺตเจดีย์ บริโภคเจดีย์ ธรรมเจดีย์ และอุทเทสิกเจดีย์ ฯ ทรงพยากรณ์ว่า โลกมีความเพลิดเพลินผูกพันไว้ ความตรึกเป็นเครื่องสัญญาของโลกลนั้น ท่านกล่าวกันว่า นิพพานฯ ดังนี้ เพราะละตัณหาเสียได้ ฯ

(ปี 43) ปัญหาว่า “พระชินาสพตายเป็นแล้วเป็นอะไร” ใครถามใคร? มีคำตอบอย่างไร? พระศาสดาทรงพยากรณ์ปัญหาจบลงแล้ว มีผลอะไรเกิดแก่มานพ ๑๖ คน?

ตอบ พระสารีบุตรถามพระยมกะ มีคำตอบว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณที่ไม่เที่ยง ดับไปแล้ว ฯ

มีผลคือ มานพ ๑๕ คน เว้นปึงคิยามานพ ส่งใจไปตามธรรมชาติ มีจิตพ้นจากอาสวะไม่ถือนั่นด้วยอุปาทาน ส่วนปึงคิยามานพเป็นแต่ได้ญาณเห็นในธรรม ฯ

พระภิกษุติยเถระ

(ปี 61, 45) พระภิกษุติยเถระ มักเปล่งอุทานเนื่องๆ ว่า สุขหนอๆ ดังนี้ เพราะเหตุใด?

ตอบ เพราะเมื่อก่อนท่านเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ต้องจัดการรักษาป้องกันทั้งในวังนอกวัง ทั้งในเมือง นอกเมือง จนตลอดทั่วอาณาเขต แม้มีคนคอยรักษาอย่างนี้แล้ว ยังต้องหวาดระแวง สะดุ้งกลัวอยู่เป็นนิตย์ ครั้นทรงออกบวชได้บรรลุอรหัตผลแล้ว แม้อยู่ในที่ไหนๆ ก็ไม่หวาดระแวง ไม่สะดุ้งกลัว ไม่ต้องชวนชวามมีใจปลอดโปร่ง เป็นอิสระแก่ตน จึงเปล่งอุทานเช่นนั้น ฯ

(ปี 58) พระสาวกที่มักเปล่งอุทานเนื่องๆ ว่า “สุขหนอ สุขหนอ” ดังนี้ คือใคร ? ท่านเปล่งอุทานเช่นนี้เพราะเหตุใด ?

ตอบ คือพระภิกษุติย ฯ เพราะเมื่อก่อนท่านเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ต้องจัดการรักษาป้องกันทั้งในวังนอกวัง ทั้งในเมืองนอกเมือง จนตลอดทั่วอาณาเขต แม้มีคนคอยรักษาอย่างนี้แล้ว ยังต้องหวาดระแวง สะดุ้งกลัวอยู่เป็นนิตย์ ครั้นทรงออกบวชได้บรรลุอรหัตผลแล้ว แม้อยู่ในที่ไหนๆ ก็ไม่หวาดระแวง ไม่สะดุ้งกลัว ไม่ต้องชวนชวามมีใจปลอดโปร่งเป็นดุจมฤคอยู่ จึงเปล่งอุทานเช่นนั้น ฯ

พระโสณโกฬวิริยะ

(ปี 45) พระพุทธองค์ทรงแนะนำพระเถระองค์ใดให้บารมความเพียรแต่พอประมาณ? เพราะเหตุใดจึงทรงแนะนำเช่นนั้น?

ตอบ พระโสณโกฬวิริยะ ฯ เพราะพระโสณโกฬวิริยะ ทำความเพียรเดินจงกรมจนเท้าแตก ก็ไม่อาจให้บรรลุมรรคผลได้ สมัยเมื่อท่านเป็นคฤหัสถ์ เป็นผู้ฉลาดเข้าใจในเสียงแห่งสายพิณ พระผู้มีพระภาคจึงทรงแนะนำว่า ในการดีดพิณนั้นจะต้องขึงสายพิณแต่พอดี เสียงพิณจึงจะไพเราะ หย่อนเกินไปหรือตึงเกินไปก็ไม่น่าฟัง ความเพียรก็เหมือนกัน ถ้าหย่อนหนัก ก็เป็นไปเพื่อเกียจคร้าน ถ้าเกินไปนั้นก็ไปเพื่อฟุ้งซ่าน จึงควรทำความเพียรแต่พอดี ฯ

อนาถบิณฑิกเศรษฐี

- * ชื่อเดิมว่า สุทัตตะ
- * ท่านได้บรรลุโสดาปัตติผล ที่เมืองราชคฤห์

(ปี 58, 46) อนาถบิณฑิกเศรษฐี มีนามเดิมว่าอะไร ? ได้บรรลุคุณวิเศษอะไรในพระพุทธศาสนา ? ที่ไหน ?

ตอบ สุทัตตะ ฯ โสดาปัตติผล ฯ ที่เมืองราชคฤห์ ฯ

ธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า

- **ธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร (* แปลว่า สูตรว่าด้วยการหมุนพระธรรม (การประกาศธรรม))** ในวันอาสาฬหบูชา ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๘ พระพุทธเจ้าแสดง **สิ่งที่บรรพชิตไม่ควรเสพ** ๑.กามสุขัลลิกานุโยค ความหมกมุ่นอยู่ในกาม ๒.อัตตakilมณานุโยค ความทำตนให้ลำบาก **มัชฌิมาปฏิปทา** ข้อปฏิบัติอันเป็นทางสายกลางอริยมรรคมีองค์ ๘ **และอริยสัจ ๔** แก่พระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี
- **อริยสัจ ๔** คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

- **อนัตตลักษณะสูตร** (ขันธทั้ง ๕ เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ควรยึดมั่น)*มีผลให้ปัญจวัคคีทั้ง ๕ บรรลุเป็นพระอรหันต์พร้อมกันทั้งหมดในวันแรม ๕ ค่ำเดือน ๘ ทรงแสดงแก่พระปัญจวัคคีทั้ง ๕ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี [หมายเหตุ *ขันธ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ]
- **อาทิตตปริยายสูตร** *ที่ตำบลคยาสี่ละ ใกล้แม่น้ำคยา* ใจความว่า “อายตนะภายใน อายตนะภายนอก วิญญาณ ผัสสะ และเวทนาซึ่งเกิดตามลำดับ เป็นของร้อน ร้อนเพราะไฟคือราคะ โทสะ โมหะ และร้อนเพราะความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศก ร่ำไร รำพัน ความคับแค้นใจ” **มีผลทำให้ชฎิล(อุรุเวลกัสสปะ นทิกัสสปะ คยากัสสปะ และบริวาร ๑,๐๐๐ คน) บรรลุอรหัตตผล**
- **เวทนาปริคคหสูตร** แก่ที่ชนบทปริพาชก ณ *ถ้ำสุกรขาตา เขาคิชฌกูฏ แขวงเมืองราชคฤห์* ๙ มีใจความว่า “ให้พิจารณาร่างกาย ซึ่งมีความแตกทำลายไม่ยั่งยืน และแสดงผลเสียของการยึดมั่น พร้อมกับตรัสให้ละเลิกทิฏฐิอย่างนั้นเสีย”
- **อนุப்புฬิกถา ๕** คือ คือ ทาน ศีล สวรรค์ กามาทีนพ(โทษแห่งกาม) และเนกขัมมานิสังส(อานิสงส์แห่งการออกจากกาม) ทรงแสดงแก่ยสกุลบุตรเป็นคนแรก
- **โฆวาทปาฏิโมกข์** ใจความย่อว่า “ไม่ทำบาปทั้งปวง ทำกุศลให้ถึงพร้อม ทำใจให้บริสุทธิ์” แสดงที่วัดเวฬุวนาราม กรุงราชคฤห์ ส่วนข้อที่ทรงยกขันธขึ้นตรัสในโฆวาทปาฏิโมกข์นั้น หมายความว่า ศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระองค์เป็นไปเพื่อให้อุดทนต่อเย็น ร้อน หิวระหาย ถ้อยคำให้ร้าย ใส่ความ ต่ำว่า และทุกขเวทนาอันแรงกล้าเกิดแต่อาพาธ

(ปี 63, 61) พระพุทธเจ้าทรงแสดงโฆวาทปาฏิโมกข์ที่ไหน ? มีใจความย่อว่าอย่างไร ?

ตอบ ที่เวฬุวนาราม กรุงราชคฤห์ ๙ ใจความย่อว่า ไม่ทำบาปทั้งปวง ทำกุศลให้ถึงพร้อม ทำใจให้บริสุทธิ์ ๙

(ปี 62, 48) ข้ออุปมาว่า “ไม้แห้งที่วางไว้บนบก โกลนน้ำ สามารถสีให้เกิดไฟได้” เกิดขึ้นแก่ใคร ? โดยนำไปเปรียบกับอะไร ?

ตอบ แก่พระมหาบุรุษ คือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๙ โดยทรงนำไปเปรียบกับสมณพราหมณ์ทั้งหลายว่า สมณพราหมณ์บางพวกมีกายเหลือออกจากกาม ใจก็ละความรักใคร่ในกาม สงบดีแล้ว หากปากเพียร พยายามอย่างถูกต้องย่อมสามารถตรัสรู้ธรรมได้ ๙

(ปี 62, 45) อนัตตลักษณะสูตร และ อาทิตตปริยายสูตร มีใจความโดยย่อว่าอย่างไร ?

ตอบ อนัตตลักษณะสูตรมีใจความโดยย่อว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งรวมเรียกว่าขันธ ๕ นี้ เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตน ๙

อาทิตตปริยายสูตรมีใจความโดยย่อว่า อายตนะภายใน อายตนะภายนอก วิญญาณ ผัสสะ และเวทนาที่เกิดแต่ผัสสะ เป็นของร้อน ร้อนเพราะไฟคือ ราคะ โทสะ โมหะ และร้อนเพราะความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศกร่ำไรรำพัน เจ็บกาย เสียใจ คับใจ ๙

(ปี 61, 43) ที่สุดโต่งอันบรรพชิตไม่ควรเสพนั่นคืออะไรบ้าง ? ที่สุดโต่งนั้นมีโทษอย่างไร?

ตอบ คือ ๑. กามสุขัลลิกานุโยค ๒. อัตตกิลมณานุโยค ๙

มีโทษดังนี้

กามสุขัลลิกานุโยค คือการประกอบตนให้พัวพันด้วยสุขในกาม เป็นธรรมอันเลว เป็นเหตุตั้งบ้านเรือน เป็นของคนมีกิเลสหนา ไม่ใช่ของคนอริยะคือ ผู้บริสุทธิ์ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

อัตตกิลมณานุโยค คือการประกอบความเหน็ดเหนื่อยแก่ตนเปล่า ให้เกิดทุกข์แก่ผู้ประกอบ ไม่ทำผู้ประกอบให้เป็นอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ๙

(ปี 60) ทางปฏิบัติที่สุด ๒ อย่าง อันบรรพชิตไม่ควรเสพนั่นคืออะไรบ้าง ? มีอธิบายอย่างไร ?

ตอบ คือ ๑. กามสุขัลลิกานุโยค ๒. อัตตกิลมณานุโยค ๙ มีอธิบายดังนี้

กามสุขัลลิกานุโยค คือการประกอบตนให้พัวพันด้วยสุขในกาม เป็นธรรมอันเลว เป็นเหตุตั้งบ้านเรือน เป็นของคนมีกิเลสหนา ไม่ใช่ของคนอริยะคือผู้บริสุทธิ์ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

อรรถกถาอรรถกถา คือการประกอบความเห็นเห็นน้อยแก่ตนเปล่า ให้เกิดทุกข์แก่ผู้ประกอบ ไม่ทำผู้ประกอบให้เป็นอริยะ ไม่ประกอบ ด้วย ประโยชน์ ฯ

(ปี 59) พระศาสดาทรงแสดงอนุพุพิกถา และอริยสัง ๔ ตามลำดับ แก่บุคคลผู้มีคุณสมบัติเช่นไร ?

ตอบ แก่ผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้คือ ๑. เป็นมนุษย์ ๒. เป็นคฤหัสถ์ ๓. มีอุปนิสัยแก้กมล ๔. ครอบครองโลกุตระคุณ ฯ

(ปี 59, 57, 49) คำว่า “สิ่งทั้งปวงไม่ควรแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่ชอบใจหมด” เป็นคำพูดของใคร? พระพุทธองค์ตรัสตอบว่าอย่างไร?

ตอบ เป็นคำพูดของทีฆนชะ อัคริเวสสนโคตร ฯ

ตรัสตอบว่า ถ้าอย่างนั้น ความเห็นอย่างนั้น ก็ต้องไม่ควรแก่ท่าน ท่านก็ต้องไม่ชอบความเห็นอย่างนั้น ฯ

(ปี 57, 53) อภิญญาเทสิตธรรม มีอะไรบ้าง? ทรงแสดงแก่ใคร? ที่ไหน?

ตอบ มี สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ มรรคมีองค์ ๘ ฯ

ทรงแสดงแก่ภิกษุสงฆ์ผู้อาศัยอยู่ในเมืองเวสาลี ฯ ที่ภูฏาคารศาลา ป่ามทวัน ฯ

(ปี 51) อนุพุพิกถาและสามกัถสังคิธรรม คืออะไร? พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่บุคคลผู้มีองค์สมบัติอะไร?

ตอบ อนุพุพิกถา คือ ถ้อยคำที่กล่าวเรียงเรื่องเป็นลำดับไป คือ ทานกถา สีลกถา สัคคกถา กามาทีนวกถา เนกขัมมานิสังสกถา

สามกัถสังคิธรรม คือ ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงยกขึ้นแสดงเอง ได้แก่อริยสัง ๔ ฯ

ผู้มีองค์สมบัติ คือ ๑. เป็นมนุษย์ ๒. เป็นคฤหัสถ์ ๓. มีอุปนิสัยแก้กมล ๔. ครอบครองโลกุตระคุณ ฯ

(ปี 50) ก่อนจะทรงแสดงอริยสัง ๔ พระพุทธองค์ทรงแสดงส่วนสุด ๒ อย่างแก่ปัญจวัคคีย์ แต่ทรงแสดงอนุพุพิกถาแก่ยสกุลบุตร เพราะเหตุ

อะไร? **ตอบ** เพราะปัญจวัคคีย์ได้ละกามออกบวชเป็นฤๅษีแล้ว ซึ่งบรรพชิตในครั้งนั้นหมกมุ่นอยู่ในส่วนสุด ๒ อย่าง คืออรรถกถาอรรถกถาและกาม

สุขัลลิกานุโยค ฤๅษีปัญจวัคคีย์ติดอยู่ในอรรถกถาอรรถกถา จึงไม่จำเป็นต้องแสดงอนุพุพิกถาเพื่อพอกจิตให้สะอาดจากกาม แต่ยสกุลบุตรเป็น ผู้

เสพกามอยู่ครองเรือน กำลังได้รับความขัดข้องวุ่นวายจากกามอยู่ จึงทรงแสดงอนุพุพิกถาพอกจิตให้ห่างไกลจากความยินดีในกาม ควรรับ

ธรรมเทศนาคืออริยสัง ๔ เหมือนผ้าที่ปราศจากมลทิน ควรรับน้ำย้อมได้ฉะนั้น ฯ

(ปี 48) อนุพุพิกถา คืออะไร? ทรงแสดงแก่บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยองค์เท่าไร? อะไรบ้าง?

ตอบคือถ้อยคำที่กล่าวเรียงเรื่องเป็นลำดับไป ด้วยองค์ ๓ ฯ คือ เป็นมนุษย์ ๑ เป็นคฤหัสถ์ ๑ มีอุปนิสัยแก้กมล ๑ ครอบครองโลกุตระคุณในที่นั้น ๑ ฯ

(ปี 48) ธรรม ๓๗ ประการมีสติปัฏฐาน ๔ เป็นต้น มีมรรคมีองค์ ๘ เป็นที่สุด เรียกชื่อว่าธรรมอะไรได้บ้าง? เรียกอย่างนั้นเพราะเหตุไร? **ตอบ**

เรียกชื่อว่า อภิญญาเทสิตธรรม เพราะเป็นธรรมที่พระองค์ทรงแสดงด้วยพระปัญญาอันยิ่ง และเรียกชื่อว่า โพธิปักขิยธรรม เพราะธรรมเหล่านี้

เป็นฝักฝ่ายแห่งความตรัสรู้ ฯ

(ปี 47) พระพุทธพจน์ว่า “ ทักษิณานันบริจาคนในสงฆ์ย่อมสำเร็จแก่ผู้ตายโดยสุภานะ ” นั้น ท่านอธิบายไว้ได้อย่างไร? การที่ทักษิณานันจะสำเร็จ

ประโยชน์แก่ผู้ตายโดยสุภานะนั้น ต้องพร้อมด้วยสมบัติ อะไรบ้าง?

ตอบ ท่านอธิบายไว้ว่า เปตชนผู้ไปเกิดในกำเนิดอื่น ทั้งที่เป็นทุกคติ ทั้งที่เป็นสุคติ ย่อมเป็นอยู่ด้วยอาหารในคติที่เขาเกิด หาได้รับผลแห่งทานที่

ทายกอุทิศถึงไม่ ต่อไปเกิดในปิตติวิสัย จึงได้รับผลแห่งทานที่อุทิศถึงนั้น ฯ

ต้องพร้อมด้วยสมบัติ ๓ ประการคือ การบริจาคนไทยธรรมแล้วอุทิศถึงของทายก ๑ ปฏิภาคนผู้รับไทยธรรมนั้นเป็นทักษิณายะ คือผู้ควรรับ

ทักษิณานัน ๑ เปตชนนั้นได้อานุโมทนา ๑ ฯ

(ปี 46) โอวาทปาฏิโมกข์ทรงแสดงที่ไหน? เมื่อไร? ข้อที่ทรงยกขึ้นตรัสในโอวาทปาฏิโมกข์นั้น หมายความว่าอย่างไร ?

ตอบ ที่เวฬุวันอาราม กรุงราชคฤห์ ฯ เมื่อวันเพ็ญเดือน ๓ ฯ หมายความว่า ศาสนธรรมคำสอนของพระองค์เป็นไปเพื่อให้อุดหนุนต่อเย็น ร้อน หิว

ระหาย ถ้อยคำให้ร้าย ใสความ ดำว่า และทุกข์เวทนาอันแรงกล้าเกิดแต่อาพาธ ฯ

(ปี 45) ที่สุดทั้ง ๒ อย่างอันบรรพชิตไม่ควรเสพ มีโทษอย่างไรบ้าง? มัชฌิมาปฏิปทา มีคุณอย่างไรบ้าง?

ตอบ มีโทษดังนี้ คือ

กามสุขัลลิกานุโยค เป็นกรรมอันเลว เป็นเหตุตั้งบ้านเรือน เป็นของคนมีกิเลสหนา ไม่ใช่ของคนอริยะคือผู้บริสุทธิ์ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์
อัตตกิลมณานุโยค ให้เกิดทุกข์แก่ผู้ประกอบ ไม่ทำผู้ประกอบให้เป็นอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ฯ

มีคุณดังนี้ คือทำดวงตาคือทำญาณเครื่องรอบรู้ เป็นไปเพื่อความเข้าไปสงบระงับ เพื่อความรู้อย่างยิ่ง เพื่อความรู้ดี เพื่อความไม่มีกิเลสเครื่องร้อยรัด ฯ

(ปี 45) บุคคลที่ท่านเปรียบด้วยดอกบัว ๔ เหล่า ได้แก่จำพวกไหนบ้าง? พระพุทธองค์ทรงแสดงอนุပ္พฟีกถาก่อนที่จะแสดงอริยสัจ ๔ เพื่อประโยชน์อะไร?

ตอบ ได้แก่

๑. อุกมภูติปัญญา คือ ผู้มีอุปนิสัยสามารถจะตรัสรู้ธรรมวิเศษโดยพลันพร้อมกันกับเวลาที่ท่านผู้ศาสดาแสดงธรรมสั่งสอน เปรียบด้วยดอกบัวพุดน้ำ

๒. วิปจิตปัญญา คือ ผู้ที่ท่านอธิบายขยายความแห่งคำที่ขบให้พิสดารออกไป จึงจะตรัสรู้ธรรมวิเศษได้ เปรียบด้วยดอกบัวเสมอน้ำ

๓. เนยยะ คือ ผู้ที่พอจะแนะนำได้ คือพอที่จะฝึกอบรมสั่งสอนให้รู้และเข้าใจได้อยู่ เปรียบด้วยดอกบัวที่ยังอยู่ในน้ำ

๔. ปทปรมะ คือ ผู้แม้จะฟังและกล่าวและทรงไว้และบอกแก่ผู้อื่นซึ่งธรรมเป็นอันมาก ก็ไม่สามารถจะตรัสรู้ธรรมวิเศษในอภิปภาชาตินั้นได้ เปรียบด้วยดอกบัวที่เป็นรักษาแห่งเต่าและปลา ฯ

เพื่อพอกจิตสาวกหรือผู้ฟัง ให้ห่างไกลจากความยินดีในกาม ควรรับพระธรรมเทศนาให้เกิดดวงตาเห็นธรรม เหมือนผ้าที่ปราศจากมลทินควรรับน้ำย้อมได้ ฉะนั้น ฯ

(ปี 45) พระพุทธองค์ดำรัสว่า "ดูก่อนอานนท์ กำมืออาจารย์ในธรรมทั้งหลายไม่มีแก่พระตถาคตเจ้า" หมายความว่าอย่างไร? พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญญาตตตถจริยา ด้วยมีพระประสงค์อย่างไร?

ตอบ หมายความว่า พระตถาคตเจ้าไม่ทรงมีข้อลี้ลับในธรรมทั้งหลายที่จะต้องปกปิดซ่อนบังไว้ แสดงได้แก่สาวกบางเหล่า มิได้ทั่วไปเป็นสรรพสาธาธารณ์ หรือจะพึงแสดงให้สาวกทราบต่ออวสานกาลที่สุด ฯ

ด้วยพระประสงค์จะให้พระญาติบริวารด้วยสุข ๓ ประการ คือมนุษย์สุข ๑ ทิพยสุข ๑ นิพพานสุข ๑ ทั้งที่ครองฆราวาส ทั้งที่ออกบวรพราหมณาในพระพุทธศาสนา ฯ

(ปี 44) พระศาสดาทรงแสดงอนุပ္พฟีกถา และอริยสัจ ๔ ตามลำดับ แก่บุคคลผู้มีคุณสมบัติเช่นไร? พระศาสดาประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทาแก่พระยสกุลบุตรว่าอย่างไร?

ตอบ แก่ผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้คือ ๑. เป็นมนุษย์ ๒. เป็นคฤหัสถ์ ๓. มีอุปนิสัยแก่กล้า ควรบรรลุโลกุตระคุณ ฯ

ท่านจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมเจากล่าวดีแล้ว ท่านจงประพตฺติพรหมจรรย์เถิด ฯ

เหตุในการบวชของสาวก

(ปี 51) จงระบุชื่อพระสาวกผู้ที่บวชด้วยเหตุต่อไปนี้

ก. บวชด้วยศรัทธา ข. บวชเพราะจำใจ ค. บวชตามเพื่อน ง. บวชเพราะเห็นโทษของการครองเรือน

ตอบ ก. บวชด้วยศรัทธา คือ พระรัฐपालเถระ ค. บวชตามเพื่อน คือ พระวิมล พระสุพานู พระปุลณนที พระควัมปตี

 ข. บวชเพราะจำใจ คือ พระนันทเถระ ง. บวชเพราะเห็นโทษของการครองเรือน คือ พระมหากัสสปเถระ ฯ

การอุปสมบท

(ปี 56) การอุปสมบทสำหรับพระภิกษุในครั้งพุทธกาล มีทั้งหมดกี่วิธี? อะไรบ้าง? ในปัจจุบันใช้วิธีใด?

ตอบ มี ๓ วิธี คือ ๑.เอหิภิกขุอุปสัมปทา ๒.ติสฺรณคฺคณุปสัมปทา ๓.ญัตติจตุตถกรรมอุปสัมปทาฯ ใช้ญัตติจตุตถกรรมอุปสัมปทาฯ

คนแรก/คนสุดท้าย/ท่องจำ

(ปี 56) ปฐมสาวกกับปัจฉิมสาวกคือใคร? ได้ฟังพระธรรมเทศนาครั้งแรกว่าด้วยเรื่องอะไร?

ตอบ ปฐมสาวก คือพระอัญญาโกณฑัญญะ ฟังพระธรรมเทศนาว่าด้วยที่สุด ๒ อย่าง และมีขณิมาปฏิปทาฯ

ปัจฉิมสาวก คือสุภัททปริพาชก ฟังพระธรรมเทศนาว่าด้วยพระอริยบุคคลทั้ง ๔ ประเภท มีอยู่เฉพาะในธรรมวินัยที่มีมรรคมืด ๘ ฯ

(ปี 50) บิณฑบาตของนางสุชาดาที่ถวายก่อนแต่ตรัสรู้ และของนายจุนทะที่ถวายก่อนแต่เสด็จปรินิพพาน มีผลเสมอกัน มีวิบากเสมอกัน เพราะเหตุใด?

ตอบ เพราะ ก. ปรีณิพพานเสมอกัน คือสุอุปาทิเสสปรินิพพานและอนุอุปาทิเสสปรินิพพาน
ข. สมาบัติเสมอกัน คือทรงเข้าสู่สมาบัติ ๒๔ แสขณิกปฏิเสสมอกันก่อนจะตรัสรู้และก่อนจะปรินิพพาน
ค. เมื่อบุคคลทั้ง ๒ ระลึกถึงการถวายบิณฑบาตของตน ก็บังเกิดปีติโสมนัสอย่างแรงกล้าเหมือนกัน ฯ

(ปี 48) ในพุทธประวัติกล่าวถึงบุคคลต่อไปนี้คือ โสติยพราหมณ์ หุกุชาติพราหมณ์ โทณพราหมณ์ ว่าอย่างไรบ้าง?

ตอบ โสติยพราหมณ์ เป็นพราหมณ์ที่ถวายหญ้าแด่พระมหาบุรุษในเวลาเย็นแห่งวันตรัสรู้
หุกุชาติพราหมณ์ เป็นพราหมณ์ที่เข้าเฝ้าทูลถามปัญหาของพระพุทธรองค์ขณะประทับ ณ ภายใต้วังไม้ชุปาลานิโครธ
โทณพราหมณ์ เป็นพราหมณ์ที่ทำหน้าที่แบ่งพระบรมสารีริกธาตุแก่กษัตริย์และพราหมณ์ทั้ง ๘ พระนคร ฯ

(ปี 47) พระอรหันตสาวกรุ่นแรกที่พระศาสดาทรงส่งไปประกาศพระศาสนา มีจำนวนเท่าไร? พระองค์ทรงประทานโอวาทแก่ท่านเหล่านั้นโดยย่อว่าอย่างไร?

ตอบ มีจำนวนทั้งสิ้น ๖๐ รูป ฯ ทรงประทานโอวาทว่า ท่านทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปในชนบท เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก
แต่อย่าไปทางเดียวกัน ๒ รูป จงแสดงธรรมมีคุณในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง พร้อมทั้ง
อรรถและพยัญชนะ ฯ

(ปี 47) พระกาฬุทายี และ กาฬเทวิลดาบส เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าอย่างไร ?

ตอบ พระกาฬุทายี เป็นสหชาติของพระพุทธเจ้า ก่อนบวชท่านเป็นอำมาตย์อยู่ในกรุงกบิลพัสดุ์ พระเจ้าสุทโธทนะทรงส่งไปทูลนิมนต์
พระพุทธเจ้าให้เสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์ เมื่อได้อุปสมบทแล้วจึงทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าให้เสด็จกลับได้สำเร็จตามพระราชประสงค์ ฯ

กาฬเทวิลดาบสคืออสิตดาบสนั่นเอง เมื่อพระมหาบุรุษประสูติใหม่ ท่านทราบข่าวจึงเข้าไปเยี่ยม ได้เห็นลักษณะของพระราชโอรสต้อง
ด้วยตำรับมหาบุรุษลักษณะมีความเคารพในพระโอรสอย่างมาก จึงลุกขึ้นกราบลงที่พระบาททั้งสองด้วยศีรษะของตนแล้วกล่าวทำนายพระ
ลักษณะตามมหาบุรุษลักษณะพยากรณ์ศาสตร์ ฯ

(ปี 44) จงแสดงใจความแห่งพระพุทธพจน์ที่ชี้ให้เห็นว่า พระอรหันต์ยังมีได้ตลอดเวลาที่บุคคลยังปฏิบัติชอบอยู่?

ในสมัยพุทธกาล พระสาวกองค์ใดได้รับการอุปสมบทด้วยญัตติจตุตถกรรมมาจาเป็นองค์แรก และองค์ใดเป็นองค์สุดท้าย?

ตอบ ใจความแห่งพระพุทธพจน์ที่ตรัสก่อนปรินิพพานกับสุภัททปริพาชกว่า " ดูก่อนสุภัททะ ถ้าภิกษุทั้งหลาย ยังเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอยู่
โลกก็จะไม่ว่างจากพระอรหันต์ " ฯ พระราชนิพนธ์เป็นองค์แรก พระสุภัททะเป็นองค์สุดท้าย ฯ

พระสาวกนิพพาน

(ปี 50) พระสาวกผู้ใหญ่ ๘๐ องค์ เท่าที่ปรากฏในหนังสือพุทธธานุพุทธประวัติ มีองค์ใดนิพพานก่อนและหลังพระพุทธองค์บ้าง? จงบอกมาอย่างละ ๒ องค์ ๕

ตอบ (ตอบเพียงอย่างละ ๒ องค์)

ผู้นิพพานก่อนพระพุทธองค์ คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ และพระราหุล ๕

ผู้นิพพานหลังพระพุทธองค์ คือ พระมหากัสสปะ พระอุบาลี พระอนุรุทธะ พระอานนท ๕

เอตทัคคะ

➤ **ประมาณ หรือ ปมาณิก ๔** บุคคลที่ถือประมาณต่างๆ กัน, คนในโลกผู้ถือเอาคุณสมบัติต่างๆ กัน เป็นเครื่องวัดในการที่จะเกิดความเชื่อ ความเลื่อมใส

๑. **รูปปมาณิกา** ผู้ถือประมาณในรูป, บุคคลที่มองเห็นรูปร่างสวยงาม ทรวดทรงดี อวัยวะสมส่วน ท่าทางสง่า สมบูรณ์พร้อม จึงชอบใจ เลื่อมใสโน้มใจที่จะเชื่อถือ
๒. **โชนปมาณิกา** ผู้ถือประมาณในเสียง, บุคคลที่ได้ยินได้ฟังเสียงสรรเสริญ เกียรติคุณหรือเสียงพูดจาที่ไพเราะ จึงชอบใจเลื่อมใสโน้มใจที่จะเชื่อถือ
๓. **ลูขปมาณิกา** ผู้ถือประมาณในความร่ำหรือเศร้าหมอง, บุคคลที่มองเห็นสิ่งของเครื่องใช้ความเป็นอยู่ที่เศร้าหมองเช่น จีวรคร่ำๆ เป็นต้น หรือมองเห็นการกระทำคร่ำครึยดเป็นทวารกิริยา ประพฤติเคร่งครัดเข้มงวดขูดเกลาดตน จึงชอบใจ เลื่อมใสโน้มใจที่จะเชื่อถือ
๔. **ธัมมปมาณิกา** ผู้ถือประมาณในธรรม, บุคคลที่พิจารณาด้วยปัญญาเห็นสัจธรรมหรือการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จึงชอบใจเลื่อมใส โนมใจที่จะเชื่อถือ

➤ **เอตทัคคะ** แปลว่า ผู้เลิศ (ให้ท่องไปสอบ สรุปนี้เอามาเฉพาะที่เคยออกข้อสอบ นักธรรมโทและเอก เท่านั้น)

- พระอัญญาโกณฑัญญะ ผู้รัตตัญญู (แปลว่า ผู้รู้ราตรีนาน ...หมายถึง ผู้มีอายุมาก ผู้มีประสบการณ์มาก)
- พระอุรุเวลกัสสปะ ผู้มีบริวารมาก
- พระมหากัสสปะ ผู้เลิศในทางถืออุตงค์
- พระปุลณณมันตานีบุตร ผู้เลิศในทางธรรมกถึก
- พระสารีบุตร ผู้เลิศในทางมีปัญญามาก
- พระโมคคัลลานะ ผู้มีฤทธิ์มาก
- พระโสณุกุภิกัณณะ ผู้แสดงธรรมด้วยถ้อยคำอันไพเราะ (ผู้มีวาจาไพเราะ)
- พระราหุล ผู้ใคร่ในการศึกษา
- พระวราณะ ผู้มีปฏิภาณ คือ มีญาณแจ่มแจ้งในธรรมเทศนา
- พระโมฆราช ผู้ทรงจีวรเศร้าหมอง
- พระอุบาลี ผู้ทรงพระวินัย
- พระอานนท ผู้เลิศในทางพหูสูต มี ๕ ด้าน คือ เป็นพหูสูต มีสติ มีคิด มีความเพียร และเป็นพุทธอุปัฏฐาก
- พระอนุรุทธะ ผู้เลิศในทางทิพยจักขุญาณ (ตาทิพย์)

- พระมหากัจจายนะ ผู้เลิศในทางผู้อธิบายเนื้อความย่อให้พิสดาร
- พระรัฐบาล ผู้เลิศในทางผู้บวชด้วยศรัทธา
- พระวักกลี ผู้เลิศในทางสัทธาธิมุต คือ ผู้พ้นกิเลสด้วยศรัทธา
- พระโสณโกปิวิสะ ผู้เลิศในทางมีความเพียรปรารภแล้ว
- พระกาฬุทายี ผู้เลิศทางยังตระกูลให้เลื่อมใส
- พระพาหิยทารุจิริยะ ผู้เลิศทางมีขิปปาภิญญาตรัสรู้เร็ว
- กิสาโคตมีเถรี ในทางทรงไว้ซึ่งจิวรอันเศร้าหมอง (ภิกษุณี)
- กุณฑลเกสีเถรี ในทางขิปปาภิญญา หรือ ตรัสรู้เร็ว (ภิกษุณี)
- ภัททกาปิลานีเถรี ในทางระลึกได้ซึ่งปุพเพนิวาส (ภิกษุณี)
- ภัททากัจจายนาเถรี ในทางถึงซึ่งอภิญญาอันใหญ่แล้ว (ภิกษุณี)
- โสณมาเถรี ในทางมีความเพียรปรารภแล้ว (ภิกษุณี)
- มหาปชาบดีโคตมีเถรี ผู้รัตตัญญู (ภิกษุณี)
- ธรรมทินนาเถรี ผู้เลิศในทางธรรมกถึก (ภิกษุณี)
- อุบลวรรณาเถรี ผู้เลิศในทางมีฤทธิ์ (ภิกษุณี)
- ปฎาจารย์เถรี ผู้เลิศในทางทรงวินัย (ภิกษุณี)
- เขมาเถรี ผู้เลิศในทางมีปัญญา (ภิกษุณี)
- จิตตคฤหบดี ผู้เลิศในทางธรรมกถึก (ฝ่ายอุบาสก)
- นางชุชชุตตรา ผู้เลิศในทางธรรมกถึก (ฝ่ายอุบาสิกา)

(ปี 63, 61) ภิกษุณีผู้มีชื่อต่อไปนี้ได้รับเอตทัคคะในทางไหน ?

ก. พระมหาปชาบดีโคตมีเถรี ข. พระเขมาเถรี ค. พระอุบลวรรณาเถรี ง. พระปฎาจารย์เถรี จ. พระธัมมทินนาเถรี

ตอบ ก. ได้รับเอตทัคคะในทางรัตตัญญู ข. ได้รับเอตทัคคะในทางมีปัญญา ค. ได้รับเอตทัคคะในทางมีฤทธิ์
ง. ได้รับเอตทัคคะในทางทรงวินัย จ. ได้รับเอตทัคคะในทางธรรมกถึก ฯ

(ปี 62, 55) พระสาวกสาวิกาต่อไปนี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้เลิศในทางใด?

๑. พระมหาโมคคัลลานะ ๒. พระมหากัสสปะ ๓. พระอุบาลี ๔. พระนางมหาปชาบดีโคตมี ๕. พระนางเขมา

ตอบ ๑. พระมหาโมคคัลลานะ เป็นผู้เลิศในทางมีฤทธิ์ ๒. พระมหากัสสปะ เป็นผู้เลิศในทางถืออุตงค์
๓. พระอุบาลี เป็นผู้เลิศในทางทรงพระวินัย ๔. พระนางมหาปชาบดีโคตมี เป็นผู้เลิศในทางผู้รัตตัญญู
๕. พระนางเขมา เป็นผู้เลิศในทางมีปัญญา ฯ

(ปี 56) พระเถระรูปใดได้รับยกย่องจากพระศาสดาว่าเป็นเอตทัคคะ ดังต่อไปนี้?

ก. ทรงทิพจักขุญาณ ข. ยังตระกูลให้เลื่อมใส ค. เป็นธรรมกถึก ง. ผู้ทรงจิวรเศร้าหมอง จ. ผู้เป็นขิปปาภิญญาตรัสรู้เร็ว

ตอบ ก. พระอนนรุทธเถระ ข. พระกาฬุทายีเถระ ค. พระปุลณณมันตานีบุตร ง. พระโมฆราชเถระ
ง. พระพาหิยทารุจิริยะ ฯ

(ปี 53) พระสาวกรูปใดเป็นเอตทัคคะทางมีปัญญามาก ทางขยายความย่อให้พิสดาร ทางมีวาจาไพเราะ ทางทรงจักรวาลห่มอง? และในท่านเหล่านั้น องค์ไหนเป็นที่เลื่อมใสของผู้เป็นรูปปมาณิกา โสมัสปมาณิกา ลูขัปมาณิกา และธัมมัสปมาณิกา?

ตอบ พระสารีบุตร เป็นเอตทัคคะทางมีปัญญามาก และเป็นที่เลื่อมใสของผู้เป็นธัมมัสปมาณิกา

พระมหาภักัจจานะ เป็นเอตทัคคะทางขยายความย่อให้พิสดาร และเป็นที่เลื่อมใสของผู้เป็นรูปปมาณิกา

พระโสมภราช เป็นเอตทัคคะทางทรงจักรวาลห่มอง และเป็นที่เลื่อมใสของผู้เป็นลูขัปมาณิกา

พระโสณภูฏิกัณณะ เป็นเอตทัคคะทางมีวาจาไพเราะ และเป็นที่เลื่อมใสของผู้เป็นโสมัสปมาณิกา ฯ

(ปี 53) พระอรหันตสาวก ๑๐ องค์แรกในพระพุทธศาสนา คือใครบ้าง? มีท่านใดได้รับเอตทัคคะบ้าง? และเป็นเอตทัคคะในทางไหน? **ตอบ**

คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะ พระอัสสชิ พระยสะ พระวิมลระ พระสุพาหุ

พระปุลณนที และพระควัมปตี ฯ มีพระอัญญาโกณฑัญญะรูปเดียว ฯ ในทางรัตตัญญู ผู้รู้ราตรีนาน ฯ

(ปี 49) บุคคลต่อไปนี้ได้รับเอตทัคคะในทางใด?

ก. พระอนนรุทธเถระ ข. พระโสณโกฬิวิสเถระ ค. พระรัฐपालเถระ ง. นางปฏาจาราเถรี จ. นางกิสสาโคตมีเถรี

ตอบ ก. พระอนนรุทธเถระ ได้ทิพยจักขุญาณ ข. พระโสณโกฬิวิสเถระ มีความเพียรปรารถนาแล้ว

ค. พระรัฐपालเถระ บวชด้วยศรัทธา ง. นางปฏาจาราเถรี ทรงไว้ซึ่งวินัย

จ. นางกิสสาโคตมีเถรี ทรงไว้ซึ่งจักรวาลห่มอง ฯ

(ปี 48) พุทธบริษัท ๔ คือ ใครบ้าง? ผู้ตั้งอยู่ในเอตทัคคะทางพระธรรมกถึกของแต่ละฝ่ายคือใคร?

ตอบ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ฯ

ฝ่ายภิกษุ คือ พระปุลณนมันตานีบุตรเถระ ฝ่ายอุบาสก คือ จิตตคฤหบดี

ฝ่ายภิกษุณี คือ พระธัมมทินนาเถรี ฝ่ายอุบาสิกา คือ นางชุชชุตตรา ฯ

(ปี 44) ภิกษุณีผู้มีชื่อต่อไปนี้ได้รับเอตทัคคะในทางไหน?

ก. พระนางมหาปชาบดีโคตมี ข. นางเขมาเถรี ค. นางอุบลฉันทาเถรี ง. นางปฏาจาราเถรี จ. นางธัมมทินนาเถรี

พระสงฆ์เถรวาทในเมืองไทยไม่สามารถบวชภิกษุณีได้เพราะเหตุไร?

ตอบ ก. ได้รับเอตทัคคะในทางรัตตัญญู ข. ได้รับเอตทัคคะในทางมีปัญญา

ค. ได้รับเอตทัคคะในทางมีฤทธิ์ ง. ได้รับเอตทัคคะในทางทรงวินัย

จ. ได้รับเอตทัคคะในทางธรรมกถึก ฯ

เพราะมีพระพุทธานุญาตว่า " ภิกษุณีต้องบวชจากภิกษุณีสงฆ์ก่อน แล้วจึงบวชจากภิกษุสงฆ์อีกครั้งหนึ่ง " เวลานี้ภิกษุณีสงฆ์ไม่มีแล้ว การที่จะบวชภิกษุณีจึงไม่สามารถทำได้ ฯ

มหาปริณิพพาน

(ปี 59, 54) อายุสังขารอิฐฐานกับการปลงอายุสังขาร หมายถึงอะไร? พระพุทธเจ้าทรงกระทำที่ไหน?

ตอบ อายุสังขารอิฐฐาน หมายถึงการที่พระพุทธเจ้าทรงตั้งพระหฤทัยว่า จักดำรงพระชนม์อยู่แสดงธรรมสั่งสอนมหาชน จนกว่าพุทธบริษัทจะตั้งมั่น และได้ประกาศพระศาสนาให้แพร่หลายมั่นคงสำเร็จประโยชน์แก่มหาชน ที่ขอขลาณโคจร ไกล่สถานที่ตรัสรู้ ฯ

การปลงอายุสังขาร หมายถึงการที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวันปริณิพพาน นับแต่วันเพ็ญเดือน ๓ ไปอีก ๓ เดือน ที่ป่าวาเลเจตีย์ เมืองไพศาลี ฯ

(ปี 58) ในการถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ พระพุทธสรีระส่วนใดยังคงเหลืออยู่?

ตอบ พระอัฐิ พระเกศา พระโลมา พระนขา พระทันตา เหลืออยู่ นอกนั้นถูกเพลิงไหม้หมดสิ้น ฯ

(ปี 57) ปาวาลเจดีย์ และ มกุฏพันธเจดีย์ อยู่ที่เมืองอะไร? มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าอย่างไร?

ตอบ ปาวาลเจดีย์อยู่ที่เมืองไพศาลี เป็นที่ทรงปลงพระชนมายุสังขาร ฯ

มกุฏพันธเจดีย์อยู่ที่เมืองกุสินารา เป็นที่ถวายพระเพลิงพระพุทธรูป ฯ

(ปี 56) พระพุทธรูปทรงเครื่องเมืองกุสินาราเป็นสถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพานด้วยเหตุผลอันใด?

- ตอบ** ด้วยเหตุผลคือ
๑. จะเป็นเหตุเกิดแห่งมหาสุทฺธสนสูตร
 ๒. จะได้โปรดสุภทัตตปริพาชก ผู้เป็นพุทธเวไนย
 ๓. จะได้ป้องกันกรรบกัณฑ์ครั้งใหญ่เพื่อแย่งชิงพระบรมสารีริกธาตุ ฯ

(ปี 54) นิมิตโภภาสที่พระศาสดาทรงแสดงแก่พระอานนทีก่อนทรงปลงอายุสังขาร มีใจความว่าอย่างไร? ทรงแสดงเพื่ออะไร?

ตอบ มีใจความว่า อิทธิบาททั้ง ๔ ประการ ท่านผู้ใดผู้หนึ่ง ได้เจริญให้มากแล้ว สามารถจะดำรงอยู่ได้กับ ๑ หรือเกินกว่านั้น อิทธิบาททั้ง ๔ นั้น พระตถาคตได้เจริญแล้ว ถ้าทรงปรารถนา ก็จะสามารถอยู่ได้กับ ๑ หรือเกินกว่านั้น ฯ

เพื่อให้พระอานนทีกกราบทูลอาราธนาให้ทรงดำรงอยู่ชั่วยุอายุกับ ๑ หรือเกินกว่านั้น ฯ

(ปี 46) พระพุทธดำรัสว่า “ ดูก่อนสุภทัตตะ ถ้าภิกษุทั้งหลายเหล่านี้ จะพึงอยู่ดีอยู่ชอบแล้วไซ้ โลกก็จักไม่พึงว่างเปล่าจากพระอรหันต์ทั้งหลาย ” ดังนี้ คำว่า “ พระอรหันต์ ” ในที่นี้ หมายถึงใคร? โทณพราหมณ์ ได้กล่าวสุนทรพจน์ในวันแจกพระบรมสารีริกธาตุ มีใจความย่ออย่างไร?

ตอบ หมายถึง พระชินาสวอรหันต์ ฯ

มีใจความย่อดังนี้ ๑. พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญขันติธรรมและดำเนินในการที่จะทำสงครามกัน

๒. ชวนให้สามัคคีร่วมมือกัน โดยแบ่งส่วนพระบรมสารีริกธาตุเท่า ๆ กัน ฯ

(ปี 44) พระยาศรีธรรมิการ ได้ทูลขอพระพุทธเจ้าให้เสด็จปรินิพพานกี่ครั้ง? ที่ไหนบ้าง?

เมื่อคราวที่มารทูลขอให้ปรินิพพานครั้งแรก พระองค์ทรงตอบมารว่าอย่างไร?

ตอบ ได้ทูลขอพระพุทธเจ้าให้เสด็จปรินิพพาน ๒ ครั้งคือ **ครั้งแรก**ที่ใต้ต้นอชปาลนิโครธ **ครั้งที่สอง**ที่ปาวาลเจดีย์ ฯ

ทรงตอบมารว่า " ดูก่อนมารผู้ใจบาป เมื่อใดพุทธบริษัท ๔ เป็นผู้ฉลาด เป็นพหูสูตร สามารถดำรงพระธรรมวินัยสืบต่อศาสนาได้ สามารถแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ ให้สำเร็จมรรค ผล นิพพาน และเผยแผ่ศาสนาไปได้อย่างกว้างขวางมั่นคง เมื่อนั้น ตถาคตจึงจะปรินิพพาน "

(ปี 43) จงอธิบายข้อความต่อไปนี้ ก. ทรงทำอายุสังขารปฏิฐาน ข. ทรงปลงอายุสังขาร

ตอบ ก. ทรงทำอายุสังขารปฏิฐาน หมายถึง ทรงตั้งพระหฤทัยจักอยู่แสดงธรรมสั่งสอนแก่มหาชน และตั้งพุทธปณิธานใครจะดำรงพระชนม์อยู่จนกว่าพุทธบริษัทจะตั้งมั่นและได้ประกาศพระศาสนาให้แพร่หลาย ประดิษฐานให้มั่นคงถาวรสำเร็จประโยชน์แก่นิกรทุกหมู่เหล่า

ข. ทรงปลงอายุสังขาร หมายถึง ทรงกำหนดวันปรินิพพานนับแต่วันเพ็ญเดือน ๓ ไปอีก ๓ เดือน คือปลงพระทัยว่าจะบำเพ็ญพุทธกิจต่อไปอีกไม่ได้แล้ว

เจดีย์

(ปี 62, 51) อุปัชฌาย์บุคคล ได้แก่บุคคลเช่นไร? มีใครบ้าง ?

ตอบ ได้แก่ บุคคลผู้ควรแก่การบรรจุอัฐิธาตุไว้ในสถูปเพื่อสักการบูชา ฯ

มี ๑. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ๒. พระปัจเจกพุทธเจ้า ๓. พระอรหันตสาวก ๔. พระเจ้าจักรพรรดิราช ฯ

(ปี 55) พุทธเจดีย์มีกี่ประเภท? อะไรบ้าง? พระพุทธรูป สงเคราะห์เข้าในเจดีย์ประเภทใด?

ตอบ มี ๔ ประเภท ฯ คือ ธาตุเจดีย์ บริโภคเจดีย์ ธรรมเจดีย์ และอุทเทสิกเจดีย์ ฯ สงเคราะห์เข้าในอุทเทสิกเจดีย์ ฯ

(ปี 53) อุปัชฌาย์บุคคล คือใคร? มีกี่ประเภท? อะไรบ้าง?

ตอบ คือ บุคคลผู้ควรแก่การสร้างสถูปไว้ประดิษฐาน ฯ

มี ๔ ประเภท ฯ คือ ๑. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ๒. พระปัจเจกพุทธเจ้า ๓. พระอรหันตสาวก ๔. พระเจ้าจักรพรรดิราช ฯ

(ปี 47) อจลเจติยคืออะไร? ตั้งอยู่ที่เมืองอะไร? เกิดขึ้นเมื่อใด?

ตอบ คือสถานที่เป็นที่ประดิษฐานแห่งบันไดแก้ว บันไดทอง บันไดเงิน ซึ่งทอดลงมาจากดาวดึงส์เทวโลก ฯ

ตั้งอยู่ที่เมืองสังกัสสนคร ฯ เกิดขึ้นในวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงสู่มนุษย์โลกหลังจากเสด็จประทับจำพรรษาในดาวดึงส์เทวโลกแล้ว ฯ

(ปี 47) พระพุทธองค์ทรงรับสั่งกะพระอานนถึงประโยชน์ของการสร้างสถูปแล้วอัญเชิญพระอริยธาตุ บรรจุไว้ ณ ท่ามกลางหนทาง ๔ แพร่งแห่งถนนใหญ่ไว้อย่างไร?

ตอบ ทรงรับสั่งไว้เป็นอย่างนี้คือ เพื่อเป็นปูชนียสถานให้มนุษย์ผู้สัญจรไปมา เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา ได้สักการะบูชาด้วยระเบียบดอกไม้ของหอม อภิวัตกราบไหว้ทำจิตให้เลื่อมใสในพระพุทธคุณ อันจักเป็นเหตุให้เกิดประโยชน์และความสุขตลอดกาลนาน ฯ

(ปี 45) พุทธเจติย มีกี่ประเภท? อะไรบ้าง?

อุทฺทยมาถนพฺพุลถาว่า "โลกมีอะไรผูกพันไว้ อะไรเป็นเครื่องสัญจรของโลกนั้น ท่านกล่าวกันว่า นิพพานฯ ดังนี้ เพราะละอะไรได้" พระศาสดาทรงพยากรณ์ว่าอย่างไร?

ตอบ มี ๔ ประเภท คือธาตุเจติย บริโภคเจติย ธรรมเจติย และอุทเทสิกเจติย ฯ ทรงพยากรณ์ว่า โลกมีความเพลิดเพลินผูกพันไว้ ความตรึกเป็นเครื่องสัญจรของโลกนั้น ท่านกล่าวกันว่า นิพพานฯ ดังนี้ เพราะละตัณหาเสียได้ ฯ

(ปี 43) เมื่อรวมเจติยซึ่งแสดงไว้ในบาลี อรรถกถา และฎีกา มีเท่าไร? อะไรบ้าง?

อันตรธาน ๕ อย่าง อย่างไรเห็นสำคัญกว่า? เพราะเหตุไร?

ตอบ มี ๔ คือ ธาตุเจติย ๑ บริโภคเจติย ๑ ธรรมเจติย ๑ อุทเทสิกเจติย ๑ ฯ

ปริยัติอันตรธานสำคัญกว่า เพราะปริยัติเสื่อมลงในกาลใด พระศาสนาย่อมเสื่อมถอยในกาลนั้น เมื่อปริยัติยังดำรงอยู่ตราบไต่ พระศาสนาก็ยังดำรงอยู่ตราบนั้น เพราะว่าปริยัติเป็นรากแก้วของพระศาสนา ปฏิบัติเป็นแก่น ปฏิเวธ เป็นผล เมื่อรากแก้วขาดแล้ว แก่นและผลก็พลอยหมดไปตามกัน ฯ

การสังคายนา

(ปี 63) การทำสังคายนาครั้งแรก ใครทำหน้าที่ปุจฉาและวิสัชนา ? และทำที่ไหน ?

ตอบ พระมหากัสสปะทำหน้าที่ปุจฉา พระอุบาลีทำหน้าที่วิสัชนาพระวินัย พระอานนทำหน้าที่วิสัชนาพระสูตรและพระอภิธรรม ฯ
ณ ถ้ำสัตตบพรวณคูหา ฯ

(ปี 61) ในครั้งปฐมสังคายนา พระสาวกองค์ใดรับหน้าที่วิสัชนาพระวินัย? ท่านอุปสมบทพร้อมกับใครบ้าง?

ตอบ พระอุบาลีเถระฯ อุปสมบทพร้อมกับเจ้าสาकยะ ๕ พระองค์คือ ภัททิยะ อนุรุทธะ อานนท ภัคคุ กิมพิละ กับเจ้าโกถิยะ ๑ องค์ คือเทวทัต ฯ

(ปี 61, 57) สุภัททฺฐตมบรพชิต กล่าวจาบจ้วงพระธรรมวินัยอย่างไร ? และทำให้เกิดเหตุการณอะไรในกาลต่อมา ?

ตอบ ว่า "เราทั้งหลายพ้นดีแล้วจากพระสมณะนั้น บัดนี้ เราพอใจ จะทำสิ่งใดก็ทำ หรือ มีพอใจทำสิ่งใดก็ไม่ต้องทำ" ฯ

เป็นเหตุให้เกิดสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๑ ฯ

(ปี 60) หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพาน พระสาวกองค์ใดเป็นประธาน ในการทำปฐมสังคายนา ? เพราะปวารณเหตุใด ?

ตอบ พระมหากัสสปะ ฯ

เพราะปวารณาคกล่าวจาบจ้วงพระธรรมวินัยของพระสุภัททฺฐ ผู้บวชตอนแก่ ในระหว่างเดินทางมาสักการะพระพุทธสรีระ ฯ

(ปี 59) การทำสังคายนาครั้งแรก เกิดขึ้นหลังจากปรินิพพานล่วงแล้วก็เดือน ? ใช้เวลาเท่าไร ? ใครทำหน้าที่ปุจฉาและวิสัชนา ?

ตอบ ล่วงแล้ว ๓ เดือน ๕ ใช้เวลา ๗ เดือน ๕

พระมหากัสสปะทำหน้าที่ปุจฉา พระอุบาลีทำหน้าที่วิสัชนาพระวินัย พระอานนท์ทำหน้าที่วิสัชนาพระสูตรและพระอภิธรรม ๕

(ปี 58) พระมหากัสสปะ พระอุบาลี และพระอานนท์ องค์ใดนิพพานก่อนหรือหลังพระพุทธองค์? จงอ้างหลักฐานมาแสดง

ตอบ หลังพระพุทธองค์ทั้งหมด ๕ หลักฐาน คือพระสาวกทั้ง ๓ องค์นั้นได้ร่วมประชุมสงฆ์ทำสังคายนาครั้งที่ ๑ หลังพุทธปรินิพพานได้ ๓ เดือน ๕

(ปี 52) สังคายนา คืออะไร? พระสุภัททวุฒมบรรพตผู้เป็นเหตุให้พระมหากัสสปะทำปฐมสังคายนา ได้กล่าวจบจ้วงพระธรรมวินัยมีใจความว่าอย่างไร?

ตอบ คือ การประชุมกันเรียบเรียงศาสนธรรมคำสอนของพระศาสดาวางไว้เป็นแบบแผน ๕ มีใจความว่า ท่านทั้งปวงอย่าใดใคร่ร้ายอย่าร้องให้รำไรไปเลย เมื่อพระสมณโคดมยังอยู่นั้น เบียดเบียนว่ากล่าว ว่าสิ่งนี้ควรสิ่งนี้ไม่ควร จำเดิมแต่เราปรารถนาจะกระทำสิ่งใด เราก็กระทำสิ่งนั้นได้ พระสมณโคดมนิพพานเสียก็พันทุกข์พันร้อนเราทั้งปวงแล้ว ๕

(ปี 51) การทำสังคายนาครั้งที่ ๓ มีมูลเหตุจากอะไร? ใครเป็นผู้อุปถัมภ์? พระสงฆ์ผู้เข้าร่วมทำสังคายนามีจำนวนเท่าไร?

ใครเป็นประธาน? ใช้เวลานานเท่าไร ?

ตอบ มีมูลเหตุจากพวกเดียรถีย์เป็นจำนวนมากปลอมบวชในพระพุทธศาสนา ๕ พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงเป็นผู้อุปถัมภ์ ๕

มีจำนวน ๑,๐๐๐ รูป ๕ พระโมคคัลลีนุตรตีสเถระ เป็นประธาน ๕ ใช้เวลา ๙ เดือน ๕

ทบทวน วินัยมุข นักธรรมชั้นเอก

วิชาวินัยมุข

(ปี 52) สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงประมวล เรื่องอันเนื่องด้วยวินัยที่ภิกษุผู้เป็นเถระพึงเรียนรู้เป็นหลักไว้ในวินัยมุขเล่ม ๓ คืออะไรบ้าง ? เมื่อเรียนรู้แล้วจะอำนวยความสะดวกอะไรบ้าง ?

ตอบ คือ ธรรมเนียม วิถี และกรณียะต่าง ๆ อันเนื่องด้วยวินัย ๆ ย่อมอาจจะอำนวยความสะดวกในหน้าที่ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย และอาจเป็นที่พึงของผู้ในนิกายในกิจการ ฯ

สังฆกรรม

- **มูลเหตุที่ทำให้เกิดสังฆกรรม มี ๒ อย่าง**
 ๑. มีภิกษุบริษัทเพิ่มจำนวนมากขึ้น
 ๒. มีพระพุทธรูปประสงค์เพื่อให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการบริหารหมู่คณะ
- **สังฆกรรม คือ งานของสงฆ์ หรือกรรมที่สงฆ์พึงทำ มี ๔ ประเภท คือ**
 ๑. **อปโลกนกรรม** กรรมที่ทำเพียงด้วยบอกกันในที่ประชุมสงฆ์ ไม่ต้องตั้งญัตติและไม่ต้องสวดอนุสาวนา เช่น แจ่งการลงพรหมทัณฑ์แก่ภิกษุ
 ๒. **ญัตติกรรม** กรรมที่ทำเพียงตั้งญัตติไม่ต้องสวดอนุสาวนา เช่น อุโบสถและปวารณาออกพรรษา
 ๓. **ญัตติหุติกรรม** กรรมที่ทำด้วยตั้งญัตติแล้วสวดอนุสาวนาหนึ่ง เช่น สมมติสีมา ให้ผ้ากฐิน
 ๔. **ญัตติจตุตถกรรม** กรรมที่ทำด้วยตั้งญัตติแล้วสวดอนุสาวนา ๓ หน เช่น อุปสมบท ให้ปริวาส ให้มานัต
- **ญัตติ** คือการเผด็จสงฆ์ (คำประกาศให้สงฆ์ทราบเพื่อทำกิจของสงฆ์ร่วมกัน ...ในวงเล็บแค่บอกความหมายไม่ต้องท่อง)
- **อนุสาวนา** คือการประกาศความปรึกษาและตกลงของสงฆ์
- **อปโลกนกรรม** มี ๕ อย่าง คือ
 ๑. **นิสสารณา** นาสนะสามเณรผู้กล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า
 ๒. **โอสารณา** รับสามเณรผู้ถูกนาสนะแล้วกลับประพฤติเรียบร้อย ให้เข้าหมู่
 ๓. **ภณชุกรม** บอกขออนุญาตปลงผมคนผู้จะบวชอันภิกษุจะตนเอง
 ๔. **พรหมทัณฑ์** ประกาศไม่ว่ากล่าวภิกษุหวัตรื้อว่ายาก
 ๕. **กัมมลักษณะ** อปโลกนแจกอหารในโรงฉันเป็นต้น
- **สังฆกรรมแต่ละประเภท ทรงอนุญาตให้สงฆ์พร้อมเพรียงกันทำในที่...**
 ๑. **อปโลกนกรรม** ทรงอนุญาตให้สงฆ์พร้อมเพรียงกันทำในเขตสีมา หรือนอกเขตสีมาก็ได้
 ๒. **ส่วนญัตติกรรม ญัตติหุติกรรม และญัตติจตุตถกรรม** ทรงอนุญาตให้สงฆ์พร้อมเพรียงกันทำในเขตสีมา จะเป็นพัทธสีมา หรืออพัทธสีมาก็ได้
- **สงฆ์ผู้ทำสังฆกรรม ท่านจัดเป็นวรรค** มีจำนวนสงฆ์ผู้กระทำนั้นๆ ดังนี้
 ๑. **จตุวรรค** มีจำนวน ๔ รูป ทำสังฆกรรมทุกอย่าง เว้นปวารณา ให้ผ้ากฐิน อุปสมบท และอัฏฐาน

๒. **ปัญญาบรรค** จำนวน ๕ รูป ทำปวารณา ให้ผ้ากฐิน อุปสมบทในปัจจุบันชนบท
๓. **ทิสวรรค** จำนวน ๑๐ รูป ให้อุปสมบทในมัธยมชนบท
๔. **วิสติวรรค** จำนวน ๒๐ รูป ทำอัฏฐาน

● **ภิกษุผู้ควรเข้ากรรม** ต้องประกอบด้วยองค์ ๓ คือ

๑. เป็นภิกษุปกติ ไม่ถูกสงฆ์ยกเสียจากหมู่ด้วยอุกเขปนียกรรม
๒. มีสังวาสเสมอด้วยสงฆ์
๓. เป็นสมานสังวาสของกันและกัน

● **สังฆกรรมยอมวิบัติ** โดยเหตุ ๔ ประการ คือ ๑.โดยวัตถุ ๒.โดยสีมา ๓.โดยปริสสะ ๔.โดยกรรมวาจา

● **วิบัติโดยวัตถุ**นั้น พึงเห็นดังนี้...

๑. ให้อุปสมบทแก่คนมีอายุหย่อน ๒๐ ขวบ
๒. ให้อุปสมบทแก่ภิกษุบุคคล
๓. สมมติสีมาคาบเกี่ยวหรือทับสีมาอื่น
๔. ทำผิดระเบียบ เช่นกรรมอันจะพึงทำในที่พร้อมหน้า ทำในที่ลับหลัง กรรมอันจะพึงทำด้วยการสอบถาม ทำด้วยไม่สอบถาม กรรมอันจะพึงทำด้วยปฏิญญา ทำด้วยไม่ปฏิญญา เป็นต้น.

● **วิบัติโดยสีมานั้น** พึงเห็นดังนี้...

๑. สมมติสีมาใหญ่เกินกำหนด (เกิน ๓ โยชน์)
๒. สมมติสีมาเล็กเกินกำหนด (จุไม่พอภิกษุ ๒๑ รูปนั่งเข้าหัตถบาสิก)
๓. สมมติสีมาไม่มีนิมิตขาด
๔. สมมติสีมามีฉายาเป็นนิมิต
๕. สมมติสีมาไม่มีนิมิต

● **วิบัติโดยปริสสะ**นั้น พึงเห็นดังนี้...

๑. ภิกษุเข้าประชุมไม่ครบองค์กำหนด
๒. สงฆ์ครบกำหนดแล้ว แต่ไม่นำฉันทะของภิกษุผู้ควรนำฉันทะมา
๓. มีผู้คัดค้านกรรมที่สงฆ์ทำ

● **วิบัติโดยกรรมวาจานั้น** พึงเห็นดังนี้...

๑. ไม่ระบุวัตถุ	๕. ตั้งญัตติภายหลัง
๒. ไม่ระบุสงฆ์	๖. ทิ้งอนุสาวนาในกรรมวาจาที่มีอนุสาวนา
๓. ไม่ระบุบุคคล	๗. สวดในกาลไม่ควร
๔. ไม่ตั้งญัตติ	

(ปี 63, 59) มูลเหตุที่ทำให้เกิดสังฆกรรมมีกี่อย่าง ? อะไรบ้าง ?

ตอบ มี ๒ อย่าง ๆ คือ ๑. มีภิกษุบริษัทเพิ่มจำนวนมากขึ้น ๒. มีพระพุทธประสงค์เพื่อให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการบริหารหมู่คณะ ฯ

(ปี 63, 56) สงฆ์ผู้จะให้การอุปสมบทแก่กุลบุตร ในพระวินัยมีกำหนดจำนวนภิกษุไว้อย่างไร? ถ้าไม่ครบตามจำนวนนั้นจัดเป็นวิบัติอะไร?

ตอบ มีกำหนดอย่างนี้ คือในมัชฌิมชนบท ๑๐ รูปเป็นอย่างต่ำ ในปัจฉิมชนบท ๕ รูปเป็นอย่างต่ำ ฯ จัดเป็น วิสัทธิวิบัติ ฯ

(ปี 62, 50) สังฆกรรมมีอะไรบ้าง ? สังฆกรรมอะไรที่สงฆ์จตุรกรททำไม่ได้ ?

ตอบ มี ๑. อปโลกนกรรม ๒. ญัตติกรรม ๓. ญัตติทุติยกรรม ๔. ญัตติจตุตถกรรม ฯ

ปวารณา ให้ผ้ากฐิน อุปสมบท และอัฏฐาน สงฆ์จตุรกรททำไม่ได้ ฯ

(ปี 62, 49) สังฆกรรมยอมวิบัติเพราะเหตุอะไรบ้าง ? ภิกษุ ๓ รูป ประชุมกันในสีมาสวดปาฏิโมกข์ชื่อว่าวิบัติเพราะเหตุไหน ?

ตอบ สังฆกรรมยอมวิบัติ (คือใช้ไม่ได้ แม้ทำแล้วก็ไม่เป็นอันทำ) เพราะเหตุ ๔ อย่าง คือ เพราะวัตถุบ้าง เพราะสีมาบ้าง เพราะปริสะเกบ้าง เพราะกรรมวาจาบ้าง ฯ ชื่อว่าวิบัติเพราะปริสะเก ฯ

(ปี 62) การอุปโลกน์ และ การสวดกรรมวาจาให้ผ้ากฐิน จัดเป็นสังฆกรรมประเภทใด? อย่างไหนต้องทำในสีมา อย่างไหนทำนอกสีมาก็ได้?

ตอบ การอุปโลกน์เพื่อให้ผ้ากฐิน จัดเป็นอุปโลกนกรรม การสวดเพื่อให้ผ้ากฐิน จัดเป็นญัตติทุติยกรรม ฯ
การอุปโลกน์เพื่อให้ผ้ากฐิน ทำในสีมาหรือนอกสีมาก็ได้ การสวดกรรมวาจาให้ผ้ากฐินต้องทำในสีมาเท่านั้น ฯ

(ปี 61) ญัตติและอนุสาวนา หมายถึงอะไร ? ญัตติมีใช้ในสังฆกรรมอะไรบ้าง ?

ตอบ ญัตติ หมายถึง คำเผด็จสงฆ์ อนุสาวนา หมายถึง การสวดประกาศคำปรึกษาและข้อตกลงของสงฆ์ ฯ

มีใช้ใน ๓ สังฆกรรม คือ ๑. ญัตติกรรม ๒. ญัตติทุติยกรรม ๓. ญัตติจตุตถกรรม ฯ

(ปี 60) สังฆกรรม ๔ นั้น อย่างไหนต้องทำในสีมา อย่างไหนทำนอกสีมาก็ได้ ?

ตอบ ญัตติกรรม ญัตติทุติยกรรม และญัตติจตุตถกรรม ต้องทำในสีมาเท่านั้น ส่วนอุปโลกนกรรม ทำนอกสีมาก็ได้ ฯ

(ปี 59) ญัตติและอนุสาวนา หมายถึงอะไร ? อนุสาวนามีใช้ในสังฆกรรมอะไรบ้าง ?

ตอบ ญัตติ หมายถึง คำเผด็จสงฆ์ อนุสาวนา หมายถึง คำประกาศคำปรึกษาและข้อตกลงของสงฆ์ ฯ

มีใช้ใน ๒ สังฆกรรม คือ ๑. ญัตติทุติยกรรม ๒. ญัตติจตุตถกรรม ฯ

(ปี 58) สังฆกรรมยอมวิบัติ โดยอะไรบ้าง ? สงฆ์ให้อุปสมบทแก่ภิกษุบุคคล เป็นสังฆกรรมวิบัติโดยอะไร ?

ตอบ โดยวัตถุ สีมา ปริสะเก และกรรมวาจา ฯ วิบัติโดยวัตถุ ฯ

(ปี 57 แนะนำให้ท่องจำไปเลย) อุโบสถกรรม อุปสมบทกรรม อปโลกนกรรม อัฏฐานกรรม อุกเขปนียกรรม ใช้สงฆ์จำนวนเท่าไรเป็นอย่างน้อยจึงจะถูกต้องตามพระวินัยบัญญัติ?

ตอบ อุโบสถกรรม ใช้สงฆ์ ๔ รูป

อุปสมบทกรรม ในปัจฉิมชนบท ใช้สงฆ์ ๕ รูป ในมัชฌิมชนบทใช้สงฆ์ ๑๐ รูป

อปโลกนกรรม ใช้สงฆ์ ๔ รูป

อัฏฐานกรรม ใช้สงฆ์ ๒๐ รูป

อุกเขปนียกรรม ใช้สงฆ์ ๔ รูป ฯ

(ปี 56) ญัตติ กับ อนุสาวนา ต่างกันอย่างไร? มีใช้ในสังฆกรรมอะไรบ้าง?

ตอบ ญัตติ คือการเผด็จสงฆ์ ส่วนอนุสาวนา คือการประกาศความปรึกษาและตกลงของสงฆ์ ฯ

ญัตติ มีใช้ในญัตติกรรม ญัตติทุติยกรรม และญัตติจตุตถกรรม ส่วนอนุสาวนา มีใช้เฉพาะในญัตติทุติยกรรม และญัตติจตุตถกรรม ฯ

(ปี 55) สังฆกรรมมีกี่ประเภท? อะไรบ้าง? สังฆกรรมแต่ละประเภท ทรงอนุญาตให้สงฆ์พร้อมเพรียงกันทำในที่เช่นไร?

ตอบ สังฆกรรมมี ๔ ประเภท ๙ คือ อปโลกนกรรม ๑ ญัตติกกรรม ๑ ญัตติทุติยกรรม ๑ ญัตติจตุตถกรรม ๑ ๙

อปโลกนกรรม ทรงอนุญาตให้สงฆ์พร้อมเพรียงกันทำในเขตสีมา หรือนอกเขตสีมาก็ได้

ส่วนญัตติกกรรม ญัตติทุติยกรรม และญัตติจตุตถกรรม ทรงอนุญาตให้สงฆ์พร้อมเพรียงกันทำในเขตสีมา จะเป็นพัทธสีมา หรืออพัทธสีมาก็ได้

(ปี 55) ความพร้อมพร้อมของสงฆ์ครบองค์ที่กำหนดเป็นส่วนสำคัญในการประกอบสังฆกรรมนั้นๆ เมื่อครบองค์สงฆ์ตามที่กำหนด สังฆกรรมนั้นๆ เป็นอันใช้ได้แล้ว หรือยังมีช่องทางเสียหายอื่นอีก? จงชี้แจง

ตอบ นับว่าเป็นใช้ได้เฉพาะแต่อปโลกนกรรมเท่านั้น ส่วนสังฆกรรมอื่นๆ อีก ๓ อย่าง คือ ญัตติกกรรม ๑ ญัตติทุติยกรรม ๑ ญัตติจตุตถกรรม ๑ ยังมีช่องทางเสียหายอื่นอีก คือ วัตถุวิบัติบ้าง สีมาวิบัติบ้าง กรรมวาจาวิบัติบ้าง ๙

(ปี 54) สงฆ์ผู้ทำสังฆกรรม ท่านจัดเป็นวรรคไว้อย่างไรบ้าง? แต่ละวรรคทำกรรมอะไรได้บ้าง?

ตอบ จัดอย่างนี้ คือ สงฆ์มี จำนวน ๔ รูปเรียกว่า จตุรวรรค จำนวน ๕ รูปเรียกว่า ปัญจวรรค
จำนวน ๑๐ รูปเรียกว่า ทศวรรค จำนวน ๒๐ รูปเรียกว่า วิสดีวรรค ๙

สังฆกรรมทุกอย่าง เว้นปวารณา ให้ผ้ากฐิน อุบสมบท และอัฏฐาน สงฆ์จตุรวรรคทำได้,

ปวารณา ให้ผ้ากฐิน อุบสมบทในปัจฉิมตชนบท สงฆ์ปัญจวรรคทำได้,

อุบสมบทในมัธยมตชนบท สงฆ์ทศวรรคทำได้,

อัฏฐาน สงฆ์วิสดีวรรคทำได้

สงฆ์มีจำนวนมากกว่าที่กำหนดไว้ สามารถทำกรรมประเภทนั้นๆ ได้ ๙

(ปี 53) สังฆกรรม กับวินัยกรรม มีกำหนดบุคคลและสถานที่ต่างกันหรือเหมือนกันอย่างไร?

ตอบ ต่างกันดังนี้ สังฆกรรม ต้องประชุมสงฆ์ครบองค์ตามกำหนดแห่งกรรมนั้นๆ ต้องทำในสีมา เว้นไว้แต่อปโลกนกรรม ท่านอกสีมาก็ได้ ส่วนวินัยกรรมไม่ต้องประชุมสงฆ์ และท่านอกสีมาก็ได้ ๙

(ปี 52) สังฆกรรม เมื่อกล่าวโดยประเภท มีเท่าไร? อะไรบ้าง? จงยกตัวอย่างของสังฆกรรมนั้นๆ มาอย่างละ ๑ ตัวอย่าง

ตอบ กล่าวโดยประเภท มี ๔ ๙ คือ

๑. อปโลกนกรรม ตัวอย่างเช่น การรับสามเณรผู้ถูกลงโทษเพราะกล่าวดูพระผู้มีพระภาคเจ้าและได้รับการยกเลิกโทษเพราะกลับประพฤติดี
๒. ญัตติกกรรม ตัวอย่างเช่น การเรียกอุปสัมปทาเปกขะผู้ได้รับการไล่ออกจากอินทราภิธรรมแล้วกลับเข้ามาในหมู่สงฆ์
๓. ญัตติทุติยกรรม ตัวอย่างเช่น สวดทนายบาตรแก่ผู้ถูกคว่ำบาตรเพราะกลับประพฤติดีในภายหลัง
๔. ญัตติจตุตถกรรม ตัวอย่างเช่น การสวดกรรมที่สงฆ์ผู้ทำกรรม 7 สถาน มีตชชนียกรรมเป็นต้นลงโทษภิกษุผู้ประพฤติมิชอบ

(ปี 52) โดยทั่วไป มีความเข้าใจเรื่องสังฆกรรมว่า ในสีมาเดียวกัน ภิกษุจะประชุมทำสังฆกรรมวันหนึ่ง ๒ ครั้งไม่ได้ข้อนี้มีความจริงเป็น

อย่างไร? จงอธิบาย **ตอบ** มีความเป็นจริงเป็นอย่างนี้ คือ สังฆกรรมบางอย่าง เช่น อุโบสถ ปวารณา ภิกษุอยู่ในสีมาเดียวกันจะต้องพร้อมเพรียงกันทำจะแยกกันทำ ๒ พวก ๒ ครั้งไม่ได้ แต่สังฆกรรมบางอย่าง เช่น อุปสมบทกรรมอัฏฐานกรรม จะทำวันเดียวหลายครั้งก็ได้

(ปี 50) สังฆกรรมจำแนกออกเป็นประเภท เรียกโดยชื่อมีอะไรบ้าง? กรรมอะไรบ้างที่สงฆ์จตุรวรรคทำได้?

ตอบ มี อปโลกนกรรม ๑ ญัตติกกรรม ๑ ญัตติทุติยกรรม ๑ ญัตติจตุตถกรรม ๑ ๙

เว้นปวารณา ให้ผ้ากฐิน อุบสมบท และอัฏฐาน นอกนั้นทำได้ ทุกอย่าง ๙

(ปี 49) อย่างไรเรียกว่า สงฆ์พร้อมเพรียง และสงฆ์พร้อมเพรียงนั้นสามารถทำสังฆกรรมใดได้บ้าง ?

ตอบ ภิกษุผู้อยู่ในสมานสังวาสสี่มา แปลว่าแดนมีสังวาสเสมอกัน เป็นแดนที่กำหนดความพร้อมเพรียง มีสิทธิในอันจะเข้าอุโบสถ ปวารณา และสังฆกรรมร่วมกัน ทั้งหมดเข้าประชุมกันเป็นสงฆ์ หรือนำฉันตะของภิกษุผู้ไม่มาเข้าประชุม เรียกว่า สงฆ์ผู้พร้อมเพรียง ๙ สามารถทำสังฆกรรมทั้ง ๔ ประเภท มีอุปโลกนกรรมเป็นต้นได้ ๙

(ปี 49) ภิกษุที่เรียกในบาลีว่า ผู้เข้ากรรม คือใคร? และต้องประกอบด้วยคุณสมบัติอย่างไร?

ตอบ คือภิกษุผู้เข้าในจำนวนสงฆ์ผู้ทำกรรมนั้นๆ ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังนี้ คือเป็นภิกษุปกติ ไม่ถูกสงฆ์ยกเสียจากหมู่ด้วย อุกเขปนียกรรม มีสังวาสเสมอกับสงฆ์ และเป็นสมานสังวาสของกันและกัน ๙

(ปี 48) ในสังฆกรรมทั้ง ๔ นั้น การสวดอนุสาวนามีอยู่ในกรรมไหนบ้าง? ในแต่ละกรรมนั้นให้สวดกี่ครั้ง?

ตอบ มีอยู่ใน ญัตติทุติยกรรม และ ญัตติจตุตถกรรม ๙ ในญัตติทุติยกรรมให้สวด ๑ ครั้ง ในญัตติจตุตถกรรมให้สวด ๓ ครั้ง ๙

(ปี 47) สังฆกรรมแต่ละประเภท ทรงอนุญาตให้สงฆ์พร้อมเพรียงกันทำในที่เช่นไร?

ตอบ อุปโลกนกรรม ทรงอนุญาตให้สงฆ์พร้อมเพรียงกันทำในเขตสี่มาหรือนอกเขตสี่มาก็ได้ ๙

ญัตติกรรม ญัตติทุติยกรรมและญัตติจตุตถกรรม ทรงอนุญาตให้สงฆ์พร้อมเพรียงกันทำในเขตสี่มาเท่านั้นจะเป็นพัทธสี่มาหรืออพัทธสี่มาก็ได้ ๙

(ปี 47) แนะนำให้ท่องจำไปเลย) ภัณฑุกรรม และ อุกเขปนียกรรม คืออะไร? จัดเป็นสังฆกรรมประเภทไหน?

ตอบ ภัณฑุกรรม คือ กรรมที่ภิกษุแจ้งให้สงฆ์ทราบเพื่อปลงผมคนผู้มาขอบวชซึ่งยังไม่ได้ปลงผมมาก่อน และภิกษุจะปลงให้เอง ๙

อุกเขปนียกรรม คือ กรรมที่สงฆ์ทำแก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติแล้ว ไม่ยอมรับว่าต้องอาบัติ เรียกว่าไม่เห็นอาบัติ หรือไม่ทำคืนอาบัติ หรือมีปฏิญญาบปไม่ยอมสละ อันเป็นการเสียศีลสามัญญตา และทิวฐิสัมัญญตา ๙

ภัณฑุกรรมจัดเป็นอุปโลกนกรรม ๙

อุกเขปนียกรรม จัดเป็นญัตติจตุตถกรรม ๙

(ปี 46) สังฆกรรมมีกี่อย่าง? อะไรบ้าง?

ในสี่มาเดียวกัน ภิกษุจะประชุมกันทำสังฆกรรมวันหนึ่ง ๒ ครั้งไม่ได้ ข้อนี้มีความจริงเป็นอย่างไร? จงอธิบาย

ตอบ มี ๔ อย่าง คือ ๑. อุปโลกนกรรม ๒. ญัตติกรรม ๓. ญัตติทุติยกรรม ๔. ญัตติจตุตถกรรม ๙

มีความจริงเป็นอย่างไรนี้ คือ สังฆกรรมบางอย่าง เช่น อุโบสถ ปวารณา ภิกษุอยู่ในสี่มาเดียวกัน จะต้องพร้อมเพรียงกันทำ จะแยกกันทำ ๒ พวก ๒ ครั้งไม่ได้ แต่สังฆกรรมบางอย่าง เช่น อุปสมบทกรรม อภิธานกรรม จะทำวันเดียวหลายครั้งก็ได้ ๙

(ปี 45) คำว่า ญัตติ อนุสาวนา อุปโลกนะ อุปสัมปทาเปกขะ ได้แก่อะไร? จงชี้แจง

ภิกษุผู้สามารถสวดกรรมวาจาได้แม่นยำและสละสลวย ต้องพร้อมด้วยคุณสมบัติอย่างไรบ้าง?

ตอบ ญัตติ ได้แก่คำเผด็จสงฆ์

อนุสาวนา ได้แก่คำประกาศปรึกษาและตกลงของสงฆ์

อุปโลกนะ ได้แก่การบอกกันในที่ประชุมสงฆ์ไม่ต้องตั้งญัตติ ไม่ต้องสวดอนุสาวนา

อุปสัมปทาเปกขะ ได้แก่กุลบุตรผู้มุ่งอุปสมบท ๙

อย่างนี้ คือ ๑. รู้จักประเภทของอักษระ ๒. รู้จักฐานกรณ์ของอักษระ ๓. ว่าเป็น ๙

(ปี 45) ภิกษุผู้นับเข้าในจำนวนสงฆ์ผู้ทำกรรมนั้นๆ ต้องเป็นภิกษุเช่นไร?

เวลาทำสังฆกรรม ภิกษุที่อยู่ในสี่มาเดียวกัน นับเข้าในจำนวนสงฆ์ผู้ทำกรรมทั้งหมดใช่หรือไม่? จงอธิบาย

ตอบ ต้องเป็นภิกษุปกติ ไม่ถูกสงฆ์ยกเสียจากหมู่ด้วยอุกเขปนียกรรม มีสังวาสเสมอกับสงฆ์ และเป็นสมานสังวาสของกันและกัน ๙

ไม่ใช่ เพราะภิกษุที่เหลื่อจากจำนวนผู้ไม่มาเข้ากรรม เป็นผู้ควรให้ฉันตะ สงฆ์ทำกรรมเพื่อภิกษุใด ภิกษุนั้นก็ไม่นับเข้าในจำนวนสงฆ์ และไม่ใ้ผู้ควรให้ฉันตะ แต่เป็นผู้ควรเข้ากรรมนั้น ๙

(ปี 44) อปโลกนกรรมมีกี่อย่าง? อะไรบ้าง? สงฆ์ผู้ทำสังฆกรรม มีกำหนดจำนวนไว้อย่างไร?

- ตอบ มี ๕ อย่างคือ
๑. นิสสารณา นาสนะสามเณรผู้กล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า
 ๒. โอสารณา รับสามเณรผู้ถูกนาสนะแล้วกลับประพฤติเรียบร้อย ให้เข้าหมู่
 ๓. ภันชุกกรรม บอกขออนุญาตปลงผมคนผู้จะบวชอันภิกษุจะตนเอง
 ๔. พรหมทัณฑ์ ประกาศไม่ว่ากล่าวภิกษุหวัคือว่ายาก
 ๕. กัมมลักษณะ อปโลกนแจกอหารในโรงฉันเป็นต้น

มีกำหนดจำนวนไว้ดังนี้

จตุวรรค สงฆ์มีจำนวน ๔ รูป	ปัญจวรรค สงฆ์มีจำนวน ๕ รูป
ทศวรรค สงฆ์มีจำนวน ๑๐ รูป	วิสตวรรค สงฆ์มีจำนวน ๒๐ รูป

(ปี 43) การตั้งญาติและสวดอนุสาวนามีอยู่ในกรรมอะไรบ้าง ในสังฆกรรมทั้ง ๔?

สังฆกรรม ๔ นั้น อย่างไรต้องทำในสีมา อย่างไรทำนอกสีมาก็ได้?

ตอบ การตั้งญาติ มีในญาติกรรม ญาติติฏติกรรม และญาติจตุตถกรรม ส่วนการสวดอนุสาวนามีในญาติติฏติกรรม และญาติจตุตถกรรม ญาติกรรม ญาติติฏติกรรม และญาติจตุตถกรรม ต้องทำในสีมาเท่านั้น ทำนอกสีมาไม่ได้ เพราะต้องตั้งญาติ ส่วนอปโลกนกรรม ทำนอกสีมาก็ได้ เพราะไม่ต้องตั้งญาติ ๕

สีมา

➤ คำทักนิमित (*** แนะนำให้ท่อง และฝึกเขียนให้ได้ทุกทิศ เพราะออกข้อสอบบ่อย)

ในทิศตะวันออก ว่าดังนี้ " ปุตุถิมาย ทิสาย ก็ นิमितฺ" แปลว่า " ในทิศตะวันออก อะไรเป็นนิमित . "

ในทิศตะวันออกเฉียงใต้ ว่าดังนี้ " ปุตุถิมาย อนุทิสาย ก็ นิमितฺ" แปลว่า " ในทิศน้อยแห่งทิศตะวันออก อะไรเป็นนิमित . "

ในทิศใต้ ว่าดังนี้ " ทกุชิมาย ทิสาย ก็ นิमितฺ" แปลว่า " ในทิศใต้ อะไรเป็นนิमित . "

ในทิศตะวันตกเฉียงใต้ ว่าดังนี้ " ทกุชิมาย อนุทิสาย ก็ นิमितฺ" แปลว่า " ในทิศน้อยแห่งทิศใต้ อะไรเป็นนิमित . "

ในทิศตะวันตก ว่าดังนี้ " ปจฺจิมาย ทิสาย ก็ นิमितฺ" แปลว่า " ในทิศตะวันตก อะไรเป็นนิमित . "

ในทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ว่าดังนี้ " ปจฺจิมาย อนุทิสาย ก็ นิमितฺ" แปลว่า " ในทิศน้อยแห่งทิศตะวันตก อะไรเป็นนิमित . "

ในทิศเหนือ ว่าดังนี้ " อุตฺตราย ทิสาย ก็ นิमितฺ" แปลว่า " ในทิศเหนือ อะไรเป็นนิमित . "

ในทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ว่าดังนี้ " อุตฺตราย อนุทิสาย ก็ นิमितฺ" แปลว่า " ในทิศน้อยแห่งทิศเหนือ อะไรเป็นนิमित . "

(ปี 63) สีมามีกี่ประเภท ? วิสุงคามสีมา จัดเข้าในประเภทไหน ?

ตอบ มี ๒ ประเภท คือ พัทธสีมา อพัทธสีมา ๕ วิสุงคามสีมา เมื่อสงฆ์ยังไม่ผูก จัดเป็นพัทธสีมา ครั้นสงฆ์ผูกแล้ว จัดเป็นพัทธสีมา ๕

(ปี 62, 54) สีมาคืออะไร ? มีความสำคัญอย่างไร ?

ตอบ คือ เขตประชุมของสงฆ์ผู้ทำสังฆกรรม ๕ มีความสำคัญ เพื่อจะกำหนดรู้เขตประชุมแห่งสงฆ์ที่ประชุมกัน ทำสังฆกรรมมีการให้อุปสมบท แก่กุลบุตร เป็นต้น ที่พระศาสดาทรงอนุญาตให้สงฆ์พร้อมเพรียงกันทำ ๕

(ปี 61, 50) สีมาสังกะระ คืออะไร? สงฆ์จะทำสังฆกรรมในสีมาเช่นนั้นได้หรือไม่อย่างไร?

ตอบ คือ สีมาที่สมมติคาบเกี่ยวกับระหว่างสีมาที่สมมติไว้เดิมและสีมาที่สมมติขึ้นใหม่ ๕

สงฆ์ทำสังฆกรรมในสีมาที่สมมติไว้เดิมได้ แต่ทำในสีมาที่สมมติขึ้นใหม่ไม่ได้ ๕

(ปี 60) สี่มา มีกี่ประเภท ? อะไรบ้าง ? **ตอบ** มี ๒ ประเภท ๆ คือ พัทธสี่มา และ อพัทสี่มา ๆ

(ปี 59, 46) การทักนิมิตในทิศทั้ง ๘ นั้น ทักทิศละหนูกต้องหรือไม่? เพราะเหตุไร? จงเขียนคำทักนิมิตในทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มาดู?

ตอบ ไม่ถูกต้อง ๆ ที่ถูกต้องนั้นเมื่อเริ่มต้นทักนิมิตในทิศบูรพาแล้ว ทักมาโดยลำดับจนถึงนิมิตสุด ต้องวนไปทักนิมิตในทิศบูรพาซ้ำอีก ๆ

คำทักนิมิตในทิศตะวันออกเฉียงเหนือว่าดังนี้ “ อุตฺตราย อนุทิสาย ก็ นิมิตฺต ” ๆ

(ปี 58) สี่มา มีกี่ประเภท ? อะไรบ้าง ? ประเภทไหนสมมติเป็นตีจิวราวิปवासไม่ได้ ?

ตอบ มี ๒ ประเภท ๆ พัทธสี่มา คือแดนที่ผูก หมายถึงเขตอันสงฆ์กำหนดเอาเอง และอพัทสี่มา คือแดนที่ไม่ได้ผูก หมายถึงเขตอันเขากำหนด

ไว้โดยปกติของบ้านเมือง หรือเขตที่มีสัตตญัตติอย่างอื่นเป็นเครื่องกำหนด ๆ ประเภทอพัทสี่มา ๆ

(ปี 57) จงอธิบายความหมายคำต่อไปนี้ ก. สัตตพัทสี่มา ข. อุตทุกเขปสี่มา

ตอบ ก. สัตตพัทสี่มา ได้แก่สี่มาในป่าหาคนตั้งบ้านเรือนมิได้ กำหนดเขตแห่งสามัคคีในชั่ว ๗ อพัทสี่มาโดยรอบ นับแต่ที่สุดแนวแห่งสงฆ์ ออกไป (๗ อพัทสี่มา คือ ๔๙ วา)

ข. อุตทุกเขปสี่มา ได้แก่สี่มาที่กำหนดเขตสามัคคีด้วยชั่วคราวน้ำสาตแห่งคนมีอายุและกำลังเป็นปานกลาง ๆ

(ปี 56) นิมิตรอบโรงอุโบสถ มีความสำคัญอย่างไร? คำทักนิมิตในทิศตะวันออกอย่างไร?

ตอบ มีความสำคัญ คือใช้เป็นเครื่องหมายเพื่อกำหนดเขตสี่มาสำหรับทำสังฆกรรม ๆ

คำทักนิมิตในทิศตะวันออกว่า “ปฺรตุถิมาย ทิสาย ก็ นิมิตฺต” ๆ

(ปี 56) สี่มาเป็นหลักสำคัญแห่งสังฆกรรมอย่างไร? พัทธสี่มามีกำหนดขนาดพื้นที่ไว้อย่างไร?

ตอบ สี่มาเป็น เขตประชุม ของสงฆ์ผู้ทำกรรม พระศาสดาทรงพระอนุญาตให้สงฆ์พร้อมเพรียงกันทำภายในสี่มาเพื่อจะรักษาสามัคคีในสงฆ์ ๆ
อย่างนี้ คือ กำหนดไม่ให้สมมติสี่มาเล็กเกินไปจนจุกิกษุ ๒๑ รูปนั่งไม่ได้และไม่ให้สมมติสี่มาใหญ่เกินไปกว่า ๓ โยชน์ ๆ

(ปี 55) พัทธสี่มา มีกี่ชนิด? อะไรบ้าง? สี่มาผูกเฉพาะบริเวณอุโบสถเรียกว่าอะไร?

ตอบ มี ๓ ชนิดคือ สี่มาผูกเฉพาะบริเวณโรงอุโบสถ เรียกขณฑสี่มา ๑ สี่มาผูกทั่ววัด เรียกมหาสี่มา ๑ สี่มาผูก ๒ ชั้น ๑ ๆ เรียกว่าขัณฑสี่มา ๆ

(ปี 53) นิมิตที่อยู่รอบโรงอุโบสถ มีไว้เพื่อประโยชน์อะไร? จงเขียนคำทักนิมิตในทิศตะวันตกเฉียงใต้มาดู?

ตอบ มีไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายกำหนดเขตการทำสังฆกรรม ๆ ทกฺขินาย อนุทิสาย ก็ นิมิตฺต ๆ

(ปี 53) จงอธิบายความหมายของวิสุคามสี่มา และสัตตพัทสี่มา

ตอบ วิสุคามสี่มา หมายถึงเขตแห่งสามัคคีที่สงฆ์ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตยกให้เป็นแดนหนึ่งจากบ้าน ๆ

สัตตพัทสี่มา หมายถึงเขตแห่งสามัคคีในป่าหาคนตั้งบ้านเรือนไม่ได้ชั่ว ๗ อพัทสี่มา(๔๙ วา) โดยรอบ นับแต่ที่สุดแห่งสงฆ์ออกไป ๆ

(ปี 52) การผูกพัทสี่มาในบัดนี้ มีขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างไร?

ตอบ มีขั้นตอนดังนี้

๑. พื้นที่อันจะสมมติเป็นสี่มาต้องได้รับพระราชทานวิสุงคามสี่มาก่อน
๒. ประชุมภิกษุผู้อยู่ในเขตวิสุงคามสี่มาหรือนำฉันทะของเธอมาแล้วสวดถอนเป็นแห่ง ๆ ไปกว่าจะเห็นว่าพอดี ฟังสวดถอนตีจิวราวิปवासก่อนแล้วจึงสวดถอนสมานสังวาสสี่มา
๓. เตรียมนิมิตไว้ตามทิศ
๔. เมื่อสมมติสี่มา ต้องประชุมภิกษุผู้อยู่ภายในนิมิตหรือนำฉันทะของเธอมาแล้วออกไปทักนิมิต
๕. กลับมาสวดสมมติสมานสังวาสสี่มาก่อนแล้ว สวดสมมติตีจิวราวิปवासสี่มา ๆ

(ปี 51) ตีจิวราวิปवासสี่มา และ อุตทุกเขปสี่มา ได้แก่สี่มาเช่นไร ?

ตอบ ตีจิวราวิปवासสี่มา ได้แก่ สี่มาที่สงฆ์สมมติให้เป็นแดนไม่อยู่ปราศจากไตรจีวรได้ในเขตสี่มานั้น

อุทกทุกเขบสีมา ได้แก่ สีมาที่กำหนดเขตแห่งสามัคคีด้วยขั้วก้น้ำสาตแห่งคนมีอายุและกำลังปานกลาง ฯ

(ปี 48) สีมาเป็นหลักสำคัญแห่งสังฆกรรมอย่างไร ? พัทธสีมามีกำหนดขนาดพื้นที่ไว้อย่างไร ?

ตอบ สีมาเป็นเขตประชุมของสงฆ์ผู้ทำกรรม พระศาสดาทรงพระอนุญาตให้สงฆ์พร้อมเพรียงกันทำภายในสีมา เพื่อจะรักษาสามัคคีในสงฆ์ ฯ
อย่างนี้ คือ กำหนดไม่ให้สมมติสีมาเล็กเกินไปจนจุภิกษุ ๒๑ รูป นั่งไม่ได้และไม่ให้สมมติสีมาใหญ่เกินไปกว่า ๓ โยชน์ ฯ

(ปี 47) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสร้างอุโบสถแล้ว ภายหลังหรือสร้างใหม่ จะต้องขอพระราชทานวิสุงคามสีมาใหม่หรือไม่? จงชี้แจง
ตอบ ถ้าสร้างอยู่ในเขตวิสุงคามสีมาเดิมที่ได้รับพระราชทานไว้ ไม่ต้องขอพระราชทานใหม่ แต่ถ้าสร้างพ้นเขตวิสุงคามสีมาที่กำหนดเดิมนั้น ต้องขอพระราชทานวิสุงคามสีมาใหม่ ฯ

(ปี 46) สีมามีกี่ประเภท? อะไรบ้าง? แดนที่มีสังฆวาสเสมอกันเรียกว่าอะไร? มีประโยชน์อย่างไร?

ตอบ มี ๒ ประเภท ฯ คือ ๑. พัทธสีมา ๒. อพัทธสีมา ฯ เรียกว่า สมานสังฆวาสสีมา ฯ

มีประโยชน์อย่างนี้ คือ ภิกษุผู้อยู่ในเขตนี้ มีสิทธิในอันจะเข้าอุโบสถ ปวารณา และสังฆกรรมร่วมกัน เป็นแดนที่กำหนดความพร้อมเพรียง ภิกษุผู้อยู่ในสีมานี้ทั้งหมดเข้าประชุมกันเป็นสงฆ์ หรือนำฉันทะของภิกษุผู้ไม่มาเข้าประชุม เรียกว่าสงฆ์พร้อมเพรียงกัน ฯ

(ปี 45) วิสุงคามสีมา พัทธสีมา ได้แก่สีมาเช่นไร?

กฐิน เป็นสังฆกรรมอะไร? การรับกฐิน ตลอดจนถึงกราน ต้องทำในสีมาอย่างเดียว หรือทำนอกสีมาก็ได้?

ตอบ วิสุงคามสีมา ได้แก่เขตที่สงฆ์ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตยกให้เป็นแดนหนึ่งจากบ้าน ฯ

พัทธสีมา ได้แก่วิสุงคามสีมานั้นเองอันสงฆ์ผูกแล้ว คือสมมติเป็นสมานสังฆวาสสีมาแล้ว ฯ

เป็นอัญตติหุตยกรรม ฯ การรับกฐิน การอุปโลกน์เพื่อให้ผ้ากฐิน และการกรานกฐิน

ทำในสีมาหรือนอกสีมาก็ได้ การสวดอัญตติหุตยกรรมวาจาให้ผ้ากฐิน ต้องทำในสีมาอย่างเดียว ฯ

(ปี 44) วัตถุประสงค์กำหนดเขตสีมามีอะไรบ้าง? อะไรบ้าง?

ปัจจุบันนิยมใช้วัตถุอะไรเป็นนิมิต ? และวัตถุที่จะใช้เป็นนิมิตนั้นได้มีกำหนดไว้อย่างไร ?

ตอบ มี ๘ อย่างคือ ๑. ภูเขา ๒. ศิลา ๓. ป่าไม้ ๔. ต้นไม้ ๕. จอมปลวก ๖. หนทาง ๗. แม่น้ำ ๘. น้ำ

ใช้ศิลาเป็นนิมิต มีกำหนดไว้ดังนี้

๑. เป็นศิลาหินแท้ หินปนแร่ ใช้ได้ทั้งหมด

๒. เป็นศิลามีก้อนโตไม่ถึงตัวข้าง ขนาดเท่าศีรษะโคหรือกระบือเชิง ๆ

๓. เป็นศิลาแท่งเดียว

๔. อย่างเล็กขนาดเท่าก้อนน้ำอ้อยหนัก ๓๒ ปะละ รว & ชั่งก็ใช้ได้

(ปี 44) สมานสังฆวาสสีมา และติจิวราวิปवासสีมา ได้แก่สีมาเช่นไร? ในการถอน และสมมติ สีมาทั้ง ๒ นี้ มีวิธีปฏิบัติก่อนหลังอย่างไร?

ตอบ สีมาที่ทรงพระอนุญาตให้สงฆ์สมมติเป็นแดนมีสังฆวาสเสมอกัน ภิกษุผู้อยู่ในเขตนี้มีสิทธิในอันจะเข้าอุโบสถ ปวารณา และสังฆกรรมร่วมกันเรียกว่าสมานสังฆวาสสีมา สมานสังฆวาสสีมานี้ ทรงพระอนุญาตให้สมมติติจิวราวิปवास ข้างล่างได้อีก เว้นบ้าน และอุปจารบ้านอันตั้งอยู่ในสีมานั้น เมื่อได้สมมติอย่างนี้แล้ว แม้ภิกษุอยู่ห่างจากไตรจีวรในสีมานั้น ก็ไม่เป็นอันอยู่ปราศ เรียกว่าติจิวราวิปवासสีมา ฯ ในการถอน ให้ถอนติจิวราวิปवासสีมาก่อน ถอนสมานสังฆวาสสีมาภายหลังในการสมมติ ให้สมมติสมานสังฆวาสสีมาก่อน สมมติติจิวราวิปवासสีมาภายหลัง

(ปี 43) พัทธสีมามีกำหนดขนาดพื้นที่ไว้หรือไม่? ถ้ามี กำหนดไว้อย่างไร? สถานที่ที่เป็นสีมาตามพระวินัยไม่ได้ มีหรือไม่? เพราะเหตุใด?

ตอบ มีกำหนดไว้ คือกำหนดไม่ให้สมมติสีมาเล็กเกินไปจนจุภิกษุ ๒๑ รูป นั่งไม่ได้และไม่ให้สมมติสีมาใหญ่เกินไปกว่า ๓ โยชน์ สีมาเล็กเกินไปใหญ่เกินไป เป็นสีมาวิบัติ ใช้ไม่ได้ ฯ ไม่มี เพราะในป่าที่ไม่มีบ้าน ก็จัดเป็นสัตตภัณฑ์สีมา ในน่านน้ำที่ได้ขนาด ก็จัดเป็นอุทกุกเขปสีมา ผืนแผ่นดินที่มีหมู่บ้านก็จัดเป็นคามสีมา แม้สีมันตริกซึ่งคั่นระหว่างมหาสีมากับชัณฑสีมา ก็จัดเป็นคามสีมา ฯ

กฐิน

(ปี 63, 59, 56) กรานกฐิน ได้แก่การทำอย่างไร ? จงเขียนคำอนุโมทนา กฐินมาดู

ตอบ ได้แก่ เมื่อมีผ้าเกิดขึ้นแก่สงฆ์ในเดือนทำยฤดูฝน พอจะทำได้หรือจิวรฝนใดฝนหนึ่งได้ สงฆ์พร้อมใจกันยกให้แก่ภิกษุรูปหนึ่งผู้เหมาะสม ภิกษุ ผู้ได้รับผ้า นั้นนำไปทำเป็นจิวรฝนใดฝนหนึ่งให้แล้วเสร็จในวันนั้น แล้วมา บอกแก่ภิกษุผู้ยกผ้า นั้นให้ เพื่ออนุโมทนา ภิกษุเหล่านั้น อนุโมทนา ทั้งหมดนี้คือกรานกฐิน ฯ

(ปี 61, 49) การกรานกฐิน คืออะไร ? อธิบายพอเข้าใจ

ตอบ คือ เมื่อมีผ้าเกิดขึ้นแก่สงฆ์ในเดือนทำยฤดูฝน พอจะทำได้หรือจิวรฝนใดฝนหนึ่งได้ สงฆ์พร้อมใจกันยกให้แก่ภิกษุรูปหนึ่ง ภิกษุผู้ได้รับผ้า นั้นนำไปทำเป็นจิวรฝนใดฝนหนึ่งให้แล้วเสร็จ ในวันนั้น แล้วมาบอกแก่ภิกษุผู้ยกผ้า นั้นให้เพื่ออนุโมทนา ภิกษุเหล่านั้นอนุโมทนา ทั้งหมดนี้คือการกรานกฐิน ฯ

(ปี 60) กฐิน มีชื่อมาจากอะไร ? ผ้าที่เป็นกฐินได้มีอะไรบ้าง ?

ตอบ มาจากชื่อไม้สะดึงที่ลาดหรือกางออกสำหรับซึ่งจิวรเพื่อเย็บ ฯ

มี ๑. ผ้าใหม่ ๒. ผ้าเทียมใหม่คือผ้าฟอกสะอาดแล้ว ๓. ผ้าเก่า ๔. ผ้าบังสุกุล ๕. ผ้าที่ตกตามร้านตลาดซึ่งเขานามาถวายสงฆ์ ฯ คำอนุโมทนา กฐินว่า อุตตต ภนฺเต สงฺฆสฺส กฐินํ ธมฺมิโก กฐินตุลาโร อนุโมทามิ ฯ

(ปี 58) อานิสงส์กฐินจะสิ้นสุดลง เพราะเหตุอะไรบ้าง ?

ตอบ เพราะปติโพธ ๒ ประการ คืออวาสปติโพธ ความกังวลในอวาส และจิวรปติโพธ ความกังวลในจิวร ขาดลง และสิ้นสุดเขตจิวรกาล ฯ

(ปี 57) ผ้าที่ไม่ทรงอนุญาตให้ใช้เป็นผ้ากฐิน ได้แก่ผ้าเช่นไรบ้าง?

ตอบ เช่นนี้ คือ ๑. ผ้าที่ไม่ได้เป็นสิทธิ เช่น ผ้าที่ขอยืมเขามา ๒. ผ้าที่ได้มาโดยอาการอันมิชอบ คือทำนินิตได้มา พุดเสียบเคียงได้มาและผ้าเป็นนิสัคคีย์ ๓. ผ้าที่ได้มาโดยบริสุทธิ แต่เก็บค้างคืนไว้ ฯ

(ปี 57) ภิกษุผู้กรานกฐินแล้ว ย่อมได้อานิสงส์อะไรบ้าง?

ตอบ ๑. เทียวไปไม่ต้องบอกลาตามสิกขาบทที่ ๖ แห่งอเจลวรรค ในปาจิตติยกัณฑ์ ๒. เทียวจาริกไปไม่ต้องถือเอาไตรจีวรไปครบสำหรับ ๓. ฉันทคณะโภชนาได้ ๔. เก็บอดีตเรกจีวรไว้ได้ตามปรารถนา ๕. จิวรอันเกิดขึ้นในที่นั้นเป็นของให้แก่พวกเขา

ทั้งได้ออกสาชยายเขตจิวรกาลให้ยาวออกไปตลอด ๔ เดือนฤดูเหมันต์ด้วย ฯ

(ปี 54) สงฆ์ผู้มีสิทธิรับผ้ากฐิน ต้องมีคุณสมบัติอย่างไร? ภิกษุผู้ควรครองผ้ากฐิน พึงมีคุณสมบัติอะไรบ้าง? จงบอกมาสัก ๕ ข้อ

ตอบ ต้องเป็นผู้จำพรรษามาแล้วถ้วนไตรมาสไม่ขาดในอวาสเดียวกัน มีจำนวนตั้งแต่ ๕ รูปขึ้นไป ฯ

พึงมีคุณสมบัติอย่างไร คือ (ให้ตอบเพียง ๕ ข้อ ใน ๘ ข้อต่อไปนี้)

๑. รู้จักบุพพกรณ์ ๕. รู้จักมาติกา คือหัวข้อแห่งการเดาะกฐิน

๒. รู้จักถอนไตรจีวร ๖. รู้จักปลิโพทกังวลเป็นเหตุยังไม่เดาะกฐิน
๓. รู้จักอธิษฐานไตรจีวร ๗. รู้จักการเดาะกฐิน
๔. รู้จักการกราน ๘. รู้จักอานิสงส์กฐิน ฯ

(ปี 54) ภิกษุถือว่าได้รับอานิสงส์กฐินแล้ว เข้าบ้านในเวลาวิกาลโดยไม่บอกลา ต้องอาบัติอะไรหรือไม่? เพราะเหตุไร?

ตอบ ในกรณีที่ได้รับนิมนต์แล้ว ไปในที่นิมนต์ ภายหลังภัตรเข้าบ้านโดยไม่บอกลา ไม่ต้องอาบัติ ซึ่งได้รับยกเว้นด้วยอานิสงส์ที่ว่าเที่ยวไปไม่ต้องบอกลา ตามสิกขาบทที่ ๖ แห่งอเจลกวรรค ในปาจิตติยกัณฑ์ ฯ แต่ในกรณีที่มิได้รับนิมนต์ เข้าบ้านในเวลาวิกาล ต้องอาบัติปาจิตติย ตามสิกขาบทที่ ๓ แห่งรัตนวรรค ในปาจิตติยกัณฑ์ ยกเว้นในกรณีรีบด่วน เช่นภิกษุถูกงูกัดรีบเข้าไปเพื่อหายาหรือตามหมอ ฯ

(ปี 53) กฐิน เป็นสังฆกรรมอะไร? การรับกฐิน ตลอดจนถึงการกราน ต้องทำในสีมาเท่านั้น หรือทำนอกสีมาก็ได้?

ตอบ เป็นญัตติพิทุติยกรรม ฯ การรับกฐิน การอุปโลกน์เพื่อให้ผ้ากฐิน และการกรานกฐินทำในสีมาหรือนอกสีมาก็ได้ การสวดญัตติพิทุติยกรรมวาจาให้ผ้ากฐิน ต้องทำในสีมาเท่านั้น ฯ

(ปี 51) ผ้าที่ไม่ทรงอนุญาตให้ใช้เป็นผ้ากฐิน ได้แก่ผ้าเช่นไรบ้าง?

- ตอบ** เช่นนี้ คือ
๑. ผ้าที่ไม่ได้เป็นสิทธิ เช่น ผ้าที่ขอยืมเขามา
 ๒. ผ้าที่ได้มาโดยอาการอันมิชอบ คือ ทำนิมิตได้มา พุดเลียบเคียงได้มา และผ้าเป็นนิสส์คีย์
 ๓. ผ้าที่ได้มาโดยบริสุทธิ์ แต่เก็บค้างคืนไว้ ฯ

(ปี 50) การอุปโลกน์ และการสวดเพื่อให้ผ้ากฐิน จัดเป็นสังฆกรรมประเภทใด? การกรานกฐินด้วยผ้าสังฆาฏิ ฟังกล่าวว่าอย่างไร?

ตอบ การอุปโลกน์เพื่อให้ผ้ากฐิน จัดเป็นอุปโลกนกรรม การสวดเพื่อให้ผ้ากฐิน จัดเป็นญัตติพิทุติยกรรม ฯ ว่า อิมาย สังฆาฎิยา กฐินํ อตุถรามิ ฯ

(ปี 48) ภิกษุได้รับอานิสงส์กฐิน เข้าบ้านในเวลาวิกาลโดยไม่บอกลา ต้องอาบัติอะไรหรือไม่? เพราะเหตุไร?

ตอบ ในกรณีที่ได้รับนิมนต์แล้ว ไปในที่นิมนต์ ภายหลังภัตรเข้าบ้านโดยไม่บอกลา ไม่ต้องอาบัติ ซึ่งได้รับยกเว้นด้วยอานิสงส์ที่ว่าเที่ยวไปไม่ต้องบอกลา ตามสิกขาบทที่ ๖ แห่งอเจลกวรรค ในปาจิตติยกัณฑ์ ฯ แต่ในกรณีที่มิได้รับนิมนต์เข้าบ้านในเวลาวิกาล ต้องอาบัติปาจิตติย ตามสิกขาบทที่ ๓ แห่งรัตนวรรคในปาจิตติยกัณฑ์ ยกเว้นในกรณีรีบด่วน เช่นภิกษุถูกงูกัดรีบเข้าไปเพื่อหายาหรือตามหมอ ฯ

(ปี 47) สงฆ์ผู้ทำกรรมในการให้ผ้ากฐิน มีกำหนดจำนวนอย่างน้อยไว้เท่าไร? ที่กำหนดไว้เช่นนั้น มีพระพุทธรูปประสงค์อย่างไร?

ตอบ มี ๕ รูปเป็นอย่างน้อย ฯ มีพระพุทธรูปประสงค์ว่า ภิกษุรูปหนึ่งเป็นบุคคลผู้รับผ้ากฐิน เหลืออีก ๔ รูปเป็นสงฆ์กรานและอนุโมทนา จึงกำหนดอย่างนั้น ฯ

(ปี 46) คำว่า “ กฐิน ” เป็นชื่อของอะไร? มีชื่อเรียกอย่างนั้นเพราะเหตุไร? การกรานกฐินนั้น มีวิธีปฏิบัติอย่างไร?

ตอบ เป็นชื่อของสังฆกรรมอย่างหนึ่ง ฯ เพราะมีชื่อออกจากไม้สะดึงที่ลาดหรือกางออก เพื่อชิงจีวรเย็บ ฯ

มีวิธีปฏิบัติอย่างนี้ คือ เมื่อมีผ้าเกิดขึ้นแก่สงฆ์ในกาลเช่นนั้นพอจะทำได้ สงฆ์พร้อมใจกันยกให้แก่ภิกษุรูปหนึ่ง เพื่อประโยชน์นี้ ภิกษุผู้ได้รับผ้านั้นเขาไปทำจีวรให้เสร็จในวันนั้นแล้วมาบอกภิกษุผู้ยกผ้านั้นให้เพื่ออนุโมทนา ภิกษุเหล่านั้นอนุโมทนา ฯ

(ปี 46) ไตรจีวร กำหนดให้เรียกผ้าถุงว่า อันตราวาสก เรียกผ้าห่มว่า อุตตราสงค์ เรียกผ้าทาบว่า สังฆาฏิ ในเวลาไหนบ้าง? ผ้า ๓ ผืนนั้น กำหนดให้เรียกว่า จีวร ในเวลาไหนบ้าง?

ตอบ ในเวลาดังต่อไปนี้ คือ ในเวลาบอกราตรจีวรแก่อุปสัมปทาเปกษะ ในเวลาอธิษฐานเป็นผ้าครอง ในเวลาปัจจุธรรม์ และในเวลากรานกฐิน ฯ ในเวลาผ้า ๓ ผืนนั้น เป็นนิสส์คีย์เพราะอยู่ปราศ คำเสียสละเรียกว่าจีวรทุกผืน และในเวลาผ้าเหล่านั้นเป็นอติเรกจีวร คำวิกัป คำถอนวิกัป รวมเรียกว่าจีวรทั้งสิ้น ฯ

(ปี 45) กฐินจะเดาะหรือไม่เดาะ กำหนดรู้ได้อย่างไร? ผ้าที่ทรงห้ามใช้เป็นผ้ากฐิน ได้แก่ผ้าเช่นไรบ้าง?

ตอบ กฐินเดาะ กำหนดรู้ได้ด้วยอวาสาปลิโพธและจีวรปลิโพธขาด หรือสิ้นเขตจีวรกาลที่ขยายออกไปอีก ๔ เดือน กฐินไม่เดาะ กำหนดรู้ได้ด้วยอวาสาปลิโพธหรือ จีวรปลิโพธอย่างใดอย่างหนึ่งยังไม่ขาด และยังอยู่ในเขตจีวรกาลที่ขยายออกไปอีก ๔ เดือน ๕

เช่นนี้ คือ ๑. ผ้าที่ไม่ได้เป็นสิทธิ เช่น ผ้าที่ขอยืมเขามา ๒. ผ้าที่ได้มาโดยอาการอันมิชอบ คือทำนimitได้มา

๓. ผ้าที่ได้มาโดยการพุดเลียบเคียง ๔. ผ้าเป็นนิสัสคีย์ ๕. ผ้าที่ได้มาโดยทางบริสุทธิ แต่เก็บไว้ค้างคืน ๕

(ปี 43) วัดมีพระจำพรรษาวัดละ ๒ รูปบ้าง ๓ รูปบ้าง ทายกประสงค์จะถวายกฐิน นิมนต์พระมารวมในวัดเดียวกันเพื่อรับกฐิน เป็นกฐินหรือไม่? เพราะเหตุใด? ในคัมภีร์บริวาร ภิกษุผู้ควรกรานกฐินประกอบด้วยองค์เท่าไร? บอกมา ๓ ข้อ

ตอบ ไม่เป็นกฐิน เพราะองค์กำหนดสิทธิของภิกษุผู้จะกรานกฐินมี ๓ คือ ๑. เป็นผู้จำพรรษาถ้วนไตรมาสไม่ขาด ๒. อยู่ในอาวาสเดียวกัน ๓. ภิกษุมีจำนวนตั้งแต่ ๕ รูปขึ้นไป

ประกอบด้วยองค์ ๘ (เลือกตอบเพียง ๓ ข้อ)

๑. รู้จักบุพพกรรม ๕. รู้จักมาติกา คือหัวข้อแห่งการเดาะกฐิน
๒. รู้จักถอนไตรจีวร ๖. รู้จักปลิโพธกังวลเป็นเหตุยังไม่เดาะกฐิน
๓. รู้จักอธิษฐานไตรจีวร ๗. รู้จักการเดาะกฐิน
๔. รู้จักการกราน ๘. รู้จักอานิสงส์กฐิน

สมมติเจ้าหน้าที่ทำการสงฆ์

- **เจ้าอธิการ** หมายถึงภิกษุที่สงฆ์สมมติให้เป็นเจ้าหน้าที่ทำการสงฆ์ มี ๕ แผนก คือ
 ๑. เจ้าอธิการแห่งจีวร
 ๒. เจ้าอธิการแห่งอาหาร
 ๓. เจ้าอธิการแห่งเสนาสนะ
 ๔. เจ้าอธิการแห่งอาราม
 ๕. เจ้าอธิการแห่งคลัง
- **เจ้าหน้าที่ทำการสงฆ์(เจ้าอธิการ) พึงประกอบด้วยคุณสมบัติดังนี้**
 ๑. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความชอบพอ
 ๒. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะเกลียดชัง
 ๓. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะงมงาย
 ๔. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะกลัว
 ๕. เข้าใจการทำหน้าที่อย่างนั้น
- สงฆ์พึงสวดสมมติเจ้าอธิการเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่นั้น จะต้องสวดด้วยกรรมวาจา ...**ญัตติทุติยกรรม...**

(ปี 63, 61, 44) ภิกษุผู้ควรได้รับสมมติให้เป็นภัตตทุเทศกะ ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติเช่นไร ?

ภัตรที่ควรแจกเฉพาะมีกี่อย่าง? อะไรบ้าง?

ตอบ ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังนี้ คือ ๑. เว้นอคติ ๔ คือ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ ๒. รู้จักภัตรที่ควรแจกหรือมิควรแจก

๓. รู้จักลำดับที่พึงแจก ๕

มี ๕ อย่างคือ ๑. อาคันตุกภัตร อาหารที่เขาถวายเฉพาะภิกษุอาคันตุกะ

๒. คมียภัตร อาหารที่เขาถวายเฉพาะภิกษุผู้จะไปอยู่ที่อื่น
๓. คิลานภัตร อาหารที่เขาถวายเฉพาะภิกษุอาพาธ
๔. คิลานุปัฏฐากภัตร อาหารที่เขาถวายเฉพาะภิกษุผู้พยาบาลไข้
๕. กุฎิภัตร อาหารที่เขาถวายแก่ภิกษุผู้อยู่ในกุฎิที่เขาสร้าง

(ปี 62, 56) เจ้าอธิการตามพระวินัยหมายถึงใคร ? สงฆ์พึงสวดสมมติเจ้าอธิการด้วยกรรมวาจาประเภทใด ?

ตอบ หมายถึง ภิกษุผู้ได้รับสมมติจากสงฆ์ให้เป็นเจ้าหน้าที่ทำการสงฆ์นั้น ๆ พึงสวดสมมติด้วยญัตติทุติยกรรม ๫

(ปี 59) คำว่า "เจ้าอธิการ" ในพระวินัยหมายถึงใคร ? มีกี่แผนก ? อะไรบ้าง ?

ตอบ หมายถึงภิกษุที่สงฆ์สมมติให้เป็นเจ้าหน้าที่ทำกิจการของสงฆ์ ๫

มี ๕ แผนก ๫ คือ ๑. เจ้าอธิการแห่งจีวร ๒. เจ้าอธิการแห่งอาหาร ๓. เจ้าอธิการแห่งเสนาสนะ ๔. เจ้าอธิการแห่งอาราม

๕. เจ้าอธิการแห่งคลัง ๫

(ปี 58) ภิกษุผู้ควรได้รับเลือกให้เป็นเจ้าหน้าที่ทำการสงฆ์ พึงประกอบด้วยคุณสมบัติอะไรบ้าง ? และจะปฏิบัติหน้าที่นั้นได้ตั้งแต่เมื่อไร ?

ตอบ ด้วยคุณสมบัติเหล่านี้ คือ ๑. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความชอบพอ ๒. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะเกลียดชัง

๓. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะงมงาย ๔. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะกลัว ๕. เข้าใจการทำหน้าที่อย่างนั้น ๫

ตั้งแต่สงฆ์สวดสมมติด้วยญัตติทุติยกรรมวาจาให้เป็นเจ้าหน้าที่นั้น ๫

(ปี 51) ภิกษุผู้ได้รับสมมติจากสงฆ์ให้เป็นเจ้าหน้าที่ทำการสงฆ์นั้นๆ เรียกว่าอะไร? พึงสวดสมมติด้วยกรรมวาจาประเภทใด?

ตอบ เรียกว่า เจ้าอธิการ ๫ พึงสวดสมมติด้วยญัตติทุติยกรรม ๫

(ปี 43) คำว่า "เจ้าอธิการ" ในพระวินัยหมายถึงใคร? มีกี่แผนก? อะไรบ้าง?

การให้ภิกษุถือเสนาสนะเป็นหน้าที่ของใคร? ผู้นั้นพึงปฏิบัติอย่างไร?

ตอบ หมายถึงภิกษุที่สงฆ์สมมติให้เป็นเจ้าหน้าที่ทำกิจการของสงฆ์

มี ๕ แผนก คือ ๑. เจ้าอธิการแห่งจีวร ๒. เจ้าอธิการแห่งอาหาร ๓. เจ้าอธิการแห่งเสนาสนะ ๔. เจ้าอธิการแห่งอาราม

๕. เจ้าอธิการแห่งคลัง ๫

เป็นหน้าที่ของเจ้าอธิการแห่งเสนาสนะ พึงปฏิบัติดังนี้ คือ เจ้าอธิการแห่งเสนาสนะพึงกำหนดฐานะของภิกษุผู้ถือเสนาสนะว่า เป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย เป็นผู้มีอุปการะแก่สงฆ์หรือหามิได้ เป็นผู้เล่าเรียนหรือประกอบกิจในทางใดบ้าง เป็นต้น แล้วพึงให้ถือเสนาสนะ ๫

พระทัฬหฬลบุตร

- เจ้าอธิการแห่งเสนาสนะ มีหน้าที่เป็นผู้แจกเสนาสนะให้ภิกษุถือ เรียกเสนาสนคาหาปกะ
- การแจกมี ๒ อย่าง แจกอาหารอันเขานำมามอบถวาย ๑ รับนิมนต์ไว้แล้ว ส่งพระไปรับที่บ้านเรือนของเขา ๑. ชื่อว่าภัตตทุเทศกะ หมายถึงเอาการแจกอย่างหลัง แปลว่า ผู้ชี้ภัตรหรือผู้ ระบุภัตร.

(ปี 60, 55) พระทัฬหฬลบุตร มีความดำริอย่างไร? พระศาสดาทรงทราบแล้วทรงสาธุการ ตรัสให้สงฆ์สมมติให้ท่านรับหน้าที่อะไรบ้าง? **ตอบ**

ท่านดำริว่า ท่านอยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ควรจะรับภาระของสงฆ์จึงกราบทูลพระศาสดา ๫

ทรงสาธุการแล้ว ตรัสให้สงฆ์สมมติให้ท่านเป็นภัตตทุเทศกะและเสนาสนคาหาปกะ ๫

(ปี 63, 50) การบรรพชาและการอุปสมบท สำเร็จด้วยวิธีอะไร?

นอกจากอภัพบุคคลและผู้มีบรรพชาโทษแล้ว บุคคลประเภทใดบ้างที่ถูกห้ามไม่ให้อุปสมบท?

ตอบ การบรรพชาสำเร็จด้วยวิธีไตรสรณคมน์ และการอุปสมบทสำเร็จด้วยวิธีญัตติจตุตถกรรมวาจา ฯ

คือ ๑. คนไม่มีอุปชฌาย์ ๒. คนไม่มีบาตร คนไม่มีจีวร หรือไม่มีทั้งบาตรทั้งจีวร ๓. คนยืมบาตร จีวร หรือยืมทั้งบาตรทั้งจีวรเขามา ฯ

(ปี 62, 51) ในอุปสมบทกรรม อภัพบุคคล หมายถึงใคร ? จำแนกโดยประเภทมีเท่าไร ? อะไรบ้าง ?

ตอบ หมายถึงบุคคลที่ทรงห้ามไม่ให้อุปสมบท ฯ

มี ๓ ประเภท ฯ คือ ๑. เพศบกพร่อง ๒. คนทำผิดต่อพระศาสนา ๓. ประพฤติผิดต่อกำเนิดของเขาเอง ฯ

(ปี 61) ผู้จะเข้ามาอุปสมบทเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา ต้องประกอบด้วย คุณสมบัติอะไรบ้าง ?

ตอบ ประกอบด้วยคุณสมบัติ ๕ ประการ คือ ๑. เป็นชาย ๒. มีอายุครบ ๒๐ ปี ๓. ไม่เป็นมนุษย์วิบัติ เช่น ทุกตอน หรือเป็นกะเทย เป็นต้น ๔. ไม่เคยทำอนันตริยกรรม ๕. ไม่เคยต้องปาราชิก หรือไม่เคยเข้ารีตเดียรถีย์ทั้งที่เป็นภิกษุ ฯ

(ปี 60) อภัพบุคคลในอุปสมบทกรรมได้แก่บุคคลเช่นไร ? โดยวัดผู้มีกี่อย่าง ? อะไรบ้าง ?

ตอบ ได้แก่บุคคลที่ไม่สมควรแก่การอุปสมบท อุปสมบทไม่ขึ้น ถูกห้าม อุปสมบทตลอดชีวิต ฯ

โดยวัดผู้มี ๓ คือ ๑. พวกที่มีเพศบกพร่อง ไม่รู้ว่าเป็นชายหรือหญิง

๒. พวกประพฤติผิดพระธรรมวินัย เช่น ฆ่าพระอรหันต์ เป็นต้น

๓. พวกประพฤติผิดผู้ให้กำเนิดของตน คือ ฆ่ามารดาบิดา ฯ

(ปี 59) การบอกนิสสัย ๔ และอภิญญะ ๔ บอกในเวลาใด ? และใครเป็นผู้บอก ?

ตอบ ท่านให้บอกในลำดับแห่งอุปสมบทแล้ว ห้ามไม่ให้บอกก่อนหน้าอุปสมบท ฯ

อุปชฌายะบอกก็ได้ กรรมวาจาจารย์หรืออนุสาวนาจารย์บอกก็ได้ ฯ

(ปี 58) อภัพบุคคลผู้กระทำผิดต่อพระศาสนา ถูกห้ามอุปสมบท มีกี่ประเภท ? อะไรบ้าง ?

ตอบ มี ๗ ประเภท คือ ๑. คนฆ่าพระอรหันต์ ๒. คนทำร้ายภิกษุณี ได้แก่ผู้ฆ่มขึ้นภิกษุณีในอชฌมาจาร

๓. คนลักเพศ คือคนถือเพศเป็นภิกษุเอง ๔. ภิกษุไปเข้ารีตเดียรถีย์ ๕. ภิกษุต้องปาราชิกละเพศไปแล้ว

๖. ภิกษุทำสังฆเภท ๗. คนทำร้ายพระศาสดาจนถึงห่อพระโลหิต ฯ

(ปี 57) ท่านศึกษาพระวินัยในเรื่องการอุปสมบทดีแล้ว จงให้ความหมายของคำต่อไปนี้

ก. อภัพบุคคล ข. อุปสัมปทาเปกขะ ค. กรรมวาจา ง. อนุสาวนา จ. อนุศาสน์

ตอบ ก. อภัพบุคคล คือบุคคลที่ไม่ควรแก่การให้อุปสมบท ทรงห้ามไว้เป็นเด็ดขาด อุปสมบทไม่ขึ้น

ข. อุปสัมปทาเปกขะ คือผู้ประสงค์จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุ

ค. กรรมวาจา คือวาจาที่สวดประกาศในการให้อุปสมบท

ง. อนุสาวนา คือวาจาที่สวดประกาศความปรึกษาและตกลงสงฆ์

จ. อนุศาสน์ คือกิจที่พึงทำภายหลังจากอุปสมบทเสร็จแล้ว มีการบอกนิสสัย ๔ บอกอภิญญะกิจ ๔ เป็นต้น ฯ

(ปี 55) อะไรเป็น นุพพกิจ และ ปัจฉิมกิจ แห่งอุปสมบทกรรม?

ตอบ การให้บรรพชาจนถึงสมมติภิกษุรูปหนึ่งสอบถามอุปสัมปทาเปกขะถึงอันตรายิกกรรมในสงฆ์ เป็นนุพพกิจแห่งอุปสมบทกรรม ฯ

การวัดเงาแดด การบอกประมาณแห่งฤดู การบอกส่วนแห่งวัน การบอกสังคีติ การบอกนิสสัย ๔ การบอกอภิญญะกิจ ๔ ในลำดับเวลาสวดกรรมวาจาจบ เป็นปัจฉิมกิจแห่งอุปสมบทกรรม ฯ

(ปี 54) องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเป็นอุปัชฌาย์ให้อุปสมบท เป็นอาจารย์ให้ศิษย์ที่กำหนดไว้ในบาลีมีหลายอย่าง แม้ภพร่องบางอย่างก็ได้ แต่ที่ขาดไม่ได้คือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือไม่? **ตอบ** ที่ขาดไม่ได้ คือ มีพรรษา ๑๐ หรือยิ่งกว่า ฯ

(ปี 54) ในการอุปสมบท คนที่ได้ชื่อว่าลักเพศ ได้แก่คนเช่นไร?

ตอบ ได้แก่คนถือเพศภิกษุเอง ด้วยตั้งใจจะปลอมเข้าอยู่ในหมู่ภิกษุ ดังคำกล่าวที่ว่า เดียรถียปลอมเข้าอยู่ในหมู่ภิกษุครั้งอโศกธรรมาศ ถ้าคนนั้นเป็นแต่สักว่า ทรงเพศเพราะเหตุอย่างอื่น เป็นต้นว่าเพื่อหนีภัย ไม่จัดเป็นคนลักเพศ ฯ

(ปี 53) บุรพกิจที่พึงทำเป็นเบื้องต้นก่อนแต่อุปสมบท คืออะไรบ้าง? ในกิจเหล่านั้น กิจที่ต้องทำเป็นการสงฆ์ มีอะไรบ้าง?

ตอบ คือ ให้บรรพชา ขอนิสสัย ถืออุปัชฌายะ ขนานชื่อมคธแห่งอุปสัมปทาเปกษะและบอกนามอุปัชฌายะ บอกบาตรจีวร สั่งให้อุปสัมปทาเปกษะออกไปยืนข้างนอก สมมติภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้ชักซ้อมอุปสัมปทาเปกษะถึงอันตราภิกษุธรรม เรียกอุปสัมปทาเปกษะเข้าในสงฆ์ ให้ขออุปสมบท สมมติภิกษุรูปหนึ่งสอบถามอุปสัมปทาเปกษะถึงอันตราภิกษุธรรมในสงฆ์ ฯ

มี สมมติภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้ชักซ้อมอุปสัมปทาเปกษะถึงอันตราภิกษุธรรม เรียกอุปสัมปทาเปกษะเข้าในสงฆ์ สมมติภิกษุรูปหนึ่งสอบถามอุปสัมปทาเปกษะถึงอันตราภิกษุธรรมในสงฆ์

(ปี 53) อุปสัมปทาเปกษะจะสำเร็จเป็นพระภิกษุได้ เมื่อพระกรรมวาจาจารย์สวดถึงบาลีบทใด?

ตอบ ถึงบทว่า โส ภาเสยฺย ทำอนุสาวนาที่ ๓ ฯ

(ปี 52) อันตราภิกษุธรรมที่ยกขึ้นถามอุปสัมปทาเปกษะในการอุปสมบทนั้น ข้อที่เป็นอันตราภิกษุร้ายแรงถึงกับทำให้เป็นภิกษุไม่ได้ คือข้อใดบ้าง?

ตอบ คือ ข้อว่า ไม่ใช่มนุษย์ ไม่ใช่บุรุษ อายุไม่ครบ 20 ปี ฯ

(ปี 51) กรรมวาจาวิบัติเพราะสวดผิดฐานกรรมนั้นอย่างไร ?

ตอบ คือ การสวดธนิสเป็นสลิถิล ๑ สวดสลิถิลเป็นธนิส ๑ สวดวิมุตเป็นนิกคหิต ๑ สวดนิกคหิตเป็นวิมุต ๑ ฯ

(ปี 48) วัตถุประสงค์ในการอุปสมบทคืออะไร? ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติอะไรบ้าง?

ตอบ คือ ผู้จะเข้ารับการอุปสมบท ฯ ประกอบด้วยคุณสมบัติ ๕ ประการ คือ ๑.เป็นชาย ๒.มีอายุครบ ๒๐ ปี

๓.ไม่เป็นมนุษย์วิบัติ เช่น ถูกต้อน หรือเป็นกะเทย ๔.ไม่เคยทำอนัตตริยกรรม ๕.ไม่เคยต้องปาราชิก หรือไม่เคยเข้ารีตเดียรถียทั้งที่เป็นภิกษุ ฯ

(ปี 48) อกัปปบุคคลที่ถูกห้ามอุปสมบทเพราะกระทำผิดต่อพระศาสนา มีกี่ประเภท? ใครบ้าง?

ตอบ มี ๗ ประเภท คือ ๑. คนฆ่าพระอรหันต์ ๒. คนทำร้ายภิกษุณี ได้แก่ผู้ฆ่มขืนภิกษุณีในอรัญญิก

๓. คนลักเพศ คือคนถือเพศเป็นภิกษุเอง ๔. ภิกษุไปเข้ารีตเดียรถีย ๕. ภิกษุต้องปาราชิก ๖. ภิกษุทำสังฆเภท

๗. คนทำร้ายพระศาสดาจนถึงหื้อพระโลหิต ฯ

(ปี 47) บุรพกิจก่อนแต่อุปสมบท มีอะไรบ้าง? กิจทั้งหมดนั้นที่จัดเป็นญัตติกรรม ทำเป็นการสงฆ์ คือกิจอะไรบ้าง?

ตอบ มี การให้บรรพชา ขอนิสสัย ถืออุปัชฌายะ ขนานชื่อมคธแห่งอุปสัมปทาเปกษะ บอกนามอุปัชฌายะ บอกบาตรจีวร สั่งอุปสัมปทาเปกษะให้ออกไปยืนข้างนอก สมมติภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้ชักซ้อมอุปสัมปทาเปกษะถึงอันตราภิกษุธรรม เรียกอุปสัมปทาเปกษะเข้าในสงฆ์ ให้ขออุปสมบท สมมติภิกษุรูปหนึ่งสอบถามอุปสัมปทาเปกษะถึงอันตราภิกษุธรรมในสงฆ์ ฯ

กิจเหล่านี้คือ การสมมติภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้ชักซ้อมอุปสัมปทาเปกษะถึงอันตราภิกษุธรรม การเรียกอุปสัมปทาเปกษะเข้าในสงฆ์ การสมมติภิกษุรูปหนึ่งสอบถามอุปสัมปทาเปกษะถึงอันตราภิกษุธรรมในสงฆ์ จัดเป็นญัตติกรรม ทำเป็นการสงฆ์ ฯ

(ปี 46) ศัพท์ว่า “ บรรพชา ” มีอธิบายว่าอย่างไร?

นอกจากคนมีอายุไม่ครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ และอกัปปบุคคลแล้ว ยังมีบุคคลจำพวกไหนอีกบ้างที่ห้ามไม่ให้อุปสมบท?

ตอบ มีอธิบายว่า ศัพท์นี้ หมายถึงการบวชทั่วไป รวมทั้งอุปสมบทด้วยก็มี หมายถึงเฉพาะการบวชเป็นบุรพประโยคแห่งอุปสมบทที่มี หมายถึงการบวชลำพังเป็นสามเณรก็มี ฯ

มีบุคคลที่ถูกห้ามไม่ให้อุปสมบทอีก ๓ จำพวก คือ

๑. คนไม่มีอุปชฌาย์ หรือมีคนอื่นนอกจากภิกษุเป็นอุปชฌาย์ หรือถือสงฆ์ ถือคณะเป็นอุปชฌาย์
๒. คนไม่มีบาตร ไม่มีจีวร หรือไม่มีทั้งบาตรทั้งจีวร
๓. คนยืมบาตร ยืมจีวรเขามาหรือยืมทั้งบาตรทั้งจีวรเขามา ฯ

(ปี 45) ผู้ที่ถูกห้ามอุปสมบท เพราะทำผิดต่อพระศาสนา ได้แก่คนเช่นไร?

ในเวลาสวดกรรมวาจา นั้น กำหนดด้วยสงฆ์หนึ่งอยู่จนถึงบาลีคำใด อุปสมบทกรรมจึงจะนับว่าเป็นการสำเร็จ ?

ตอบ ได้แก่ ๑. คนฆ่าพระอรหันต์ ๒. คนทำร้ายภิกษุณี ได้แก่ผู้ข่มขืนภิกษุณีในอรัญญาคาร

๓. คนลักเพศ คือคนถือเพศเป็นภิกษุเอง ๔. ภิกษุไปเข้ารีตเดียรฉัตร ๕. ภิกษุต้องปาราชิก ๖. ภิกษุทำสังฆเภท
๗. คนทำร้ายพระศาสดาจนถึงห้อพระโลหิต ฯ

กำหนดด้วยสงฆ์หนึ่งอยู่จนถึงคำว่า โส ภราเสยฺย ที่แปลว่า ท่านผู้นั้นพึงพูดทำยอนุสาวนาที่ ๓ จึงนับว่าเป็นการสำเร็จ ฯ

(ปี 44) อภัพบุคคลในอุปสมบทกรรมได้แก่บุคคลเช่นไร? โดยวัดผู้มีกี่อย่าง? อะไรบ้าง?

ปัจฉิมกิจแห่งการอุปสมบทมีอะไรบ้าง? ตอบเพียง ๒ ข้อ

ตอบ ได้แก่บุคคลที่ไม่สมควรแก่การอุปสมบท อุปสมบทไม่ขึ้น ถูกห้ามอุปสมบทตลอดชีวิต โดยวัดผู้มี ๓ คือ

๑. พวกที่มีเพศบกพร่อง ไม่รู้ว่าเป็นชายหรือหญิง ๒. พวกประพฤติดิตพระธรรมวินัย เช่น ฆ่าพระอรหันต์ เป็นต้น
๓. พวกประพฤติดิตต่อกำเนิดของตน คือฆ่ามารดาบิดา

มี ๖ ข้อ (ตอบเพียง ๒ ข้อ) คือ ๑. วัดเงาแดดในทันที ๒. บอกระมาณแห่งฤดู ๓. บอกรสวัน ๔. บอกรัตติ ๕. บอกรัตติ ๔ ๖. บอกรัตติ ๔

วิวาทาธิกรณ คืออธิกรณที่เกิดจากการทะเลาะกัน ได้เถียงกัน โดยปรารถนาพระธรรมวินัย

(ปี 62, 56) ภิกษุผู้ก่อวิวาทาธิกรณ อย่างไรชื่อว่าปรารถนาดี อย่างไรชื่อว่าปรารถนาเลว ?

ตอบ ผู้ก่อวิวาทาธิกรณเพราะเห็นแก่พระธรรมวินัย ปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ ชื่อว่าทำด้วยปรารถนาดี

ผู้ก่อวิวาทาธิกรณด้วยทวิฐิมานะ แม้รู้ว่าผิดก็ขึ้นทำ ประกอบด้วยโลภะ โทสะ โมหะ ชื่อว่าทำด้วยปรารถนาเลว ฯ

(ปี 57) ภิกษุทะเลาะกันเรื่องสรรพคุณของยา จัดเป็นวิวาทาธิกรณได้หรือไม่? เพราะเหตุไร?

ตอบ ไม่ได้ ฯ เพราะวิวาทาธิกรณ มุ่งเฉพาะวิวาทปรารถนาพระธรรมวินัย ฯ

(ปี 51) วิวาทาธิกรณ คืออะไร? ระวังได้ด้วยอธิกรณสมณะข้อใดบ้าง?

ตอบ คือ การเถียงกันปรารถนาพระธรรมวินัย ฯ ด้วยสัมมุขาวินัยและเยภยยสิกขา ฯ

(ปี 49) ภิกษุ ๒ ฝ่ายก่อวิวาทเพราะปรารถนาดีก็มี เพราะปรารถนาเลวก็มี อยากทราบว่าจะอย่างไรชื่อว่าก่อวิวาทเพราะปรารถนาดี อย่างไรชื่อว่าก่อวิวาท เพราะปรารถนาเลว?

ตอบ ผู้ใดตั้งวิวาทเพราะเห็นแก่พระธรรมวินัย ผู้นั้นชื่อว่าทำด้วยปรารถนาดี

ผู้ใดตั้งวิวาทด้วยทวิฐิมานะ แม้รู้ว่าผิดก็ขึ้นทำ ผู้นั้นชื่อว่าทำด้วยปรารถนาเลว ฯ

(ปี 49) ทวิฐิมานะหมายความว่า ความเป็นผู้มีความเห็นร่วมกันกับส่วนใหญ่ ไม่ถือแต่มติของตน เป็นธรรมสร้างสามัคคีในหมู่คณะ ภิกษุปฏิบัติ

อย่างไร จึงจะรักษาธรรมนั้นได้ ? **ตอบ** ปฏิบัติอย่างนี้คือ เคารพในพระศาสดา ในพระธรรมวินัย และเคารพในสงฆ์ผู้เป็นเจ้าหน้าที่รักษาพระธรรมวินัย สำคัญมติของสงฆ์นั้นว่า เป็นเนตติอันตนควรเชื่อถือและทำตาม ผู้ปฏิบัติเช่นนี้ ย่อมรักษาทวิฐิมานะได้ ฯ

(ปี 46) สัมมุขาวินัยสำหรับระวังวิวาทาธิกรณนั้น มีวิธีอย่างไร?

อภิกขเวที่ภิกษุจะพึงยกขึ้นว่านั่น ต้องเป็นเรื่องที่มีมูล ก็เรื่องที่มีมูลนั้นมีลักษณะเช่นไร?

ตอบ มีวิธีอย่างนี้ คือ ๑. ด้วยการตกลงกันเอง ๒. ด้วยการตั้งผู้วินิจฉัย ๓. ด้วยอำนาจแห่งสงฆ์ ฯ

มีลักษณะ ๓ ประการ คือ ๑. เรื่องที่ได้เห็นเอง ๒. เรื่องที่ได้ยินเอง หรือมีผู้บอกและเชื่อว่าเป็นจริง

๓. เรื่องที่เว้นจาก ๒ สถานนั้น แต่รังเกียจโดยอาการ ฯ

(ปี 44) วิวาทาธิกรณ์คืออะไร? วิวาทาธิกรณ์นั้น ระวังด้วยอภิกขเวสมณะก็อย่างไร? อะไรบ้าง?

ตอบ คืออภิกขเวที่เกิดจากการทะเลาะกัน ได้เถียงกัน โดยปรารภพระธรรมวินัย

ด้วยอภิกขเวสมณะ ๒ อย่างคือ ๑. สัมมุขาวินัย ๒. เภยยสิกขา

อนุวาทาธิกรณ์ คือการใจทักด้วยอาบัตินั้น ฯ

(ปี 60, 50) อนุวาทาธิกรณ์เช่นไร อันภิกษุจะพึงยกขึ้นพิจารณาตัดสินได้ ?

ตอบ ต้องเป็นเรื่องที่มีมูล คือ

เรื่องที่ได้เห็นเอง ๑

เรื่องที่ได้ยินเอง หรือมีผู้บอกและเชื่อว่าเป็นจริง ๑

เรื่องที่เว้นจาก ๒ สถานนั้น แต่รังเกียจโดยอาการ ๑ เช่นได้ยินว่า พัสตฺวฺชื่อนี้ของผู้ชื่อนี้หายไป ได้พบพัสตฺวฺชื่อนั้นในที่อยู่ของภิกษุชื่อนั้น ฯ

(ปี 59) อนุวาทาธิกรณ์ คืออะไร ? เมื่อเกิดขึ้นใครต้องชวนชวายเป็นระเบียบ ? หากปล่อยไว้จะเกิดผลเสียอย่างไร ?

ตอบ คือการใจทักด้วยอาบัตินั้น ฯ ภิกษุผู้เป็นประธานสงฆ์ พึงชวนชวายเป็นระเบียบ ฯ

หากไม่รีบระงับจะทำให้เสียศีลสามัญญตาและเสียสามัคคี เป็นทางแตกเป็นนานาสังวาส ฯ

(ปี 58) การใจทักภิกษุอื่นด้วยอาบัติ ทำด้วยกายก็ได้ ด้วยวาจาก็ได้ อยากทราบว่าการใจทักด้วยกายนั้นทำอย่างไร ?

ตอบ ทำโดยแสดงอาการไม่นับถือว่าเป็นภิกษุ มีการไม่อภิวัตเป็นต้น การเขียนหนังสือใจทัก ก็จัดว่าเป็นการใจทักด้วยกาย ฯ

(ปี 58, 48) อภิกขเวอันสงฆ์วินิจฉัยแล้ว ฝ่ายไม่ชอบใจ จักอุทธรณ์ต่อสงฆ์อื่นให้วินิจฉัยใหม่ได้หรือไม่ ? จงอธิบายพอเข้าใจ **ตอบ** ได้ก็มี ไม่ได้

ก็มี ฯ ตามสิกขาบทที่ ๓ แห่งสัปปาณวรรค ปาจิตตียกณฑ์ ใจทักก็ดี จาเลยก็ดี สงฆ์ก็ดี รู้อยู่ว่าอภิกขเวนั้น สงฆ์หมั่นนั้นวินิจฉัยเป็นธรรมแล้ว ฟ้น

ขึ้นเพื่อวินิจฉัยใหม่ ต้องอาบัติปาจิตตียะ เป็นอันอุทธรณ์ไม่ได้ แต่ถ้าเห็นว่าเป็นธรรม ฟ้นขึ้นไม่เป็นอาบัติ เป็นอันอุทธรณ์ได้ ฯ

(ปี 55) อนุวาทาธิกรณ์ คืออะไร? ระวังด้วยอภิกขเวสมณะเท่าไร? อะไรบ้าง?

ตอบ คือการใจทักด้วยอาบัตินั้น ฯ ระวังด้วยอภิกขเวสมณะ ๔ อย่างคือ ๑. สัมมุขาวินัย ๒. สติวินัย ๓. อมุพพิทวินัย ๔. ตสฺสปาปิยสิกขา ฯ

(ปี 52) ภิกษุเสียศีลสามัญญตาเพราะประพฤติดังไร? พระบรมศาสดาทรงวางโทษไว้ให้สงฆ์ทำกรรมอะไรแก่เธอ?

ตอบ เพราะต้องอาบัติแล้วไม่ยอมรับว่าเป็นอาบัติ หรือไม่ยอมทำคืน ฯ ทรงวางโทษไว้ให้สงฆ์ทำอุกเขปนียกรรมแก่เธอ ฯ

(ปี 45) อนุวาทาธิกรณ์ที่เกิดขึ้นแล้วไม่รีบระงับ มีผลเสียอย่างไร? ภิกษุผู้ต้องอนุวาทาธิกรณ์ พึงปฏิบัติอย่างไร?

ตอบ มีผลเสีย คือทำให้เสียศีลสามัญญตาและเสียสามัคคี เป็นทางแตก เป็นนานาสังวาส จนถึงเป็นนานานิกาย ฯ

พึงปฏิบัติอย่างนี้ คือ ๑. เคารพในผู้พิจารณา ๒. ให้การตามความเป็นจริง ๓. พึงเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของสงฆ์ ๔. ไม่ขุ่นเคือง ฯ

อาบัติตาทิกรณ์ คือการต้องอาบัติ การปรับอาบัติ และการแก้ไขตัวให้พ้นจากอาบัติ

(ปี 63, 60, 43) สัมมุขาวินัยมีองค์เท่าไร? อะไรบ้าง?

ตอบ มีองค์ ๔ ฯ คือ ๑. ในที่พร้อมหน้าสงฆ์ ๒. ในที่พร้อมหน้าธรรม ๓. ในที่พร้อมหน้าวินัย ๔. ในที่พร้อมหน้าบุคคล ฯ

(ปี 62, 44) ฐานานวธี แปลว่าอะไร? ประกอบด้วยอะไรบ้าง ?

ตอบ แปลว่าระเบียบเป็นเครื่องออกจากอาบัติ ๕ ประกอบด้วยปริวาส มานัต ปฏิกัสนา และอัปทาน ๕

(ปี 61, 45) ลักษณะการปกปิดอาบัตินั้น พระอรรถกถาจารย์แสดงไว้กี่ประการ? อะไรบ้าง?

ตอบ แสดงไว้ ๑๐ ประการ ๕

- จัดเป็น ๕ คู่ คือ
๑. เป็นอาบัติ และรู้ว่าเป็นอาบัติ	๔. อาจอยู่ และรู้ว่าอาจอยู่
๒. เป็นปกตัตตะ และรู้ว่าปกตัตตะ	๕. ใครจะปิด และปิดไว้ ๕
๓. ไม่มีอันตราย และรู้ว่าไม่มีอันตราย	

(ปี 60, 54) ฐานฐานวิธีหมายถึงอะไร? ในการทำฐานฐานวิธีแต่ละอย่างนั้น ต้องการสงฆ์จำนวนเท่าไรเป็นอย่างน้อย?

ตอบ หมายถึง ระเบียบวิธีเป็นเครื่องออกจากอาบัติสังฆาทิเสส ๕

อัปทาน ต้องการสงฆ์ ๒๐ รูปเป็นอย่างน้อย นอกนั้นต้องการตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ๕

(ปี 58) รัตติเขต คืออะไร? รัตติเขตของภิกษุผู้ประพฤตินานัต มีเท่าไร? อะไรบ้าง?

- ตอบ คือการขาดราตรี ๕ มี ๔ อย่าง ๕ คือ
๑. สหवासิต อยู่ร่วม	๒. วิปฺปวาโส อยู่ปราศ	๓. อนาโรจนานา ไม่บอก
๔. อุเน คนเณ จรณ ประพฤติในคณะอันพร่อง ๕		

(ปี 57) ภิกษุผู้ปรารถนาความตั้งอยู่ยั่งยืนของพระธรรมวินัย ควรปฏิบัติตนอย่างไร?

ตอบ ควรตั้งอยู่ในศีลสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา และลัทธิธรรม สรรวมในพระปาติโมกข์ ประกอบด้วยอาจารย์และโคจร เห็นภัยในโทษแม้เพียงเล็กน้อย สำเนียงศึกษาในสิกขาบททั้งหลาย ๕

(ปี 56) จงให้ความหมายของคำต่อไปนี้ ก. ปริวาส ข. อัปทาน

ตอบ ก. ได้แก่ การประพฤติวัตรพิเศษอย่างหนึ่งเท่าจำนวนวันที่ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้วปกปิดไว้ ๕

ข. ได้แก่ การที่สงฆ์สดระงับอาบัติสังฆาทิเสส ๕

(ปี 53) ตินวัตถการวินัยมีอธิบายอย่างไร? ใช้ระงับอธิกรณ์อะไร?

ตอบ อธิบายว่า กิริยาที่ให้ประนีประนอมกันทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่ต้องชำระสะสางหาความเดิม เป็นดังกลบไว้ด้วยหญ้า ๕ ใช้ระงับอาบัติตติกรณ์ ที่ยุ่งยากยึดเยื้อไม่รู้จบและเป็นเรื่องสำคัญอันจะเป็นเครื่องกระเทือนทั่วไป เว้นครุกาบัติและอาบัติที่เนื่องด้วยคฤหัสถ์ ๕

(ปี 52) อาบัติตติกรณ์ระงับในสำนักบุคคลด้วยอธิกรณ์สมณะอะไร? และระงับในสำนักสงฆ์ด้วยอธิกรณ์สมณะอะไร?

ตอบ ระงับในสำนักบุคคลด้วยปฏิญญาตกรณะ ๕ ระงับในสำนักสงฆ์ ถ้าเป็นครุกาบัติ ด้วยสัมมุขาวินัย และปฏิญญาตกรณะ ถ้าเป็นลหุกาบัติ ด้วยสัมมุขาวินัยและตินวัตถการ ๕

(ปี 52) อันตราบัติ คืออาบัติอะไร? ภิกษุจะต้องอาบัตินี้ได้ในเวลาไหนบ้าง?

ตอบ คือ อาบัติสังฆาทิเสสที่ต้องในระหว่างประพฤติกุฐานวิธี ๕ ภิกษุจะต้องอาบัตินี้ได้ในระหว่างที่กำลังอยู่ปริวาส หรืออยู่ปริวาสแล้วเป็นมานัตตาระหะ กำลังประพฤตินานัตอยู่ หรือประพฤตินานัตแล้ว เป็นอัปทานาระหะ ๕

(ปี 51) พระอรรถกถาจารย์แสดงลักษณะการปกปิดอาบัติสังฆาทิเสสไว้เป็น ๕ คู่อย่างไรบ้าง?

- ตอบ แสดงไว้ ๕ คู่ ดังนี้
๑. เป็นอาบัติ และรู้ว่าเป็นอาบัติ	๔. อาจอยู่ และรู้ว่าอาจอยู่
๒. เป็นปกตัตตะ และรู้ว่าปกตัตตะ	๕. ใครจะปิด และปิดไว้ ๕
๓. ไม่มีอันตราย และรู้ว่าไม่มีอันตราย	

(ปี 51) รัตติเขต หมายถึงอะไร? มีอะไรบ้าง?

ตอบ หมายถึง การขาดราตรีแห่ง (การประพฤติ) มานัต ๕ มี ๑. อยู่ร่วม ๒. อยู่ปราศ ๓. ไม่บอก ๔. ประพฤติในคณะอันพร่อง ๕

(ปี 48) ปริวาส คืออะไร? มานัต คืออะไร?

(ปี 43) การคว่ำบาตรในทางพระวินัยมีความหมายว่าอย่างไร? การคว่ำบาตรนี้ สงฆ์ทำแก่ผู้ประพฤติเช่นไร? บอกมา ๓ ข้อ

ตอบ มีความหมายว่าไม่ให้คบค้าสมาคมด้วยลักษณะ ๓ ประการคือ ๑) ไม่รับบิณฑบาตของเขา ๒) ไม่รับนิมนต์ของเขา ๓) ไม่รับไทยธรรมของเขา

ทำแก่คฤหัสถ์ (เลือกตอบเพียง ๓ ข้อ)

๑. ขวนขวายเพื่อไม่ใช่ลามกแห่งภิกษุทั้งหลาย	๕. ยุ่งภิกษุทั้งหลายให้แตกกัน
๒. ขวนขวายเพื่อไม่ใช่ประโยชน์แห่งภิกษุทั้งหลาย	๖. กล่าวติเตียนพระพุทธรูป
๓. ขวนขวายเพื่ออยู่ไม่ได้แห่งภิกษุทั้งหลาย	๗. กล่าวติเตียนพระธรรม
๔. ดำว่าเปรียบเปรยภิกษุทั้งหลาย	๘. กล่าวติเตียนพระสงฆ์

สังฆเภทและสังฆสามัคคี

(ปี 50) สังฆราชี คืออะไร?

ตอบ คือ การที่ภิกษุแตกกันเป็น ๒ ฝ่าย เพราะมีความเห็นปรารภ พระธรรมวินัยผิดแผกกันจนเกิดเป็นวิวาทาธิกรณขึ้น หรือมีความปฏิบัติไม่สม่ำเสมอ ยิงหย่อนกว่ากัน เกิดรังเกียจกันขึ้น แต่ยังไม่แยกทำอุโบสถปวารณาหรือสังฆกรรมอื่น ๆ

(ปี 43) ใครเป็นผู้ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน หรือเป็นผู้ขวนขวายเพื่อทำลายสงฆ์ได้?

เหตุที่สงฆ์จะแตกกันมีอะไรบ้าง? จะป้องกันได้ด้วยวิธีอย่างไร?

ตอบ ภิกษุผู้ปกตัตตะเป็นสมานสังวาส อยู่ในสีมาเดียวกันเท่านั้น ย่อมอาจทำลายสงฆ์ให้แตกกันเป็นก๊กเป็นพวกได้ นางภิกษุณี สิกขมานา สามเณร สามเณรี อุบาสก อุบาสิกา หากอาจทำลายสงฆ์ให้แตกกันได้ไม่ เป็นได้เพียงขวนขวายเพื่อทำลายสงฆ์เท่านั้น ๆ

มี ๒ อย่างคือ

๑. มีความเห็นปรารภพระธรรมวินัยแตกต่างกันจนเกิดเป็นอธิกรณ
๒. ความประพฤติปฏิบัติไม่สม่ำเสมอ ยิงหย่อนกว่ากันแล้วเกิดความรังเกียจกันขึ้น

จะป้องกันได้ด้วย ๒ วิธีคือ

๑. ต้องส่งเสริมและกวดขันการศึกษาพระธรรมวินัย ให้มีความเห็นชอบเหมือนกัน
๒. ต้องส่งเสริมและกวดขันความประพฤติของภิกษุทั้งหลายให้เหมือนกัน ไม่ให้เป็นทางรังเกียจกัน

ลาสิกขา

(ปี 50) ภิกษุเมื่อลาสิกขา ต้องทำเป็นกิจลักษณะด้วยการกล่าวคำปฏิญญาตนเป็นผู้อื่นจากภิกษุต่อหน้าใครได้บ้าง? และทำอย่างไรจึงเป็นกิจลักษณะ?

ตอบ ต่อหน้าภิกษุด้วยกันหรือคนอื่นจากภิกษุก็ได้ ๆ

ปฏิญญาอย่างนี้ คือ

- พร้อมด้วยจิต คือทำด้วยตั้งใจเพื่อลาสิกขาจริง ๆ
- พร้อมด้วยกาล คือด้วยคำเด็ดขาด ไม่ใช่รำพึง ไม่ใช่ปริกัป
- พร้อมด้วยประโยค คือปฏิญญาด้วยตนเอง
- พร้อมด้วยบุคคล คือผู้ปฏิญญาและผู้รับปฏิญญาเป็นคนปกติ
- พร้อมด้วยความเข้าใจ คือผู้รับปฏิญญาเข้าใจคำนั้นในทันที ๆ

นาสนา

(ปี 61, 55) นาสนา คืออะไร? บุคคลเช่นไรที่ทรงอนุญาตให้นาสนา?

ตอบ คือ การยังบุคคลผู้ไม่สมควรถือเพศภิกษุและสามเณร ให้ละเพศเสีย ๕

บุคคลที่ทรงอนุญาตให้นาสนามี ๓ ประเภท คือ ๑. ภิกษุต้องอันติมวัตถุแล้วยังปฏิญญาตนเป็นภิกษุ

๒. บุคคลผู้อุปสมบทไม่ขึ้น ได้รับอุปสมบทแต่สงฆ์ ๓. สามเณรผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๐ ข้อใดข้อหนึ่ง เช่นเป็นผู้มักผลาญชีวิตสัตว์ เป็นต้น ๕

(ปี 53) ลิงคนนาสนา คืออะไร? บุคคลที่ทรงพระอนุญาตให้ทำลิงคนนาสนามีกี่ประเภท? ใครบ้าง?

ตอบ คือ การให้ฉิบหายเสียจากเพศ ๕ มี ๓ ประเภท ๕

คือ ภิกษุต้องอันติมวัตถุแล้ว ยังปฏิญญาตนเป็นภิกษุ ๑ บุคคลผู้อุปสมบทไม่ขึ้น ได้รับอุปสมบทแต่สงฆ์ ๑

สามเณรผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๐ มีเป็นผู้มักผลาญชีวิตเป็นต้น ๑ ๕

(ปี 47) การทำนาสนา คือการทำเช่นไร? บุคคลที่ทรงอนุญาตให้นาสนามีกี่ประเภท? ใครบ้าง?

ตอบ คือการยังบุคคลผู้ไม่ควรถือเพศ ให้ละเพศเสีย ๕

บุคคลที่ทรงอนุญาตให้นาสนามี ๓ ประเภท คือ ๑. ภิกษุผู้ต้องอันติมวัตถุแล้ว ยังปฏิญญาตนเป็นภิกษุ

๒. บุคคลผู้อุปสมบทไม่ขึ้น ได้รับอุปสมบทแต่สงฆ์ ๓. สามเณรผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๐ ข้อใดข้อหนึ่ง เช่นเป็นผู้มักผลาญชีวิตสัตว์ เป็นต้น ๕

ให้ท่องบทสวดไปสอบ

➤ คำทักษิณิต (*** แนะนำให้ท่อง และฝึกเขียนให้ได้ทุกทิศ เพราะออกข้อสอบบ่อย)

ในทิศตะวันออก ว่าดังนี้ " ปุรตถิมาย ทิสาย ก็ นิमितฺตํ" แปลว่า " ในทิศตะวันออก อะไรเป็นนิमित . "

ในทิศตะวันออกเฉียงใต้ ว่าดังนี้ " ปุรตถิมาย อนุทิสาย ก็ นิमितฺตํ" แปลว่า " ในทิศน้อยแห่งทิศตะวันออก อะไรเป็นนิमित . "

ในทิศใต้ ว่าดังนี้ " ทกฺขินาย ทิสาย ก็ นิमितฺตํ" แปลว่า " ในทิศใต้ อะไรเป็นนิमित . "

ในทิศตะวันตกเฉียงใต้ ว่าดังนี้ " ทกฺขินาย อนุทิสาย ก็ นิमितฺตํ" แปลว่า " ในทิศน้อยแห่งทิศใต้ อะไรเป็นนิमित . "

ในทิศตะวันตก ว่าดังนี้ " ปจฺจิมาย ทิสาย ก็ นิमितฺตํ" แปลว่า " ในทิศตะวันตก อะไรเป็นนิमित . "

ในทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ว่าดังนี้ " ปจฺจิมาย อนุทิสาย ก็ นิमितฺตํ" แปลว่า " ในทิศน้อยแห่งทิศตะวันตก อะไรเป็นนิमित . "

ในทิศเหนือ ว่าดังนี้ " อุตฺตราย ทิสาย ก็ นิमितฺตํ" แปลว่า " ในทิศเหนือ อะไรเป็นนิमित . "

ในทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ว่าดังนี้ " อุตฺตราย อนุทิสาย ก็ นิमितฺตํ" แปลว่า " ในทิศน้อยแห่งทิศเหนือ อะไรเป็นนิमित . "

(ปี 59, 46) การทักษิณิตในทิศทั้ง ๘ นั้น ทักทิละหนถูกต้องหรือไม่? เพราะเหตุไร? จงเขียนคำทักษิณิตในทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มาดู?

ตอบ ไม่ถูกต้องฯ ที่ถูกต้องนั้นเมื่อเริ่มต้นทักษิณิตในทิศบูรพาแล้ว ทักมาโดยลำดับจนถึงนิमितสุด ต้องวนไปทักษิณิตในทิศบูรพาซ้ำอีก ๕ คำ

ทักษิณิตในทิศตะวันออกเฉียงเหนือว่าดังนี้ " อุตฺตราย อนุทิสาย ก็ นิमितฺตํ " ๕

(ปี 56) นิมิตรอบโรงอุโบสถ มีความสำคัญอย่างไร? คำทักษิณิตในทิศตะวันออกว่าอย่างไร?

ตอบ มีความสำคัญ คือใช้เป็นเครื่องหมายเพื่อกำหนดเขตสีมาสำหรับทำสังฆกรรม ๕

คำทักษิณิตในทิศตะวันออกว่า " ปุรตถิมาย ทิสาย ก็ นิमितฺตํ " ๕

(ปี 53) นิมิตรที่อยู่รอบโรงอุโบสถ มีไว้เพื่อประโยชน์อะไร? จงเขียนคำทักษิณิตในทิศตะวันตกเฉียงใต้มาดู?

ตอบ มีไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายกำหนดเขตการทำสังฆกรรม ๕ ทกฺขินาย อนุทิสาย ก็ นิमितฺตํ ๕

➤ คำอนุโมทนาภคิน

(ปี 59, 56) ภคินภคิน ได้แก่การทำอย่างไร ? จงเขียนคำอนุโมทนาภคินมาดู

ตอบ ได้แก่ เมื่อมีผ้าเกิดขึ้นแก่สงฆ์ในเดือนทำยฤดูแล้ง พอดีจะทำเป็นไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่งได้ สงฆ์พร้อมใจกันยกให้แก่ภคินรูปหนึ่งผู้เหมาะสม ภคิน ผู้ได้รับผ้าก็นำไปทำเป็นจีวรผืนใดผืนหนึ่งให้แล้วเสร็จในวันนั้น แล้วมา บอกแก่ภคินผู้ยกผ้าให้ เพื่ออนุโมทนา ภคินเหล่านั้น อนุโมทนา ทั้งหมดนี้คือภคินภคิน ๙ คำอนุโมทนาภคินว่า อตฺถตํ ภนฺเต สงฺฆสฺส ภคินํ ธมฺมิโก ภคินตฺถาโร อนุโมทามิ ๙

➤ คำขออุปสมบท

(ปี 55) จงเขียนคำขออุปสมบทมา

ตอบ สงฺฆมฺภนฺเต อุปสมฺปทํ ยาจามิ อุลฺลุมฺปตฺ มํ ภนฺเต, สงฺโฆ อนุภุมฺปิ อุปาทาย
ทุติยมฺปิ ภนฺเต สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจามิ อุลฺลุมฺปตฺ มํ ภนฺเต, สงฺโฆ อนุภุมฺปิ อุปาทาย
ตติยมฺปิ ภนฺเต สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจามิ อุลฺลุมฺปตฺ มํ ภนฺเต, สงฺโฆ อนุภุมฺปิ อุปาทาย ๙

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (**ควรท่องจำทุกมาตราให้ได้ เพราะผู้สอบมักทำเรื่องนี้ไม่ได้กัน**)

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๐

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๖๑ **ใหม่สดๆ ร้อนๆ** มาตราที่มีเครื่องหมาย **ดอกจัน (*)** อยู่ข้างหน้า

มาตรา ๕ ทวิ ในพระราชบัญญัตินี้

คณะสงฆ์ หมายความว่า บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายที่ใช้บังคับก่อน
พระราชบัญญัตินี้ หมายความว่า ระเบียบศาสนกิจในหรือนอกราชอาณาจักร

คณะสงฆ์อื่น หมายความว่า บรรดาบรรพชิตจันนิกายหรืออนันนิกาย

พระราชกฤษฎีกา หมายความว่า พระราชกฤษฎีกาที่ได้รับแต่งตั้งและสถาปนาให้มีสมณศักดิ์ตั้งแต่นั้นสามัญจนถึงชั้นสมเด็จพระราชาคณะ

สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ หมายความว่า สมเด็จพระราชาคณะที่ได้รับสถาปนาก่อนสมเด็จพระราชาคณะรูปอื่น ถ้าได้รับสถาปนาในวันเดียวกันให้ถือรูปที่ได้รับสถาปนาในลำดับก่อน

*** มาตรา ๕ ตริ** เพื่อให้การอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ตลอดจนการดูแลการปกครองคณะสงฆ์เป็นไปเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่
หลักธรรมของพระพุทธศาสนาให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และมีการรักษาพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ให้เป็นไปอย่างถูกต้องดีงามโดย
เคร่งครัด เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป พระมหากษัตริย์จึงทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการแต่งตั้ง สถาปนา และถอดถอนสมณ
ศักดิ์ของพระภิกษุในคณะสงฆ์ และแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๖ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มี อำนาจออก กฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไป
ตามพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑ สมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๗ พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่ง และให้นายกรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา ๘ ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชทรงลาออกจากตำแหน่ง หรือพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดให้ออกจากตำแหน่ง พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาของสมเด็จพระสังฆราช หรือตำแหน่งอื่นใดตามพระราชอัธยาศัยได้

*** มาตรา ๑๐** ในเมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ถ้าสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการมหาเถรสมาคมที่เหลืออยู่เลือกสมเด็จพระราชาคณะรูปหนึ่งผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์รองลงมาตามลำดับและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ในเมื่อสมเด็จพระสังฆราชไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระสังฆราชจะได้ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน

ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชมิได้ทรงแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนตามวรรคสาม หรือสมเด็จพระราชาคณะซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชไม่อาจปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้นำความในวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรา ๑๐ ถ้าสมเด็จพระสังฆราชทรงเห็นเป็นการสมควรสำหรับกรณีที่มีเหตุตามวรรคสาม หรือกรรมการมหาเถรสมาคมที่เหลืออยู่เห็นเป็นการสมควรสำหรับกรณีที่มีเหตุตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง หรือวรรคสี่ อาจพิจารณาเลือกสมเด็จพระราชาคณะหลายรูปที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เพื่อให้เป็นคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชแทนผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง หรือแทนการดำเนินการตามวรรคสอง วรรคสาม หรือวรรคสี่แล้วแต่กรณี ได้ และจะให้มีผู้ช่วยหรือที่ปรึกษาในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวด้วยก็ได้ วิธีดำเนินการของคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชให้เป็นไปตามที่คณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชกำหนด

เมื่อมีการแต่งตั้งหรือเลือกผู้ปฏิบัติหน้าที่หรือคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรา ๑๐ แล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลทูลทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท

ความในมาตรานี้ไม่กระทบกระเทือนพระราชอำนาจที่จะทรงพระกรุณาโปรด หรือมีพระราชวินิจฉัยให้ปฏิบัติเป็นประการอื่น

มาตรา ๑๑ สมเด็จพระสังฆราชพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) มรณภาพ
- (๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (๓) ลาออก
- (๔) ทรงพระกรุณาโปรดให้ออก

หมวด ๒ มหาเถรสมาคม

*** มาตรา ๑๒** มหาเถรสมาคมประกอบด้วย สมเด็จพระสังฆราชซึ่งทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการอื่นอีกไม่เกินยี่สิบรูปซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมเด็จพระราชาคณะพระราชาคณะ หรือพระภิกษุซึ่งมีพรรษาอันสมควร และมีจริยวัตรในพระธรรมวินัยที่เหมาะสมแก่การปกครองคณะสงฆ์

การแต่งตั้งตามวรรคหนึ่งและการดำเนินการตามมาตรา ๑๕ (๔) และวรรคสอง ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย โดยจะทรงปรึกษาหารือกับสมเด็จพระสังฆราชก่อนก็ได้

มาตรา ๑๓ ให้อธิบดีกรมการศาสนาเป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคม โดยตำแหน่ง และให้กรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

*** มาตรา ๑๔** กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปีและอาจได้รับการแต่งตั้งอีกได้

*** มาตรา ๑๕** นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๑๔ กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) มรณภาพ

(๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ

(๓) ลาออก

(๔) พระมหากษัตริย์มีพระบรมราชโองการให้ออก

ในกรณีที่กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ พระมหากษัตริย์อาจทรงแต่งตั้งพระภิกษุตามมาตรา ๑๒ รูปใดรูปหนึ่งเป็นกรรมการแทน กรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งตามความในวรรคสองให้อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

*** มาตรา ๑๕ ทวิ** พระบรมราชโองการตามมาตรา ๑๐ วรรคเจ็ด การแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมตามมาตรา ๑๒ และการให้กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๕ ให้นำนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา ๑๕ ตริ มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม

(๒) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร

(๓) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

(๔) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

(๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่น

เพื่อการนี้ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยใช้บังคับได้ และจะมอบให้พระภิกษุรูปใดหรือคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา ๑๙ เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้

มาตรา ๑๕ จัตวา เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัย และเพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมจะตรากฎมหาเถรสมาคม เพื่อกำหนดโทษหรือวิธีลงโทษทางการปกครองสำหรับพระภิกษุและสามเณรที่ประพฤติให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนา และการปกครองของคณะสงฆ์ก็ได้

พระภิกษุและสามเณรที่ได้รับโทษตามวรรคหนึ่ง ถึงขั้นให้สละสมณเพศต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันทราบคำสั่งลงโทษ

หมวด ๓ การปกครองคณะสงฆ์

มาตรา ๒๐ คณะสงฆ์ตั้งอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม

* **มาตรา ๒๐/๑** เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๐/๒ การแต่งตั้งและการกำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะใหญ่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

* **มาตรา ๒๐/๒** การแต่งตั้งและถอดถอนเจ้าคณะใหญ่และเจ้าคณะภาค หากมีพระราชดำริเป็นประการใด ให้ดำเนินการไปตามพระราชดำรินั้น
สำหรับการแต่งตั้งและถอดถอนพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่น ให้ดำเนินการไปตามพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่จะมีพระราชดำริเป็นประการอื่น

มาตรา ๒๑ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้จัดแบ่งเขตปกครองดังนี้

- (๑) ภาค
- (๒) จังหวัด
- (๓) อำเภอ
- (๔) ตำบล

จำนวนและเขตปกครองดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

มาตรา ๒๒ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้นตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- (๑) เจ้าคณะภาค
- (๒) เจ้าคณะจังหวัด
- (๓) เจ้าคณะอำเภอ
- (๔) เจ้าคณะตำบล

เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และ รองเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะนั้น ๆ ก็ได้

มาตรา ๒๓ การแต่งตั้ง ถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งปกครอง คณะสงฆ์ ตำแหน่งอื่น ๆ และไวยาวัจกร ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

หมวด ๔ นิคหกรรมและการสละสมณเพศ

มาตรา ๒๔ พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรมก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและ นิคหกรรม ที่จะลงแก่พระภิกษุก็ต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย

มาตรา ๒๕ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๔ มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎมหาเถรสมาคม กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้การลงนิคหกรรมเป็นไปโดยถูกต้อง สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม และให้ถือว่า เป็นการชอบด้วยกฎหมายที่มหาเถรสมาคมจะกำหนดในกฎมหาเถร

สมาคมให้มหาเถรสมาคม หรือ พระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ตำแหน่งใดเป็นผู้มีอำนาจลงนิกหกรรมแก่พระภิกษุผู้ล่วง ละเมิดพระธรรมวินัยกับทั้ง การกำหนดให้การวินิจฉัยการลงนิกหกรรมให้เป็นอันยุติในชั้นใด ๆ นั้นด้วย

มาตรา ๒๖ พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุด ให้ได้รับนิกหกรรม ถ้าให้สึก ต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับ แต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา ๒๗ เมื่อพระภิกษุรูปใดต้องด้วยกรณีข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (๑) ต้องคำวินิจฉัยตามมาตรา ๒๕ ให้รับนิกหกรรมไม่ถึงให้สึก แต่ไม่ยอมรับนิกหกรรมนั้น
- (๒) ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจิดน
- (๓) ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง
- (๔) ไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

ให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศตามหลักเกณฑ์ และวิธีการกำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

พระภิกษุผู้ต้องคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศตามวรรคสอง ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา ๒๘ พระภิกษุรูปใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นผู้คลุ้มคลั่งละลาย ต้องสึกภายในสามวันนับแต่ วันที่คดีถึงที่สุด

มาตรา ๒๙ พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงาน- อัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใด วัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

มาตรา ๓๐ เมื่อจะต้องจำคุก กักขัง หรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลให้พนักงาน เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้ พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาล ทราบถึงการสละสมณเพศนั้น

หมวด ๕ วัด

มาตรา ๓๑ วัดมีสองอย่าง

- (๑) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา
- (๒) สำนักสงฆ์

ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล

เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

มาตรา ๓๒ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทาน

วิสุงคามสีมา ให้ เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ในกรณียุบเลิกวัด ทรัพย์สินของวัดที่ถูกยุบเลิกให้ตกเป็น ศาสนสมบัติกลาง

มาตรา ๓๒ ทิว วัดใดเป็นวัดร้างที่ไม่มีพระภิกษุอยู่อาศัย ในระหว่างที่ยังไม่มีการยุบเลิกวัด ให้กรมการศาสนามีหน้าที่ปกครองดูแลรักษาวัดนั้น รวมทั้งวัด ที่ธรณีสงฆ์ และทรัพย์สินของวัดนั้นด้วย

การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๓ ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด มีดังนี้

- (๑) ที่วัด คือ ที่ซึ่งตั้งวัด ตลอดจนเขตของวัดนั้น
- (๒) ที่ธรณีสงฆ์ คือ ที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด
- (๓) ที่กัลปนา คือ ที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา

มาตรา ๓๔ การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้กระทำได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีตามวรรคสอง การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้แก่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่น ของรัฐ เมื่อมหาเถรสมาคมไม่ขัดข้องและได้รับค่าผดุงกรรมจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานนั้น แล้ว ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

ห้ามมิให้บุคคลโดยอายุความขึ้นต่อสู้กับวัดหรือกรมการศาสนาแล้วแต่กรณีในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง

มาตรา ๓๕ ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่ศาสนสมบัติกลาง เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

มาตรา ๓๖ วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง และถ้าเป็นการสมควรจะให้มีรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วยก็ได้

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

- (๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- (๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัด นั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- (๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- (๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

- (๑) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
- (๒) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
- (๓) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บน หรือให้ ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วย พระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

มาตรา ๓๙ ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส

การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

หมวด ๖ ศาสนสมบัติ

มาตรา ๔๐ ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็นสองประเภท

(๑) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งมิใช่ของวัดใดวัดหนึ่ง

(๒) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมการศาสนา เพื่อการนี้ ให้ถือว่า สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้นด้วย

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๔๑ ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดทำงบประมาณประจำปีของศาสนสมบัติกลางด้วยความเห็นชอบ ของ มหาเถรสมาคม และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้งบประมาณนั้นได้

มาตรา ๔๒ ผู้ใดมิได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์หรือถูกถอดถอนจากความเป็นพระอุปัชฌาย์ตามมาตรา ๒๓ แล้ว กระทำการบรรพชาอุปสมบทแก่บุคคลอื่นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

มาตรา ๔๓ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๕ จัตวา วรรคสองมาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรรคสาม หรือมาตรา ๒๘ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

มาตรา ๔๔ ผู้ใดพ้นจากความเป็นพระภิกษุเพราะต้องปาราชิกมาแล้ว ไม่ว่าจะมีความวินิจฉัยตามมาตรา ๒๕ หรือไม่ก็ตาม แต่มารับบรรพชาอุปสมบทใหม่โดยกล่าวความเท็จหรือปิดบังความจริงต่อพระอุปัชฌาย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

มาตรา ๔๔ ทวิ ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาต มาตราร้ายสมเด็จพระสังฆราช ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๔๔ ตริ ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์หรือคณะสงฆ์อื่นอันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือความแตกแยกต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

มาตรา ๔๕ ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และ ไวยาวัจกร เป็น เจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๔๖ การปกครองคณะสงฆ์อื่น ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ข้อสอบข้างล่าง จะเฉลยตามยุคสมัยที่บังคับใช้พระราชบัญญัตินั้นๆ

***** ระวังให้ดี ข้อสอบอาจจะออกพระราชบัญญัติใหม่ ที่บังคับใช้บังคับ *****

(ปี 63, 61, 50) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ คืออะไร? ตอบ คือ กฎหมายฉบับหนึ่งว่าด้วยคณะสงฆ์ฯ

(ปี 54) คำว่า คณะสงฆ์ และคณะสงฆ์อื่น แห่งมาตรา ๕ ทวิ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์หมายถึงใคร?

ตอบ คณะสงฆ์ หมายถึงบรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามกฎหมายที่ใช้บังคับก่อนพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะปฏิบัติศาสนกิจในหรือนอกราชอาณาจักรฯ คณะสงฆ์อื่น หมายถึงบรรดาบรรพชิตจีนิกายหรืออนัมนิกายฯ

(ปี 45) ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใครเป็นผู้สถาปนาสมเด็จพระสังฆราช? ตอบโดยอ้างมาตรา

คำว่า คณะสงฆ์ และคณะสงฆ์อื่น แห่งมาตรา ๕ ทวิ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์หมายถึงใคร?

ตอบ มาตรา ๗ พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่งฯ

คณะสงฆ์ หมายถึงบรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายที่ใช้บังคับก่อนพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะปฏิบัติศาสนกิจในหรือนอกราชอาณาจักรฯ

คณะสงฆ์อื่น หมายถึงบรรดาบรรพชิตจีนิกายหรืออนัมนิกายฯ

➤ มหาเถรสมาคม

(ปี 60 57, 52) กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง พ้นจากตำแหน่งเมื่อใด?

ตอบ พ้นเมื่อ ๑. มรณภาพ ๒. พ้นจากความเป็นพระภิกษุ ๓. ลาออก ๔. สมเด็จพระสังฆราชมีพระบัญชาให้ออก ๕. อยู่ครบวาระ ๒ ปี

(ปี 51) กรรมการมหาเถรสมาคมดำรงอยู่ในตำแหน่งคราวละกี่ปี?

ตอบ กรรมการที่เป็นสมเด็จพระราชาคณะ ไม่มีกำหนดเวลา กรรมการที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง ดำรงอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๒ ปีฯ

(ปี 49) ตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กำหนดองค์ประกอบมหาเถรสมาคมไว้อย่างไร?

ตอบ กำหนดไว้ดังนี้

สมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง สมเด็จพระราชาคณะทุกรูป เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง มีจำนวนไม่เกิน ๑๒ รูป เป็นกรรมการฯ

(ปี 48) มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่อะไรบ้าง?

ตอบ มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

๑. ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม

๒. ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร

๓. ควบคุมและส่งเสริมการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

๔. รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

๕. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นฯ

(ปี 47) กรรมการมหาเถรสมาคมดำรงอยู่ในตำแหน่งคราวละกี่ปี?

ตอบ กรรมการมหาเถรสมาคมที่เป็นสมเด็จพระราชาคณะ ไม่มีกำหนดเวลา

กรรมการมหาเถรสมาคมที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง ดำรงอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๒ ปีฯ

(ปี 46) องค์การปกครองคณะสงฆ์สูงสุด คืออะไร?

ตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กำหนดองค์ประกอบขององค์การนั้นไว้อย่างไร?

ตอบ คือ มหาเถรสมาคม ฯ

กำหนดไว้ดังนี้

สมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง สมเด็จพระราชาคณะทุกรูป เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง มีจำนวนไม่เกิน ๑๒ รูปเป็นกรรมการ ฯ

(ปี 45) ผู้มิได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ หรือถูกถอดถอนจากความเป็นพระอุปัชฌาย์ กระทำการบรรพชาอุปสมบทแก่บุคคลอื่น ต้องระวางโทษอย่างไร? ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ผู้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการมหาเถรสมาคมคือใคร?

ตอบ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี ฯ

คืออธิบดีกรมการศาสนาโดยตำแหน่ง ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา ๑๓ ความว่า ให้อธิบดีกรมการศาสนาเป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง ฯ

(ปี 44) ตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กำหนดองค์ประกอบของมหาเถรสมาคมไว้อย่างไร?

มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่อย่างไร? ตอบเพียง ๒ ข้อ

ตอบ กำหนดไว้ดังนี้

สมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง

สมเด็จพระราชาคณะทุกรูป เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และ

พระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง มีจำนวนไม่เกิน ๑๒ รูป เป็นกรรมการ ฯ

มีอำนาจหน้าที่อย่างไร (ตอบเพียง ๒ ข้อ)

๑. ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม

๒. ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร

๓. ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

๔. รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

๕. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

(ปี 43) กรรมการมหาเถรสมาคมดำรงอยู่ในตำแหน่งคราวละกี่ปี? ผู้จะดำรงตำแหน่งเลขาธิการมหาเถรสมาคมมีกำหนดไว้อย่างไร?

ตอบ กรรมการมหาเถรสมาคมที่เป็นสมเด็จพระราชาคณะ ไม่มีกำหนดเวลา ส่วนกรรมการมหาเถรสมาคมที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง ดำรงอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๒ ปี ฯ

มีกำหนดไว้ว่าต้องเป็นอธิบดีกรมการศาสนา (โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕, (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๓ ความว่า ให้อธิบดีกรมการศาสนาเป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง) ฯ

➤ การปกครองคณะสงฆ์

(ปี 59, 54) องค์ประกอบคณะสงฆ์สูงสุด คืออะไร? มีการกำหนดองค์ประกอบไว้อย่างไร?

ตอบ คือ มหาเถรสมาคม ฯ

มีการกำหนดองค์ประกอบไว้ดังนี้ คือ

สมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง

สมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และพระราชาคณะ

ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง มีจำนวนไม่เกิน ๑๒ รูปเป็นกรรมการ ฯ

(ปี 57) การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค จัดแบ่งเขตการปกครองไว้อย่างไร? จงอ้างมาตราประกอบ

ตอบ ๑. ภาค ๒. จังหวัด ๓. อำเภอ ๔. ตำบล ฯ ตามมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฯ

(ปี 51) ตามมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้จัดแบ่งเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคไว้อย่างไร?

ตอบ แบ่งดังนี้ คือ ๑. ภาค ๒. จังหวัด ๓. อำเภอ ๔. ตำบล

ส่วนจำนวนและเขตปกครองดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฯ

(ปี 45) คณะสงฆ์จะตั้งเป็นอิสระ ไม่อยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคมได้หรือไม่? จงอ้างมาตรา

ตอบ ไม่ได้ ต้องปฏิบัติตามมาตรา ๒๐ ความว่า คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ฯ

(ปี 44) ตามมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้จัดแบ่งเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคไว้อย่างไร?

พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรมเมื่อทำผิดเช่นไร? และได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในเวลาเท่าไร?

ตอบ แบ่งดังนี้คือ ๑) ภาค ๒) จังหวัด ๓) อำเภอ ๔) ตำบล

ส่วนจำนวนและเขตปกครองดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฯ

เมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงโทษแก่ภิกษุจะต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัยต้องสึกภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น ฯ

➤ นิคหกรรมและการสละสมณเพศ

(ปี 56) พระภิกษุจะไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่งเลยได้หรือไม่ จงอ้างมาตราประกอบด้วย?

ตอบ ไม่ได้ ฯ ตามมาตรา ๒๗ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๒๕๐๕, (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ฯ

(ปี 55) ภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้ได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องปฏิบัติอย่างไร? ถ้าไม่ปฏิบัติตามต้องได้รับโทษอะไร? **ตอบ** ต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัย ฯ ถ้าไม่ปฏิบัติตาม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี ฯ

(ปี 49) พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรมเมื่อทำผิดเช่นไร? และผู้ได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในเวลาเท่าไร?

ตอบ เมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงโทษแก่ภิกษุนั้น จะต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย ฯ ต้องสึกภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น ฯ

(ปี 49) พระภิกษุจะไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่งเลยได้หรือไม่? อ้างมาตราประกอบด้วย

ตอบ ไม่ได้ ฯ ตามมาตรา ๒๗ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ ฯ

(ปี 48) ตามมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ กำหนดให้พระภิกษุสละสมณเพศในกรณีใดบ้าง?

ตอบ ในกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

๑. ต้องคำวินิจฉัยตามมาตรา ๒๕ ให้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึก แต่ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น
๒. ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจิม
๓. ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง
๔. ไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ฯ

(ปี 46) ภิกษุรูปหนึ่งต้องคำพิพากษาคดีถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย ภิกษุนั้นจะต้องปฏิบัติอย่างไร? ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตราไหน? ถ้าภิกษุนั้นฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาจะถูกลงโทษอย่างไร?

ตอบ ภิกษุนั้นต้องสึกภายในสามวัน นับแต่วันที่ยื่นคำตัดสินคดีถึงที่สุด ฯ ตามมาตรา ๒๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฯ

ถ้าฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี ตามมาตรา ๔๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฯ

(ปี 44) ตามมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้จัดแบ่งเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคไว้อย่างไร?

พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรมเมื่อทำผิดเช่นไร? และได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในเวลาเท่าไร?

ตอบ แบ่งดังนี้คือ ๑. ภาค ๒. จังหวัด ๓. อำเภอ ๔. ตำบล

ส่วนจำนวนและเขตปกครองดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฯ

เมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงโทษแก่ภิกษุจะต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัยต้องสึกภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น ฯ

(จี 44) พระภิกษุจะไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่งเลยได้หรือไม่ อ้างมาตราประกอบด้วย?

เจ้าพนักงาน ตามความในประมวลกฎหมายอาญา ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้แก่ใคร?

ตอบ ไม่ได้, ตามมาตรา ๒๗ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๒๕๐๕, (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ฯ

ได้แก่พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา ๔๕) ฯ

➤ วัด

(จี 63, 58) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตรา ๓๗ ระบุหน้าที่เจ้าอาวาสไว้กี่อย่าง ? อะไรบ้าง ?

ตอบ ระบุไว้ ๔ อย่าง ฯ คือ

๑. บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

๒. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

๓. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

๔. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ฯ

(จี 62, 46) ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่สถานที่เช่นไร ?

ตอบ ที่วัด ได้แก่ที่ตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น

ที่ธรณีสงฆ์ ได้แก่ที่ตั้งเป็นสมบัติของวัด

ที่ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ที่ตั้งเป็นทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งมิใช่ของวัดใดวัดหนึ่ง ฯ

(จี 62, 52) เจ้าอาวาส หมายถึงใคร ? ภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดที่ไม่ใช่พระอารามหลวง ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอะไรบ้าง ?

ตอบ หมายถึง พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งตามกฎหมายมหาเถรสมาคมให้เป็นพระสังฆาธิการปกครองวัดใดวัดหนึ่ง ฯ

คือ ๑. มีพรรษาพัน ๕ ๒. เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของคฤหัสถ์และบรรพชิตในถิ่นนั้น ฯ

(จี 60, 45) จะให้ความหมายของคำต่อไปนี้ ก. ที่วัด ข. ที่ธรณีสงฆ์ ค. ที่กัลปนา

ตอบ ก. ที่วัด คือที่ตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น ข. ที่ธรณีสงฆ์ คือที่ตั้งเป็นสมบัติของวัด

ค. ที่กัลปนา คือที่ตั้งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา ฯ

(จี 58) ที่วัดและที่ตั้งขึ้นต่อวัด ตามมาตรา ๓๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีกี่อย่าง ? อะไรบ้าง ?

ตอบ มี ๓ อย่าง ฯ คือ ๑. ที่วัด คือที่ตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น ๒. ที่ธรณีสงฆ์ คือที่ตั้งเป็นสมบัติของวัด

๓. ที่กัลปนา คือที่ตั้งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา ฯ

(จี 55) ตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ วัดมีกี่ประเภท? อะไรบ้าง? และใครเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป?

ตอบ มี ๒ ประเภท ฯ คือ ๑. วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ๒. สำนักสงฆ์ ฯ เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป ฯ

(จี 53) ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง จะสามารถโอนกรรมสิทธิ์ได้หรือไม่? มีหลักปฏิบัติอย่างไร?

ตอบ สามารถโอนได้ ๕

มีหลักปฏิบัติตามความในมาตรา ๓๔ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๓๕ (มาตรา ๓๔ การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือ ที่ศาสนสมบัติกลาง ให้กระทำได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณี ตามวรรคสอง

(ปี 48) ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์ได้แก่ที่เช่นไร?

นาย ก ได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสให้เข้าปลูกบ้านอยู่อาศัยในที่เช่นนั้นนานเกินสิบปี ภายหลังจะยึดที่ดินผืนนั้นเป็นสมบัติส่วนตัว จึงยกอายุ ความขึ้นต่อผู้กับวัด โดยอ้างสิทธิครอบครองได้หรือไม่? เพราะเหตุไร?

ตอบ ที่วัด คือที่ตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น ที่ธรณีสงฆ์ คือที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด ๕

ไม่ได้ เพราะมาตรา ๓๔ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ บัญญัติว่า ห้ามมิให้บุคคลโดยยกอายุความขึ้นต่อผู้ กับวัดหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแล้วแต่กรณี ในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นที่วัด ที่ธรณีสงฆ์หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ๕

(ปี 47) ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง จะสามารถโอนกรรมสิทธิ์ได้หรือไม่ มีหลักปฏิบัติอย่างไร?

ตอบ สามารถโอนได้ มีหลักปฏิบัติตามความในมาตรา ๓๔ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ๕

(ปี 43) ในกรณียุบเลิกวัด ทรัพย์สินของวัดนั้นจะพึงตกแก่ใคร? การดูแลและจัดการศาสนสมบัติ กำหนดให้เป็นหน้าที่ของใคร?

ตอบ ให้ตกเป็นของศาสนสมบัติกลาง จะแบ่งให้ใครไม่ได้ (มาตรา ๓๒ วรรค ๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕, (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕) ๕

การดูแลและจัดการศาสนสมบัติกลาง กำหนดให้เป็นหน้าที่ของกรมการศาสนา

การดูแลและจัดการศาสนสมบัติของวัด กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส

(การดูแลและจัดการศาสนสมบัติกลาง บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๐ ว่า ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมการศาสนา เพื่อการนี้ให้ถือว่ากรมการศาสนา เป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้นด้วย และมาตรา ๔๑ ว่า ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดทำงบประมาณประจำปีของศาสนสมบัติกลาง ด้วยความ เห็นชอบของมหาเถรสมาคม และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้งบประมาณนั้นได้ ส่วนการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติ ของวัดมีในมาตรา ๓๗ (๑) ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัด กิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดีและใน มาตรา ๔๐ ว่า การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง)๕

(ปี 43) เจ้าอาวาส ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ ใครเป็นผู้แต่งตั้ง? เจ้าอาวาสผู้ได้รับแต่งตั้งมีหน้าที่อย่างไร?

ตอบ สมเด็จพระสังฆราช ทรงแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง เจ้าคณะจังหวัด แต่งตั้งเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ๕

เจ้าอาวาสมีหน้าที่ตามมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕, (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนี้

๑. บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

๒. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

๓. เป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

๔. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ๕

➤ ศาสนสมบัติ

(ปี 62, 46) ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่สถานที่เช่นไร ?

ตอบ ที่วัด ได้แก่ที่ตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น ที่ธรณีสงฆ์ ได้แก่ที่ตั้งเป็นสมบัติของวัด ที่ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ที่ตั้งเป็นทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งมิใช่ของวัดใดวัดหนึ่ง ฯ

(ปี 53) ศาสนสมบัติมีกี่ประเภท? อะไรบ้าง? การจะนำผลประโยชน์จากศาสนสมบัติไปใช้จ่าย มีหลักเกณฑ์อย่างไร?

ตอบ มี ๒ ประเภท ฯ คือ ศาสนสมบัติกลาง และ ศาสนสมบัติวัด ฯ มีหลักเกณฑ์อย่างนี้คือ ศาสนสมบัติกลาง ใช้จ่ายในกิจการของสงฆ์ทั่วไป ตามพระวินัยโดยอนุมัติของสงฆ์ ศาสนสมบัติวัด ใช้จ่ายในกิจการของวัดนั้น ฯ แต่จะนำศาสนสมบัติของวัดหนึ่งไปใช้อีกวัดหนึ่งไม่ได้ ฯ

(ปี 47) ศาสนสมบัติมีกี่ประเภท? อะไรบ้าง? ใครเป็นผู้มีอำนาจดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติ?

ตอบ มี ๒ ประเภท (ตามมาตรา ๔๐) คือ

๑. ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งมิใช่ของวัดใดวัดหนึ่ง ฯ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีอำนาจดูแลรักษาและจัดการ ฯ

๒. ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง ฯ

เจ้าอาวาสวัดแต่ละวัด มีอำนาจดูแลรักษาและจัดการ ฯ

(ปี 46) เจ้าพนักงาน ตามความในประมวลกฎหมายอาญา ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้แก่ใคร?

ตอบ ได้แก่พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกร ฯ

(ปี 44) พระภิกษุจะไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่งเลยได้หรือไม่ อ้างมาตราประกอบด้วย?

เจ้าพนักงาน ตามความในประมวลกฎหมายอาญา ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้แก่ใคร?

ตอบ ไม่ได้, ตามมาตรา ๒๗ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๒๕๐๕, (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ฯ

ได้แก่พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา ๔๕) ฯ

➤ บทกำหนดโทษ

(ปี 59, 56, 50) ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์หรือคณะสงฆ์อื่นอันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือความแตกแยก มีโทษอย่างไร? **ตอบ** ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ฯ

(ปี 45) ผู้มิได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ หรือถูกถอดถอนจากความเป็นพระอุปัชฌาย์ กระทำการบรรพชาอุปสมบทแก่บุคคลอื่น ต้องระวางโทษอย่างไร? ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ผู้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการมหาเถรสมาคมคือใคร?

ตอบ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี ฯ คืออธิบดีกรมการศาสนาโดยตำแหน่ง ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา ๑๓ ความว่า ให้อธิบดีกรมการศาสนาเป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง ฯ

กฎหมายเถรสมาคม มีประมาณ ๑๐ กว่าฉบับมีรายละเอียดมาก ถ้าอ่านทั้งหมด คงอ่านไม่ทันสอบแน่ ฉะนั้นให้ทำตามคำแนะนำข้างล่างครับ

(ปี 61 **แนะนำให้จำไปเลย**) เจ้าอาวาส ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ ใครเป็นผู้แต่งตั้ง?

ตอบ สมเด็จพระสังฆราช ทรงมีพระบัญชาแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ตามมติมหาเถรสมาคม

เจ้าคณะจังหวัด แต่งตั้งเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ฯ